

Ajánlás

Másodszor sikerül a Mosolyvirág Nagycsaládosok Debreceni Egyesületének a meghirdetett „Életmese” pályázatra beérkező írások legjobbjait megjeleníteni.

Úgy érezzük, hogy törekvésünk visszhangra talált. Akadtak új életmese írók, és örülhettünk tavalyi „mesélőink” közül is sok visszatérő névnek, ahol családjuk újabb élettörténetével találkozhattunk.

Sólyom László köztársasági elnök Úr írta az Életmese 2009. évi kötetére reagálva:

„A szeretet, az egymásra való odafigyelés, a megbocsátás, a türelem olyan emberi értékek, amelyeket a jól működő család, a szülők által mutatott mintaként tud a legjobban közvetíteni.”

2010. évi pályázatunkra 142 mű érkezett, melyből a zsűri 46 írást választott be a kötetbe.

Ismét könnyezve-nevetve olvastuk végig a megannyi családi, nemzedékről-nemzedékre szálló életfilozófiát, korrajzot rejtő, életbölcsségeket hordozó meséket. Ezek nem találhatók a történelemkönyvekben, mégis általuk hiteles képet kapunk múltunkról, őseinkről.

Kívánjuk, hogy olvasásukkor, hallgatásukkor szép emlékek idéződjenek fel, boldog családi együttléteket éljenek át.

*Radnainé Filep Ildikó
egyesületi elnök*

Zsűri

Vagyas Zsuzsanna magyar nyelv és irodalom - ének-zene szakos tanár. A debreceni Vörösmarty Mihály Általános Iskola és Alapfokú Művészetoktatási Intézményben tanít alsó és felső tagozatos gyerekeket. Szabadidejében szívesen foglalkozik a magyarság történetével, a népköltéssel, népzenevel, nyaranta ismert és kevésbé ismert erdélyi tájak felfedezésével.

Dr. Huszti László - művész tanár. Rajz, művészettörténet, művészet ismeret, mozgókép- és média ismeret, drámaszakos végzettséggel tanít a debreceni Szent József Gimnázium és Kollégiumban, a DE Zeneművészeti karán, valamint az MBE Miskolc művészettörténet tanára is egyben. Több önálló és csoportos kiállításon vett részt, emellett könyveket is illusztrált.

Kricsfalussy Istvánné - Ibolya 36 éve szerezte meg a népművelő-könyvtáros diplomát. Évekig dolgozott iskolai könyvtárosként egy szakmunkásképzőben. 1980 óta a Debreceni Városi Könyvtár munkatársa, ahol jelenleg a Központi Olvasóterem vezetőjeként dolgozik.

A nagyapámról

Az én nagyapám Erdélyben született. A sok tündöklően szép falu közül a legszebbikben, Csíkajnádon. A szülei egyszerűen csodálatos emberek voltak. Négyen voltak testvérek, három fiú, és egy lány. Ő egyszer kitekintett két kerítésléc között, és meglátta a robogó vonatot. Azt gondolta, hogy bárcsak egyszer ő is vezethetne vonatot. Ez az álma valóra is vált. Negyven évig vezett gőzöst, dízelt és villanymozdonyt. Szerette azt, amit csinált, és nagyon sok fiatalnak ő segített a próbákon.

Gyermekkorában abban az iskolában tanult, ahová az ő nagyszülei jártak, mivelhogy az iskola napjainkban ünnepli a háromszázadik évfordulóját. A nagyapám szülőfaluját csodálatos hegyek veszik körül, közel van a Hargita-hegység és a Nagybagmós-hegység, ahonnan az Olt és a Maros ered. Ugyancsak közel van a Gyimesi hágó, ahol Magyarország 1000 éves legkeletibb határa található.

A nagyapám elmesélte a gyerekkori élményeit, kezdve az óvodától. Napközis óvodába járt, ott ebédelték és az ebéd után szalmazsákon aludtak. Volt egy kemence az udvaron, ahol kenyeret sütöttek a gyermekek részére. Az első négy elemi osztályt Csíkajnádon végezte, az 5-7. osztályt Csíkszentmihályon. A szülőházától az iskoláig 5 km volt a távolság, amelyet gyalog kellett megtenniük, nyáron, ha esett az eső sárban, télen pedig 20-30 centiméteres hóban, 20-25 °C fok hidegben. Fából készült hátitáskája volt, amiben a könyveket hordta, és megtörtént, hogy iskolába menet a domboldalon ez a táska a szánkó szerepét is betöltötte. Petróleumlámpa mellett tanultak, és a dolgozatírás alkalmával a kis tintásüveget kellett vinni az iskolába (az üveg nyakára egy madzag volt kötve, és azt külön kellett kézbe vinni, hogy a füzetek nehegy tintások legyenek). Nyáron segített a mezei munkában pl. kapálni, aratni, és amikor a szénát bevitték a csűrbe, sokszor a gyerekek a friss szénában aludtak. Télen iskolakezdés előtt még elmentek a rorátéra (hajnali misére). Iskolába indulás előtt kemencében sült krumplit (pityókát) tett a zsebébe, hogy azal melegítse a kezét. A mezei munkát és az állatok gondozását nagy szeretettel végezte, mintha csak játék lett volna. Nagy szeretettel gondol a szülőfalujára, mindig azt meséli, hogy Ajnád a legszebb falu a világon.

Gulyás Áron

Nagyi a cséplőgépen

Az én nagymamám fiatal korától nehéz fizikai munkákat végzett. Ahogy a 8. osztályt kijárta elhatározta, hogy segít a szüleinek, mert öten voltak testvérek, bizony szükség volt minden forintra.

Nagyi a szülei tudta nélkül jelentkezett a cséplőgéphez, amely bizony nehéz munka volt, még egy felnőttnek is. Nagyi 14 évesen jelentkezett, hogy ő is ott szeretne dolgozni. Akinél jelentkezni kellett ugyancsak meglepődött, hogy ilyen fiatal kislány hogy is tudna itt dolgozni. De ő nem hagyta magát és bebizonyította, hogy helyt tud állni még ilyen nehéz munkában is.

Már reggel 4 órakor kezdődött a munka és este 8-ig tartott. A nagyi bebizonyította, hogy bármelyik felnőttel egyenrangú munkát tudott végezni. Szerette is nagyon a gépvezető, hogy gyermek létére a 20 éves lányokat is megszigényítette az akaratával és a kitartásával. Az egyik nap majdnem megtörtént a baj, mert szokás volt, hogy a rendőr a gépek között szénézett, ellenőrizve, hogy a biztonsági szabályokat betartják-e. Ehhez az is hozzátartozott, hogy 16 éven aluliak nem dolgozhattak közvetlen a gépen. A nagyi pedig a gép tetején a kévét vágta és adogatta a gépvezetőnek, aki tömködté a gép szájába. A gép pedig kicsépelte a búza és a gabonaszemeket. Megpillantották a rendőrt és a nagyi felkapott egy vizes kupát és azonnal átvedlett vízfordó lánnyá, akinek az volt a feladata, hogy a szomszéd embereknek vizet adjon. Így sikerült megmenteni a gépvezetőt, hogy a rendőr meg ne büntesse. El is csodálkoztak azon, hogy ilyen fiatalon gondolkodás nélkül tudta mit kell tennie. Meg is szerették és minden évben visszavárták, az ő helyét senki sem foglalhatta el ameddig ő ott akart dolgozni.

Ahogy én látom, a nagyi ugyanolyan kitartó, ma sem adja fel, amit meg akar csinálni, attól nem hagyja magát eltéríteni.

Kocsány Fruzsina

Minden jóra fordul

Anyai nagypapámat sajnos már csak fényképről ismerhetem, mert meghalt a születésem előtt. Ezeket a történeteket róla édesanyám mesélte el nekem.

Nagypapa elhagyott, árva gyermek volt. 1922 januárjában a kecskeméti temetőben csecsemősírássra lett figyelmes a temetőcsősz. A néptelen sírhalmok között pólyába, meleg kendőbe bugyolált pici csecsemő sírdogált. Körülötte senki, senki. Egy kis levélke volt a kendőbe illesztve: „A neve József, aki megtalálja, vegye magához e gyermeket!”

A temetőőr hazavitte, feleségével kibontották, de egyéb írást, vagy okmányt nem találtak. Erős, szép, formás fiúgyermek volt. Nyomban elvitték orvoshoz, bejelentették az egyháznál és a hatóságoknál is a kisbabát. Ám hiába kerestették, a szülőket nem találták meg. A kisbaba csecsemőotthonba, majd árvaházba került.

Ahogy cseperedett, egyre jobban vágyakozott szülők után. Egy nap álma teljesült. Vidéki, idős házaspár jelentkezett Józsikáért. A bácsi cipész volt, felesége apró, fürgé asszony. Gyermekük nem lévén Józsikát magukhoz vették, mint nevelőszülők. A család a Bács-Kiskun megyei Mélykút nevű falucskában lakott. Józsika itt járt iskolába, itt nevelődött 8 éves koráig. Életrevaló, pajkos kisfiú volt. Csínytevéseivel gyakran elkésérítette nevelőszüleit. Könnyen rávehető volt bármilyen rosszalkodásra. Egy alkalommal pl. arra bíztatták fel a nagyobb gyerekek, hogy fekdjön ki az országútra egy autó elé. Majd adnak neki egy szem cukorkát. Meg is tette. Az volt a szerencséje, hogy abban az időben Mélykúton még csak 1-2 családnak volt autója. Talán csak az orvosnak, meg a postamesternek. Sokáig kellett ott fekdnie, mire jött egy autó. A sofőr észrevette a kisfiút, lassítani kezdett, dudált, majd megállt és kiszállt az autójából. Nagypapám ekkor akkora pofont kapott a bácsitól, hogy belesédült. Máskor arra bíztatták, hogy 1 cukorkáért húzza meg Márinak a haját, amikor viszi haza az ivóvizet kannákat a falu kútjáról. Amikor ezt megtette, a meglepett nagylány úgy megcsapta a vízzel teli kannával, hogy napokig meglátszott a helye. Amikor nagypapa betöltötte 8. életévét, az állam már nem adott fizetést a nevelőszülőknek az árvák neveléséért. Ekkor a nevelőanyja kis batyut, ruháskát, ennivalót, pénzt és egy vonatjegyet adott neki. Útra bocsátotta a kisfiút. Hullottak a könnyei a vasútállomásig. A vonatjegy Jánoshalmára szólt. Ott várta egy „Nagyságának” nevezett előkelő asszony, aki állami gondozásból kikerülő gyermekeket ajánlott gazdákhöz cselédnek. Így került cseléd sorba nagypapa már gyermekként. A Jóisten gondját viselte, mert jó emberekhez került mindig. A gazdák szerették ezt az életrevaló, szívos, készséges, dolgos kisfiút. Kapott cselédkönyvet, amelyet nagymamám

ma is szeretettel őriz. Állatokat gondozott, legeltetett és minden paraszti munkába beletanult, amire egy tanyán szükség van. Minden gazdája szerette. Így vált felnőtté. Amikor kitört a II. Világháború, őt is besorozták katonának. Akkoriban egy Újházi nevű családnál szolgált. Szülei, hozzátartozói nem lévén, összes addig megtakarított pénzét gazdájának Újházi Ferencnek adta. Megkérte őrizze meg neki, mert amikor hazajön a háborúból, házat szeretne venni rajta. Így ment el katonának. Az oroszok akkor már átlépték a magyar határt és a Dunántúl felé nyomultak. Szekszárdnál bekerítették és megadásra szólították fel nagyapáék csapatát. Túlerő volt, letették a fegyvert és orosz hadifogságba kerültek. Bevagonírozták őket és belső Oroszország felé irányították a szerelvényt. Nagypapa mesélte: „Gyermekeim, ott Oroszországban olyan hatalmas nagy erdők vannak, hogy a vonat 3 napig megy bennük, mire kiér belőlük.” Zimjovka, Tammburg nevű falvakban állt meg velük a vonat. A hadifogságban fakitermelésen dolgoztak. Itt érte őket a háború vége. „Az oroszok is annyira örültek ennek, ezt kiabálták körülöttünk” – mesélte nagypapa: „Vojna kaput! Vojna kaput!”

A magyar hadifoglyokat Románián keresztül szállították haza Magyarországra. A határ átlépése után nagypapám egyenesen Jánoshalmára, Újháziékhoz ment. Meglepődtek a gazdáék, de nagyon megörültek kedves cselédjüknek. Ferenc bácsi híven, becsülettel megőrizte a nagypapa pénzét. Ám akkor az a sok pengő már csak nagyon keveset ért. Nagypapa újra dolgozni kezdett. Hamarosan már kerékpárt is tudott venni magának. Azzal járt be a faluba udvarolni a nagymamámnak. A tanya messze volt a faluhoz.

Nagymama mesélt egy aranyos történetet ebből az időből. A dédnagypapám vályogvető kubikus volt. Éppen egy megbeszélt fuvarra várt a háza udvarán, amikor nagypapa megérkezett háztűznézőbe. Benedek dédnagypapa, az ismeretlen fuvarosnak kijáró bátorítással, szívélyesen fogadta:

Akkor hány darab téglát szállít el és mikor tud érte jönni? – kérdezte üzletiesen. Nagypapám majdnem elnevette magát.

Bence bácsi! Én a lánya miatt jöttem. Nem a téglaszállító fuvaros vagyok.

Nagyot nevettek, kezet ráztak és jókedvűen bementek a házba.

Nagypapám sokáig udvarolt a nagymamának. Egy szép májusi napon összeházasodtak. Sokat vártak a gyermekáldásra. Előbb nagybátyám született meg, majd édesanyám. Ha nem is ismerhettem a nagypapámat, azért örülök, hogy meghallottam róla ezeket a történeteket.

Varga Erika Anna

Nagypapa karácsonya

Ezt a történetet a nagypapám mesélte el nekem, akkor, amikor nyáron, az udvaron szalonnát sütöttünk és beszélgettünk. Nagyon mulatságos és egyben szomorú volt a története, amely egy gyerekkori karácsonyról szólt.

Eljött Szent Karácsony ünnepe 1942 decemberében, nagypapám 5 éves volt és már nagyon várta, hogy láthassa a karácsonyfát. Az édesapja és az édesanyja lázasan készülődött és a tisztaszobában öltöztették a fenyőt, hogy örömet okozzanak neki. Lassan eljött az este és halk csengő hallatszott a szoba felől, majd kinyílt az ajtó és ott állt a fenyő szegényes ruhájában. Néhány gyertya pislákolgt az ágain, dió, alma és papírba csomagolt kockacukor volt a díszítés. Nagypapám ott állt a fa előtt és arcára kiült a szomorúság, mert valami hiányzott a fáról. Szülei észrevették a csalódottságot és megkérdezték tőle, mi az, ami miatt ilyen csalódott. Papa kövér könnyeivel küszködve kérdezte, hogy miért nincs a fán kolbász. Ekkor az édesapja elkiáltotta magát „Mama miért nem tettél a gyerekek kolbászt a fára? Azonnal hozzatok neki egy szálalt.” Valahonnan - az is lehet, hogy a szomszédból - előkerült egy szál füstölt kolbász, ami fő helyet kapott a karácsonyfán. Ki tudja, honnan kerítették elő ezt a kincset, amely olyan ritka volt akkoriban, hiszen a háború javában tartott és nagy volt a szegénység. Igen ez kellett a boldogsághoz, semmi más és már minden rendben volt. Ajándék nem volt a fa alatt, nem is kellett, hiszen elég ajándék volt az, hogy együtt lehettek ezen a szép napon.

Nagypapám a mai napig emlegeti ezt a történetet és már nagyon sokszor elmesélte, de én mindig hagyom, hogy emlékezzen erre a csodálatos karácsonyra, amikor még élt az édesapja, aki a következő karácsonyt már nem tudta velük tölteni, mert elesett a háborúban.

Harmati Szabolcs

Vannak rossz gyerekek!?

Réges-régen, amikor még nem volt számítógép és tv is csak nagyon kevés embernek adatott meg, a gyerekek az esti mesét a rádióban hallgatták. Ebben az időben élt egy kislány: az én anyukám!

Ez a kislány nem volt egy földre szállt angyal! Mondogatta is mindig a dédanyám: - Én felneveltem öt gyereket, de ők öten együtt nem rosszkodtak annyit, mint ez a csepp lányka!

Egy gyönyörű márciusi napon történt a következő eset. A nap sugarai megolvastották az ereszről lelógó jégcsapokat. Ennek vizét régi szokás szerint egy „pléhteknőbe” gyűjtötték össze a mosáshoz. Kint dideregve bújtak össze a kismadarak, az emberek még a téli kabátjukat hordták. A házakban a kályhák duruzsoltak. Szóval egy ilyen nem túl meleg, de tavaszi napon történt, hogy anya az udvaron játszott. Csak egy pillanatra hagyta magára, már is megakadt a tekintete a teknon. No, ha megakadt, hát nem sokat této vázott, fogta magát és beleült a kád hideg vízbe! Hamar rájött, hogy a jégcsap olvadt állapotban is hideg. Mivel más nem jutott eszébe, hangosan, torkaszakadtából rákezdett:

- Kis Mari, fázom! – ugyanis így hívták a nagyanyámat. - Kis Mari, fázom!

Persze nagyanyám nem ugrott az első szóra. Gondolta a mami, ha fázik a kislánya, majd bejön. De a kád fogságából lehetetlen volt a szabadulás. Erre aztán a „kádla-kó” éktelen sivalkodásba kezdett. Erre már mami is előjött. Láta, amint az akkor 3 éves anyukám éppen a hó és a jég levében áztatja magát. Nagyanyám azt sem tudta, hogy sírjon-e vagy nevéssen, amikor meglátta a didergő pici lányát. Mint mindig, most is ártatlan szemekkel nézett rá. Kivette hát a vacogó rosszcsontot a hidegvízből, gyorsan átöltöztette és egy jó meleg kakaót főzött neki. Mint annyi kalandját, ezt is megúsza. Képzeljétek, még csak meg sem fázott az anyukám!

A következő galibára sem kellett sokat várni. Már jócskán tavaszodott, a tulipánok virágot bontottak, a fák virágba borultak és a méhek izgatottan zsongtak körülöttük. A gólyák is hazatértek hosszú útjukról és féltve őrizték tojásaikat. Nagymamám ekkor tudta meg, hogy az ő szíve alatt is elkezdődött egy élet. Egy napon orvoshoz indult s, a férjére bízta egyetlen kislányukat. Az apuka azt gondolta, nem nagy dolog vigyázni egy ilyen kislányra, elég egy halom újság és egy olló. Már hozta is:

- Itt van Juci, ezzel játszhatok!

- Bármit kívághatok, amit csak szeretnék?- derült fel az anyukám arca.

- Igen, hiszen te már ügyes nagylány vagy.

De hamarosan elnyomta az álom a fáradt apukát. A kislány pedig elkezdett vágni. Ám egy idő után unalmas lett a sok újság. Ezért körülnézett, mit vághatna még ki, mikor megakadt a szeme a függöny gyönyörű virágain.

- Kivágom az anyának! De fog neki majd örülni! - gondolta, és így is tett. Mire hazaért a nagyanyám, már csak ott volt virág a függönyön, ahol lánykája nem érte el. Na, most nem gondolkozott sírjon –e vagy nevéssen! Mikor meglátta mi történt, sírva fakadt, de haragudni nem tudott a lányára. Ahogy nőtt-növekedett a nagymamám pocakja egyre gyakrabban kellett vizsgálatokra járni. Így történhetett, meg hogy az én anyukámat megint rábízták az édesapjára.

- Ezúttal ügyesebb leszek-határozta el magát nagyapám.

De sajnos, most sem ment minden simán. Faluhelyen a zöldség, gyümölcs, bor helye a pincében van. Nagyapám házias ember lévén úgy döntött, meglepi feleségét egy finom levessel, mire hazaér. El is indult a pincébe zöldségért, ez természetesen nem kerülte el az anyukám figyelmét.

- Hova mész? – kérdezte apukáját, és felcsillant a szeme.

- Megyek a pincébe – válaszolta

- Én is jövök!- jelentette ki az édesanyám.

- Jöhetsz, csak előbb felkapcsolom a villanyt.

- De én most akarok!- dacoskodott az anyu.

Akkor már nagyapám ment lefele a pincébe. Erre megharagudott a rosszcson és a pince előterébe gyűjtött üres befőttes üvegek közül egyet utána dobott nagyapámnak. Őt váratlanul érte a fentről jövő „áldás”.

- Megállj leány, felmegyek, de elfenekellek!

A kis huncutnak se kellett több, gyorsan becsukta a pinceajtót, öregapám meg bent rekedt. Mivel csak ketten voltak otthon, kiabálhatott, senki nem jött segíteni. Mit volt mit tenni, bánatában csapra vert egy hordót. Mikor a mama hazaért, anyu békésen játszott az udvaron, nagyapám meg a bor „játékony” hatásának köszönhetően megint csak az igazak álmát aludta a pincében. Gyanús volt nagyanyámnak a nyugalom, a nagy csend:

- Hol van apa Jucikám? – kérdezte

- Hát a pincében!- válaszolta anya.

Képzeljétek mama tekintetét, amikor a pinceajtót csukva találta, de az igazi döbbenet akkor érte, mikor a jócskán becsípett nagyapámat meglátta a pincében. A büntetés most is elmaradt. Meg ugyan nem dicsérték, de nem is bántották édesanyámat. Az igazi galibák akkor kezdődtek mikor megszületett a kistestvére. De ezt majd máskor mesélem el.

Sok-sok év telt el azóta, a kislányból anyuka lett. Az én anyukám. A történeteket elmesélte a nagyanyám. Én pedig lejegyeztem őket az ő emlékére, mert már soha többet nem fog nekem mesélni arról, hogy „Az úgy volt...”

Joó Viktória

Tóth Réka

Szeretetben nem volt hiány.

*Nagyszüleimnél ülök a diófa alatt,
S hallom, hogy nagyikám csöndesen dúdolgat.
Megkérdzem tőle:*

*Nagyikám, mit énekelsz úgy, mint a madár a lombos, nyári fán?
Erre föltekint, s ezt feleli: Ha szeretnéd, elmesélem kis unokám.*

*Egyszerre, mintha a fán lassú táncot jámának
A falevelek, mind, ki örül nyári fiatalságának.
Az üde szellő is kíváncsi, megpihen a nagyapa vállán.
A cirmos hozzám simul, fülét kinyitja Tappancs kutyám.*

*Csönd van. Hallgat minden, s mindenki.
Nagymamám elmosolyodik, történetét elkezdí.
Ezt a történetet drága nagyapám mondta Mindig,
mikor gyerekekkel telt meg a kerti lóca.*

*Meséljen valamit, Pista bácsi!- kérte az összes csemete.
Mindnek kikerekedett a szeme, mikor a nagyapám elkezdte:
Amikor én még nálatok is töpörtyűbb voltam,
Édesapám katonaként harcolt a világháborúban.*

*Nagy szomorúság köszöntött rám, négy testvéremre és édesanyámra:
Apánkat fogságba hurcolták Oroszországba.
Szegény édesanyám majd meghalt bújában.
Mert kedves férjet tán sohasem láthatja.*

*Mi is bánatosak voltunk, de édesanyánkat mindenben segítettük.
Ő szorgosan dolgozott, s ha szegénységben is, hiányt nem szenvedtünk.
Teltek-múltak az idők, de édesapánkról semmi hír.
Anyánk főz, takarít, dolgozik és csak sír, sír.*

*Tán odaveszett vagy egy másikat talált magának?
Senki nem tudta és nem mondta meg a választ
Telt az idő, éjre-éj és napra-nap.
Az udvaron öt kisgyerek szalad.*

*Édesanyám vizet húz a kútból, s egy ember jön felé.
Adna egy kis hideg vizet?- kérdé.
Szakállat visel, tekintetét nem látni.
Anyánk vizet ad neki, s egyszerre csak nagy szemekkel nézi.*

*Én vagyok az Rózsám, én vagyok az István!
Egymást megölelék, de a kicsik nem látnak tisztán.
Nem látnak egyebet, csak hogy a szakállas embernek
Anyjuk innivalót ad és kenyeret.*

*Mint fiatal gerlepár, csókot úgy adnak egymásnak,
Mi pedig felismerjük, s köszöntjük édesapánkat.
Mikor meglátjuk tiszta arcát és szemét.
Egyből tudjuk, ő az semmi kétség.*

*Akkor adatott meg életünkben a legnagyobb boldogság:
Tudtuk és éreztük, ez egy igazi család.
Láttuk milyen boldog édesapám és édesanyám,
Egy biztos, szeretetben nem volt hiány.*

*Szótlanul ülök a diófa alatt
Könnyes szemmel nézem az arcokat.
Tappancs, kutyám fejét lehajtja,
A cirmos a fejét cirógatja*

*Nagypapókám lesütött szemmel érzi, hogy a szellő elsuhan fölötte,
Hogy a leveleket táncos kedvre derítse.
Könnyes szemmel, mosolyogva mondja nagyanyókám:
Bizony kis unokám, mindig így mesélte nagyapám:
szeretetben nem volt hiány.*

Egy fénykép története

Egy délután fényképeket nézegettünk a nagymamámmal. Egyszer csak egy olyan kép került a kezembe, amelyen egy férfi állt szűrben, a kezében bottal. Sehogy sem jutott eszembe, hogy ki lehet, ezért megkérdeztem a nagymamámat. Azt mondta, hogy ő a nagyapám. Én nem ismertem a papámat, ezért megkértem, hogy meséljen róla.

- Nagyapád fiatal korában juhász volt. Nem akarta megszakítani a hagyományt, mert az apja szintén ezzel foglalkozott. Úgy gondolta, belőle is jó juhász lesz, de nem így történt. Akkoriban a faluban csak egy öreg, vén kovács élt, aki már fél lábbal a sírban volt. Félő volt, hogy a falu kovács nélkül marad. Nagyapád egyre többet segített neki. Mikor az öreg meghalt, rámaradt a műhely. Örült az új mesterségének és szerette is csinálni. Szebbnél szebb patkókat, fegyvereket és különféle szerszámokat készített. Akkor nagy volt a kereslet az ilyen dolgok iránt, s hamarosan szép kis vagyont gyűjtött össze. Elérkezettnek látta az időt, hogy megnősüljön, ezért elvett engem. Jól ismertük egymást, hiszen apámnak sok javítanivaló vasszerszáma volt. Lakodalmat csaptunk és összeházasodtunk. Hamarosan megszületett az édesanyád. Egy aranyhajú, kék szemű angyalka. Nagyapád mindig így emlegette a lányát.

Ránéztem anyámra, aki a konyhában mosogatott. És tényleg! Csodaszép kék szeme ragyogott és még mindig szőke volt a haja. Mama folytatta:

- Boldogan éldegéltünk, szépen cseperedett a lányunk, de a vagyonunk fogyatkozott. Egy szép nyugodt őszi napon katonák állítottak be a faluba. Elvittek mindent, amit megtermeltünk, amiért két kezünkkel és a verejtékünkkel dolgoztunk. Szörnyű rémület lett úrrá a falun, hiszen közeledett a tél, és nem volt mit ennünk. Azt hittük, ennél rosszabb nem lehet. De a sors néha kegyetlen. Két héttel később minden ép embert elvittek a faluból. Köztük a te délceg nagyapád is. Csak az öregek, az asszonyok és a fiatalok maradtak otthon.

Nagyanyám egy pillanatra elnémult és szomorúság telepedett az arcára.

- És hova vitték őket? – kérdeztem megtörve a csendet.

- Harcba.

Évekig csak levélben váltottunk szót. Egyszer ezt írta levélében: „... ma legyőztük az egyik ellenséges csapatot. A faluból már csak én maradtam. Nincs élelem és víz. Azt mondják, hogy egy fél év múlva otthon leszünk...”

Felcsillant a remény, hogy újra láthatjuk egymást. És csakugyan, egy fél év múlva a kapuban ott állt nagyapád sebekkel tele, de életben. Alighogy begyógyultak a sebei, újból elvitték. Talán örökre.

- Továbbra is leveleket váltottunk nagyapáddal, és megtudtuk, hogy idegen országba megy, ahonnan nem biztos, hogy hazakerülnek a levelei. Nehezen, de beletörődtünk, hogy talán soha nem láthatjuk.

Néhány évvel később véget ért a háború, és nagyapádtól érkezett egy levél. Azt írta, hogy a harcokban elveszítette a lábait, és már nem tud hazajönni, pedig igen csak nagy honvágya van.

Szörnyű érzés volt, hogy már soha nem láthatom a férjem.

- De azt mondtad, hogy már beletörődtél!- szóltam közbe.

- Így igaz, akkor beletörődtem, mert azt hittem, hogy meghalt. Később mikor megtudtam, hogy él, de már nem láthatom, a beletörődés nem ment olyan könnyen. Büntudatom van, és az is lesz örökre, míg meg nem halok, hiszen nem voltam nagyapád mellett a halálakor, nem is láthattam, még egy szál virágot sem vihetek a sírjára, hiszen nem itt van eltemetve, hanem valahol messze egy névtelen sírban.

Mama zokogásban tört ki. Még soha nem láttam ennyire sírni. Kimentem a szobából a nagy diófa alá. Elgondolkoztam a hallottakon. Talán ezek a könnyek azóta gyűltek, mióta meghalt a nagyapa. Én se láthattam őt soha. Ezt igazságtalannak tartom.

Váradi Katalin

Kiss János

(nagypapám)

ÉLETE: 1945.08.25. Romániában Petrillán született. Petrilla Dél-Erdélyben a Zsil folyó partján fekszik. Szülei ott éltek. Édesapja a 2. világháborúban magyar katonaként harcolt. Mikor hazaért Petrillára, be akarták hívni román katonának. Úgy döntött nem lesz román katona, sikerült elintéznie, hogy csak három nap múlva keljen bevonulnia.

Összecsomagolta a családot és két nap múlva már Magyarországon voltak. Pécsre kerültek. Velük jött apai nagyapja és annak családja is. A pécsbányai bányánál helyezkedtek el mivel ott kaptak lakást is. Általános iskoláit Pécsbányán járta. Később a család leköltözött a kertvárosba. Középiskolát a pécsi Széchenyi István Gimnáziumban végezte. Majd Kőrmenden elvégezte a mezőgazdasági felsőfokú technikumot. Nagykanizsán a mezőgazdasági főiskolát. 1965-ben a somlószőlői „Váralja- TSZ”-hez került gyakornoknak. 1985-ben Somlószőlőben tanácselnök lett, majd 2002-ig polgármester. Jelenleg nyugdíjas. Mesélte, hogy Kőrmenden elkezdett versenyszerűen lovagolni, amit most is szeret. Az unokáit is tanítja. Négy éve a (Görgényi-havasokba lovas túrázott, 16 éves volt, amikor szüleivel együtt ellátogattak Petrillára, akkor ismerte meg anyai nagyapját, aki ott élt. Erről a látogatásáról mesélte az alábbi történetet: (az ő szavaival mesélem el!)

Nagypapám már nyugdíjas volt, és méhészkedett. Minden évben tavasszal felpakolta a méhkaptárakat erdei kisvasút kocsijára, és felvitte őket a havasra, ahol egy kis birtoka volt. Amin egy szoba-konyhás gerendaház állt, körülötte gyümölcsfák, a kertbe fakadt egy forrás, és a kerítés mellett folyt a Zsil-folyó. En is felmentem hozzá, hogy ott töltök egy hetet. Segítettem a méhek körül és nagyokat kirándultam a környéken. Volt egy nagy fehér hegyi pásztor kutyája, úgy hívták BUZSOR (herceg). A kutya csak románul értett. Meg kellett tanuljam, hogyan kell románul hívni. Az egyik nap elindultunk egy patak völgyön, majd fölkapaszkodtunk a hegyoldalba. Már érett az áfonya, a vadnálna, bár gombát szedni indultam. Felérve a tetőre leültünk a fenyők alá, gyönyörködtem a tájban. Azt vettem észre, hogy a szemben lévő hegyoldalon bár szélcsend van, mozognak a málnabokrok. Mi lehet az? Buzsor halkán morgott. Ahogy jobban figyelem a bokrok között valami barnaság látszódott. Nagyon nem féltem, mert mi a szakadékos völgy egyik oldalán voltunk, a barnaság a másikon. Légvonalban mintegy 50méterre volt, de ahhoz hogy átérjen a mi oldalunkra az a valami, 200métert kellett volna másszon. Csendben ültem. Egyszer látom, hogy a barnaság felemelkedik, átöleli a málnabokrot, és eszegeti a málnát. Medve volt! Egy jó fél órát ültem csendben, míg a

mackó megunta a málnaevést és a szemben lévő csúcs mögött eltűnt. Nagyot sóhajtottam majd elindultunk hazafelé, és nagyapámnak elmeséltem mit láttam. Elmondta, hogy a medve is fél az embertől, de az anyamedve, ha bocsai vannak, a bocsok védelmében bárkivel szembeszáll. Azon a héten rengeteget csavarogtam a havason, de másik medvével nem találkoztam.

U.i.: mikor nagyapám kint volt a Görgényi-havasokban lóháton, elmentek ahhoz a völgyhöz, ahol a fogságba tartott medvéket visszavadították. A völgybe tilos volt bemenni, nagy tábla hívta fel a figyelmet a veszélyre. Ugyanis azok a medvék, amik odakerültek, míg kellően el nem vadultak, nem féltek az embertől! (SŐT!)

Kiss Adél Nóra

A II. világháború Nagyapám szemével

Isteni Gondviselés Nagyapám életében

I. A Frigyes-laktanya

Nagyapám, miután 1942-ben ledoktorált, a Pesterzsébeti Adóhivatalba került. 1943-ban, 23 évesen bevonult katonának Kolozsvárra. Mivel az utász század, ahova került, ide-oda mozgott, Magyarország területeit bejárta. 1944. januártól áprilisig Győrben tiszti továbbképzésre osztották be. Átélt az első győri bombázást. Ő akkor éppen büntetését töltötte a vasútállomás melletti Frigyes-laktanyában, míg a többiek a gyakorlótérre küldték. A Szicíliából felszállt Liberátorok, a gyújtó- és robbanóbombákkal felszerelt bombázók fülsüketítő robajjal süvítettek le a domboldalon. Az ember minden porcikája beleremegett, a hátán végigfutott a hideg. Hát még a Nagyapámnak! Ott ült és várta azt, aminek következnie kellett. Számára egyértelmű volt, hogy őket fogják bombázni, hiszen a vasút biztos célpont. Ám nem így történt. A bombázás áthúzódtott a Duna másik partjára, a gyakorlótér és a Cardo bútorgyár felé. A századnál óriási volt a veszteség, de Ő megúsza.

II. Utászok

Nagyapa csak azért lett utász - műszaki alakulat-, mert alakítottak egy új utász századot Kolozsvárra. Ebbe kellett még tiszt, s mivel neki nem volt protekciója, hiába tiltakozott, őt is átvitték, négy társával együtt. Ezer szerencse, mivel a tüzeiket Kolonea és Dunaföldvár között mind kilőtték.

Miután Nagyapa Győrből visszament Kolozsvárra, onnan utásként a Kárpátokban segített az Árpád-vonal építésében. A pisztolyát se kellett elsütnie, sőt rá se lőttek.

III. A szökés

1944. december 30-án Püskiről a zászlóalját kivitték Ausztriába. Ám Ő megszökött, hozzá kell tenni nagy szerencséivel.

Egy nap találkozott az iskolatársával és együtt akartak lelépni, de csak Nagyapámnak sikerült. Egy tábori csendőr segítségével Pannonhalmára jutott, ahol a barátja testvére, egy pap várta. Biztonságérzetét növelte, hogy volt nála két papír. Az egyik egy üres negyedíves lap, amin a század pecsétje és a százados aláírása volt látható. Kitöltötte, hogy Pannonhalmára kell mennie. Nyolc napot töltött ott, utána felhasználta a másik papírt. Ez egy behívó parancs volt Budapest védelmére az Egyetemi rohamzászlóaljtól. Így tudta igazolni magát.

Mivel Budapest már ostromgyűrű alatt volt, ezért csak Esztergomig jutott, ahol erődítési munkára osztották be. Mikor ez a százada nyugatra ment, benccs tanárai segítségével felvették a kórházba „betegként”.

IV. Muraszombat

Hamarosan a kórházat is ki akarták telepíteni. Erre Nagyapa hirtelen meggyógyult. A betegszabadság alatt meghallotta, hogy a kolozsvári század egy része Muraszombaton állomásozik. Az országút tele volt katonai tehergépkocsikkal, így hát egyre felkérdezkedett, ami elvitte Szombathelyig. Onnan akart továbbmenni. A Fő téren az egyik szállodában szeretett volna aludni, de meghallotta, hogy egy gépkocsi Muraszombatra megy. Átszállt és megérkezett a századához. Jelentkezett a betegszabadságos papírjával és nem volt semmi probléma. Másnap hallotta, hogy Szombathelyt bombázás érte, pont azt a Fő teret, ahol Ő meg akart szállni.

Mikor ezt a csapatot is nyugatra akarták vinni, megszökött újra. Többen segítették és sok szerencséjével 1945. április 24-én hazatért épen és egészségesen.

Hála a Gondviselésnek, Nagyapa nem halt meg! Hála a büntetésének, nem állt a gyakorlótéren Győr első bombázásánál! Hála a csendőrnek, aki elvitte Pannonhalmára! Hála annak a gépkocsi sofőrjének, aki elvitte Muraszombatra! Hála azoknak az apró dolgoknak, amik hozzájárultak ahhoz, hogy életben maradjon! Hiszen ha csak egy valami rosszul sült volna el, akkor nem lett volna a Papa, nem lettek volna testvéreim és én se.

Tehát lehet azon gondolkodni, hogy mi lett volna ha ..., de nem érdemes.

Köszönöm Istenem a Nagyapámat!

Michaletzky Tamás

Visszajött a pálinka

Ükapám, legidősebb Farkas Elek 1873-ban született, építőmester volt. Három gyermeke és felesége társaságában töltötte békés hétköznapijait Rákosszentmihályon. 1914-ben a világháború kezdetén azonban felborult minden rend, ükapánk elment a háborúba, otthon egyedül maradtak a gyerekek az anyjukkal.

Legidősebb Farkas Elek az I. világháborúban önkéntesen beállt katonának. A katonavonat tehát kirobogott Rákosszentmihályról az ükapámmal, akinek a mellényzsebében egy kis üveg pálinka lapult a nehezebb időkre. A dédapám, idősebb Farkas Elek akkor 3 éves volt, nem mert kimenni az apját búcsúztatni, mert félt, hogy meglátják a katonák, és őt is elviszik. Elek ükapó 1915-ben Przemyśl ostrománál orosz hadifogságba esett 125 000 társával együtt. A kis üveg pálinkát – amit még Rákosszentmihályról hozott – vitte Szibériába, mondván: – Jó lesz ez még gyógyításra, meg ha fázom, akkor iszom belőle egy kortyot.

Teltek a hónapok, az évek a szibériai táborban, ahol a foglyok színelőadásokat tartottak, hogy ne unatkozzanak. Kiderült, hogy az építőmesternek írói képességei vannak, ő írta a színdarabokat. (Ezek közül sajnos egy sem maradt meg.)

Leksi bácsit kemény fából faragták, maga vállalta el, hogy szállítja a vizet a - 30 °C-os hidegben. Ez igazából jég volt, amit a folyóból csákánnyal törtek, szatyorban vitték be a táborba, ott üstben olvasztották. A rákosszentmihályi pálinkához még mindig nem nyúlt hozzá.

Meg kell jegyezni ükapámról, hogy nem szerette az orvosi vizsgálatokat. Egyszer, amikor a tábori orvos kivizsgálta a foglyokat, Elek apó elájult. A pálinkából ezek után sem ivott, mondván: - Fordulhat rosszabbra az állapotom, lehet még hidegebb...

A világháború vége felé, 1918-ban tért haza az első fogolytranszporttal, mert a tábori orvosok már utálták, hogy mindig elájul a vizsgálatokon, ezért már messziről mutogattak rá: – Őt vigyék, látni se akarjuk!

És Farkas Elek boldogan ment haza a kis üveg pálinkával, amiből négy év alatt egy kortyot sem ivott.

Nényei Piroska

Gyermekkori történetek

Az én nagymamám még fiatalos, bár már 60 éves. Gyermekkorából érdekes történeteket szokott mesélni. Íme az egyik:

Falun született, ott is nőtt fel. Abban az időben minden családban sok gyerek volt. Ők is hatan voltak testvérek. Az ilyen családokban nem unatkoztak a gyerekek, egymással és a szomszédokkal játszottak egész nap. A gyerekeknek is volt feladatuk: megetették és megittatták az állatokat, és segítettek a szülőknek a földeken. Igazi játékaik nem voltak. A lányok fakanálból és kukoricacsuhéból csináltak maguknak babát, és régi ruhákból szabtak-varrtak szoknyát, blúzt és kendőt. A fiúknak kitömött zokniból volt a labdájuk, és két kődarab jelölte a kapu helyét. Bátran focizhattak az utcán, mert autó csak ritkán fordult elő. Volt, hogy naponta szétrúgták a labdát. A babázáson kívül ugróiskoláztak, és homokból kavicsból és vízből sütöttek-főztek. Régen nem volt napközi, legtöbbször a legidősebb testvér hozta-vitte a kisebbeket az iskolába. Sok éven keresztül a tanítás két részletben folyt: a felsősöknek 8-tól 12-ig, az alsósoknak 13-tól 16-ig. Amikor a nagymamám már felsős volt, délután segítenie kellett a szüleinek a közeli kukoricaföldeken. A lovat kellett vezetnie a sorok között, mert lókapáltak. Egyszer egy bogár megcsípte a ló oldalát, és amikor a fejével hátrakapott, a nagymamám repült vagy három métert. Szerencsére nem esett baja, és máskor óvatosabban fogta a kantárt.

Ilyen vidám és kalandos történeteket szokott a nagymamám mesélni. Bár akkor még nem volt tv meg hasonló berendezések, a gyerekek mégis el tudták foglalni magukat.

Ács Szabó Edina

A II. világháború

Hogyan kezdődött?

Hét éves koromban emlékszem arra, hogy a német katonák járták a házakat és rekviráltak, vagyis szedték az élelmet a harctéren lévő német katonáknak. A német hadsereg gyalogos, harckocsis, és légi csapatai nagy erővel támadták a Szovjetuniót. Már el is foglalta a német hadsereg, amikor a nagy hidegben csődöt mondtak a németek fegyverei, mert befagytak, és nem működtek. Ugyanekkor a Szovjetunió hadseregének olyan fegyverei voltak, amik a nagy hidegben is jól működtek. Ekkor történt, hogy Magyarországot is felszabadították a német fasizmus alól.

1945. április 4-én Magyarország felszabadult. A szovjet hadsereg nem állt meg Magyarország felszabadításánál, hanem tovább üldözte a náci hadsereget, és elfoglalta Németországot, és Berlinnek felét.

A háború kezdetén gyerekkoromból emlékszem, hogy jöttek a bombázó repülő, és a mi falunkat is három találat érte, ahol három ház összedőlt, és egy család életét vesztette.

A mi házunk mellett is harckocsik robogtak nyugat felé. A szovjet katonák intelligensek voltak. Nem bántottak minket. A családommal egy földbe ásott bunkerban kerestünk menedéket. Egyszer egy szovjet katona jött a bunkerhez és kereste a „germánkit”. Ekkor előhúzza a csizmájából a kését és mutogatta, hogy a „germánkit”, a kicsitől a felnőttségig mind lemészárolta.

Mit vett el Tőlünk?

Sajnos a háború vége után sarcot kellett fizetni a szovjet hadseregnek, ami bizony megnehezítette a gazdasági életet. A többi, embereitől az akkori gazdaságtól bizonyos terményt be kellett szolgáltatni.

Ebbe volt gabonát, húsféléket, zsírt, állatokat. A Szovjetunió hadserege több nemzetiségből állt össze. Ezek a katonák nem tudták, hogy mit csinálnak; törtek-zúztak mindent. Előfordult olyan eset is a faluban, hogy szovjet katona felhúzza a vekkert, elkezdett csörögni, eldobta, utána belelőtt.

Hogyan folyt a tanítás a háború alatt?

1945-ben fogságba esett a tanárunk, és e miatt mulasztottam egy évet. Majd rá egy évre haza engedték a tanárunkat és elkezdtük a tanítást. Sajnos nem ment zökkenőmentesen, mert nem voltak könyvek.

Badics Szabina

Nagybátyám, dr. Tavasz István életmeséje

Apai nagymamám nővérének a férje, dr. Tavasz István ügyvéd, jogtanácsos, nekem csak Pista bácsi, két évvel ezelőtt halt meg, 99 éves korában. Élete utolsó kilenc évét, felesége halála után, közvetlen közletről kísérhettük végig, miután gyermeke nem volt, mi voltunk a legközelebbi hozzátartozói. Ez alatt a néhány év alatt szinte naponta elmesélte élete legnagyobb „kalandját”.

1943. január végén a Don kanyarban vett részt - besorozott hadnagyként - a Magyar Hadsereg gyászos visszavonulásában. A Német Hadsereg hirtelen visszavonult, otthagya a magyar sereget a szovjet katonai gyűrűben. Azt az utasítást kapták, hogy kisebb csoportokba verődve próbáljanak áttörni a szovjetek gyűrűjén.

Pista bácsi 16 katonát egy csoportba szervezett, és gyalog a nagy hómezőkön át, -30 - -40 fok hidegben sikeresen hazavezette őket. Ő volt a hírszolgálatos, így Pista bácsi kapta kézhez morzejelek segítségével a parancsot, hogy Kocsatovkánál a lőporraktárt fel kell robbantani. Ez a parancs ellenkezett a józan ésszel, mégis végre kellett hajtani. A felrobbant lőpor a szivárvány minden színét lövellte, óriási robajt okozva és persze jelezve Pista bácsiék hollétét. Ám Isten velük volt, és ezt Pista bácsi könnyes szemmel fedezte fel, amikor a veszedelmes helyzetekből mindig kisegítette őket.

A menekülés sikerült, pedig iránytű sem állt a rendelkezésükre. Pista bácsi ösztönösen érezte a helyes irányt. Útjukba orosz falvak estek, melyeknek még a nevét sem tudták, csak szalmakötegek jelezték a település szélét. Annyit mégis tudunk, hogy az Olim folyó befagyott jegén indultak el Szemidez Jackoje környékéről.

Ennivalójuk annyi akadt, amennyit a Gondviselés nekik készített. Az orosz falvak lakói meleg szívvel segítették őket abból a kevésből, ami nekik is akadt. Volt olyan orosz asszony, aki mindegyiküknek egy szem krumplit főzött. Pista bácsi minden alkalommal könnyes hálával emlegette azt az asszonyt.

Volt olyan orosz pajta, amelynek a teteje lángokban állt. Mégis behúzódtak alája melegedés céljából teljes menetkész felszereltségben, hogy ha összedőlnek a tetőgerendák, menekülni tudjanak. A vályúban néhány szem gabonát találtak, amit az állatok otthagytak, azt szemezgették.

Egy másik pajtánál a föld alá vermelt zöldséget, savanyúságot találtak, abból ettek, ki mennyit tudott. Egy elhagyott cukorgyárban kristálycukorral töltötték meg éhes gyomrukat és zsebeiket.

Egyik éjszakai szálláshelyen kellemetlen „társakat” szereztek maguknak az útra, mindegyikük megtetvesedett, ez sok gyötrelmet, sőt fájdalmat okozott nekik a későbbiek során.

A jéghideg hómezőkön sok megfagyott társuk mellett haladtak el. Pista bácsi visszaemlékezett olvasmányaira a napóleoni háborúkról, amikor a katonák egymáshoz bújva őrizték meg a menetelés közben szerzett meleget. Ezt a módszert alkalmazta társaival a hideg orosz télben. Később tudta meg, hogy a visszavonulást parancsba adó Stomm Marcell ezredes tiszt társaival - meghibásodott iránytűjük miatt - az oroszok gyűrűjébe kerültek, némelyikük agyonlőtte magát, többeknek lefagyott a lába a rövidebb tiszti csizmában, az ezredesnek később amputálni kellett megfagyott lábát.

Egy alkalommal valami csoda folytán rumhoz jutottak. Pista bácsi nagy mértékletességre intette társait, mert a hirtelen fogyasztott alkohol veszélyes lett volna nekik. Az általa engedélyezett kis mennyiségben kicsit átmelegítette az ital a katonákat.

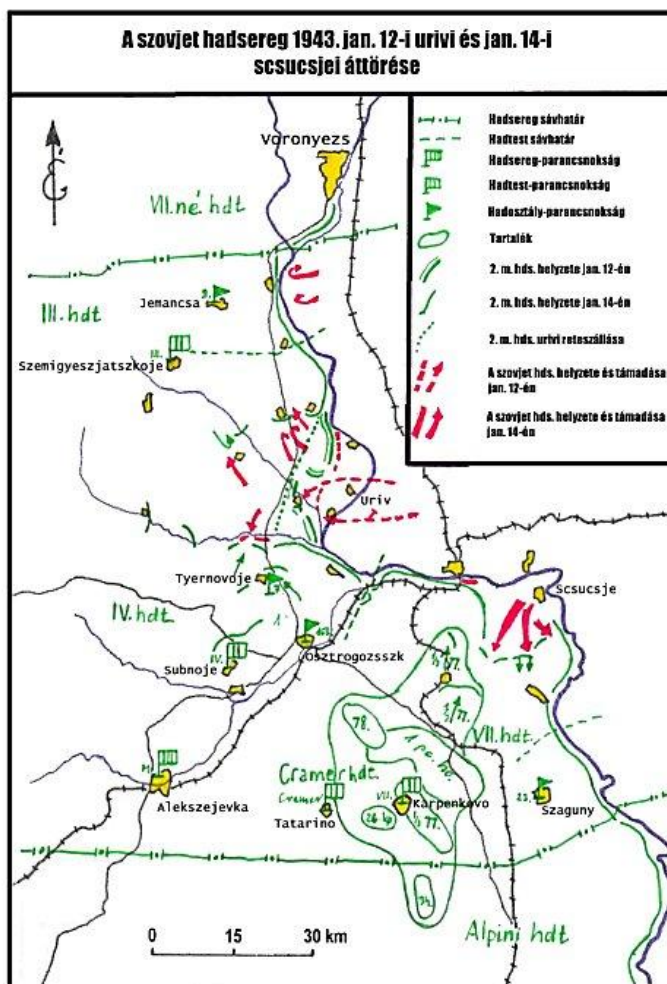
Puskáikat lőszer híján már az út kezdetén eldobták, csak tojásgránátokat tartottak meg. Egyszer Pista bácsi benyúlt a zsebébe és észrevette, hogy a gránát robbanószerkezete kissé kinyílt. Fagyott kezével óriási erőfeszítéssel visszacsavarta, majd jó messzire elhajította magától.

Egy napon repülő bombázók keringtek fölöttük. Pista bácsi azt a parancsot adta társainak, hogy egymástól kellő távolságra, szétszóródva vessék le magukat a hóba. Egy sorozat közvetlenül Pista bácsi teste mellett csapódott be, a fejétől alig egy-két centiméterre. A légnyomás következtében orrán, száján folyt a vér, társai támogatásával tudott csak eljutni a legközelebbi hadi kórházba. Egy Lembergől induló vonat német területre szállította, ahol alapos fertőtlenítést végeztek rajta. Őt magát és külön a ruháit is fertőtlenítették, ez azt jelentette, hogy két épület között mezítelenül kellett átmennie – 30 fokban.

Pista bácsi emlékezetében kicsit összemosódtak az időpontok, ezért nem tudom pontosan mennyi időt töltött el a kórházban az ápolás miatt. Elbeszélése szerint egy váratlan fordulattal éppen Budapestre indult a Dunán egy hajó, melyre ő felkérkedezett, magára vállalva a sérülésével járó állapot felelősségét. Vízi úton érkezett végre Budapestre, ahol azonnal a Királyhágó utcai Honvéd Tiszti Kórházba került további ápolásra. A kórházból értesítették feleségét, vagyis a nagynénémet, Magdi nénit.

Pista bácsi mindig könnyek között mesélte el megmenekülése csodáját és azt, hogy őt Isten mennyire szereti. Ez a hála nem halványodott az évtizedek során. Amikor már évek óta nem tudott kimozdulni a szobájából és beléptünk hozzá a kérdéssel, hogy éppen mit csinál, azt válaszolta: „Örülök, hogy itthon vagyok!”

Sokszor kérdegettük őt társai sorsa felől, ő azonban már a nevükre sem emlékezett, a légnyomás okozta sérülés után pedig hirtelen és búcsú nélkül vált el tőlük. Haláluk után, most már bizonyára találkoztak egymással és a háláadást soha nem fogják abbahagyni.

Csillag Balázs

A szüleim kedvenc cicája

Hol volt, hol nem volt, a nagy Magyarországon, a XVII. kerületben Anyukám kapott egy gyönyörű, szép fekete színű fehértollas icipici kiscicát. Az anyukám Rudinak nevezte el. Ez a történet már akkor történt meg, mikor Apukám udvarolt az anyukámnak, de rövidesen egy hetedhét országra szóló nagy lagzival összekötötték életüket. A pici Rudi szépen növekedett, ő lett az „első gyermekük”. Olyannyira szerették, hogy már a konyhában evett, néha-néha az ágyban is aludt, együtt nézték a tévét. Aztán megszülettem Én. Rudit ugyanannyira szerették, de a védelmem miatt már nem lehetett a lakásban hosszabb ideig, az éjjeleit, mint azelőtt is a szabadban töltötte. Ahogy cseperedtem, mi is megszerettük egymást, az udvaron is sokat játszottunk. A teraszon kisgyerekként sokat adtam neki enni, inni, és mindig dorombolt és hízelgett is nekem. Múlt az idő, és Rudi egyszer csak megbetegedett. A szüleim elvitték orvoshoz, ahonnan egy óvatlan pillanatban kiugrott az orvos kezéből, és elfutott a nyitott ajtón keresztül. Több napig kerestük szegény cicánkat, anyukám sokat sírt utána. Öt nappal később közértbe menet más útvonalon mentünk, és a tér padján egy hasonló cicát véltek felfedezni. Ő volt az, RUDI! Ott várt ránk. Apa megállt a kocsival, Anya szól „Rudi!”. A cica pedig abban a pillanatban rohant kedves gazdája ölébe, dorombolt és együtt örültek egymásnak.

Életem egyik legszebb története volt ez, anyukám és apukám elbeszélései közül.

Endrődy Sándor

Apum a tanyán

Apum fiatal gyerekkorát vidéken töltötte, a Jászságban, a nagyszülei gazdaságában. Itt nem volt vezetékes víz és áram sem. A vizet gémeskútból merték. A világítást petróleumlámpával oldották meg. A tanyán sokféle állatot tenyésztettek; teheneket, lovakat, disznókat, baromfiakat és birkákat is. Volt sok macska, akik a sok egeret megfogták. Aztán még a kutyák, akik őrizték a tanyát és a tanya környékét. Mivel nem volt áram, ezért a dédnagymamám nem tudott mosógéppel mosni, így szegény kénytelen volt mosóteknőben mosni a ruhákat.

Mivel a dédnagypapám korábban juhász volt, ezért több száz birkát nevelt a tanyán. Kora hajnalban kiterelte a nyáját a tanya szomszédságában lévő tágas legelőre. A két juhászkutyája nagy segítségére volt abban, hogy a nyáj ne kóboroljon el. A nyári tűző nap melege előtt a nyáj behúzódott a rét melletti kis ligetbe. Amíg a nyáj delelt, addig dédnagypapám az árnyékban, kedvenc öreg fája alatt, juhász subájára feküdve, kalapját a szemébe húzva pihent. A tikkasztó hőségben a csendet csak a tücskök ciripelése törte meg. A nagy hőség elmúltával délután négy óra tájt a birkák előjöttek a hűsítő árnyékból és újra legelészni kezdtek. A naplemente beálltával a nyáj szép lassan, komótosan elindult haza. A két juhászkutyának nem volt túlzottan sok dolga, csak a nyajtól elkóborolt fiatal bárányt visszaterelni a nyájba. Miután a nyáj beért az akolba, mindegyikőjük kívártta, hogy megfeyjék őket. Mire a dédszüleim megfeyték azt a sok birkát, be is sötétedett.

Ebből a sok-sok tejből készítette dédnagymamám a sok-sok finom sajtot és túrót, amit mindenki nagyon szeretett. Apum még ma is érzi a szájában a finom sajt ízeit. Itt a vége, fuss el véle.

Fózer Kata

Nagymamám

Nagymamám 1935. január 23-án született Somlósztőlben, szegény, földműves családban. A 3 testvér közül ő a középső. Édesapja földet művelt, édesanyja háztartásban dolgozott. Iskolai tanulmányait (általános iskolát) itt végezte Somlósztőlben. 9 éves kora óta szorgalmasan segített a szülőknek.

Néha katonaként behívták 1-1 évre édesapját. Mikor ez történt, az apai barátok nagyon sokat segítettek a családnak. A behívó egy levél volt, amiben az állt, hogy mikor és hol kell megjelennie a menetelő katonák közt. (Tapolcán, Pápán több alkalommal.) Nagymamám 10 éves korában átélte azokat a borzalmakat, amiket mi csak a könyvekből ismerünk. Igaz kis faluban éltek ők, de nagyon megviselte az ott élőket a falun átvonuló orosz hadsereg. Dédapám akkor katonai behívót kapott, így nem tudott vigyázni a családra. A szomszédok egymásra vigyáztak. A gyerekek a szülőkkel együtt elbújtak a padlásra. Nagyon féltek az orosz katonáktól, attól, hogy mindenüket elveszik, és nem marad semmijük, abból a kevésből, ami volt. Ez be is teljesedett: két fiatal lovat, új lovas kocsit, új szerszámokat vittek el. A házakba is bementek, betörték az ajtókat, mindent felforgattak. Amit találtak, és megtetszett nekik elvitték, mit sem törődve azzal, hogy a szegény emberek mennyi ideig dolgoztak, hogy megélhessenek.

Sok embert szedtek össze, és vitték el őket dolgozni, bunkert ásni. Az asszonyokat nagy előszeretettel keresték.

Több hétig a házakban laktak a katonák, nagymamámék a padláson aludtak, bújtak. A lovakat, lovas kocsit úgy lopták el az oroszok, hogy dédapám behívón volt Tapolcán. A barátja kérte, hogy hozzá át Dobáról (a szomszéd faluból, mert ő főszakács volt a grófnál, a dobai kastélyban) és nagymamám bátyja hozta át lovas kocsival. Már majdnem hazaértek, mikor az oroszok megállították őket, mondták, hogy „Szálljanak le!!!” Ők nem akartak, de az oroszok bedühödtek, és rájuk fogták a puskát. Azonnal lepattantak, azok, pedig felszálltak rá. Mentek a tankok, lovasok mögött. Nagymamámék úgy tudták ezt szerencsésen túlélni, hogy egy öreg bácsi hozzájuk menekült Fejér megyéből, és ő vigyázott rájuk. Dédanyám terhes volt, így le tudott menni ételért, úgy, hogy a katonák nem bántották. Az öreg bácsi elmutogatta a katonáknak, hogy a „férj meghalt” (nem halt meg igazából) így megkegyelmezték. Minden nap berúgtak, mulattak a házban. Nagymamámnak volt egy papírbabája, amit nagyon szeretett. Az oroszok ezzel sem törődtek, levizelték, agyontiporták.

Az események végén nappal a katonák nem voltak a házban, nagymamámék lementek, és takarítás közben találták meg a játékbabát is. Dédapám ekkor érkezett haza, és már otthon maradt.

Az oroszok tudomást szereztek róla is, el akarták vinni őt is dolgozni. De ő elbújt a kinti fa WC-ben, és a család úgy tájékoztatta a katonákat, hogy az édesapa elhunyt a háborúban. Megvárta, míg elmennek a katonák, és előbújt. Ezután soha többet nem hívták már be katonának. A család nekiállt, hogy a semmiből teremtsenek életet maguknak. Volt egy rühes, mocskos, sebes ló, amit otthagytak az oroszok a háznál, mert már nem tudott volna tovább menni. Dédapám elkezdte pátyolgatni, gyógyszert szerzett neki, petrós (benzines) ronggyal törölgette. A sebek megszáradtak, a ló szőre kezdett fényes lenni. Sikerült meggyógyítani. Ezek után az élet kicsit jobban ment, mivel a család fő otthon volt, és újra elkezdtek gazdálkodni.

Ez a ló igaz nem sokáig élt, de szorgalmasan segítette a család mindennapjait. Kicsinyenként, sikerült venni a családnak, egy lovat és idővel még egyet. Dédapám két lóval fuvaros lett, így lett pénze is a családnak. Nagymamám körülbelül 12 éves volt. A harmadik lóval ő járt dolgozni. Szántott, fogasolt, gurgulázott, takarmányt vitt, trágyát hordott. Közben tehenet is őrzött. Telt-múlt az idő... Később napszámba járt dolgozni, a hegyre kapálni, kötni (15-16 éves kora körül). 20 éves korában férjhez ment. Ezután is a mezőgazdaságban dolgozott, csak tehenekkel foglalkozott.

Édesapám 1956 októberében született meg. Ekkor tört ki a forradalom. A falvakban kevésbé érződött a forradalom hatása, csak azt látták, hogy mindeki menekül, gyalog, lovas kocsikkal nyugatra.

1959-ben megalakult itt Somlószlósbén egy TSZ Nagymamám. nagyapám ott dolgozott napkeltétől napnyugtáig. Az év augusztusában megszületett édesapám testvére. Édesapám is volt katona, leszerelés után ő is a TSZ-ben dolgozott mindeneként (traktorszerelőként, vezetőként). Nagybátyám is, mikor kitanulta szakmáját segítkezeti nagyapámnak a kőműves szakmában. O elköltözött nem messze innen és kétgyerekes apa lett. Mi maradtunk Szőlősbén.

Nagymamim így emlékezik vissza ma gyermekkorára, egész életére.

Kálmán Klaudia

Iskolásévek

Kármán Marcell-nak hívnak, ötödik osztályba járok. Szüleim elmesélése alapján szerintem szüleink gyermekkoruk sokkal izgalmasabb volt, mint a mai gyerekéké.

Szüleim iskolás korukban részt vettek a kisdobos és úttörő mozgalomban, amit a mai gyerekek el sem tudnak képzelni. Szinte minden szabadidejüket az iskolában töltötték. Részt vettek a különböző foglalkozásokban, szakkörökben, kisdobos- és úttörő rendezvényeken, sportszakkörökben. Iskolai szünidőben őrsi kirándulásokon, úttörő táborokban töltötték a nyári-szünidőt.

Sokat jártak az iskolán kívül könyvtárba, ami abban az időben nagyon jó szabadidős elfoglaltságnak számított. Sokat olvastak ifjúsági könyveket pl. delfin könyvek, pöttyös könyvek. Iskolás korukban kipróbálhatták tudásukat tanulmányi- és műveltségi versenyekben. Szüleim és nagyszüleim szerint az akkori iskolásévek gazdagabb élményeket adtak az akkori gyerekeknek, mint a mai számítógépes, tévénezős világ.

Kármán Marcell

Modern Hamupipőke

Ez a történet Szilveszter napján történt meg. Nagymamám ezen az estén elvitte anyukámat a Duna Palotába, hogy egy előkelő bálon vegyen részt. Anyukámék szépen kiöltöztek, csillogó-villogó, ruhákat öltöttek magukra. Arcukat kifestették és szép ékszereket vettek fel. Hajukat megfésülték, s kontyba feltekerték, majd egy aranyos csattal tűzték meg. Mikor elkészültek, elindultak a csodaszép Duna folyó mellett álló Duna Palotába. Utaztak metrón és villamoson is. Amikor megérkeztek, a kabátokat a ruhatárba tették, majd felsétáltak az emeletre, amelyre csodaszép, széles, vörös szőnyeggel borított lépcső vezetett. Ha felnéztek, gyönyörű lámpák világították be a lépcsőházat s az emeletet.

Egyszer csak megfájdult anyukám feje, és elkezdett szédelegni. Arra gondolt, hogy felhossa a gyógyszerét és bevesz egy tablettát, hátha attól jobban lesz. A gyógyszer viszont a lépcső alatt, a ruhatárban, a kabátja zsebében volt. Oda pedig ilyen betegen elég nehéz volt lemennie, mert a lépcső hosszú is volt, na meg az egész egy emelettel lejjebb. Nem is volt szerencsés, mert hirtelen megbotlott a lába a gyönyörű vörös szőnyeg szegélyében, és szegény elég nagyot esett. A cipő is lerepült a lábáról. De itt még nem lett vége a nagy esésnek. Anyukám csúszott egyre lefelé a lépcsőn. Vagy 5 lépcsőfokot pattogott le, mire végre megállt. A lépcső alján állt egy férfi, (szerencsére rajta kívül alig egy-két ember volt a lépcső környékén) s ő úgy meglepődött, hogy csak nézte, ahogy anyukám zuhan lefelé a lépcsőn. Majd mikor vége lett a nagy esésnek, felvette az elgurult cipőt, és csodálkozva tartotta a kezében. Mikor már eleget csodálkozott felvitte anyukámnak a cipőjét, mint Hamupipőkének, és felsegítette.

Ő megköszönte, majd szépen megigazgatta magát. Örült neki, hogy nem sokkal látták az esését, s mintha mi se történt volna, továbbment. Ekkor volt pontosan a ruhatár felett. Lent, mikor odaért a ruhatárhoz, a ruhatáros nénik kedvesen kérdezték: - Elesett? Anyukám egy kissé elpirult, s mosolyogva kérdezte vissza: - Miért, honnan tudják? - Hallottuk. - mondták, és kiadták anyukám kabátját.

Kiss Anett

Az én nagymamám

Az én nagymamám sokat szokott mesélni az életéről. Azért szeretem hallgatni a történeteit, mert a 88 év alatt sok mindenem ment keresztül.

Az édesanyja korán meghalt és a Mama még csak 12 éves volt, így neki kellett gondoskodnia a testvéereiről. Ő főzött, mosott és takarított. Miután az iskolát elvégezte, az apácáknál tanult és egy alkalommal kedves jelöltként az udvaron a gyerekekkel homokozott. Az apácák a fejükön fityulát hordtak, ami gombostűvel volt összetűzve. Ahogy egy kisfiúval játszott a homokozóban, a gyerek felkiáltott selypítve: „seg van a Kedves fejében!” Egy másik kisfiú pedig megkérte a kezét. 22 évesen eljött a zárdából és megismerkedett az első férjével. Az első fia születése, 1945 márciusában, nagyon kalandos volt. A férje nem volt otthon, így egyedül kellett gyalog mennie a kórházba. Mivel nagy szegénységben éltek, keveset evett, az utcán összeesett. Két orosz katona talált rá, és így vigasztalták: „Nyebojsza!”, karon fogták és bevitték a kórházba. Egy pár nap múlva bejött a két katona hogy megnézzék a babát, hoztak neki kenyeret meg vaját. Ez abban az időben ez nagy dolog volt. A Mama ezeket szétosztotta a kismamák között. Nagyon hálásak voltak.

Egy év múlva megszületett a második fia is, aki nagyon beteges volt, így sokat idegeskedett miatta. A Mama elhagyta férjét, mert rosszul sikerült a házasságuk. így a két fiú sokat volt falun a nagypapájuknál. Megismerkedett a második férjével, aki a nevére vette a két fiút és hamarosan megszületett az én Apukám. A három testvér nagyon szerette egymást. Amikor apa 9 éves lett, a bátyjai artistaként beutazták a fél világot. Barátjukkal Trió Laky-ként váltak ismerté. A világon Ők csinálták meg először 1968-ban egy daru emelőlapján, ötven méter magasban a hármas gúlát. Utazásaikból visszatérve, mindig valamilyen ajándékot hoztak kisöccsüknek.

Mikor Apa 12 éves lett, Mamával kiutaztak Új-Zélandon élő Imréhez, Mama öccséhez. Az itt szerzett élmények felejthetetlenek Apukám számára, sokat emlegeti az ott látott szépséges természetet. Sokat mesél a Mama arról is, amikor a szüleim megismerkedtek, és a három unokája megszületett.

Remélem, hogy majd én is sokat tudok majd mesélni a gyerekeimnek és az unokáimnak.

Kiss Barbara

Dédapám mesélte

A családukban szájról-szájra járt egy történet, amit nekem apukám, neki pedig az ő nagypapája mesélt, aki az én dédnagypapám volt. Tudni kell róla, hogy nagyon szeretett mesélni, részt vett a II. világháborúban, s a legtöbb története is ezekből, az időkől származik. Akkor játszódott az alábbi eset is. A háború sok-sok nyomot hagyott a földön, főleg a bombatámadásoknak köszönhetően. A talajba befürödő töltetek robbanás után hatalmas krátereket hagytak maguk után.

Dédapám egy ilyen területen menekült egy ismétlődő repülős támadás elől. Jó búvóhelynek bizonyult egy földmélyedés. Nem volt túl nagy. és az idő már kezdte növényekkel belepni, úgyhogy a levegőből is eltakarta az itt menedéket keresőt.

Még messziről hallatszott a repülők dübörgő zúgása, mely azonban nem tévesztette meg a tapasztalt katonát afelől, hogy bizony az ellenség közeledik. Amint ott feküdt kissé megpihenve, megtörölte izzadt homlokát, s ekkor egy igazán csúf kutya ugrott mellé az árokba. Bundája csapzott, szaga irtózatoss volt a korábbi esőtől.

Megragadta dédapám karját, aki ijedten próbálta lerázni magáról az izgatott állatot. Az azonban nem hátrált. Mikor sikerült a karját kiszabadítania a fáradt katonának, akkor a lábánál fogva tépte, húzta a dög. Mikor a lábát szabadította ki, akkor pedig menetfelszerelésénél rángatta.

A viaskodásban a kutya kerekedett felül. Ismét a karjába kapaszkodva megragadta dédapám zubbonyát és húzta-húzta kifelé a gödörből, és futott előre egyre távolabb a menedéket adó gödörtől. Vidámabb napon szinte viccesen is hatott volna a kép, mely elénk tárulhatott a rohanó, megriadt kutyával, aki szájába fogva vezet egy hasonlóan rongyos, piszkos katonát, mintha szerepet cseréltek volna.

Nem lehetett tudni mennyi idő telt el futással, mikor kutya és katona egyaránt elfáradtak, s egy hatalmas lombú fa tövében összerogytak. Már távol voltak az ároktól, de még látszott az a növényekkel benőtt gödör, ahonnan elindultak.

S ekkor meglepő dolog történt. A közeledő repülők egyetlen egy bombát dobtak le, s ez a bomba éppen abba a növényekkel takart, védett árokba esett. Hatalmas robbanással érte el a földet, s az izzó fénycsókák, a szerteszt szóródó földtörmelékek hatalmas pusztítást hátrahagyva szálltak szerteszt a környéken. Ami ott volt abból semmi nem maradt, virágok, apró rovarok mind-mind a pusztulásba vesztek.

S a katona, aki mellett a kutya most már nyugodtan feküdt, tudta, hogy megmentették az életét.

Ezért mondta mindenkinek egész életében később dédnagypapám, hogy hallgassanak az állatok ösztöneire, mert az mentette meg az ő életét is. Mikor már nagyon öreg volt, akkor is több kutya, macska vette őt körül. Úgy is neveztem őt mindig, hogy kutyás dédipapa.

Valószínűleg tőle örökölhettem az állatok iránti szeretetemet, amiért mindig hálás leszek neki.

Kun Evelin

A csoki

Mamám mesélt egy vicces és érdekes történetet. Soha nem fogom elfelejteni, amit elmesélt. Szerintem ő se.

Amikor az anyukája a csoki gyárba járt dolgozni, mindig hozott haza egy kis finomságot. Mikor mama már elsős volt, egyedül járt iskolába oda és vissza is. Azonban a kishúga is vele tartott, hiszen Anna, mert így hívták, már ekkor ovis volt. A nap melegen sütött, mamánál volt pár forint és elmentek fagyizni. Mamának viszont oroszot kellett, volna tanulnia, erre ő is csak ott döbbsent rá. Mama és a húga három órákor értek haza. Lilla dédinek, a nagyi anyukájának, fél egykor volt ebédszünete. Akkor szokta a csokit az asztalra tenni, egyébként este ötig dolgozott.

Miután hazaértek, a mama orosz nyelv tanulásához látott, Anna néni, pedig ki ment a kertbe és elaludt a hintaágyon. A karfára tette a fejét, úgy nyomta el az álmot. Ekkor jutott eszébe mamának, hogy még nem ették meg a csokit. Látta, hogy Anna néni alszik, így a feje alá tette az édességet, ő maga, pedig visszament tanulni. Öt órákor hallotta, hogy forog a kulcs a zárba. Anna néni az ajtóhoz szaladt, mert meghallotta a kulcs zörgését, tudta, ez csak az anyja lehet. Lili dédi hatalmasat ordított, mikor meglátta Anna nénit. Tiszta csoki volt az arca, hiszen a melegen sütő nap sugara megolvasztotta a feje alatt lévő tábla csokit, de ezt ő nem vette észre. Lili dédi, amikor meglátta, azt hitte véres az arca. Anna néni meg azt nem tudta, hogy miért ijedt meg az anyukája, miért rohangál fejvesztve. Mama akkora pofont kapott, hogy egy percre nem tudta hol van. Nehezen kibökte, hogy ez csak csoki, amivel kedveskedni szeretett volna a húgának. Lili dédi ekkor csak nevetett már, megnyugodott és letörölte a csokit Anna arcáról és átölelte gyermekeit. Attól a naptól fogva csak öt óra után kapták meg a csokit.

Mama mikor elmesélte ezt a történetet, egy tábla csokit nyomott a kezembe. Jót nevettem és eltettem az édességet. Még a mai napig is meg van.

Nóvák Regina

A kenu bajnok nagypapa

A Nagypapám réges-régen 1957-ben a magyar kajak-kenu válogatott tagjaként Svédországba ment csapatával. Vonattal, hajóval egészen a Balli-tenger partjáig a németországi Sassnitz-i kikötőbe utaztak. Sassnitzban a vonatot rátolták a komphajóra majd a komphajó a vonattal együtt átúszott a svédországi Trelleborg kikötőbe. Alig nyolc órás hajóút után, a vonat kiment a hajó gyomrából és folytatta útját Vastervik városa felé, ahol a versenyeket tartották.

Nagypapám elmondása szerint a svédeknek Vastervik városa olyan, mint nekünk, magyaroknak Siófok. Papámnak nem tetszett a tengeröbölben az, hogy nagyon hullámos volt a tenger, erős szél fújt. Nem ilyen időt szokott meg a Dunán. Nehéznek ígérkezett a verseny, mert a svédeknek kedvezett az időjárás. Hullámos, szeles idő volt a rossz, a magyaroknak. A jó, az amire nem számítottak; igen sok magyar származású szurkoló jött ki a versenyre a magyaroknak szurkolni. A Papám két szambán indult: kenu 1000 méteren és kenu kettesben ugyancsak 1000 méteren. Az egyes versenyszám mindjárt a verseny elején volt megtartva. A rajtnál a svédek vezettek a számukra kedvező szél, hullámos tenger segítette őket a pályán.

A Papának a kenuja már félig már vízzel volt tele, de győzni akart és így utolérte a svédeket és győzni is tudott. Nem sok ideje maradt örülni a győzelemnek, mert rohannia kellett a kettes szám bemelegítésére a párosban.

Itt a svédek adtak a Papáméknak egy kölcsön kenut, ami nem a legjobb versenyhajónak számított. Mosolyogtak a svédek, Papám és Társa igen elszántak voltak, nem voltak esélyesek, de győzni akartak. Mindjárt a rajt után meglepetésükre élenjártak és a célig egyre növelték az előnyüket. Fölényesen győztek. Ennek mindenki örült, még a svédek is nagyszerű teljesítménynek tartották győzelmüket, melyet másnap az újságok is nagy betűkkel közöltek. Papám Parti János, olimpiai és világbajnok klubtársával sok versenyen vett részt, több versenyt nyert.

Pallus Bence

A gonosz bíboros

Ez a történet az én apukámról fog szólni. Kb. 8 éves volt, amikor a papámékkal tüzet raktak a kert végébe.

Hosszú botok végét meggyújtva a 4 testőr című filmet játszva kardoztak a testvérével. Ekkor lépett be a filmbe a gonosz bíboros (a dédi szellőztetés céljából kihelyezett szőnyege) akit vad döfésekkel küldtek át a túlvilágra. 5-10 döfés után az anyukájuk ebédhez szólította őket. Az ebéd végeztével szaladtak tovább folytatni a harcot, de szörnyülködve látták, hogy a gyáva bíboros (szőnyeg) megfutamodott.

Kb. 20 perc múlva a papám közölte velük az iszonyatos hírt, hogy a bíboros (szőnyeg) porrá égett. Kárpótlásul dédi kapott egy új „bíborost”.

Paulek Petra

Egy jó kislány rosszsontsága

Igaz történet alapján

Anyukám első osztályos tanuló volt, és mindig ő hozta haza iskola után öccsét az óvodából. Az út 30perces volt hazáig.

Egy gyönyörű péntek délutáni napon anya egyik barátnője rávette őt, hogy iskola után ne rögtön haza menjenek, hanem a strandra. Így is lett. Anya kikérte az óvodából az öccsét, Attilát. Neki természetesen odaadták, mert mindig ő vitte haza. Lementek szépen a strandra. Órákig pancsoltak, és sok új barátot szereztek. Mikor olyan tájt járt már az idő, hogy menni kéne, anyu összeszedte Attilát és mentek az öltöző fülkéhez. Anyu beküldte öcsikéjét a fiúba, ő meg bement a lányba és mondta, hogy ott találkozzanak, ha kész, ahol elváltak. Mikor anyu kész lett kiment, de még nem volt ott Attila. Már 15 perce várakozott, de nem jött. Beküldött egy felnőtt férfit, hogy nézze meg, hol van. Mikor kijött azt mondta, hogy nincs bent senki. Anya nagyon kétségbe esett. Elkezdte keresni az egész strandon. De semmi. Belebotlott az egyik tanárjába. Elmesélte neki a történetet és most már ketten keresték Attilát. A hangosbemondó bemondta, hogy mindenki hagyja el a strandot, mert az összes medencét leeresztik, hátha ott van valamelyik alján. De nem volt.

Egyébként az óvodás Attila már rég haza ment, mikor megunta, hogy a nővére vár. Mivel neki nem volt kulcsa, nem tudott bemenni, így a vizes fürdógatyáját berakta a postaládába, és elment meggyet szedni a szomszéd kertje előtti fáról. Mikor az anyukájuk haza ért, meglátta Attila fürdógatyáját, elkezdte keresni őt. Pár perc után meg is találta a fán. Eközben anya is hazaért, nagy zokogva.

Nagy akkor már le se szidta, mert látta mennyire meg van ijedve. Csak örült, hogy végre haza értek...

Petneházy Kinga

A házimunka

A nagymamám sokat mesél a gyerekkoráról főleg akkor, amikor valamit nem akarok megcsinálni. Olyankor mindig elmond egy-egy rövidebb történetet a régi időről. Ha ezeket a történeteket hallgatom, valóban azt gondolom, hogy jobb és könnyebb az élet napjainkban.

Ha nem akarom kitakarítani a szobámat és elpakolni magam után, akkor elmondja, hogy amikor gyerek volt neki kellett vezetni a háztartást. Ok vidéken éltek ahol nem volt könnyű az élet.

Voltak földjeik és szőlőik ahol burgonyát, zöldségeket, kukoricát termeltek. Voltak gyümölcsfaik is. A megtermelt növényeket télire a pincébe rakták. A zöldségeket homokkal fedték le, hogy ropogósak maradjanak, és hogy télen ne fagyjanak meg.

A gyümölcsökből lekvárt, befőttet készítettek. A rothadt gyümölcsökből pálinkát főztek, a szőlőből bor készítettek.

A kukoricával a tyúkokat, kacsákat, libákat, disznókat etették. A nagymamám nagymamája maga sütötte a kenyeret is, volt saját kemencéjük. A mama gyakran mesél arról, hogy milyen finom kenyeret tudott sütni a nagymamája. Mindent megtermeltek, amire szükségük volt, de ez nagyon sok munkával járt. A mama szülei szinte soha nem voltak otthon, midig a földeken dolgoztak. A mamának kellett mindent megcsinálnia a ház körül. Hazajött az iskolából megfőzte az ebédet és biciklivel kivitte a földekre a szüleinek. A mama nagypapája nem is lakott otthon tavasztól-késő ősziig. Kint élt a szőlőik melletti kis házban.

A mama etette meg az, állatokat, takarított, mosogatott, vigyázott a hűgára. Szinte nem is volt ideje játszani. Azt mesélte, hogy csak egy kézzel varrott babája volt, ami minden évben eltűnt karácsony előtt.

Karácsonykor előkerült és ott ült a karácsonyfa alatt szép új ruhában. Ez volt minden évben a mama karácsonyi ajándéka.

Szóval nem volt könnyű a nagymamámnak, de mégis olyan boldogan mesél a régi időről, ezért néha kicsit el is szégyellem magam, amikor nincs kedvem segíteni a házimunkában.

Radics Patrik

Az első randi

Az apukám mesélte régen, mikor először randizott anyukámmal, lementek a tópartra megnézni a naplementet. Szépen lassan beesteledett és csöpörgött az eső, mikor visszaindultak a kocsihoz. A sötétben még beszélgettek, míg végül elcsattant az első csók.

Lassan elérkezett az idő, mikor úgy döntöttek elindulnak haza. Ekkor azonban az autó nem akart megmozdulni, ugyanis beragadt a mocsaras, ingoványos talajba. Próbáltak kijönni előre-hátra, de sehogy se ment. Megpróbálták kiásni a kereket mindenféle szerszámmal, amit találtak az autóban, mint pl.: glettvás, spakli stb., de minden próbálkozás hiábavalónak bizonyult. Próbáltak a kerekek alá mindenféle gallyakat tömködni, de nem jutottak ki a csapdából. A gallyas próbálkozások után jött a nagy ötlet, hogy törülközőt tömjenek a kerekek alá, viszont ez a próbálkozás se vezetett sikerre, ugyanis a törülközőt csak felgyűrte a kerék. Ekkor apukám megpróbálkozott valamivel és egy hatalmas ágat lerúgott a fáról majd megpróbálta bedugni a kerék alá, de ezzel csak azt érte el, hogy égett gumiszag keletkezett. A kerék már akkora gödröt kapart maga alatt, hogy az első lökhárító már a földet súrolta. Nyilvánvalóvá vált, hogy minden próbálkozás sikertelen és végső elkeseredésükben elindultak, hogy valamilyen segítséget keressenek. Visszabandukoltak az útig, ahol majd hátha találnak valakit, bár ekkor már elérkezett a másnap hajnali 1 óra. Végre melléjük szegődött a szerencse és megláttak egy motort, amin ketten ültek, Megállították őket, és megkérték őket, hogy segítsenek nagy bajukban. Mindannyian visszabandukoltak a „mocsárba”, és a három férfi minden erejét összeszedve nekifogott, hogy kitolják az autót, míg az anyukám a kocsiba ült. Hátramenetbe tette az autót miközben a fiúk tolták a kocsit, ő gázt adott. Csodák-csodájára az autó kijött a gödörből, de anya örömében tövig nyomta a gázpedált és mivel sáros volt a talaj, a kerék úgy felverte a sarat, hogy apát tetőtől talpig beterítette. A segítők szerencséire el tudtak ugrani a sárzivatár elől. Hálás köszönetet mondtak a segítségért és elindultak útjukra. Végre sikerült kimenni az ingoványos területről az autóval és megálltak az aszfalton megünnepelni, hogy kijutottak.

Majd elmentek tankolni a benzinkúthoz, ahol furcsán néztek rájuk, hogy mit keres ez a jó nő ezzel a sáros sármos pasival. Az már csak hab a tortán, hogy apa nadrágjából soha nem jött ki a sár. Így örök emlék maradt ez a tóparti kaland.

Szabó Máté

A tűz

A nagymamámmal történt mikor még kisiskolás volt. A nagy mindig féltett engem, hogy ne játszak a tűzzel és menjek minél messzebb tőle. Nem értettem miért és elmesélte a történetet.

Mikor 7 éves volt az iskolában farsangi bált rendeztek. Ő is beöltözött, s a hét törpéből Morgó jelmezét vette magára. Nagyon tetszett neki, hogy még egy igazi petróleumlámpát is vihetett magával. Amikor bevonultak a lámpát meg is gyújtották, s a nagy izgalomtól mindenki izgett-mozgott, lökdösődött. A nagy nyüzsgésben valaki meglökte a kezét és a lámpától meggyulladt a kenderkócból készült szakálla. Sikerült hamar eloltani a tüzet, de a Nagy arca megégett. Mikor már felnőtt lett, csak egy pici folt látszott az égés helyén.

Ezért véd és félt engem mindig a tűztől, nehogy úgy járjak, mint ő.

Szarka Fruzsina

Rudi, a csodálatos ló

Az apai nagyszülei közül én csak a nagymamámat ismertem, aki már kiskoromban is idős özvegyasszony volt. Ő az életét egy erdélyi kisvárosban, Medgyesen töltötte. Ebben a városban három nép, szászok, magyarok és románok éltek viszonylag békésen egymás mellett.

A nagyszüleim az iparos társadalomba tartoztak, a nagyapám tímármester volt, a környékről behozott nyers állatbőröket készítette ki, amiből cipészek, csizmadiák lábbelit, a bőrdíszművesek táskákat, öveket, a szíjgyártók hajtószíjakat és egyéb bőrdíszeket és tárgyakat készítettek. A tímárság nehéz, büdös mesterség volt. A tímárok akkoriban a nyers bőröket és az árut is szekérel és lóval szállították.

Nagymamám mesélt egy történetet arról, hogy volt egy lovuk, Rudi, akivel apa nagyon jó barátságban volt. Apukám már öt évesen vitte Rudit az állomásra - vagy Rudi vitte őt? Rudi ismerte a kacsaringós utat a vasútállomásig és vissza, ott pedig apát ismerték és egy-kettőre megrakták a szekerét. Autó is csak három-négy volt akkoriban a városban, ezért nyugodtan vihetta a kisfiú és a ló a bőröket együtt a vasúthoz.

Apa felnőtt, Rudi rég nincs már, de én bizony örülnék, ha nekem is lenne egy ilyen jámbor lovam, megbízható társam

Szilágyi Anna

Kirándulás a pataknál

Ezt a történetet anyukám mesélte nekem arról a napról, amikor ő, a keresztapám, a nagyszüleim és a keresztapám szülei kirándulni voltak egy kispatak-nál.

Egy nap a keresztapámba szülei, anyukám és a nagyszüleim kirándulni mentek egy rétre ami mellett egy patak is volt. Felállították a sátrakat és anya megkérdezte a papámat, hogy elmehetnek-e sétálni. Persze igen volt a válasz. Anyu elszaladt és simán átugrotta a patakot de ez a keresztapámmal nem volt ilyen könnyű, mert ő jóval kisebb volt, nem mert átugrani. Aztán végül sok unszolás árán nekifutott és természetesen megcsúszott és a sárban landolt. Tiszta maszat lett és úgy nézett ki mint egy dagonyázó kismalac. Anyu persze ezen nagyon jót nevetett, de a keresztapukám anyja (aki borzasztóan rend és tisztaságmániás) már nem. Anyukámékat persze jól leszidták, de ezután jött az igazán vicces része. Keresztapámék bemásztak a sátorba és persze nem voltak azok a tipikus jó gyerekek, szóval rögtön elkezdtek birkózni és sikerült is összedönteniük (ez azért volt baj, mert az még nem az újfajta könnyen felállítható sátor volt, hanem egy igen nehezen megcsinálható). Ugye nem is kell mondanom megint szidás lett a vége.

Miután elég sok idő alatt ismét felállították a sátrat a papám adott anyunak egy kis biciklidudát, hogyha jön a vadmalac (mert hogy a rét mögött erdő volt) azzal dudáljanak, hogy elijesszék, vagy a nagyszüleimet riasszák vele azt már én sem tudom. Telt múlt az idő mindenki elaludt, egyszer csak óriási dudálást hallani. A nagyapámék persze rögtön kirohantak, hogy hol a vadmalac, de az persze nem volt sehol, csak a keresztapám feküdt rá véletlenül a dudára.

Persze itt a felnőtteknek betelt a pohár és másnap reggel már nagyon sürgették a hazaindulást.

Ugye hogy a felnőttek is voltak egyszer (néha rossz) gyerekek? Ezt a történetet még ma is nagyon sokat hallom a családi összejöveteleinken, és mindenki nagyon jókat nevet rajta.

Szilágyi Kata

Stradivari hegedű

Ez a történet már régóta meseként szolgál az újabb és újabb unokák számára. Valójában ez az én nagypapámmal történt meg:

A családunk örökségéhez tartozik egy ős öreg Stradivari hegedű. Ezen értékes örökség birtokában minden elsőszülött fiú kötelessége volt megtanulni hegedülni rajta. Mivel nagypapám volt az elsőszülött gyermek és egyben fiú is, ezért őt illette a jog, hogy ezen a hangszeren megtanuljon hegedülni. Déd-nagypapámnak könnyű dolga volt, hiszen a papa zenei iskolába járt. Be is irattá hát hegedű órára. Az első hónap után nagymamuskát - nagypapám nagymamáját - behívatta a zenetanár. A tanárnő sírva könyörgött a nagymamuskának, hogy ne hordja többé zeneórára az unokáját. Zenei hallása egyáltalán nincsen és az egyetlen dolog, amire használni tudja a hegedűt az az, hogy profin verekszik a vonóval. Már két vonót is eltört az osztálytársa fején. Nagymamuska lemondóan ballagott haza. Közben azon gondolkodott, hogy elverje az unokáját vagy inkább jót nevéssen rajta. Végül az utóbbi mellett döntött. Így került fel a hegedű a szekrény tetejére. Azóta is ott van. Én is megtaláltam már, amikor a feldobott labdámat kerestem ott.

Tabajdi Gyula

A tanyasi élet

Őregapám mesélte egyszer, hogy milyen is a tanyasi élet. Én mindig azt hittem, hogy a zajos civilizációtól elzártan nagyon jó lehetett élni a dombok, hegyek és szántók között. Olyan lehetett ez, mint egy álom.

Nem voltak falfirkák, бүdös, koszos tömegközlekedési járművek, nagy, barátságatlan tömbházak, szóval minden hiányzott, ami az embert boldogtalanná teszi.

Olyan csodás lehetett a reggeli madárfüttyre ébredni, nem pedig az elemmel működő zajosan csipogó csörgő órára. Csodás lehetett ébredés után lustálkodni az ágyban, és nem kipattanni belőle, mintha parancsot teljesítenénk, és már indulnánk is dolgozni. Szóval van különbség. Legalább is én azt hittem, amíg meg nem tudtam, hogy pályázatot írhatok, és ki nem faggattam a nagyapámat, aki sajnos kiábrándított.

A tanyasi élet korántsem olyan jó, mint ahogy én azt elképzeltem. Igaz, hogy nem voltak olyan rossz dolgok, amiket én felsoroltam ám egyáltalán nem volt könnyű a tanyán. Lehetett ugyan madárfüttyre ébredni, de sajnos itt is ki kellett pattanni az ágyból, gyorsan megmosakodni a kútnál és már lehetett is menni az állatokhoz dolgozni.

Először a teheneket kellett megfejni, megitatni, majd kiengedni őket a legelőre, és amíg nincsenek az istállóban, kitakarítani azt. Aztán jöhetett a többi állat, megetetni, megitatni, beleértve a kutyát is. Ez a folyamat nyáron még csak-csak istenes volt, ám télen a pokollal lehetett összehasonlítani. Abban a félméteres hóban, a jeges süvítő szélben kellett ezeket elvégezni.

A tanyasi gazda általában tartott egy, esetleg két kutyát. Ez az okos négylábú vigyázott az állatokra, s terelte őket. Ám a kutyáknak sem volt minden szabad. Mikor nem volt különösebben dolguk, egy úgynevezett koloncot akasztottak a nyakukba, mely általában egy láncon (vagy erős kötélén) lógó fadarab volt. Ez megakadályozta, hogy a szomszéd tyúkjait elkapja, mert miközben futott a kutya, verdeste a lábát a fá. A nagyapám apjának is volt két kutyája. Az egyik német juhász, a másik kaukázusi pásztor. A nevükre pontosan nem emlékezett a papám, ám annyi bizonyos, hogy az egyiket Tiszának hívták. Ez a kutya olyan okos volt, hogy még ezzel a kolonccal se lehetett megakadályozni abban, hogy elkapja a szomszéd tyúkjait, ugyanis ez az okos állat azt tette, hogy a szájába vette a fát és úgy futott a csirkék után. A szomszéd ezért igencsak mérges volt, és kártérítést is kért. Amikor a Tisza elkapott egy tyú-

kot, másnap már jött is a szomszéd céklavörös arccal, s mindig ugyanazt mondta: Marci bátyám, a Tiszába már megint belefutott egy csirke! Mire a nagyapám ezt felelte: Hát mért nem vigyázott magárai
Hogy félreértés ne essék, a dacos kijelentés ellenére a papám mindig jól el-
nászpángolta a kutyát, és kifizette a szomszéd kárát.

Így ment hát a tanyasi élet. A földművelésről most nem ejtek szót, de a papám biztosított, hogy ez sem volt könnyű feladat. Most már nem gondolom olyan nagyon jónak ezt az életet, de továbbra is úgy gondolom, hogy még mindig sokkal jobb, mint a városban élni, és arra bíztatom az embereket, hogy ha már a városban élnek, viselkedjenek normális emberhez méltóan, és a problémákat ne haraggal, hanem inkább megértéssel kezeljék, úgy ahogy azt az öregapám tette egykor.

Tar Márton Péter

Régimódi történet

Én azon szerencsés gyerekek közé tartozom, akiknek élnek a nagyszülei. Nagypapám 73 éves, Nagyvázsonyban született és itt is él. Szívesen mesél a gyermekkoráról és én kíváncsian faggattam a múltról. Ez a történet a falusi fiatalok mindennapjait mutatja be.

A gyerekek feladata volt az állatok etetése és gondozása. A ház körül éltek tehenek és tyúkok. Ősszel, kukoricaszárral etették őket, amit szecskavágó géppel vágtak kockákra. Minden este és reggel etettek, általában ugyanabban az időpontban. Ősszel szedték a krumplit, ahol a gyerekeknek is segíteni kellett. Télen se unatkoztak, kukoricát morzsoltak és tollat fosztottak. A tollfosztás nagy élmény volt, minden este más háznál történt. A szülők kinyitották a sparhelt ajtaját és a tűz fényénél dolgoztak, közben énekeltek. Közbe a kályha tetején elkészült a sült tök és sült krumpli. Cserépedényben készült a cibereleves, amit az őszen aszalt gyümölcsből főztek. Sütőben illatozott a szilvalekváros hájas kráfli, ami azért is volt különleges, mert a gyerekek is segítettek a lekvár készítésében. A hosszú dolgozós téli esték után minden gyerek várta a tavaszt. Április 24-én Szent György napján hajtották ki a teheneket, ami szintén a gyerekek dolga volt. Ilyenkor többen összegyűltek a réten és elengedték az állatokat. Vigyázniuk kellett, nehogy bemenjenek a kertekbe. Előfordult, hogy a tehenek hazáig futottak, mert megbolondultak a rájuk telepelt bogarak csípéseitől. Ha nem a tehenek után szaladtak, volt idejük tüzet rakni, tejes kukoricát sütni. Nyáron a Séd partján mulatták az időt, piócát kerestek a vízben. Csalánt és papsajtot gyűjtöttek, de az aratásnál is kaptak feladatot.

Csodálva hallgattam papám szavait, és várom, a következő izgalmas történetet.

Világos Róbert

Anyukám meséje az életéről

Ez az elbeszélés a húsvéti szünetben született. Szép, napsütötte tavaszi délután volt, a madarak csiripeltek, lágy, dallamos énekükre, a természet egyre jobb hangulatban kezdett feléledni.

Anyukámmal elhatároztuk, hogy ezen a szép napon kimegyünk a temetőbe, hogy meglátogassuk egy már más világban élő szeretteinket. Útközben beszélgettünk, hogy milyen jó újra együtt lenni, mert a rohanó hétköznapiakban sajnos nagyon kevés időt töltünk egymással. Elmondtam anyunak, hogy milyen jó vele lenni, és szeretem őt, mert ahogy a mondás tartja: Anya csak egy van. Miközben beszélgettünk, megérkeztünk a temetőbe. A temető ebben az évszakban is nagyon szép, mert a sírokon díszelnek a szebbnél szebb virágcsokrok, illetve koszorúk, és ami a legfontosabb, aki ide ki akar jönni, békére és nyugalomra talál. Itt mindig el lehet kicsit bújni a rohanó világ elől. Néhány perc múlva megérkeztünk nagyapa sírjához. A sír gyönyörű volt, sőt talán ez volt a legszebb az összes közül. Anyukámmal imádkoztunk a sírnál, majd leültünk a közeli parkban egy árnyékban lévő padocskára. A padon megkérdeztem anyukámat, hogy nem mesélne-e nagypapáról, mert én még kicsi voltam, amikor meghalt, és nem ismertem őt.

Anyu elkezdett mesélni gyerekkoráról és arról, hogy milyen jó viszonyban volt édesapjával. Anyukámról azt kell tudni, hogy falun lakott édesapjával. Minden nap kijártak a mezőre, vagy a közeli tóhoz ebben az évszakban, hogy halásszanak vagy fürödjenek egy jót. Nagypapám cipész volt, így hát anyukám mindig elkísérte őt a műhelybe, ahol segített neki. Pár év múlva anyu tinédzser lett. Az iskolában nagyon jó eredményeket ért el, különböző sportversenyeken szerepelt, mondhatni kiváló gyerekkora volt. Ehhez a sikerhez nagypapa is hozzájárult biztató szavaival, s anyu úgy érezte, ezzel is tett azért, hogy jobb eredményeket érjen el. Eltelt néhány év, s anyu felnőtt. Anyukám dolgozott és megismerkedett egy szép fiatalemberrel, akit ma csak apunak szólítok. Nagypapa eközben már nagyon gyenge volt, de még nem adta fel. Szüleim mindent megtettek érte, hogy életben maradjon. Nemsokára érkeztem én, s pont ebben az évben nagypapa meghalt. A családban egyszerre volt öröm és bánat. Anyukám máig emlékszik a kedves, okos, megértő és szeretetre méltó apukájára. Miközben ezeket mesélte anyu, már későre járt az idő, és haza kellett mennünk. Útközben egyikünk sem tudott megszólalni, mert mind a ketten rá gondoltunk. Hazaérkeztünk, és én elmondtam anyunak, hogy mit érzek. Elmondtam neki, hogy örökké szeretni fogom, és később majd én fogok gondoskodni róla. Most ő gondoskodik rólam, de pár év múlva vissza-

kapja ugyanazt a szeretetet tőlem, amit én kapok tőle. Ezzel a gondolattal telve már nem is voltunk szomorúak.

Az én véleményem az, hogy bár tudom, hogy az élet a halállal végződik, de én próbálok még addig minden percet kiélni, és a családommal tölteni. Lehet, hogy most még tapasztalatlan vagyok, de az évek során sok új tapasztalatot szerzek, amivel gyarapítom tudásomat. A jövőben pedig próbálok új kapcsolatokat teremteni, új emberekkel ismerkedni, hogy minél több embert szerethessek. Nos, ez volt életem eddigi legjobb szünete, amit sohasem fogok elfelejteni, mert egy csomó dolgot tanultam, érzelmekben gazdagodtam, s ez a jövőben még hasznomra fog válni.

Katona Nikolasz

Menekülés a határon át...

A történet, amelyet elmesélek, a nagymamámmal esett meg, a II. világháború végén.

Nagymamámék Bácskában éltek, azaz Délvidéken, amely az I. világháború végéig Magyarországhoz tartozott, majd szerb fennhatóság alá került 1944-ig, amikor visszacsatolták Magyarországhoz, majd 1946-ban pedig ismét Jugoszláviához. Itt a magyarokon kívül sokféle nemzetiség élt, pl. szerbek, horvátok, svábok. A II. világháború az együtt élő nemzetiségek viszonyát sem hagyta érintetlenül.

Nagymamám így mesélte a történetet:

„Apám községi orvos volt egy tiszamenti faluban az 1940-es évek elején. A háború kitörése után először a szerb hadseregbe vonultatták be, és a bolgár frontra vitték, ahol fogságba esett, majd hazakerült. 1944-ben a magyar hadseregbe sorozták be, kivitték az orosz frontra, itt ismét fogságba esett, s a brünni táborból 1945-ben szabadult ki. De nem mert hazajönni Bácskába, mert a szerbek behívták anyámat, aki akkoriban a környék egyetlen orvosa volt, és figyelmeztették, hogy apám hazajövele nem kívánatos.

Anyám ekkor elhatározta, hogyha apám nem jöhet haza, ő megy velem együtt utána. Elhíresztelte a faluban, hogy én tüdőbeteg vagyok (6 éves voltam akkor), és Erdélybe kell utaznom a hegyek közé gyógyulni. Egy meleg nyári napon apai nagyanyámmal lovas kocsin indítottak útnak, azonban nem Erdélybe, hanem Horgosra, a magyar határhoz.

A határ közelében sötétedésig egy szalmakazalban bújtunk el. Mikor már teljesen sötét lett, akkor indulhattunk el egy helyi vezetővel a határ felé. Sokan voltunk, zömmel asszonyok és gyerekek. A meleg júliusi éjszakában, néma csöndben gyalogoltunk a határ felé. Hirtelen lódobogás zaja ütötte meg a fülünket, majd szerb szavakat hallottunk. Mindannyian szívdobogva lapultunk a földhöz, s vártunk, míg eltávolodnak a hangok. Felkeltünk és gyalogoltunk tovább az éjszakában. Nem sokkal később ismét lovak közeledtek, most orosz szavakat lehetett érteni, és mi ismét a földön hasaltunk, amíg el nem mentek. A föld jó meleg volt, és minket, gyerekeket bizony hamar elnyomott az álom az egész napos izgalmak után.

A harmadik lovas őrzőjáratot végre magyar beszéd kísérte. A kis csapatunk megkönnyebbülten lélegzett fel, és boldogan mentünk a magyar határőrök felé. Megmenekültünk! A katonák barátságosak voltak, engem az egyik a karjára vett, és így vitt be az őrsre. Itt vaságyak voltak pokrócokkal, mindenki lefekhetett és pihenhetett reggelig. Másnap minden felnőttet behívtak és

kikérdeztek a szegedi Csillag börtönben, majd ellátták őket a szükséges papírokkal. Eközben pedig a gondnok felesége teát főzött nekünk, gyerekeknek. Szegeden apám várt minket, innen az ő segítségével utaztunk tovább, magyarok között, biztonságban.”

Dédszüleim később Zalaegerszegen telepedtek le, nagymamám ott nőtt fel. Férjével, azaz a nagypapámmal együtt, azóta is ott élnek.

Paulik Dénes

Naplótöredékek

2008. október 23. csütörtök

A szokásos csillagtúrára mentünk a cserkészcsapattal, nagyon jó volt ☺. Amikor leszálltunk a vonatról, szállingózott a hó (!!), lelkesen ugráltunk, hócsatáról ábrándoztunk. De Julcsi lehűtött minket: á, ebből úgyse lesz semmi...

Ám mégis lett (valami): mert hógolyókat magunk előtt görgetve másztunk föl a hegyre, a találkozóhelyre, ahová már hatalmas golyókkal érkeztünk. ☺ Nagyon izgalmas volt!

A találkozóhelyen lévő tűz körüli megemlékezés is szép volt. Idén Nóriék korosztálya tartotta, állóképekben. Ez különösen érdekessé tette. A megemlékezés után futnunk kellett a vonathoz... de ahelyett, hogy lekéstük volna, fél órát vártunk rá. Addig „kockás a gilisztát”, meg sok ilyen színvonalas dolgot játszottunk.

A vonaton valaki elkezdte híresztelni, hogy a Széna téren tüntetők és rohamrendőrök vannak, ezért félni kezdtünk, hogy mi lesz, és hogyan jutunk haza.. Még jobban megijedtünk, amikor a Nyugatinál, ahol leszálltunk a vonatról, meglátuk a sok rendőrt. De nem volt semmi esemény, csak néztek ki a

fejükből. A Széna téren pedig se rendőr, se tüntető, se megemlékező nem volt egy se. Egy arra járó bácsi mondta, hogy alig negyedórája még voltak itt, de már elmentek. A kopjafákhoz mentünk - mint minden évben -, a szüleink már vártak ránk. A Himnusz eléneklése, és a gyertyák elhelyezése után, megnyugodva, fáradtan mentünk haza... aludni.

1956. október 20. szombat

Nagy sürgés-forgás és készülődések van itthon. Édesapa három nap múlva kandidál. Édesanya mindenféle finomsággal készül. Sok vendéget várunk 23-a estére.

Édesanya elküldött vásárolni, hatalmas pakkal értem haza.

De szívesen tettem, mert édesanya süteményeinek nincs párja!

Most nem maradok le semmiről, kiélvezem a vendégséget!

Négy éves koromban, egy vendégségre édesanya csokoládétortát sütött, a vendégek későn jöttek, nem maradhattam fent addig, de nagyon kértem, hogy ébresszenek fel a tortához, enni szeretnék belőle. Édesanya megígér-

te. Másnap reggel méltatlankodtam, amikor láttam, hogy a tortatál üres: miért nem ébresztettek fel! Azt mondták, dehogynem felébresztettek, ettem is jóízűen a tortából. Csakhogy én semmire nem emlékeztem!

2008. november 17. hétfő

SZERINTED??!! Mi történt ma???

Haaa??? Na jó: hazajöttem az iskolából, és a lecke után nekiláttam kuglófot sütni. Éppen a lisztet mértem ki, amikor odajött Gábor:

- Anna, már megint kuglóf???

Most mit mondjak erre?? Hát ezt:

- Szerinted??

- Olyan ízé vagy!!! ☹ ☹ - nyafogott ő, még neki állt feljebb!

- Pukkadj meg!!!!!! Én hetente finomakat sütök nektek, te meg nyivákolsz és válogatsz!!

És akkor megjelent a színen a mama, és megmutatta a kockás receptfüzetét, amiben a dédmama finomabbnál finomabb sütireceptjei vannak. Nehéz volt dönteni, de végül a rácsost csináltam meg. Kíváncsi vagyok azért a többire is, de a legjobban a barackos gombóc érdekel. Mama mesélte, hogy neki a szülinapjára mindig gyümölcstortát készített a dédmama, ő azt nagyon szerette... egyszor én is kipróbálom.

1956. október 24. szerda

23-án az egész család elment édesapa kandidálására. Én persze nem. Nekem 4-re kellett volna elmennem oda, ahol találkoztam volna a többiekkel, együtt jöttünk volna haza. 3-kor azonban nagybátyám telefonált, hogy ne menjek sehova, maradjak itthon. Csodálkoztam. Fél 4-kor telefonáltam oda, ahol vártak rám, hogy nem megyek. De kiderült, hogy aki várna rám, az nincs otthon, nem tudják, merre lehet. Nem értettem semmit. A nagybátyám egész estig félóránként izgatottan rám telefonált, ellenőrizve, hogy itthon vagyok-e.

Este végre hazajöttek édesapáék. Akkor tudtam meg, hogy szerte a városban tüntetések voltak, nem akarták, hogy abba belekeveredjek.

Ma nem nyitottak ki a boltok, de én nem izgulok, mert az elmaradt ünnepség miatt rengeteg az ennivaló itthon.

Iskolába se kell menni. Mikor ezt megtudtam, éppen orosz tanultam, hatalmas csattanással vágtam be az oroszkönyvem!

2008. november 20. csütörtök

Nagypapa hazajött Brüsszelből!! Ez nem jelent mást, mint azt

hogy: NAGYPAPAMESE!!!!!! ☺ ☺

☺ Most nem készült rá, ezért azt kérte, hogy mondjunk neki szereplőket, ezeket a meséket szeretem a legjobban!

Kati: Királyfi! Ne, inkább sőtartó!

Anna (ÉN): Kapucni és golyóstoll! (hihi)

Kinga: Moncsics!!

Gábor (vágakozva): Helikopter...

Nagypapa: Jó, rendben... hát, hogy is kezdjem... Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy kapucni...

Nem tudtuk zavarba hozni! Nagyon jó kis mese volt!!

1956. október 25. csütörtök

Édesanyával sokat hallgatjuk a rádiót. Ma reggel bemondták, hogy kinyílt a Fény utcai piac. Elindultunk édesapával, mert a maradék ünnepi étrend nem az egyéves öcsémnek való. Hosszú sorok álltak mindenütt, én beálltam az egyikbe sárgarépaért. Édesapa másfelé indult, mivel minden nyugodtnak tűnt, azt beszéltük meg, hogy csak ott-hon találkozunk. Miután megvettem a répát, hazaindultam. Ám a Széna téren rengeteg ember állt körben, a kör közepén pedig egy szakasz rendőr, fegyverrel. Nekem át kellett volna mennem a téren, de nem mertem

elmenni a puskás rendőrök előtt, ezért beálltam a tömegbe.

A rendőrök vezetője egy hangosbemondóba kiáltott:

- Mindenki menjen haza!

Oszolj, különben lövünk!

De az emberek csak nevettek, nem mozdult senki.

- Azonnal távozzanak!

Menjenek haza! - hangzott újra a tiszt hangja. Senki se indult el. Végül a tiszt sípolt egyet, a rendőrök sorakoztak és elvonultak.

Mindenki nevetett, engem is lelkes felszabadultság töltött el, így szaladtam haza.

Csak most hallottam a rádióban, hogy a Kossuth téren azonban lőttek, sok a halott. A szívem a torkomban dobog, és nem vagyok felszabadult, mi lett volna, ha itt is lőnek?

Kisebb lövöldözések így is vannak.

2008. november 26. szerda

Már régóta kitapostam, elhordtam a cipőmet, elég gázul néz ki, már mióta nyaggatom a mamát, hogy vegyünk télire valamit... MOST végre elmentünk vásárolni egyet. Már ideje volt! Egy tök jó csizmát kaptam.

Hazafele *elromlott* a metró! A Batthyány téren le kellett szállni! HRRR... ☹

Így gyalog mentünk a Moszkva térre, a Széna térnél, a Hattyú utcában mama megmutatta azt a házat, ahol a nagypapa gyerekkorában lakott. Jó ház, a földszinten palacsintázó van (sajnos nem mentünk be). A ház előtt azonban:

- Fú, de pocskék lehetett benzinkútnál lakni!!! - fakadtam ki.
- Akkor itt még játszótér volt.
- Miii??!! És a játszótérből *benzinkutat* csináltak??? Ez milyen már!!!

1956. október 30. kedd

Pár napja, amikor elvöltünk édesapával, több vidékről érkezett szekeret láttunk, kenyeret és szalonnát osztottak róluk. Ingyen! Az emberek békésen, türelmesen álltak sorba. Édesapa felhívta a figyelmemet arra, hogy senki sem visz sok kenyeret, mindenki csak annyit, ami a családjának kell. Volt ebben valami ünnepélyes, mert megmutatkozott az emberi jóság. Azonban sok volt a lövöldözés az utóbbi napokban, édesapa gyakran nincs is itthon, a földalatti tornyához megy a térre sebesülteket ellátani.

1956. november 3. szombat

Ma bebicikliztünk édesapával a Mikszáth Kálmán térre. Édesapa a cserkészet újjászervezésén ügyködött a piaristáknál.

Én persze rögtön jelentkeztem cserkésznek. Meg is kaptam ez első cserkészfeladatom: a kápolnának minden ablaka be volt törve, a maradék üveget kellett kivennem és a gittet összegyűjtenem, hogy újra tudjanak üvegezni. Megkóstoltam a gittet... azt hiszem, nekem egy cserkész őrs jobban tetszik, mint egy gittegylet.

Ez ügyben nagy reményeim vannak!

2008. november 29. szombat

Négy hét múlva Karácsony! ☺ Holnap van Advent első vasárnapja!! Készület, készület minden szinten, ennek jegyében ma volt a templomtakarítás a cserkészekkel. A mi őrsünk dolga az volt, hogy az összes padot töröljük át *Optival*. Nagyon vicces volt, mikor Fecó odajött, hogy megnézzé, hogy hol tartunk, felírta az egyik padra *Optival*, hogy OPTI. Nógatott, hogy siesünk, de nem siettünk eléggé, és amikor letöröltük a feliratot, ott maradt a nyoma. A szert beszív-

**ta a fal! Remélem, holnap már
nem fog látszani...**

1956. november 6. kedd

Negyedikén hatalmas ágyú-
zajra ébredtünk. Az oroszok
megtámadták Budapestet.
Betapasztottuk az ablako-
kat, a matracokat kivettük
az ágyakból és a hátsó,
udvari szobába mentünk. Ott
aludtunk, teljesen olyan
volt, mint egy tábor, akkor
még élvezni is tudtam!

Aztán a helyzet sokkal
veszélyesebbé vált, a
házból mindenki leköltö-
zött a légoltalmi pincé-
be. Egy-egy helyiségben
8-10-en vagyunk. A fel-
nőttek már éltek meg
ilyet a háborúban...

Én féltem. Mégis nagyon
kíváncsi voltam, hogy mi
van odakint.

Édesanya valamit fönt fe-
lejtett, rögtön jelent-
keztem, hogy lehozom. Mi-
vel éppen csend volt, nem
lőttek, felengedtek.

Gyorsan megkerestem, amiért
küldtek, aztán kinéztem az
egyik utcai ablakon. A ját-
szótéren egy orosz tankot
láttam. Érdeklődve figyel-
tem. A tank ágyúcsöve lassan
fordult... A házunk felé... Egy-
szer csak arra eszméltem,
hogy farkasszemet nézek egy
talán löni készülő tankkal.
Nagyot dobbant a szívem és
mintha puskából (vagy ágyú-

ból) lőttek volna ki, úgy
röppültem le a pincébe.
Nem mertem elmesélni.

1957. március

Nagyon régen nem vettem
már elő ezt a naplót. Az
orosz tankok után nem
volt kedvem. De édesapa
egy mai mondata felidézte
bennem az őszi napok sok
felemelő pillanatát.

Levelet hozott a posta.
Megérkezett édesapa kan-
didátusi igazolása. Benne
a végzés dátuma: 1956.
október 23.

Erre mutatott édesapám:

- Kisfiam, nézd meg jól,
lesz még nemzeti ünnep az
én kandidatúrámból!

2008. december 4.

**Megint itt a nagypapa!!!!
Igeeen!!!! ☺**

Nagypapa kényelmesen elhelyez-
kedett Gáborka ágyán... Kinga az
ölébe bújt, Kati pedig mellécsü-
csült. Én az ágyamról pillogtam
lefele. Mikor nagypapa feltette a
szokásos kérdést:

- Mi legyen a mesében? - mielőtt
akárki akármit mondott volna,
rávágtam:

- Hattyú utca, 1956!

Ecseri Anna

Mohácsi Bianka

Egyszer régen...

Egyszer régen, de nem is annyira tán
mesébe kezdett az én dédnagyapám
Náluk voltam, s ámulva hallgattam:
Ezt a történetet – hittem – csak én hallhattam.

Őszes hajú bácsi, kicsit idősödő
De kisugárzásán nem fogott az idő.
Határozott maradt, s ugyanaz az ember,
Aki egykor nagyszüleim nevelte fel.

Szemeiben egykor csillogó sugár,
Midőn negyvennégyben egy hatalmas paripán
Büszkén ülve elhagyta otthonát,
Kötelességből, hogy szolgálja a hazát.

Kísérte a dermesztő hideg és szél
De szíve kapott egy nemesebb úti célt.
Híreket a frontról, mindegy milyen áron,
Siessen, hogy mindez a hazaszolgálatára váljon.

Elindult hát, félénk társával együtt,
Ki az oroszoktól rettegve hol itt, hol ott eltűnt.
Katonaként nem is volt sok ideje hátra,
Amint tudták, máris leváltották másra.

Mentek a lovon, büszkén álltak hadba,
Családja közben aggódott miatta.
S negyvenötben, hol dédnagymamám várta.

Így kezdhették neki eme történetnek,
Melyet most már nem is csak én hallgatok meg,
Körülötte ül az egész család,
S ők is velem hallgatják a papát.

A bábaasszony babonái

(Egy beregvidéki bábaasszony emlékére)

-2009-

ELŐSZÓ

A gyermek megfogantatása, az áldott állapoton át, „a boldogasszonyi” időszaktól eljutva a keresztelőig, beteljesülése az emberi és világi küldetésünk egy szakaszának. Ennek főszereplője a család, az anya, az újszülött gyermek, valamint a bábaasszony, aki egyfajta tartóoszlop volt közöttük. Mára ennek a súlya áthelyeződött, és befolyásolja a mindenkori társadalmi, erkölcsi gondolkodás, és a tudomány egyre nagyobb fejlődésének kiteljesedése.

Az emberi közösség számára, amennyiben valami újat akar megteremteni, valószínűleg nem lehet csodálatosabb jövőbetekintés annál, minthogy létrehozzon egy ÉLETET, mely így nagybetűkkel talán továbbviszi emberi gyarlóságainkat, babonáinkat, hiedelmeinket, és apró csodáinkat. Kiemelkedő helyet foglal el ezen írásomban, és tulajdonképpen a témaválasztásom alapjául szolgál családunk egy tagjának létezése, és eszmei értékében igen nagy jelentőséggel bíró ránk hagyott öröksége. Bábaasszony volt, és maradt, miközben az őt őrző fénykép szépen megfakult...

Talán nincs is olyan nő, aki ne tartana legalább egy picit a várandósságtól, a szüléstől, ki az ismeretlentől szorong, más a fájdalom, a kiszolgáltatottság, esetleg egy korábbi rossz élmény miatt nem képes felhőtlen boldogsággal várni élete nagy napját. Sok nő ma eleve úgy választ orvost: „vele majd könnyű lesz a szülés, mert segíteni fog, hogy gyorsan megszülessen a baba” A múlt századokban ugyanezt a szerepet legtöbbször a bábaasszony töltötte be. A szülésznő – az egykori bábaasszonynak nevezett nő szakmája folytán felelősségteljes munkát végzett, ezért tevékenysége inkább orvosi jellegű, és nem azzal ellentétes. A szülés levezetésénél, valamint az újszülött ellátásában önállóan tevékenykedett. Családomban is volt egy bábaasszony. Nagymamának a nagymamája volt, aki egy megfakult képről néz vissza ránk azzal az elégedettséggel, hogy nem csupán négy gyermeket nevelt fel, de több száz gyereket is világra segített.

Az üknagymama, **Rácz Károlyné Géczi Erzsébet**, az 1900-as évek elején végezte el a hathónapos bábaképző intézet által indított bábatanfolyamot. Sikeres záróvizsgát és hivatalos esküdt tett arra, hogy hivatását a tanultak szerint látja el:

„Esküszöm és fogadom, hogy kötelességemnek minden szülésnél lelkiismeretesen meg fogok felelni, s hogy minden mellétekintet nélkül járok el és senkinek szándékosan ártani nem fogok. Fogadom, hogy a reám bízott szülőt, gazdagot és szegényt egyaránt, bábai segítségben legjobb tehetségem szerint részesítem, azokat el nem hagyom és el nem hanyagolom és hogy mindenkor és mindenben, bábai utasításom értelmében , legjobb képességem szerint fogok eljárni. Isten engem úgy segéljen!”

Ma is nagy becsben tartom az örökségként őrzött „Magyar bábakönyvet”, amelynek szabályzata által végezte munkáját, és amit jegyzeteivel is kiegészített. Hivatását Nagyberegen kezdte el, ahol néhány hónapig tevékenykedett, mint okleveles bábaasszony. Ugyanis az 1908. évi. XXXVIII. törvénycikk 27§ - a így rendelkezett a városi (községi) bábákról: **„Minden város, nagyközség, és minden olyan kisközség, amelynek legalább 800 lakosa van, köteles okleveles bábát alkalmazni”**

A Nagyberegen lelkészi hivatását betöltő, Bary Gyula tiszteletes volt az, aki nek javaslatára kiváló szakértelme okán Géczi Erzsébet később Nagypalád községbe került. A községet az országutaktól félreeső faluként tartották már akkor is számon, ahová sokszor az orvos nehezen jutott el, és szükség volt egy ott élő szülésznőre. Mai napig találkozom olyan emberekkel, akik jól emlékeznek a nevére, és mondják, hogy az ő segédletével jöttek a világra.

Nagypalád ma a Nagyszőlősi járásban van, amely az egykori Ugocsa megye volt, a régi Magyarország egyik legkisebb megyéje. Az 1920-30-as években nem egész kétezer lelket számlált. Hogy milyen lehetett akkoriban ott az élet, azt csak gyanítani lehet. Egy régi feljegyzést találtam, talán éppen az üknagymama jegyezte le a következő népdalt, amit érdekességgént szánok ezen írásomba:

**„Nagypaládon végigmenni nem lehet,
Mert azt mondják: fekete gyászt viselek,
Gyász nekem már a rózsaszín ruha is,
Gyászba hagyott engem a galambom is.**

**Nagypaládon végigmenni nem lehet.
Mert kinn állnak a paládi legények.
Álljatok meg ti paládi legények,
Hadd lássam meg, ki a legény köztetek!”**

A bábát szabályzat kötelezte hivatása végzésére. Közvetlenül a vármegyei, illetőleg a járási, a városi vagy a községi hatóságnak volt alárendelve. Működésének ellenőrzése a közhivatalban levő orvosok kötelessége volt, a magánorvosoknak pedig joga. Letelepedése alkalmával oklevelét és felszerelt táskáját az illetékes hatósági orvosnak személyesen bemutatni és letelepedéséről köteles volt bejelentést tenni az előljárásnak. Az orvos az ellenőrzési könyvecskébe tette bejegyzését. Lakását táblával kellett megjelölnie, és valahányszor elment hazulról, meg kellett hagynia, távollétében hol keressék. Ugyanakkor tilos volt a hatóság külön engedélye nélkül saját lakásán szülés céljából idegen terhes vagy szülőnőt tartani. Ha mégis előfordult volna egy sürgős eset, arról 24 órán belül köteles volt jelentést tenni a hatóságnak.

Éjjel – nappal a hívásra mennie kellett a szülőnőhöz, és segítségére lenni. Amennyiben ezt nem tette meg, pénzbüntetést szabhattak ki mulasztásáért. A bába ugyanegy időben csak egy szülést vezethetett. Ha eközben másik szüléshez hívták, az első szülőnőt saját felelősségére és csak kivételesen, ha állapota megengedte hagyhatta ott, de amint végzett a másik helyen, köteles volt visszasietni.

A bábának mindenkor a 43.000/1929. N.M.M. sz. körrendelet utasításában foglaltak szerint kellett ellátnia tevékenységét, s amennyiben ezt megszegte, pénzbüntetésre vagy akár börtönbüntetésre is ítélték. Tilos volt például betegeket ápolni, főleg fertőző betegeket, legyen az akár gyermekágyi lázban szenvedő is. Megtiltott foglalkozások is voltak, amelyet nem végezhetett, amelyeknél kezei rothadt, vagy könnyen rothadó anyagokkal érintkeznek: gyermekágyas és gyermeke szennyének mosása, halottak mosása, öltöztetése, nyers bőrök vagy belek szárítása, vadak nyúzása, húsvágás, húskimérés, földi, kerti munka.

A körzetében működő vagy közelben működő jóléti intézményekkel kapcsolatot kellett tartania (anya- és csecsemővédelmi intézmények, klinika, szülőintézet, bábaképző, gyermekmenhely), valamint a hivatalból alkalmazott anya- és csecsemővédőnőkkel összeköttetésben kellett lennie. A hozzáforduló szegény szülőknek ingyen, a nem szegényeknek pedig a képviselőtestület által a vármegyei közgyűlés jóváhagyásával megszabott díj mellett bábai segélyt nyújtani. Bábatartás céljából egyesített, valamint pusztával bíró községekben a bába által felszámítható fuvardíjat ugyancsak a községi képviselőtestület által a vármegyei közgyűlés hagyhatta jóvá. Évi járandóságát tehát a lakosok arányához mérten a községi képviselőtestület állapította meg.

Az elkövetkezendőben a bábaasszonyok által ismert szokások, babonák egy részét írom le. Az eljárások nem ismeretlenek, sőt még alkalmazandók is a Beregvidéki falvakban. Éppen ezért a némelykor múlt-, néhol jelen idő feltűnése az a jelzés, amely megmutatja a mai napig alkalmazandók sorát.

ÉDESANYA - JÓL VÉDD MAGAD!

***„Édesanyám, ha megunt kend tartani,
Vigyen el a nagyvásárra eladni.
Ott is ott lesz az én rózsám megvenni,
Drága pénzzel fog az értem fizetni.”***

Tudvalevően a nő érzelmi élete, ha egészségesen fejlődik, azzal éri el a csúcspontját, hogy a fiatal lányból feleség és anya lesz. Nemhiába van a mennyasszonyi fátyolnak szimbolikus jelentése. Amikor azt a lány leveszi: a fátyollal együtt le kell hullnia az eddigi tartózkodó magatartásának is férjével szemben, aki előtt nem szégyellheti az érzelmeit. És egy házasság beteljesedése minden korban a gyermek fogantatása és annak megszületése volt, ugyanakkor megannyi félelmet és életmódbeli változást is maga után vont.

Az anyaság egész természeti folyamata – a fogantatás, kihordás, szülés, a gyermek táplálása, óvása - mitikus egység, amely mögött mindmáig felsőbb hatalom akaratától való függőség fogalmazódik meg. A magyar nyelv szépsége, hogy amikor egy kis élet megfog a nő méhében, azt különböző fogalmakkal illelhetjük: áldott állapot, másállapot, terhesség, várandósság, viselőség. Az áldott állapot – egy olyan kivételezett helyzet, amelyben a nőt a természet minden ereje támogatja abban, hogy tanulhassa és gyakorolhassa az emberlét végső célját és értelmét. Szép a „várandós” szó, hiszen nemcsak hogy születik, de ma már az ezotériába hívők úgy gondolják, kapják is valahonnan a gyermeket, már várják őt.

A régi magyar nagycsalád és a ma élő családok közötti helyzetben kevésbé találunk hasonlóságot. A közfelfogásban a „kismama” az élet hordozója. Az anyaságnak társadalmi és kulturális jelentése is van – az emberiség derűlátása jelenik meg benne. Mindenkor fontos szempont volt, hogy egy nőnek lehet – e gyereke vagy sem. Ha nem esett teherbe a nő néhány hónappal a házasságkötés után „megszólták”. A gyermektelen fiatalasszonynak alárendelt szerep jutott. Csak az istállóban alhatott a férjével mindaddig, míg nem került másállapotba. Ezt az anyós határozta meg, ő volt a család korlátlan ura. Ugyanakkor a várandósság állapotával együtt minden megváltozott. A fiatalasszony ágyát bevitték a szobába, és az asztalnál először az ételből ő szedhetett. Különös tisztelettel övezték a templomban is, az idősebb asszonyok is átadták a helyüket.

Amennyiben az anya boldogan került másállapotba, a falusi közösségben élő idős nagymamák szinte azonnal elkezdtek figyelmeztetni a terhes nőt bizonyos babonákra, amit be kellett tartania, ha azt akarta ne legyen semmi baja.

A varázslatok és tilalmak sokaságát a mai modern világban csupán részben lehetséges elhinni, hiszen mindazokat betartani képtelenség. Mégis ezeket ismerni néprajzi kultúránk fontos része.

Általában amikor megállapítást nyert egy asszonyról, hogy anya lesz, megbeszélte a bábával, aki ezt követően bármikor elláthatta tanácsokkal egész terhessége alatt. Ez lehetővé tette a bába számára azt is, hogy megnézhesse a terhes lakásának viszonyait, annak berendezését, tisztaságát, hogy mindent a szüléshez előkészíthessen, és ami a legfontosabb, hogy az esetleg fennálló rendellenességeket már a terhesség alatt felismerhesse, és az orvos hívása által azoknak még elejét is vehették.

A terhesség normális lefolyásához fontos szerepe van a táplálkozásnak, éppen ezért a bába elmondta a terhes asszonynak, milyen étrendje legyen: változatos, kalóriadús, gyümölcs, zöldsőzelék, kevés fűszeres, áttört és párolt étel, tej, tejtermék. Soha nem volt szabad a terhest nehéz vagy szerencsétlen szülések elbeszélésével nyugtalanítani. Sőt inkább szabályként kellett betartania, hogy a szülést könnyűnek tüntesse fel. Ráadásul a megcsodálás is bekerült ide, hogy mondja el a leendő édesanyának, ez csak egy oktan babona, amelynek semmi alapja nincsen. A születés előtti időszakhoz ugyanis tudvalevően tévhitek és rengeteg hiedelem fűződik. Kilenc hónapon át minden napját úgy igyekezett letölteni egy hívő asszony, hogy a tanácsokat semmiképpen ne szegje meg. Megsokasodtak a varázslatok, a tilalmak és regulák. Többségük rejt magában igazságot, hiszen többnyire egészségmegővés céljából alakultak, de van olyan is, amely bizony megmosolyogtató, és semmilyen hatást nem gyakorolt sem az anyára, sem pedig a gyermekekre. Álljanak hát itt ezek a tilalmak.

Falvakban mai napig élő szokás, hogy a várandós kismama **„bármit megcsodáljon”**:

1. Különösen óvták a tüztől, ne bámulja meg, mert ha megijed tőle és közben az arcához kap, akkor a gyerek is tűzszínű és alakú anyajegygyel jön a világra, bőrének kisebb-nagyobb elszíneződése lesz.
2. A megcsodálás tilalma vonatkozik a csúnya vagy különleges állapot megbámulására, nyomorék ember, csúnya seb, fekély, bőrbetegség, de különös tárgyak megajgatására, mert vagy hasonló lesz a gyereke vagy annak a testén anyajegy, illetve folt formájában megmutatkozik a csoda tárgya. A rácsodálkozással kapcsolatban azt a gyógymodot javasolták, hogy ha a szobában történt gyorsan mennyen a szabadba, mert a hatást elfűjja róla a szél. Vagy azt kellett mondania: „ketten nézzük, ketten csodáljuk!”

3. Ha az anyát viselő korában pofon vágják vagy valamit hozzávágnak, az úgyszintén meglátszik a gyermek éppen azon a testrészén. Elhárító módszer az anyukának: ha megijed, ne a hasához, hanem a farához kapjon -, mert az távolabb van a magzattól, így nem marad nyoma rajta. Ma inkább azt mondják az anyajegyeknek, foltoknak nincs kö-zük az anyát ért hatásokhoz. Ezek vérkeringési vagy egyéb rendelle-nességek. Ezekből van olyan vöröses, kék színezetű, amely szabályta-lan körvonalú folt, vagy málna, vagy eperlevél formáját veszi fel. Innen a hiedelem, hogy külső behatása keletkezett.
4. A várandós asszonyt nem volt szabad idegesíteni, kinevetni, vagy megdobálni.
5. Vihart megbámulni nem szabad, mert a gyerek földönfutó lesz
6. Az anya ne járjon templomba, mert ha a szentképen felejt a szemét, „bamba” lesz a gyerek.

Bizonyos munkákra és cselekvésekre vagy valamilyen meghatározott módon bizonyos ételek és italok fogyasztására, s azzal való kapcsolatra is kiterjedt volt a tiltás:

1. Disznóvelőt enni: mert akkor a gyermek taknyos természetű lehet
2. Ha epret, szamócát, egest vagy szedret fogyaszt: a gyerek szőrös lehet
3. Csorba edényből inni: mert a gyermek görbe szájú lesz.
4. Termékenyítő erővel hat viszont: a fiatal fa első gyümölcse. Nem ajánlották viszont, hogy kettős gyümölcsöt egyék, mert akkor ikrei lesznek.
5. Meg kell adni, amit az anya kér - tartják. Ha az anya valamilyen ételt megkíván, legyen az akár egy idegennél is, kérnie kell belőle, mert ha nem így tesz, elveszítheti a gyereket.
6. Ha a szoba közepén kenyeret majszol, gyakran fáj majd a gyerek foga.
7. Tilos lopni, mert az újszülöttből is felnőtt korában tolvaj lesz. Ha az anya gyümölcsöt és tököt lop, a gyerek kopasz lesz.
8. Ha karácsonyfáról diót, almát eszik, ikrei születnek.

Régi hiedelemként maradt fenn, hogy az anyának óvakodnia kell a házimun-kától:

1. Káposztát és uborkát savanyítania tilos volt, éppen úgy, mint a lekvárfőzés, a kenyérdagasztás, mert meghalhat a kisbaba.
2. Bizonyos értelemben az állapotos asszonyt „tisztátalannak” tartották. Nem készíthetett kovászt, nem főzhetett be gyümölcsöt.
3. Nem teregethetett ruhát az anyuka: mert ha a kötél alatt átbujkál, majd születéskor a gyermek nyaka köré tekeredik a köldökzsinór.

4. Ha sepreget az anya, a szemetet az ajtótól befelé kell sepernie, hogy „ne jusson a halál” a házba.
5. Paprikát ültetnie nem volt szabad: nehogy a gyermek mérges legyen
6. Nem szabad küszöbön fát vágni, mert a gyerek púpos lesz.

Állatokkal kapcsolatosan:

1. Nem szabad elhalt állat szemét megnézni, mert a jövevény szemével is baj lehet, esetleg vakon születik.
2. Nem szabad bántani egyetlen állatot sem. Ha megrúg egy kutyát vagy macskát, a gyermek „ebagosággal” betegen születhet, illetve ha agyoncsapja az állatot, a baba is halva születhet.
3. Nehezen járó lehet a gyermek, ha az anyja megbámul egy kígyót, gyíkot vagy láb nélküli más állatot.

Ma is orvosi alapon nyugvó ok, hogy a kismama ne érintkezzen kisállatokkal, ugyanis a macskák ürüléke toxoplazmózissal fertőzheti meg, ez pedig vetélést, vagy súlyos szülési rendellenességet okoz.

Elhunytakkal kapcsolatosan:

Halottat sem szabad megnéznie, mert sápadt lesz a gyermeke. Egyes vidéken meg éppen azt mondták, hogy jobb, ha a gyerek sápadtan születik, mert úgy életerősebb lesz. Ezért a javallat az volt, hogy a várandós anya igyon pálinkát. A halottal kapcsolatban azt is mondták, hogy a sírverembe néző asszony gyermeke születése után sárgaságba esik.

Egyéb tilalmak:

1. Terhes nőnek nem szabad nyújtózkodnia, mert a gyerek szájából kiesik a „tömlő” amivel az anyja hasából szopik.
2. Ügyelnie kellett, hogy hová ül le: vizes edény például vízfejű gyerekekkel rémített, míg a hassal a kályhához támaszkodás a baba halálával
3. Terhes asszonynak nem szabad virágot hordani magánál, mert bűzös lesz a kisbaba lehelete.
4. Vizes kezét nem szabad a szoknyájába törölni, mert a gyerek csúnyaságát idézné elő
5. Levágott körmét nem szabad eldobnia, vagy meg kell rágnia, hogy a gyermeke ne legyen lágycsontú
6. Seb kötözése, a vér látványa, vörös hajúvá teszi a kisbabát
7. Nem szabad jelen lennie vetélésnél, aratásnál, cséplésnél, őrlésnél, annak gazdagságán örülni nem szabad, mert az utód ínséges sorsú lesz.

8. Várandós nő nem vihette más gyerekét keresztelni, mert az is egyik gyerek halálát okozhatta.

A hét napjaira vonatkozva:

1. Pénteken és szombaton tilos volt a fonás, mert a gyerek időnap előtt megkopaszodik.
2. Szerdán és pénteken véres húst nem szabad enni, mert a baba vörös hajú lesz.
3. Vasárnap hüvelyest fogyasztani, mert a gyerek gonosz és buta lesz.

Nehéz szülés elkerülése elleni tilalmak:

1. Nagy fontosságot tulajdonítottak annak a szokásnak, hogy az anya ne hallgassa el, hogy állapotos, mert akkor gyermeke néma lesz. Ez egy igen érdekes dolog, mert voltak olyan beregvidéki falvak, ahol éppen azt tartották, hogy titkolni kell, mert szerencsétlen lesz a szülés.
2. Nem szabad távolra utazni, mert elvetélhet az asszony.
3. Nehéz szülést jóstak annak is, aki részt vett az aratáson, víg volt, és szépen öltözködött.
4. Tiltott volt az anyának kést élesítenie, szintén a könnyű szülés érdekében.
5. Amíg a baba nem mozdul meg, nem szabad tükörbe nézni, hogy meg ne haljon
6. A gyereknek az első ruhadarabokon kívül semmi mást nem szabad venni, amíg meg nem születik, mert közben meghalhat.
7. A magzat halva születik: ha esküt tesz, tanúskodik az anya, vagy ha nappal alszik.
8. Koraszülés lehet, ha nem kerüli el: sütökemence fűtése, vászonfehérités, taligahúzás, favágás, kendernyűvés.
9. Eleink idejében félelmetes volt a gondolata is, hogy valakinek fogyatékos, nyomorék, torz gyermeke szülessen. Ma is az, de akkoriban olyan hiedelmet és szokást tartottak be, mint például: az anya egész terhessége alatt a hóna alatt hordott egy kis tasakot, amibe három gerzd fokhagymát tett.
10. Minden szoros ruhadarabot kerülnie kellett, mondván: ne fűzze magát, szoknyáit ne kösse szorosan dereka körül, szoros harisnyakötőt ne viseljen. Viszont a terhesség második felében alkalmas haskötővel támassza meg a hasát (nagymamám szekrényében találtam is még egykor használt haskötőket)

Persze nem lehet kihagyni azokat a babonákat sem, amely a gyermek nemére vonatkoztak. Falvakban szinte nem is volt olyan asszony, aki egy várandós

ismerősének meg ne próbálta volna megmondani fia lesz-e vagy lánya. A mai ultrahangos vizsgálat ebben már könnyebb megállapítást tesz, viszont a régi paraszti jóslásban is volt igazság.

Lány születik:

Ha a has formája farosabb

Ha az anya arca foltos, megcsúnyul

Ha a közérzete a terhesség alatt rossz

Ha a lába megdagad, és ha korábban jönnek a fájások, mert a nők „mindent elkapkodnak”

Ha a várandós anya savanyú ételt kíván.

Amely házon a kuvik megszólal.

Ha a terhes anya varrótút talál, mert azon „nyílás” van.

Ha a terhes nőtől megkérdezik, mi a baja a kezének, akkor a keze fejét mutatja

Fiú születik:

Ha a has csúcsosan kidomborodik

Ha az anya megszépül

Ha a közérzete nagyon jó, szinte sosincs rosszul

Ha édeset szeret enni, akkor nincs kétség a fiú felől.

Ha gombostűt talál

Ha a kérdésre, hogy mi történt a kezével, az a tenyerét mutatja, mert nem olyan szemérmes, mint a lány.

Gyomorégésre panaszkodó asszonynak mondják, hogy fia lesz, mivel „csiklandozza a gyomrát a szőrzet”

Természetesen a mai orvostudomány az átmeneti közérzeti zavarokat, émelygést, gyomorégést, hányást a megváltozott élettani viszonyok okozzák - ezek a más állapot természetes velejárói. Ehhez nincs semmi köze annak sem, hogy milyen nemű lesz a gyermek. De tudvalevően a magzatot egy burok veszi körül, úgyhogy közvetlen kapcsolatban nincs az anya szerveivel. Gyomorégésre pedig ugyanazon szerek ajánlatosak, mint közönséges gyomorégés esetén.

Egyébként a parasztasszonyok émelygés ellen bizonyos módszereket javasoltak: pálinkaivás, tej, savó, ecet. De volt ahol a várandós asszonynak azt javasolták, falról leáztatott meszet kell inni, vagy éppen timsóoldatot.

A nemhez kapcsolódó régi bevált gyerekváró praktikák:

Már Hippokratészt is foglalkoztatta, milyen folyamat dönti el a gyermek nemét. Hipotézise volt, hogy a méh egyik oldalában nemződnek a fiúk, másikon a lányok.

Paraszti szokás szerint, hogy fiú szülessen a nászágynak vetése közben egy fiúcskát hagytak ugrálni a tetején. A nőnek jobb oldalára kellett feküdnie szerelmeskedés után, sőt az a legjobb, ha a terhesség első négy hónapjában is jobb oldalon fekszik. Azt mondták segít, ha az anya sokat beszél róla, sok fiúgyermeket megnéz, vagy éppen férje gyakran fityörészik. Ha a közös ágy jobb oldalán fekszik. A férfinak el kellett kötnie a bal heréjét. Természetesen minden felsorolt dolog ellenkezőjét kellett megtenni, ha lányt akartak.

Ha az első gyerek lány volt, elsőként apja kezébe adták, hogy a következő fiú legyen.

A méhlepényt elásták. Ha körtefa alá tették, akkor következő gyerekként fiú, ha almafa alá, akkor lány született.

Aki viszont egyáltalán nem akart házasságából gyereket, annak a lánynak az esküvője napján magával kellett vinnie egy lakatot. Azt bezárni, és a kulcsot beledobni egy mély kútba. A lakat volt a gyermek, az eldobott kulcs pedig a kívánság jelképe.

De egy falusi közösségben „megszólás tárgyát” váltotta ki a „megesett” lány helyzete is. A házasságban született gyermeket törvényesnek, az azon kívül született gyermeket törvénytelennek, „zabigyereknek”, vagy „fattyúnak” titulálták. Ugyanis a házasságon kívül születés tisztességszökkenő volt. Megbélyegezték és sokszor az egyházi rend szerint nem szívesen keresztelték meg a gyermeket. A szegénység miatt tehát ezek a lányok és asszonyok néha szörnyű módszerekhez folyamodtak, hogy megszabaduljanak magzatuktól. Kezdetben a legelterjedtebb módszernek a csecsemőgyilkosság és az erőszakos módon előidézett abortusz számított.

A megtermékenyülés megakadályozására tett kísérletek nagy múltra tekinthetnek vissza. Ezért a bábákat különösen intették a vetélésben való részvételtől; annál is inkább, mivel a bába kötelessége életet menteni, nem pedig azt kioltani. **„Aki valamely család vagy személy jó hírnevét veszélyezteti és hivatalánál, állásánál vagy foglalkozásánál fogva megtudott vagy a reábizott titkot alapos ok nélkül felfedte pénzbüntetésre számíthatott (2000 pengőig terjedően)”**- írták az akkori szabályzatban. A bábának kötelessége volt a vetélést kérő kérelemmel hozzáfordulót szándékától eltéríteni, elmondani, hogy a beavatkozás életveszélyes. Amennyiben a bába tudomására jut, hogy valamely személy gyermekelhajtó műveletekkel is foglalkozott, arról részletes jelentést kellett tennie.

Egy Nagyberegén fennmaradt népballada is ezt, a parasztság valóságélményéhez kapcsolódó "magzatgyilkosság" történetét meséli el:

*„Sári Vilma kiment a kiskertbe,
Lefeküdt a ciprusfa tövébe,
Egyet-kettőt kiáltottam neki:
Kelj fel, Vilma, mert meglát valaki!*

*Sári Vilmát négy csendőr vallatja,
Szeretője az ablakban hallgatja
- Valld ki, Vilma, valld ki a tettedet,
Hová tetted négy szép gyermekedet*

*- Egyet tettem ciprusfa tövére,
Kettőt tettem Tisza fenekére,
Negyediknek öngyilkosa vagyok,
Amíg élek, mindég rabja vagyok.*

*Sári Vilma lilaszín szalagja,
Nem teszi már többet a hajába.
- Tedd el, Vilma, tedd el a ládába,
- Ha lesz lányod, jó lesz a hajába” *¹*

BOLDOGASSZONY ÁLDÁSÁVAL

A néphit a gyermekáldást Nagyboldogasszony közbenjárásával várta. Voltak olyan vidékek, ahol ennek érdekében az asszonyok hét-kilenc hétig minden kedden böjtöltek. Amikor aztán elérkezett az idő, hogy megszülessen a gyermek, elhívták a bábaasszonyt, aki elkészítette a gyermekágyas asszony ágyát, amit neveztek még sátoros vagy Boldogasszony ágyának is. Tiszta szalmából készült. Az ágy fölé rudak segítségével hímzett, erre a célra készített lepedőt erősítettek, és mint egy függöny takarta el az ágyat. A hagyomány szerint megóvta az anyát és a gyermekét a külvilágtól. Főleg a még meg nem keresztelt gyermeket féltették a rontástól, a szemmel veréstől, az anyát a teje elapadásától, illetve attól, hogy a földöntúli hatalmak vagy lények az egészséges újszülöttet idétlenre cserélik. E gonosz, ártó hatalmak távoltartása végett a Boldogasszony ágyába különféle dolgokat tettek, amelynek riasztó erőt tulajdonítottak. Ezek voltak: fokhagyma, seprű, kés, tű, tömjén, szentelt víz, szentelt gyertya, rózsafüzér, gyógyfüvek. Falvakban többnyire a katolikusok alkalmazták.

A szülésnél segédkező bábát boszorkányos erejűnek tartották, és vigyáztak rá, hogy meg ne bántsák, mert féltek, hogy árthat a kisgyerekeknek. Ez a hiedelem valószínűleg abból eredt, hogy a tudós asszonyok az emberi élet egyfon-

tosabb és a férfiak számára egyik legrejtelmesebb mozzanatánál, a szülésnél segédkeztek.

Az otthonaszülés egykor természetes lehetősége volt a falusi asszonyoknak mindaddig, amíg ha minimális szinten is, de nem biztosítottak kórházi feltételeket számukra. Érdekes az erkölcsi hozzáállás, és a pszichológiai hozzáértés, amit a bábának gyakorolnia kellett. Mindig meg kellett nyugtatnia a vajúdot és a hozzátartozóit. Minden nyugtatás a szülőnő felé abban kellett, hogy kiteljesedjen, hogy minden fájdalom, amit csak érez a szülést, viszi előbbre, és hogy minél sűrűbben és erősebben ismétlődnek, annyival gyorsabban fog a szülés lefolyni.

A hiedelem itt is beleszólt a történetekbe. Ugyanis ha egy bagoly három éjszakát huhogott olyan ház közelében, ahol szülő nő volt, az rosszat jelentett. Ma erre az orvosok és akkor a bába is annyit mondhatott: az újszülött egészségi állapota az édesanya reprodukív egészségének a függvénye. A valóságban a magzat „akar megszületni, és a természet szülőmunkáját a magzatra figyelve az anyának kell segítenie”

Aki burokban születik szerencsés lesz. Az otthonaszüléseknél valóban gyakrabban előfordult, hogy a magzat abba a hártába burkolva jött világra, amelyben a méhen belül élt. Ez az, ami oxigénnel, és táplálékkal látja el a méhről való leválásig. Ha így születik a gyermek, azt igen veszélyesnek tartják, mert ha időben nem távolítják el, hosszan elhúzódó szülés esetén, a baba megfulladhat. A babona szerint viszont így felnőttként kötél által hal majd meg.

A páros számok sosem hoznak jót - mondták régen. És a mai napig az a hit járja, hogy a nyolc hónapra született kisbaba meghal. Ebből is ered, hogy a hét és kilenc szerencsés előjelű számok, az életbenmaradást segítik.

Fontos volt a nyugalom és tisztaság. A bába tisztéhez tartozott, hogy amikor meglátogatta a gyermekágyast, akkor langyos vízzel megmosdatta és ellátta. Gondoskodott mindarról, ami csak a tisztaságára kiterjedhet. Az anyának a szülést követő első két napon hanyatt, a harmadik naptól kezdve egyik vagy másik oldalán volt javasolt feküdni. A 7-8. nap előtt a bába nem engedhette felülni, vagy akkor is csak rövid időre és megtámasztott háttal. Étkeznie, szoptatnia az első hétben csak fekvő helyzetben volt szabad: így látogatókat sem volt szabad fogadnia az első 5-6 napban.

A gyermekágyas asszonynak ma is szokás „enni vinni”. Ennek régen is nagy hagyománya volt. Általában eledele a keménymagos leves, savanyúlé, oltott tej, tejbekása, fánk, és a csöröge volt. Nagyberegen legtöbbször csirke- vagy tyúkhúsleves volt vinni sok zöldséggel, hússal. Aki töltött káposztát is vitt, a tetejére nagydarab főtt sonkaszeletet rakott. Az elkészített ételeket külön e célra használt literes-másfél literes cserépedénybe, úgynevezett szilkébe vit-

ték, s munkáskendőbe kötötték. Az asszonyok persze versenyeztek, ki tud szebb kendőt varrni az ilyen alkalomra. Az „enni vivés” szokásába is vegyült hiedelem:

1. Ha a gyermekágyasnak vitt ételből maradt a tálban, másnap rossz időt jósoltak. A komatálon lévő ételmaradéktalan elfogyasztása régen szinte kötelező volt.
2. Amikor a látogató levest hozott az anyának, abból lötytyinteni kellett az ágy alá is, hogy sok teje legyen. Ma ez a hagyomány annyiban változott, hogy kevésbé szokás ételt vinni a gyermekágyasnak. Sokkal inkább lepik meg őt ajándékkal, amibe beletartozik a bonbon, sütemény, torta, márkás szeszes ital, gyermekholmi vagy játék, és természetesen egy szép csokor virág.

A szokások megszabták, hogy az anyának mennyi időt kell az „ágyát őriznie”. Ez általában 2-4-6 hét volt. Ha mégis felkelt, akkor seprűt tett maga helyett az ágyba, hogy az ártó szellemeket űzze el a kicsi gyerektől. Ez addig volt veszélyes hatás, amíg meg nem keresztelték. Ennek szokásaira a későbbiekben még visszatérek.

Közhelynek hangzik, de mégis tény: egy fiatal család életében nincs örömelebb esemény az első gyermekvilágra jötténél. De ahogyan már a terhesség alatt, úgy a szülést követően is előkerültek a népi észrevételek. Vannak hiedelmek, amelyekre még manapság is figyelmeztetik a „friss” anyát. Az egyik ilyen éppen a szoptatással kapcsolatos:

1. Ha az anyának megfájdul a melle, mert „belekeményedett” a tej, akkor lekváros ruhát, vagy esetleg a gyermek „kakis” pelenkáját tették rá, hogy eloszlassák a keményedést. De alkalmazták még a juhszört, a gyapjút is.
2. Az anya ágyára nem szabad ülni, vagy arra a helyre, ahol a gyermekét szoptatja, mert ráragad az illetőre a teje. Ha ez megtörténik, akkor az anyának egy szelet kenyérre kell tejet fejnie, és azt kettőjüknek megenni. Akkor visszatér a tej.
3. Az anyának sok teje legyen, ennek érdekében sokszor egy dézsa meleg vízbe ugratták
4. Ha olyan pogácsát eszik meg, amelyiket egy bő tejű anyának a tejjével sütöttek meg, szintén több teje lehet.
5. Amikor az anyának nagyon sok teje van, akkor a kifejt tejet olyan helyre kell öntenie, ahol sem állat, sem ember nem jár, mert akkor ők elviszik a tejet

A GYERMEK ÁPOLÁSA

Gyermekeket a köldök leeséséig újszülöttnek, azután pedig csecsemőnek szokták nevezni. Még 2-3 hétig a teljes gyógyulásig fontos a köldökpólyázás. A születés utáni vizsgálatok alapján biztonsággal kizárhatók egyes károsodások és fejlődési rendellenességek. Az első percekben az újszülött olyan vizsgálatokon kell, hogy keresztülmenjen, melyek célja az általános egészségi állapot felmérése és annak megállapítása, egészséges-e. Az élet első 3, 5, 10, 15 percében kell osztályozni, hogy milyen a baba szívritmusa, izomtónusa, bőringerre létrejövő reflexe, légzése, bőrszíne. Továbbá milyen a súlya, hossza, fejkörtérfogata, szájpád zártsága, végbélnyílás, nyelőcső átjárhatósága, csípők, fiú esetén a herék vizsgálata. Ezen ellenőrzést a bába is sorban ellenőrizte, illetve amíg az édesanya pihent, ellátta az újszülöttet.

A gyermek legjobb fekvőhelye egy szilárdan álló ágyacska, amelynek felszerelése lószőrrel vagy tengerifüvel tömött matracból, azon egy lepedőből, egy huzatos lószőrfejpárnából és huzatos paplanból állt. Célszerű volt az ágyacskát a gyermekágyas közelében elhelyezni, hogy kényelmesen elérhesse. Fényre és levegőre volt szüksége, ezért az ágyat vagy a szobát nem kellett elfűgönyözni, a szobát elsötétíteni. Legyek ellen a kiságy fölé ritkán szőtt mullterítőt tettek. Mivel a gyerek még sokat alszik, ezért nyugodtabb álmot biztosíthattak neki így.

A hiedelem szerint, ha a baba nem tudott volna aludni, akkor az anyának ki kellett tépnie a saját hajából egy szálát, és azt a bab ágyába tenni. Úgy tudom, hogy az eljárásban való hit meggyőzőnek bizonyult.

Az újszülött füröszítése az első napokban szintén a bába dolga volt. Ő készítette elő az erre alkalmas gyerekkádat, vagy teknőt. Ha sok magzatmáz fedte a gyermek bőrét, beolajozta, aztán megtörölte tiszta száraz ruhával, a maradék olajat pedig bő szappanozás után lemosta a fürdővízben. Arcát mindig a fürdővízbe tétel előtt külön tálkában előkészített langyos vízzel mosta le.

Az újszülött füröszítése körüli hiedelmek:

1. Hagyomány volt, hogy a gyermek jövőbeli szerencsését növeljék, lúdtollat vagy pénzt tettek az első fürdővízbe, lencsét vagy babot pedig a könnyű és gazdag élet reményében.
2. Kályha előtt tilos volt megfüröszteni a gyereket, mert az idősebbek azt mondták, a kéményen keresztül elviszi a boszorkány.
3. Nem szabad minden este fürdetni, mert elgyengül a gyerek
4. Az éjszakai fürdővizet nem szabad kivinni, és kiönteni, mert megrontják a kisbabát

5. A lányt női ingen, a fiút gatyán kell fürösztetni, hogy sok széptevőjük legyen, ha megnőnek. A lányok alsótestét még mézzel is bekenték. Legtöbbször a rossz szellemektől is meg akarták óvni a gyereket, ami ellen hatásos módszerként sorolták:

1. A gyermekre ajánlatos a kis réklit fordítva ráadni, hogy az „ördög” fel ne ismerje.
2. Az ajtóban seprűt kellett tartani úgy, hogy annak a feje a kilincsen legyen, akkor a rossz szellem nem akar bemenni, mert már más bement.
3. A rossz szellemek ellen a szoba sarkába fokhagymát és keresztet kell tenni.
4. Ha a felnőtt látogatónak havi vérzése van, akkor a gyermek arcát meg kell törölnie a kombinéja aljával, hogy a baba ne legyen kiütéses.
5. A látogatónak, még ha nagyon siet is egy pillanatra le kell ülnie, mert elviszi a gyermek álmát.

Amíg nem keresztelték meg a babát, akadt ahol csak csúfnévvel illették, vagy csak csúnyácskának hívták, hogy félrevezessék a gonoszt. Az olyan gyereket, aki ez idő alatt beteg lett, arra azt mondták, hogy kicserélték őt. A mondás szerint vissza lehet váltani, de csak úgy, ha a csendes gyereket valami módon „szólásra bírják”. Ilyenkor volt az eljárás az, hogy kis szilkében adtak tejes ételt nagykanállal. Mivel a gyerek nem tudott enni, bosszúságában „elszólta magát”, s így visszakaphatták az „igazi” gyereket.

BABONA ÉS NÉPI GYÓGYÁSZAT

***„Párta alól jött, párta alá menjen,
Kalap alól jött, kalap alá menjen.
Kendő alól jött, kendő alá menjen,
Uram Jézus Krisztus Urunk
Mondom szent nevedben...”***

Minden gyerek születése legtöbbször hatalmas örömmel jár egy család életében.

Bizony sok apró gyermek beteggé esett és bele is halt a betegségbe. Nem csoda, hiszen sokszor 20-30 kilométeres körzetben volt csak orvos. Az asszonyok sokszor kényszerültek rá, hogy maguk gyógyítassák a gyermeket.

Már nem az anyának kellett csak betartania a hiedelmeket, de a gyermekét még jobban kellett óvnia az ártalmaktól, amelyeket egyik-másik ember okozhat. Még több szabályt kell ismernie, hogy kisgyereke egészsége biztonságban legyen. Általános mondások:

1. 1. Naplemente után nem szabad kinn hagyni a csecsemő ruháját, mert nyugtalan lesz az álma.
2. Meg kell húzni egy picit a baba orrát, nehogy megverődjön. Megjajgatni nem szabad, vagy ellene védekezni a megköpködéssel lehetett. Úgy tartották, ha zöldes a baba széklete, biztosan megverődött.
3. Ha fáj a szeme, anyatejet kell bele csepegtetni. Megjegyezendő, hogy ez még a felnőtteknél is beválkik.
4. Nem szabad üresen ringatni a bölcsőt, mert meghalhat a gyerek
5. Lábánál fogva nem szabad az ágyába helyezni, mert hazug természetű lesz.
6. Amikor a gyermek beszélni kezd, selypen kell beszélni hozzá, akkor könnyebben mondja ki a szavakat.
7. A kicsinek nem szabad tükörbe néznie, mielőtt megtanul beszélni, mert akkor néma lesz
8. Az újszülöttkorhoz képest kicsivel későbbi hagyomány, hogy amikor a gyermeknek kiesik az első tejfoga, általában a sarokba vagy az ágy alá dobják azt és versikét mondanak: **„Tücsök bácsi, hoztam neked csontfogat, te meg adjál vasfogat...”**

Ezek a gyermeknevelési babonák még betarthatók, viszont vannak olyan betegségformák, amelyek már „mágikus” gyógyításra szorultak. A legalapvetőbbek az ijedtség, a szemmel verés, a megjajgatás által kialakult tünetek, amelyek előfordulhatnak felnőtteknél is, de a gyermekekre nézve sokkal súlyosabbak.

Következzék egy csokorra való azokból az eljárásokból, amelyekkel segíteni és megszüntetni igyekeztek a hirtelen és megmagyarázhatatlan tüneteket:

Ijedtség

Sok betegség kóroka lehet. Amennyiben gyerekeknél fordul elő, az általában embertől, tárgytól, állattól való rémületből származhat. Ettől akár szívbajt, epilepsziát vagy sárgaságot is kaphat a gyermek, ha nem „gyógyítják” meg időben. Gyerekeknél a fő tünetek: álmodás, bágyadtság, éjjel álmatlanság, és sikoltozó sírás. Testi fejlődésben megáll.

Legtöbbször a család sejtette, hogy mitől ijedhetett meg a gyermek, valakinek a nézésétől, vagy szótól, állattól, tárgytól, halott embertől. Éppen ezért, hogy megelőzzék az ijedelmet, letakarták a gyermek arcát. De védelmet láttak a piros színben is. A paraszti mondás szerint, ha a gyerek bal karjára vagy nyakába kötnek piros szalagot, akkor az ártó szemű ember nem tud a gyermek

szemébe nézni, csak a piros szalagra. Ez egy igen egyszerű módszer, amit még ma is alkalmaznak.

Vannak viszont esetek, amikor nem tudják az ijedtség okát, így olyankor viszont vagy ólmot öntenek, úgymond „megöntik” gyereket.

Viaszöntés: Többnyire ezt alkalmazták, mivel ez a formát jól kiadta. Rostán keresztül öntötték az olvadt viaszt, amibe egy zsoltárt és egy tűt helyeztek. A gyereket lefektették, fekete kendővel betakarták és a hasára tettek egy tányért, megtöltve vízzel. Miközben a viaszt öntötték, háromszor elmondták a Mi-
atyánkot. Amilyen alakzat jött ki a vízben, abból következtettek az okra, amittől megijedt. A kiöntött formát tíz napig a gyermek párnája alatt tartották. Addigra el kellett múlnia a betegségnek.

Ólomöntés: Az ólomöntést is hasonlóképpen végezték, de ezt legtöbbször kulcslyukon öntötték. Az alakzatot - amit megformált láncra fűzték, és a gyermek nyakába akasztották.

Megjegyezendő, hogy a babonás hitbe itt a keresztény szellem is belefonódott, hiszen használták a zsoltárt, és imát mondtak. Fontosnak tartották, hogy a rostát a szomszédból kérjék el a művelethez, mert erősebb segítőnek vélték.

„SZEMMEL VERÉS”

A gyermekek ijedtségének leggyakoribb okaként említik. Ez egy olyan ígézet, amely által a negatív érzelmek a gyermek felé áramlanak, és megbetegítik. Ez lehet szándékos, de előfordul, hogy az egyén nem is sejtí magáról, hogy nézése ártó lehet, vagy mágikus hatást gyakorolhat. Általában olyanokra mondták, hogy ártó a szemük, akiknek össze volt növe a szemöldökük. Elölük eltakarták a gyerek arcát. Azt tartották, hogy ha az ígéző megnézi majd rögtön a földre tekint, akkor a szem azonnal megárt, de ha felfelé tekint, akkor van rá gyógy mód.

De nem volt jó, ha megajgatták a gyereket (pl.: Jajj de szép vagy, Jajj de aranyos baba vagy) Helyette inkább meg kell köpködni a babát, hogy szerencsét küldjenek rá, vagy maga a jajgató, ha nem is szándékosan, de ne ijessze meg az újszülöttet.

A szemmel verés leggyakoribb „népi” gyógy módja a „szenesvizelés”. Ennek többféle változata is van. Álljon hát itt most néhány:

- Egyes vidéken magát a szenesvizet kilenc cirokseprű szárából készíteték. Mindből vágta egy kis darabot, majd elégették és vízbe dobták. Ezzel aztán megkenték a gyereket.

- A másik módszer szerint égő parazsat dobnak egy pohár vízbe. Ez szám szerint lehet három, hét vagy kilenc. Katolikus hitűek minden parázs vagy égő gyufa vízbe dobásakor keresztet vetnek és az alábbi versikét mondják:

*„Kék szem, fekete szem vesszen el,
Adinem, papinem, vekere, riminem,
Hájnóm, segenec, paganec, hájdábrics,
Adendén, dérévédéksza!”*

De mondhatták sorba azokat a neveket is, amelyekre ártóként gondoltak. Így amikor lesüllyedt a pohár aljára a parázs, megtudhatták azt is ki volt az illető. Miután ezzel a művelettel megvoltak, a vízből a készítő a jobb gyűrűs ujjáról a gyermek szájába cseppentett, keresztbe a két kezére és a lábaira, miközben ezt mondta:

*„Szem égézett, száj gyalázott,
Édes Jézus, gyógyítsd meg.”*

Az ember ősidőktől egészen a közelmúltig hitt a szavak varázserejében, és néhány esetben még ma is, a XXI. sz - i magyar falun is előfordul, hogy a fentebbi módszerhez fordulnak, ha minden egyéb által nem következik be a gyógyulás. A ráolvasás a népköltészet legarchaikusabb műfaja. Máiig őrzi a pogány hitvilág elemeit, bár a varázsigék a középkorban egyházi fordulatokkal telítődtek, imádsággá váltak, beépülve az egyház áldásosztó és ördögűző vallási formuláiba. A gyermek Jézus megidézése, majd általa kért gyógyítást vegyük csak alapul. Az egyházi imák használata a mágikus ráolvasás mellett „hatásfokozó” volt. Gyógyító cselekményeknek sokszor voltak kötelező előírásai: pl. három Miatyánk.

Volt, hogy teljes egészében végigmosdatták a gyereket vele, itattak három kortyot a vízből, aztán az arcát az édesanya a kombinéja fonákját tenyerére hajtva megtörölte. A maradék vízből három-három cseppet tűzbe, ajtókilincsre is csöppentettek, aztán a megmaradt vizet szenestől olyan helyre öntötték, ahol nem jártak, legtöbbször a szoba sarkába, vagy az ajtó sarkához. A poharat is ide borították le. De még jobbnak tartották, ha a vizet inkább a keresztútra öntötték. De lehetett a kutyára is, hogy oda ragadjon a „rossz szemű” által hurcolt betegség.

Valahol a visszafelé számolást is alkalmazták. Amikor a gyerek szájába cseppentették a vizet így számoltak: sem kilenc, sem nyolc, sem hét, sem hat, sem öt, sem négy, sem három, sem kettő, sem egy.

A szén és víz, a tűz- és vízkultusz maradványa, mivel mindkettő az ősi világban tisztító szerepet töltött be. A tűz megégeti a rosszat, a víz pedig nem veszti magába. Tehát a tüzes szén és víz semmisíti meg a gonosz hatást.

Amikor ismerték az ártó ember személyét, akkor attól kértek hajcsomót, és azt elégetve a szénből a fürdővízbe dobtak. Ha nem tudták ki volt, akitől a gyerek megverődött, akkor a következő módszert tartották hatásosnak: Pelenkával takarták le a fürdővizet, és keresztben hamut szórtak rá. Ezt a hamut aztán rongyon szűrték át. Ha azon csepű maradt, akkor tudták, olyan személy „verte” meg, akinek összeér a szemöldöke.

Volt olyan is, ha az anyuka, vagy nagymama észrevette, hogy a kisgyermeket nagyon megbámulta valaki észrevétlenül háromszor köpött oldalra és azt mondta: „kék szem, fekete szem vesszen el.”

„Füstölés”

Amikor tudták az ijedtség okát, akkor alkalmazták a füstölési módszert. A gyermek füstölését mindig az anya végezte. Legtöbbször a kutya ijesztette meg a gyermeket. A szólás tehát nem véletlen, „kutyaharapást szőrivel”, ugyanis a kutya szőréből vágta. Ez három helyről való kellett hogy legyen: a füléről, a testéről és a farkáról. Ezt meggyújtották, és a füstje felé tartották a gyermeket, hogy jó nagyokat lélegezzon belőle. A szőr hamuját ezután vízbe tették, és megfröcskölték vele, valamint a szájába is cseppentettek belőle.

De alkalmazták azt is, ha embertől ijedt meg, akkor kértek a hajából, illetve ajtajának a szemöldökfájából forgácsot a bal sarokból, és a küszöb jobb sarkáról. Mindezt elégették, és az előbbihez hasonlóan elvégezték a füstölést. Ki próbált módszerként alkalmazták azt, hogy kilenc kis bábót készítettek fából és rongyból a füstöléshez.

Nemegyszer fordult elő, hogy a gyerek a kiscsikótól rémült meg. Ilyenkor „csikólépet” itattak vele. Ez nem egyéb, mint a világra jött kiscsikó orrából kiszedett sűrű váladék. Ezt régen nyársra húzva megszáritották. Gyantaszerűvé válva porrá törték. Ezt a port szórták vízbe, és itatták meg a gyermekkel.

Füstölési módszert alkalmazták aképen is, hogy keresetlen kötél égettek el. Mindig hangsúly volt azon, hogy „keresetlen” legyen. Ugyanis az efféle tárgyakat varázslatos gyógyítóknak hitték. Volt, aki béka megszáradt bőrét alkalmazta. Működik valami titokzatos erő – mondták eleink – hiszen nem lehet véletlen, hogy ezek a tárgyak éppen akkor és annak a szeme elé kerülnek, akinek szüksége van rá. Halottól való rémület esetén a szemfedélből szakítottak és azzal füstöltek. Az is tapasztalható, hogy az égtájnak is szerepet tulajdonítottak. Amikor a gyerek sokat sírt, akkor a megszüntetésére kilenc pókot szedtek az istállóban, amit a gyermek vizeletébe dobtak. Ebből aztán csepegtettek a szájába, majd a maradékot nyugat felé öntötték.

Ártó szó

Fontos az „igéző szem” betegséget hozása mellett a rossz, „ártó szó” ténye is. Ezt úgy emlegetik még ma is, hogy megcsudálás, megjajgatás. Míg az ártó szem némely ember veleszületett tulajdonsága, addig a nem kedvelt szót bárki kimondhatja. A gonosz lelkek általában mindig a legkedvesebbek megrontásával okoztak szomorúságot. Így legtöbbször a családban lévő kisgyermek volt a célpont. Tiltakoztak hát a hangos megjajgatásától. Volt eset - mondogatták, - hogy a hirtelen felkiáltó, a gyermek halálát okozta.

A dicséret vagy a nagy gyönyörködés egyetlen elűzésére azt mondták csak az használ, ha inkább „csúnya”- ként becézik, ahogy arról már korábban említést tettem. A megköpdösés szinte kötelező, hiszen legtöbbször a fiatal anyáknak, nők a látogatóik. Igéző lehetett az is, aki három nagypénteken keresztül szopott gyermekként, vagy duplán állnak a fogai - állították az idősebbek. Míg a szemmelverést nem szabályozhatja az ember, addig a megcsudálás korlátozható. Az idő vasfoga sem tudta eltörölni ezt a fajta babonát, amelynek valamely hitbeli közlése is van. Szinte az elsődleges gyógymódnak tartják kisgyerek ok nélküli sírása vagy dadogása esetén. A kis versikék alkalmazása az idősebbek által maradt fenn, hiszen általában a család legidősebb nőtagja végzi a gyógyítási módszert. Volt, aki nem árulta el a rituálét, amellyel sikeresen üzte el a betegséget. A titok csak halála után volt megtudható, ami szintén babonához kötődött. Ugyanis a tudományt ismerő asszony halála előtt papírra vetette az eljárások módját. Az írást ezután eldugta, amit a kiszemelt lánynak kellett megtalálnia. Ha sikerült a próba, akkor a lány az örökébe léphetett. A bonyolultabb versikék és mondókák a mai napig őrzik eredetüket, mivel ha elmondának őket, varázserejükből is veszítenének.

Az édesanyák nem is tudják, hogy már az anyaméhben lévő magzatra küldenek veszélyt, ha megrúgnak, bántalmaznak egy állatot. Történeteim egyik fejezetében már említést tettem erről. Jöjjön most annak leírása, miként próbálkoztak ennek a veszélynek az elhárításával.

Ebagosság

Idősek emlékezetében él a betegség eme elnevezése. E szerint a tünetek: a gyermek teste szőrös, nyugtalanul viselkedik, tüzes a köldöke és sokat sír. Gyógyításként a következőt tették: a fürdőteknő sarkára kenyeret és sót tettek, még mielőtt a vízbe beletették volna a gyereket. Fürdetés után megszárták a fürdővizet. Ha szőr volt a kenyérben, akkor a gyerek betegsége valóban az ebagosság volt.

A fülfájós gyermeknek fülébe, az udvar félereszén direkt erre a célra nevelt fűnek a levélét csepegtettek, ha pedig a légsője hörgött, akkor fokhagymás-libazsíros ruhát terítettek a mellére.

A rontó gondolat leggyakoribb közvetítője az öntés. Ismeretlenre viszik át a betegséget, aki hozzáér a kérdéses tárgyhöz. Ilyen átadással gyógyítható betegségek voltak többnyire azok, amelyek a gyermekeknél előfordultak. Gyakran kapta el a gyermek a szájfájást, szájpenészt. Ezeket az anya mindig felismerte, és tudta, hogy átadással kell próbálkoznia. Az eszköz itt egy csepűbáb volt. Az egyik Beregvidéki faluban az volt a szokás, hogy három, hét vagy kilenc kis bábót csináltak. Azokat egyenként megforgatták a gyerek szájában, majd eldobták őket a keresztútnál.

Ha a gyerek szája fel is hólyagosodott, ujjnyi nagyságú bábót csináltak fából. Ennek fejét, kezét és lábát rongyból készítették. Ugyanúgy megforgatták a gyerek szájában, majd még napfeljötté előtt kivitték a keresztúthoz és eldobták. Más gyerekek nem tudhatták mi ez, így ha felvették, rájuk szállt a rontás. Ha valaki meztláb lépett rá, úgy a „lába fájdukt” meg. Egyes vidékeken az elkészített bábukat az eresz alá ásták.

Előfordult, hogy a gyerek feje kisebesedett, „ótváros” lett. Ebben az esetben nem csináltak sem bábút, sem pedig pénzdarabot. Ez utóbbival is körülkerítették (megdörzsölték), a fájó sebet, így arra szállhatott át a baj, aki felvette) általában olyan tárgyat kellett vinni, amit a megtaláló nem szívesen hagyott ott. Az egyik esetben már semmi otthoni dolog nem segített a sebek eltüntetésén, pedig még az anya fürdővizében is megfürdették a gyereket, ezért a következő módszerhez folyamodtak. Vettek négy pakli dohányt, azokkal kerekítették meg a fejét, majd kettőt az egyik, kettőt pedig a másik keresztúthoz dobták el. Nem sokkal később a gyerek fejéről el is tűntek a sebek.

Ha a gyerek szája széle repedt meg, ki volt „pálva”, akkor az ing aljával, a macska farkával kellett meghuzigálni, de azt mondták, használ az ablak „iz-zadtsága” is. A továbbadás szokása többnyire gyerekeknél használ, hiszen ők nem tudnak ellenállni egy-egy szép tárgynak, amit találnak. A rontó szellemmel elleni védekezés legalapvetőbb módjának azt tartották, hogy valami közvetítő tárgy által tovább kell adni.

Kelés ledobása - Ha a gyermekén kelés volt, akkor csináltak egy kis bábót rongyból, és azzal körbekerítették azt. Ezután a bábót egy mezei keresztúton eldobták. Aki azt felvette, arra ment át a kelés, a rontás. Pénzzel is kerekítették a kelést, aztán elhajították az utcán, és az azt felvevő kapta el a betegséget.

Kelevény - Kisebb gyerekekre gyakran tört rá olyan betegség, amely titokzatos volt, s amiről rögtön tudták, hogy halállal végződhet. Ezt hívták „Kele-

vénynek” vagy másként „Nyehésség”-nek. Az ilyen gyermek egyik percről a másikra reszketni kezdett, megkékült, rángatózott. A módszer ennek az elhárítására az volt, hogy levették az ingét és áthajították a háztetőn. Ott ahol leesett, elásták.

Ez a módszer vált be akkor is, ha a gyerek lázas volt. Ingét a küszöb alá is eláshatták, de előfordult, hogy a temető árkába vitték. A gyógyítás mindig mágikus erő által történt. Az inget soha nem leveszik, hanem letépi a beteg gyermekről. A rajtalevő ártó szellemet így tüntetik el, hogy legyőzhessék őket az erősebb szellemek. A küszöb alatti ősök, vagy a temető árkában lévő szellemek voltak azok, akik nem kerülhettek be a holtak megnyugtató országába.

Ha lázas volt a gyermek, hidegvizes lepedőbe göngyölték, ha fulladozva, nehezen szedte a levegőt, akkor kelevenbimbó főzetével itatták. Ezt a növényt a rekettyéből font kerítés mellett természetették egyfajta futónövény volt, virága kisebb tojásnyi nagyságú, piros. A torokfájásra csakis a kamillatea volt a gyógyír, míg a köhögés ellen a szamártéj vált be.

Mágikusnak tartották a „szabadkévényeket”. Azt mondták, hogy azon keresztül dobják be az „idétlen gyermeket” vagy a rontást. Ha a házban gyerek van, akkor ennek hatására meg is bénulhat. Boszorkányos helyként tartották, amin az ördögök is bejárhatnak.

A kelevény gyógyítására ismertek egy másik módszert is. Ez abból állt, hogy új csuprot kellett venni, és abban főzni egy meghatározott főzetet. A temetőből hozni kellett kilenc sírről egy-egy kis földet, valamint kilenc fejfáról egy-egy kis forgácsot. Miután ezt vízben megfőzték, a vízből csepegtettek a beteg gyermek szájába, megmosták vele az arcát, majd az egész testét. Miután ez megvolt, a vizet még napfeljötté előtt ki kellett önteni a keresztútra, de úgy hogy közben se hátranézni, sem pedig szólni nem volt szabad.

Míg a kelevény oka felismerhető, addig van olyan betegség, amit nem ismernek fel. Van, hogy a gyerek sírni kezd minden ok nélkül, és nem lehet elhallgatatni. Ilyenkor egyszerű módszereként, krumpliból gyufaszálakat szúrtak, pontosan hetet, majd meggyújtották és pohárral leborították.

A gyerekneveléshez megjegyezve általánossá vált egy mondás, melyet még ma is használnak azok, akik a gyermeküket minden nevelés ellenére nem olyannak látják, amilyennek szeretnék: „Kis gyerek kis gond, nagy gyerek nagy gond.”

Tény, hogy a gyermek már a megszületéstől kezdve ki volt téve sokféle hatásnak. Ezért is volt szokásban, hogy amíg nem keresztelték meg, addig ki sem vitték a házból. Amikor meg vitték a templomban szemtakarót terítettek rá, az irigy és kíváncsi tekintetektől szándékoztak megóvni. Azt tartották: a keresztelestől gyereket elviheti az ördög, vagy pedig kicserélheti. A keresztelest egyfajta védelmet, varázserőt vonhatott köré. Mára nem tisztázták azt a

mondást, amikor a sovány, gyenge gyerekekre azt mondták: Váltott gyermek. Talán a fentebb említett cserére utalhat.

„ISTEN HÁZÁBAN...”

A gyerek érkezésekor egy család születik meg. Krisztus urunk mennybemene-tele előtt ezt mondta a tanítványoknak **„Tegyetek tanítvánnyá minden népet, megkeresztelve őket az Atyának, a Fiúnak és a Szentléleknek nevében”** (Mt 28, 18-20) a feltámadott Úr rendelése szerint az óta is az egyház egyik sákramentuma a KERESZTSEG.

Amikor az anya már elhagyhatta a házat, ezt nevezték „egyházkelőnek”. Ilyenkor a bába vagy jó barátnője kíséretében elment a templomba, ahol egyházi áldásban részesült. Szokásban volt ilyenkor a „bábapohár” vagy „Bologasszony pohár” ivása, ahogy azt a múlt századi leírások is tanúsítják.

A megszületéskor, és azt követően a keresztelőkör ünnepélyesen fogadják be a gyermeket a családban. Keresztelőig nem szabad kivinni a gyermeket, mert a gonosz rátalál. Azt a szokást, hogy a gyermeket néhány nappal születése után megkeresztelték- a gyermekség negatív szemlélete táplálta. Az újszülött gyermek, aki bűnben született, mivel szülei nemi érintkezésének gyümölcse, s ennek velejárója az eredendő bűn óta a testi gerjedelem, a gyermek Ádám és Éva bűnének örököse. Közvetlenül születése után meg kell tisztítani fogantatása és örökre bűnétől.

A szabályszerű keresztelés egy héttel a születés után történt. Az emberek hite szerint a megkeresztelt csecsemőknek jobb kilátásaik voltak az életben maradásra, mint a megkereszteletlen gyermeknek. A bábakönyv a keresztelésről is rendelkezett a következő módon: „Ha a keresztény szülők gyermeke életveszélyben forog, a bába erre a keresztelési intézkedés megtehetése végett az illetőket figyelmeztetni köteles, római katolikus, és görög katolikus szülők gyermekét pedig szükségből megkereszteli, és azt az illető lelkésznek bejelenti.”*²

A szükségből való keresztelést a bába a szülők beleegyezésével végezte. E célból, edényből tiszta vízzel (folyó kút, esővíz, vagy olvadt hó vagy jég) önt kereszt alakban 3-szor a gyermek fejére, miközben az adandó nevet, pl. a Zsolt, és az előírt keresztelési mintát mondja ekképpen: „Zsolt én téged megkeresztellek az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek nevében.” A törvény azt mondja, nem katolikus szülők gyermekét a bábának szükségből megkeresztelnie tilos volt.

Amikor elhagyott gyermeket találtak, és nem tudták meg volt-e már keresztelve, a papnak feltételes keresztelést kellett elvégeznie. A zsinati határozatok

értelmében a papra hárult az a feladat, hogy derítse ki még a keresztelés előtt, hogy a gyermek törvényes házasságban született-e, de még akkor is kötelező volt a keresztelést elvégeznie, ha az derült ki, hogy a gyermek fattyú és szülei büntetést érdemelnének.

A templomi keresztelőnek Nagyberegen kultusza van, hiszen igen ritka, hogy a gyerek ne az Úr színe előtt kapja meg a nevét. Már otthol nagy vendéglátással készülnek. A tisztelettel meghívott, és felkért keresztszülők itt gyülekeznek. Általában a rokonságból került ki a fő keresztanya és keresztapa, a többiek pedig a baráti körből. A templomi harangszó így a kiválasztott napon nekik is szól. Mikor viszik a gyereket, azt szokás mondani: „Pogányt viszünk, keresztényt hozunk”. És megköpködték a gyereket.

Miután a gyülekezet bevonult a templomba, és a harangszó is befejeződött elkezdődik az aznapi éneklés. A lelkipásztor a kezdő ének után köszönti a híveket, s a megszokott rend szerint kezdi el az Istentiszteletet. Éneklés után egy fohászt mond, miközben a választott keresztanya karjában tartva a gyermeket a többi keresztszülővel együtt az úrasztala elé járulnak. Ahol a család vagy baráti társaság van, ott akár négy-öt keresztszülőt is választanak, de az egyházi törvények értelmében az anyakönyvi bejegyzésbe „egy fő keresztszülői” pár neve kerül be. A fohász után a tiszteletes elmondja a keresztség szereztetési Igéjét (Mt. 28, 18-20), és egy rövid tanítást tart a keresztség értelméről.

A tiszteletes felszólítja a keresztszülőket a nyilatkozat és fogadalomtételre. A keresztelőn a keresztvíz alá az előre kiszemelt főkeresztanya tartja. A gyermek fejére, alá tartva egy kis ezüstitálkát, egy kisebb keresztelő kancsóból tölt 3 kortynyi vizet. A keresztvíz azt jelképezi: „Áron vétettek meg” (1Kor 6, 20) Jézus vérét jelképezi. Ahogyan a víz lemossa a test szennyyét, úgy törli el a Jézus vére a lélek szennyyét a bűnt. Isten népét a keresztség fűzi egybe: „egy az Úr, egy a hit, egy a keresztség” (Ef. 4, 5)

A keresztelőn az anya is részt vehetett, de csak akkor ment be, amikor már mindenki a templomban volt. A leghátsó székbe ült, és az Istentisztelet után elsőként hagyta el a templomot, hogy el ne apadjon a teje. Ezt megelőzve a fiatal anya azt is megtette, hogy templomba induláskor egy karéj kenyeret tett a mellére a ruha alá. Amikor hazament, és a gyerek is otthon volt, az ölébe vette, és megette a kenyeret.

Ma már ezt a hiedelmet nem tartják be, de az egyházi szokásban is az édesanya és édesapa a keresztszülőket követve az úrasztala elé járulhat. A keresztapa és keresztanya tiszte elsőrendűen nem az, hogy ajándékot vegyenek a gyermeknek, hanem az, hogy segítsenek a gyermek hitben való nevelésében, a „kereszt” titka megmagyarázásában. Az édesanyának kiváltképpen szép tiszte a hitre nevelés, ahogyan az apának.

A keresztelés után, mint ahogyan már a „bába” is ezért tette, a gyermekek ki-
gyógyulnak betegségükben és fogyatékoságukból, egészségesek és szépek lesz-
nek - mondták, bár ezek a hiedelmek hiányoznak az egyházi szertartásokból.

Mikor a keresztelőről a gyermek hazakerül, a keresztanya belépve a házba ezt
mondja „Pogányt vittünk, keresztényt hoztunk”, és újból megköpökdötte a gye-
reket. Ezután az apa vette át a gyereket, és magasra emelve azt kiáltotta: „Ha-
sonlíts apádra!”. Volt olyan vidék, ahol a gyereket gatyába csavarták és az
apa a kalapját egy pillanatra, a fejére borította: „apja fia” jelképeként. De az
istállóba is kivitték, lóra ültették, hogy ha felnőtt, jó lovas legyen.

Miközben az összegyűlt rokonság evett-ivott, addig a keresztanya egy tállal
körbejárt és pénzt gyűjtött az újszülött részére:

***„Kedves komáim, látom, jól érzik magukat,
De tudják - é, mit is ünnepelünk,
Egy pici újszülöttet, aki meztelen jött
E világra,
Se ruhája, se cipője, gondolkozzunk csak el,
Keresztapja, nyisd meg az erszényed!”***

Az adományozás úgy indult meg, hogy a keresztapa pénzt tett a tálba. Mikor
már mindenki tett a tálba, akkor a keresztanya a gyermekágyas anya ágyára
borította a tartalmát:

***„Bort, búzát, békességet, jó egészséget,
Hasznos nevelésre használd a pénzed!”***

De ezután újra körbejárt a tállal:

***„Igen, kedves komáim, szép egészséges az újszülött,
De ki segített ebben az édesanyának?
A bába, esett-fűjt, de ő mindig hűségesen
Járt a baba rendben tartására,
El is kopott a cipője talpa,
Venni kell újat, segítsünk neki az
Bevásárlásba!”***

Mikor megint gyűlt a tálba, azt a bába szoknyájára öntötte. Ekkor aztán valaki
elkiáltotta magát a vendégek között:

Most már aztán mulassunk tovább, megfizettünk érte...

Így folytatódott a mulatozás.

Ma már kicsit másképpen folyik le a keresztelő. A templomi szertartásra ak-
kor kerülhet sor, amikor a keresztlevelet a tanácsházán kiállították. A szülész-
nőnek való pénzgyűjtés sincs, hiszen az ifjú apa saját zsebből adja a hálapénzt

a falusi felcsernek, mert a régi bába helyett ő jár a gyermeket fürösztetni, gondozni az első hetekben. Az újszülöttnak sem tálba gyűjtik a pénzt, hanem a vendégek a gyermek párnája alá dugják.

A keresztelő után már nem volt szokás az ennivivés. Amikor pedig az újszülöttet először vittek valahová, hazamenés előtt tojást dugtak a mellére a párnába, hogy jó hangja legyen az életben...

*„...Ezen írásomban emléket kívántam állítani **Rácz Károlyné, Géczí Erzsébet** bábaasszonynak, és mindazoknak, akik tudásukkal és szakértelmükkel világra segítettek, gyógyítottak, és jó tanáccsal láttak el több ezer gyermeket. Legyen példává mindazok előtt, akik ezt elolvassák, a régmúlt idők hiedelmének, babonáinak, hagyományainak sora, amely áthatotta a világ és e Föld legnagyobb csodájának a létrejöttét, az **ÉLET** születését.”*

Somi Zsuzsanna

Felhasznált idézetek lelőhelye

(*)...

1. „Háromszoros magzatgyilkos” (Nagybereg, 1971, Szászné Horváth Irén, szül 1919; Lőcseiné Szász Erzsébet, sz. 1948)
„Vannak ringó bölcsők” „Kárpátaljai magyar népballadák”
Vári Fábián László- Intermix Kiadó, Ungvár-Bp, 1992
2. Bábakönyv, 8§ - 37.old.

Adatközlők névsora
(zárójelben a feljegyzés éve)

Verbiás Béláné sz. Puskás Matild, 72 éves (1936) - 2008, Nagybereg

Luca András, 72 éves (1925) - 1997, Nagybereg

Luca Andrásné sz. Puskás Erzsébet, 65 éves (1932) - 1997, Nagybereg

Családmese

Egy szép nyári napon történt minden... rég volt, lassan már tizenegy éve, hogy eltelt, de szüleim és nagyszüleim még most is szívesen emlékeznek vissza azokra az időkre.

Nagymamám kórházban volt, nagytatám pedig az erdőn kaszált. Akkoriban úgy volt, hogy több napra is kiköltöztek az erdőre, hogy tudjanak haladni a munkával. Édesanyám, édesapám és a testvérem, aki még hat éves volt délután mentek ki az erdőre. Az út nagyon rossz volt, nehéz volt kimenni a kaszálóig. Mikor édesapámék kiértek, lepakoltak ők is. Ilyenkor, mindig több ételmet kellett vinni, meleg ruhát, felszerelést, tehát sok volt a csomagjuk.

Amint kiértek, nagytatám már javában dolgozott. Nagymamám a kórházban volt, ő azért nem ment ki velük. A testvérem még játszadozott, kicsi volt nagyon, nem tudott még segíteni. Tata elmesélte, mi történt vele az úton kifelé. Ahogy jött ki a kaszálóra a két lóval a domboldalon, nagyon rossz volt az út. A szekér tele volt csomaggal. Élelem, ruhák és különböző eszközök. Nagytatám, ahogy ment a gödrös úton, egyszer csak felborult a szekér, vele tata és minden csomag. Szerencsére semmi baja nem történt azon kívül, hogy összevegyült minden élelem: a laska, a tojás, a liszt... minden összeborult és mindennek a tetejébe az üst is eltörött. Mivel nem szerették volna, hogy nagymamám felizgassa magát ilyen beteg állapotban, azt mondták a testvéremnek ne mondja meg mamának, mi történt az üsttel.

Elvégezték a munkát, indultak haza. Mikor hazaértek, kicsomagoltak, és még egyszer figyelmeztették a testvéremet, hogy ne mondja meg mamának mi történt. Pár nap múlva nagymamámat kiengedték a kórházból. Amikor a testvérem meglátta, szembeállt vele és azt mondta: Mama, nem mondom meg, hogy tata felborult a lovakkal és az üst eltörött. Erre a felnőttek elkezdtek nevetni, annyira aranyos volt a testvérem. Ebből a történetből is láthatjuk élő példáját a gyermeki őszinteségnek.

Szüleim, nagyszüleim azóta is örömmel emlegetik ezt a történetet, és elkacagják, hogy a testvérem milyen őszintén elmondta mi is történt valójában.

György Tünde

Igaz mese

A történet az 1940-es években játszódtott egy Miskolc melletti faluban.

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy szegény körülmények között élő család. Az apa gyárban dolgozott, az anya a kis földcskét, a kertet művelte és állatokat tartott.

Ebben az időben a gyermekeknek is megvolt a feladata, segítettek a ház körüli munkában, az állatok ellátásában. Itt kezdődik az én mesém.

Tízéves kislány voltam. Édesanyám a kisöcsémmel kiment a határba kukoricát kapálni. Az én feladatom az volt, (lett volna) hogy a tyúkoknak, kacsáknak vizet adjak, a pulykákat és a libákat legeltessem.

A kertünk végénél volt egy rét, ott gyűltünk össze a többi gyerekkel, akinek szintén ez volt a dolga. A libával nem is volt különös gondunk, de a pulykák nagyon szerettek elkószálni és nehéz volt őket visszaterelni.

Az a gondolatom támadt, hogy az anya pulyka lábára egy spárgát teszek és a szilvafához kötöm. Így az nem tud elmenni és a kis pulykák is vele maradnak. A gondolatot tett követte. Örvendeztem, hogy milyen ügyesen elintéztem a pulykák megőrzését.

Kihajtottam a libákat a rétre, ahol a játszótársak már vártak. A libák legeltek, mi meg csuda jókat játszottunk. Fogócskáztunk, bújócskáztunk, labdázunk, hátulsó pár előre fuss-t, körjátékot játszottunk. No meg a legérdekesebbet el ne felejtsem, a dombról hengergőztünk lefelé. Így a délelőtt úgy elrepült, mint egy pillanat. A libáink miután jól telelegelték a begyüket, leültek, pihentek.

Volt a közelben egy kis tó. Homokot bányásztak belőle, aztán feltelt vízzel. A libáink nagyon szerettek benne úszkálni. Mire mi is abbahagytuk a játékot, a libáink már a tóban hűsöltek. Már menni kellett volna haza, de nem akartak kijönni a vízből. Kövekkel dobáltuk őket, hogy kijöjjenek. No itt történt a baj. Egy jó nagy kövel úgy fejen találtam a gúnárt, hogy nyomban felfordult. Én nem mertem bemenni a tóba. Egy nagyobb fiú ment be és hozta ki az alélt libát. Persze a gúnár nélkül már könnyen kihajtottuk a libákat. Sírva, ölemben a „kimúlt” gúnárral ballagtam a libákkal haza. Bezártam őket. A „halottat” átvittem a szomszédunkban lakó Borcsa nénihez. Ő elvette tőlem, vizet töltött a csőrébe, megnyomogatta a fejét, nyakát és letette a földre. Az alélt állat lassan életre kelt. Előbb szédelt egy kicsit, aztán haza sétáltunk. Beraktam a libák közé az új életre kelt vezetőjüket.

Megnyugodva mentem a pulykáknak enni és inni adni. Itt kezdődött az újabb rémület. A szerencsétlen anyapulyka szeretett volna megszabadulni a kötelé-

kétől. Addig rohangált, míg teljesen körbe tekeredett a fatörzsén. A lába megsérült és ott kínlódott a földön. Eloldoztam én nagyon gyorsan, de szegény állat nem tudott lábra állni. Bezártam a kis pulykákat. Az anyát külön akartam tenni, felemelni nem bírtam, húztam-vontam végig a baromfiudvarig.

Nagyon féltem, hogy mi lesz, ha édesanyám hazajön. Ez bizony rövidesen bekövetkezett. Sírva meséltem el „ügyeskedésem” történetét. Láttam, hogy anya nagyon szomorú lett. Nem szólt egy szót sem, hanem a konyhában begyújtott a tűzhelybe. Nagy fazék vizet tett fel melegedni. Ebből én már láttam, hogy a pulykát le kell vágni.

Édesanyám gondolom, hogy az első mérgéből lehiggadt, azt mondta. Nagyon sokszor gondolsz majd erre a meggondolatlanságodra addig, amíg ezek a kis pulykák anya nélkül felnőnek. Valóban, ó de sokszor kellett őket hajkurászni, hogy el ne kószáljanak.

Az eset után másnap pulykahúsleves és sült volt ebédre. Hát nem igazán volt étvágyam hozzá!

A liba fejbe verésről akkor nem volt bátorságom szólni. A szomszéd néni is hallgatott. Sokkal – sokkal később meséltem csak el az esetet, amin akkor már mindenki szívből kacagott.

Így éltek abban az időben a falusi gyerekek. Nem nyűgösködtünk, hogy dolgozni kell. Megtaláltuk a gyerekközösségben a játék örömét. Talán a szegénységben is boldogabbak voltunk, mint a mai fiatalság.

Most hetvenöt évesen is szívesen gondolok vissza azokra a gondtalan gyermekévekre.

Ezzel zárom az egyszer volt, hol nem volt igaz mesém történetét.

Mese volt - igaz volt.

Buzai Jánosné

A hiányzó pásztor

A nagyszüleim nagyon vágytak egy kislányra. Az Úr azonban sokáig csak fiúkat adott nekik, köztük az én apukámat is. Teltek múltak az évek, és amikor mamáék minden reménye szertefoszlott, hogy legyen egy kislány a családban, váratlanul megérkezett Terike.

Nagymama vallásos asszony volt, aki nem csak karácsonykor ment a templomba. Amint Terike össze tudta kulcsolni apró kezeit, imádkozni tanította. Alig várták, hogy együtt tudjanak majd elsétálni a templomba is. Nagymama sokat mesélt neki arról, hogy ott milyen szép történeteket mond a tisztelendő bácsi, a hívek imádkoznak, énekelnek, nyugalom és szeretet sugárzik mindekiből.

Eljött a várva-várt pillanat. Karácsony volt. A kis falu templomában felállították a jászolt. Terike szíve hevesen vert, amikor mama kezét fogva belépett a templomba. Fenyőillat keveredett tömjénnel.

A padok zsúfolásig megteltek ünneplőbe öltözött férfiakkal és nőkkel. Legtöbbjük kezében kis fekete könyvecske volt, benne a kislány számára furcsa vonalakkal, pontokkal, amiknek száruk volt, ami le vagy fel mutatott, alatta szöveggel. Mama is elővette kis fekete lakktáskájából az Ő Hozsannáját. Terike boldog volt, hogy nekik is van ilyen. Azon sajnálkozott, hogy még nem tud olvasni, de mama megnyugtatta, hogy énekelni fognak a kis fekete könyvből, és ha hallja, Ő is nagyon gyorsan megtanulja majd.

Elkezdődött a szentmise. Mindenki felállt, az orgona megszólalt és az emberek énekelni kezdtek. Terike érezte, hogy igaza volt mamának, az ismétlődő dallamok, szövegek hamar a fülében maradtak. Kipirulva, boldogan énekelt Ő is.

A mise végén mama azt mondta neki, hogy most már oda mehet a jászolhoz, hogy közeli is megnézhesse a szent családot, a kis Jézust, a napkeleti bölcseket, és a pásztorokat.

Terike odalépett a jászolhoz, és mindenkit szemügyre vett.

Mamával megbeszélték, hogy ki kicsoda, melyik lehet Gáspár, Menyhért, és Boldizsár.

Terike kitüntetett figyelemmel nézegette a pásztorokat. Mama nem nagyon értette, hogy miért nem a kis Jézus, vagy az Angyal érdekli kislányát, hanem a pásztorok.

Egyszer csak Terike azt mondta:

- Az egyik pásztor hiányzik!
- Hogy érted? Melyik? - Kérdezte mama.

- A vak pásztor!
 - Miért gondolod, hogy volt közöttük vak?
 - Hát kell, hogy legyen közöttük! Egész este azt énekeltük, hogy EGY SZE-MŰ PÁSZTOR, jöjj közelebb!
- Azóta a karácsony óta hosszú évek teltek el, de a farmosi templom jászolából azóta is hiányzik a vak pásztor!

Gárdonyi Géza
Fel nagy örömrre!

Fel nagy örömrre! ma született,
Aki után a föld epedett.
Mária karján égi a fény,
Isteni Kisded Szűznek ölen.
Egyszerű pásztor, jöjj közelebb,
Nézd csak örömmel Istenedet.

Nem ragyogó fény közt nyugoszik,
Bársonyos ágya nincs neki itt.
Csak ez a szalma, koldusi hely,
Rá meleget a marha lehel.
Egyszerű pásztor, térdeden állj!
Mert ez az égi s földi király.

Glória zeng Betlehem mezején,
Éjet elúzi mennyei fény;
Angyali rendek hirdetik őt,
Az egyedül szent Üdvözítőt.
Egyszerű pásztor, arcra borulj,
Lélekben éledj és megújulj!

Mikhel Judit

Édesanyám szerencséje

Szombathely gyönyörű városában született és cseperedett fel édesanyám. Az ominózus esemény melyet most leírok 12 éves korában történt, 1953-ban. Hatan voltak testvérek, így nagy szegénységben éltek, mint oly sokan a háború utáni újjáépülő országban. Szülei dolgozók, becsületesek, és sokat fáradoztak a megélhetésért s azért, hogy néha örömet tudjanak szerezni gyerekeinek egy-egy aprósággal. Nem kell itt nagy dolgokra gondolni, csupán cipőre, ruhára.

Édesanyám gyönyörű új ruhát kapott azon a nyáron. Kék színű volt rózsaszín virágokkal díszítve. Boldogan öltötte magára, s szaladt barátnőjéhez, Rozizhoz, aki meghívta hozzájuk játszani. Ők a város szélén laktak, a Pol tó mellett, házukhoz nagy telek tartozott. Igazi kincsestára volt ez a gyermekeknek. Csodálták a természet adta virágok szépségét, bogarak életét, pillangók röptét, bámulták az elvonuló felhők más-más alakot öltő habjait. Később bújócskázni kezdtek. Ez aztán a csuda játék! Tele varázssal, feszültséggel, izgalommal, elbújással, rejtőzködéssel, kereséssel, kacagással! Épp Rozika búj el - ki tudja mióta játszottak már -, mikor édesanyám számolt: „... 18, 19, 20. Megyek!” S már szaladt is barátnőjét megtalálni. Ő azonban olyan kiváló bújóhelyet talált magának, hogy nem lelte sehol, ezért egyre hátrébb kereste a kertben. Ment, ment, míg csak azt nem érezte, hogy süllyedni kezd alatta a talaj. Még egy lépés, s már derékig merült. Próbált szabadulni, de a kapálózásainak az lett a vége, hogy csak a két felemelt karja és a feje látszott ki, valami iszonyatos, bűzös anyagból. Nagyon megrémült és kiáltozni kezdett. „Segítség! Segítség!” Barátnője, élvezvén, hogy még nem fedték fel bújóhelyet, cselnek vélte segélykérését. Esze ágában sem volt előbújni. Édesanyám helyzete egyre aggasztóbb lett. „Ha hamarosan nem jön senki, végleg elmerülök és meghalok”- gondolta. Hangosabban kiáltozott, nem adta fel az élethez való ragaszkodását. És ekkor csoda történt! Távolban, a kőbányában dolgozó munkások meghallották a kislány hívó szavát, s szaladni kezdtek a hang irányba. Hamarosan erős férfikezek ragadták meg karját s kihúzták a pöcegödörből. Az élete így megmenekült. Nem így az új ruhája! A közelben lévő tóhoz vezették, s abban alaposan lemosdott, úgy ment haza. Nagymamám többször kimosta a virágmintás kék ruhácskát, mindhiába. A bűz örökre beleivódott.

S hogy mi lett a barátságukból? Ha arra gondolok, hogy: „Szükségben mutatkozik meg az igazi barát” - akkor bizony csorbát szenvedett. A valóságban azonban, Rozi azt hitte, hogy ezzel akarja előcsalni rejtékhelyéről barátnője, ezért nem sietett segítségére. Így aztán továbbra is jó barátnők maradtak, s utólag már nagyot nevettek a történeteken.

A környéken hamar híre ment a szerencsés megmenekülésnek. A felnőttek azzal biztatták a ruháját vesztett, de életét mentett lánykát, hogy aki nyakig elmerül a ...-ban, az az életben nagyon szerencsés lesz. S, hogy így lett-e? Anyukám szerint igen. Született öt egészséges gyermeke, van tizenöt unokája, s jó egészségnek örvend mind a mai napig.

Gyarmati Barnáné

„A szülők, nagyszülők életmeséi”

Amikor ezt a pályázati kiírást olvastam először átsiklottam felette. Azután egy éjszaka álmatlan pillanataim egyikében eszembe jutott, s elkezdtem gondolkodni rajta. Meséltek-e nekem?

De furcsa, hiszen így a 45-ön túl, két, majdnem felnőtt gyerek édesanyjaként újra visszaidéztem a gyermekkoromat. Gondolkodnom, emlékezmem kell, hiszen sajnos már nem tudok segítséget kérni édesanyámtól. Talán dacból, talán azért, hogy ezek a történetek ne merüljenek feledésbe, talán azért, mert jólesik visszaemlékezni a gyermekkorom meséire, talán azért, hogy tanulsággul szolgáljon, talán azért mert más is érdekesnek találja majd, és esetleg lecseréli az olvasás öröméért néhány órára a TV-t, számítógépet, talán valaki ötletet is merít a régi-régi szokásokból, úgy döntöttem, hogy leírom történetem. Akár hiszitek, akár nem, ezek mind-mind valós mesék.

Az első mesék, melyekre emlékszem képzeljétek el, még gyertyafénynél tettek szebbé az estéimet. Bizony-bizony, én még (bár nem az őskorban éltem) emlékszem azokra az időkre, amikor nem volt vezetékes áram, és petróleumlámpával világítottunk. A gyertyák az én kérésemre kerültek elő, és varázslatos hangulata volt a történeteknek a félhomályban. A képzelet olyan kreatív volt. (Lehet, hogy ez néha-néha ma is hasznos lenne.)

Játék a réten

Egyszer régen, nagyon régen, a falusi gyerekek már kiskorúktól kivették részüket a család munkájából. A legkisebbek a libákat hajtották ki a rétre. (Most sajnáljátok őket? Nem kell! Hiszen a gyerekek már akkor is ügyesek voltak és megvolt a magukhoz való eszköz.) Amíg a libák legelészték, nagyon jól játszottak a kis libapásztorok. (Most kérem, hogy vegyétek elő a fantáziátokat. Mit játszhattak a réten, félszemmel a libákra figyelve, se egy patak, se frizbi, se focilabda, se magnó, se mobiltelefon, amin már van játék, /nos ez már a múlté/ MP3-, MP4-lejátszó? Sikerült? Ha nem, én mindjárt elmesélek egyet-kettőt.)

A lányok és fiúk külön játszottak általában, ha sokan voltak, ha nem, természetesen együtt, de mindig akadt köztük „lányos fiú” és „fiús lány”. Ami számomra nagyon érdekes volt, hogy mindig volt bandavezér, akit a többi gyerek elfogadott, tisztelt, szót fogadott neki, hallgatott rá, ő pedig nem élt

vissza „jogaival” és a tisztséggel járó „kötelességeit” sem felejtette el. Ő döntötte el, hogy mit játszanak, ki melyik csapatba kerül, mik lesznek a játékszabályok. Ez ugye eddig nem is olyan érdekes, de mindenki elfogadta a döntését, nem volt, nem is lehetett vita, sértődés, bosszú, lelki törés, ... stb. Minden gördülékenyen, bíró nélkül is békességben, igazságosan, vidáman, önfeledten történt.

Nagyon érdekesek voltak számomra, találékony, érdekes játékaik. Felsorolok néhányat közülük:

Lányok játékaik: - Faleveles kiszámolók
- Kör játékok
- Sár süti sütés
- Babázás (saját készítésű, rongy, kukoricacsutka babákkal)
- Rongylabdázás
- Fogócska, bújócska
- Virágcsokor, virágkoszorú kötés

Fiús játékok: - Fadarab dobálás (a legmesszebbre dobó a győztes)
- Birkózás
- Szkander
- Rongyfoci
- Kerék gurítás fadarabbal
- Libahajtás

A játék hevében azért előfordult néha-néha galiba, (a liba ott legelt, ahol nem lehetett volna). ezért járt a büntetés. De ez sem vette el a kedvüket, vidámságukat, hogy legközelebb ismét játszanak, vállalva azt is, hogy „Uram bocsá” ismét lehetséges galiba és bünti is.

A büntetésről jut eszembe, hogy a gyerekek maguk is megbüntették azt a társukat, aki azt valamivel kiérdemelte. Ilyen büntetés lehetett a libák tollának összesározása, a liba hazahajtása miközben a gazda játszott, s ezek természetesen otthon is büntetést eredményeztek. Az elmesélésekből kiderült, hogy a gyerek mindig érezte, hogy ez (mármint a társai büntetése) jogos volt-e vagy bosszút kíván.

Amikor hallgattam a „kislibapásztor” meséit bevallom egy kicsit mindig irigy voltam és szerettem volna én is közöttük lenni.

Anyukámék babaháza

Anyukámtól a legtöbbször azt kértem, hogy meséljen a babházukról. (Te hogyan képzelned el? ... Nem, nem olyan nagy, nem is mézeskalácsból volt, vagy eredeti Barbie ház, nem is színes műanyagból készült.) Annyiszor hallottam, figyelve minden kis részletre, rá-rá kérdezve dolgokra, hogy én is kedvet kaptam kipróbálni. Ezek az időszakok ma is gyermekkorom szép emlékei, óriási élményei, és nem utolsó sorban úgy érzem, hogy ma is ki kellene próbálnia minden lánycsapatnak.

Egyszer régen a nyírségi homokbuckák akácárcái között játszódtak ezek az események. Ezek az árkok 2-3-4 m szélesek voltak és a két szélét fasorok övezték. Jól el lehetett bújni a napsütés, a kisebb eső, a szél ellen és persze nem utolsó sorban a felnőttek óvó, féltő, ellenőrző pillantásai elől. A lányok vasárnap délelőtt összegyűltek egy megbeszélt helyen és ház-szépségversenyt rendeztek. A házaknál a helyszínen vagy a közelben felkutatott „kincseket” használhatott fel egy-egy csapat.

A játék a helyszín kiválasztásával kezdődött, hiszen a csapatok már megvoltak. Ezután a falai elkészítése következett vékony ágakból, kukoricaszárból, napraforgókóróból. Ezután ajtó-, ablak készítés, majd a takarítás következett maguk készítette vesszőseprűvel, kis gereblyével, a föld díszítése üvegből mintára locsolt vízzel, függőnyt falevélből, virágból (amit gyűjtöttek) fontak, de lett cserepes virág is, talált cipőbe, dobozba. A talált kincsekből (farönk, vagy talált egyéb használható dologból még bútorok is készültek.)

A nagy munkában hamar eltelt az idő, s bizony mindenki futott haza, ott hagyva házat, kertet, de volt olyan is, hogy a nagyobbak zsúrizták ezeket a házakat. Ha a szülők engedték 1-2 hétig, amíg a ház „lakható volt” ez lett a kedvenc játszó hely.

Remélem a képzeletetek nektek is beindult, és egyszer nektek is lehetőségetek lesz kipróbálni ezt a nagy kreativitást, fegyelmet, csapatmunkát, ügyességet, fantáziát, együttműködést igénylő, de óriási élményt nyújtó játékot.

Buzainé Hugyecz Erzsébet

Fehér család

1 Életünkben egy részlet!

Végre! 1995-ben beköltöztünk az első saját lakásunkba! Akkorra már volt két fiunk. Karácsony előtt pár nappal nagy döntést hozott a négytagú családunk. Nevelőszülők leszünk és kislányt szeretnénk.

Kérelmet adtuk annak rendje-módja szerint, aztán vártunk... no, nem türelmesen, azt azért nem mondhatnám! Áprilisban kaptuk a hírt: egy 10 hónapos kislány vár ránk! Esküszöm, nagyobb izgalomban voltunk, mint mikor a fiainkat vártuk. Napokon belül mehettünk a csecsemőotthonba. „Szerelem” volt első látásra! Gyönyörű, csodálatos, bájos kicsi lányt mutattak nekünk. Másnap a fiúk is jöhettek ismerkedni. Őket is megfogta a kis tündér látványa. Emlékszem: a kisebbik fiunk 9 éves volt – minden látogatási idő vége felé sírva jött el a kiságytól! Nekünk sem volt könnyű otthagyni, de mi felnőttek megértettük, hogy nem sokáig kell elválnunk egymástól. Két hét múlva hazahoztuk a kislányunkat! Következő év tavaszán megszületettek az ikertestvérei. Sajnos az egyik olyan súlyos problémákkal küzdött, hogy meg is halt. Az életben maradt kisfiú 5 hónapos volt, amikor megismertük. Imádni való kis tünemény volt a kissé barna bőrével, fekete szemeivel, óriás szempilláival! Ismét csapdába kerültünk, a „szerelem” csapdájába! Nevelőszülökként neveltük a gyerekeket évekig, mígnem örökbe adhatónak lettek nyilvánítva! Életünk legnehezebb döntése előtt álltunk. Elengedni, vagy nem engedi?! Tudtuk, ha örökbe fogadjuk őket, anyagilag nagyon nehéz lesz... ráadásul abban az időben lettem munkanélküli! Ha meg nemet mondunk, nincs értelme tovább az életnek! Hisz épp csak nem én hoztam a világra őket..., hogyan tudtam/tudtunk volna lemondani róluk?! Végül az igen mellett döntöttünk, amit nem bántunk meg! A szeretet minden nehézséget áthidal! Számunkra az élet értelme a gyerek. Miért ne tennénk boldoggá legalább két apróságot? Hálásak vagyunk annak, aki a világra hozta őket nekünk! Tehetséges, értelmes gyerekek. Büszkéek vagyunk rájuk! Vér szerinti fiaink rajongásig szeretik őket, és ez kölcsönös.

Fehér Jánosné

2 A legjobb barátom!

Van egy macim, Macika a neve és ő a legjobb barátom. Nagyon szeretem, gondolom ő is engem. Régen volt egy plüss cicám, de elveszett! Macikától soha nem tudnék megválni. Nagyon imádnivaló, olyan, mintha a testvérem lenne. Azért mégsem ugyan az, mert nem ember, hanem egy plüss. Volt iker-testvérem aki meghalt. Hiányzik, pedig sose ismertem, mert én még kisbaba voltam. Sok betegsége volt, műtötték. Nem tudták megmenteni. De annak örülök, hogy jó helyen van. Elhamvasztották! Ő már nem érez semmit. Biztos vigyáz rá valaki fent! Van két bátyám és egy nővérem. Kiskoromban elvettem nővéremtől egy csirkecombot. Vicces volt, mert kereste. Másnap szalonnát süttünk az udvaron és nagyon finomat ettem. Még elárulok valamit! Engem és a nővéremet örökbe fogadtak... Én mindig is úgy éreztem és érzem, hogy Anya az igazi Anyukám!

Fehér Zsolt

3 My life!

Mint köztudott, az úgy volt, megszülettem... a nap hét ágra süttött, a madarak gyönyörűen énekeltek... persze az én tiszteletemre. Hm...na jó, ennyire ne menjünk vissza az időbe. A születési nevem 2005-ben megváltozott. Mielőtt azt hinné valaki, hogy flancból változtattam meg a nevem, gyorsan közlöm: semmi különös oka nem volt, csak az, hogy örökbe fogadtak. Hisz ebben nincs semmi kivetni való. Mondhatni, ez az önzetlen Szeretet! Nem sok ember tesz, vagy cselekszik ilyet. Amikor odaköltöztem azokhoz, akik örökbe fogadtak (Anyukámékhoz), akikhez biológiailag semmi közöm, emlékszem dolgokra. Sokat jártak hozzánk nénik, akik mindig nézték, hogy minden rendben van-e velünk? A családba kerülésem óta tudom, hogy nevelt gyerek voltam, azt is tudom, hogy örökbe lettem fogadva a testvéremmel együtt. Mint már említettem a családnevem megváltozott..., a személyneveimet én akartam megváltoztatni, hogy semmi ne kössön ahhoz, aki megszült. Soha semmiféle hátrányom nem volt sem az iskolában sem máshol. Az Alföld Színpad tagja vagyok, amiben anyukámék támogatnak. 14 éves vagyok. Sok mindent csak nekik köszönhetek. Velük, vagyis a CSALÁDOMMAL láttam a fél világot. De a pénz, a jólét semmi, ha nincs Szeretet! Amiből nekem sok jut. Sokaknak, amikor ezt elmondom, odajönnek és megölelnek, nagyon kedvesek lesznek velem. De ez nem szeretet, hanem szánalom! Nem szeretem, ha azt mondják: sajnálom! MIT? Mit kell sajnálni? Azt, hogy kaptam az élettől

egy új, egy másik lehetőséget, egy JOBB ÉLETET?! Inkább hálásnak kell lennem..., és vagyok is..., mert ha ők nincsenek, sok mindent nem is érhettem volna el az eddigi életemben. Nem tartanék ott, ahol vagyok..., a színeskedés is csak egy kusza álom maradna számomra. S végül: Míg élek, ezt elvenni, elfelejteni nem lehet, mi mindent tett és tesz értem szerető Anyám és Apám! Akik embert nevelnek belőlem!

Fehér Rita

A fűrészgatteres szomszéd és az a fura éjszaka

Az elfelejthetetlen ötvenes években a dél-somogyi faluban az egyik szomszédunk a fűrészgatteros Kovács család volt.

Mindig megilletődéssel méregettem a gattert és a MŰHELYT.

Olyan sötét, olajos, poros, kenőcsös volt minden! Nem volt tanácsos hozzáérni semmihez. Volt ott mindenféle faliszekrény rengeteg szerszámmal, satupadok, reszelők, még talán „reszelőzsír” is.

Az öreg, igen nagyothalló Kovács, meg a kevésbé nagyothalló Kovács fia mindig kétes tisztaságú ruhákban jártak. Az öregasszony meg jóformán siket volt. Elnézte a piszkot a lakásban a kövér menyével együtt (ahogy nagyanyám szokott nyilatkozni róluk).

A műhely háta mögött galambdúc magasodott! Ha kinyitottuk a szorosan a mezsgyére épült házunk konyhájának arrafelé nyíló ablakát, mindig turbékolást, bugást, szárnycsattogást hallottunk.

A galambdúc mögött ihatatlan vízü kút mélylett. Bele volt szerelve egy piros fogantyús szivattyú. Innét pumpálta tele az ifjú Kovács a gatterszínben álló nagy, nyitott hordót (kék rongycsíkokkal betekert csöveken keresztül). A gőzgép (stacionáris, azaz helyben álló gázkazán) így jutott vízhez. Amint a kőhordó majdnem megtellett, az öreg elrikkantotta magát:

- Ö-ö-lé-ég a ví-i-íz!!! (De évtizedeken át pontosan így.)

(Ezt minálunk a nagy, kedves udvar bármelyik zugában kénytelen-kelletlen mindig meghallottam. Olyan NEVETSÉGES volt!)

A fűrészgatter mögött méhek zümmögtek, dönögtek. (A szájában mindig pipát lógató Kovács bácsi ugyanis az akácosig kinyúló konyhakertben velük bíbelődött, ez volt a kedvenc időtöltése - a hobby szót még nem ismertük. A kert közepén házikó állt, benne és körülötte szürke kaptárak.)

Sohasem merészkedtem a kertjükbe! Csak a korhadó kerítés mellett kinőtt hólyagmeggy-fák között pislogtam félénken arrafelé. Amikor meggyfákra másztam, vagy szilvát ettem a fákról, féltem, hogy átrepülnek, megcsípnek, de békességes jószágok voltak.

A gőzkazán tüzelőterébe egyszer-kétszer belekukkanthattam, párhuzamos lángcsöveket pillantottam meg benne. A töméntelen mennyiségű fűrészporral, meg szegélyfákkal (eseléssel) fűtötték.

A furcsa FŰRÉSZELŐKOCIRA vaskapcsokkal rá-ráerősítettek egy rönköt, és a vaskeretes, -rácsos alkotmányt keskenyvágányon csigatempóban húzta előre egy rudazatos és csavaros áttétel (a gőzgépről), miközben áthaladt egy kapu alatt, ahol magasságban állítható, vízszintes fűrészlapok - amelyeket

ugyancsak a gőzgép hajtott - riszálták el pallóvá. A rönk felső és alsó része már használhatatlan - csak eselék, tűzifa.

A gőzgép egyik kereke szíjátétellel a FORGÓFŰRÉSZT hajtotta. Ezen tűzfát fűrészeltek. Méteres vagy kissé nagyobb hasábokat és gömbfákat vágtak szét 20-30 centiméteres darabokra, amelyeket azután fejszével, vagy baltával hasogattak (hogyan beférjenek a spórthertbe [konyhai tűzhely] és a szeparába [krumplifőző henger]).

A keskeny udvarban fűrészáru tornyosult, örökké jöttek-mentek a lovaskocsik. Körforgalmat létesítettek, a mi virágoskertünk melletti főbejáraton kaptattak fel, és második Kovácsék (szomszédjuk, szintén Kovács vezetéknévűek) kerítése mellett távoztak.

Első Kovácséknak komor, L-alakú háza volt, nagy kamrája padlásfeljáróval (erről mindig Szilveszter raboskodása - Petőfi: Az Apostol - jutott eszembe) és tátongó fészere. Szomszéd Kovácsék rideg, nedves, fűtetlen szobájába vittek át, és fektettek le egy hideg őszi éjszakán a KITELEPÍTÉSEK KORÁBAN. Rettegtünk anyámmal egész éjjel.

Fura érzéssel hajtottam arcomat az idegen, hideg, nyirkos nagypárnára, és füleltem minden kis éjszakai zizegésre, neszre, s heves szívdobogással vártam, mikor áll meg a szomszéd ház előtt (milyen furcsa!) az ablakunk alatt a nagynak és bömbölőnek képzelt teherautó, mikor pakolják fel szeretett nagypapámat és nagymamámat, hogy kitelepítsék őket a Hortobágyra.

Úgy hírlett, pont ezen az éjszakán jönnek a kitelepítők, és minket visznek el (habár nagyszüleim nem voltak kulákok, 25 holdnál – 14,36 hektárnál – kevesebb földjük volt). Azt tanácsolták a jóindulatúak, hogy a fiatalok (anyám és én) kéredezkedjünk át a szomszédba.

Fűrészgatteres Kovácsék igen jóindulatúak és merészek voltak, hogy befogadtak bennünket éjszakára.

De nem értünk jöttek, hanem egy kuláknak minősített családot vittek el azon az éjszakán.

Hála a jóságos, magasságos Istennek, MEGMENEKÜLTÜNK! - sóhajtott fel nagymamám.

Aztán nagyanyát - amikor a sanyargatás, az igazságtalanságok, az ámtások miatt nem tett lakatot a szájára - hosszú ideig ezzel csendesítette le nagyapa:

- Megállj csak, elvisznek a Hortobágyra!

VÉGE

Oberding László

„Legyetek jók, ha tudtok,” mindnyájan!

Képek a Horváth család életéből

Unokáimnak

Eger

(részletek)

Jelige: „Deus providebit!”

Lectoribus salutem! (Üdvözlét az Olvasóknak!)

Nektek írom az alábbi gondolatokat, drága unokáim, most, jóllehet még kicsik vagytok, és nem is tudtok olvasni. Közületek a legnagyobb, Ábel mindössze öt éves, az ikrek, Regő és Nándor három évesek. Veronika pedig két és fél, és Gergő korát csak hónapokban mérjük, nemrég töltötte az ötödiket. Meg írom a többieknek is, akik még - remélem - születni fognak. Jóval egyszerűbb lenne persze, ha egy asztal körül ülnénk, s mesélnék nektek, mint ahogy nekünk valamint szüleiteknek is meséltek hajdan a nagyszülők. Ha majd többet értetek, így is mesélünk majd, s mindig csupán annyit, amennyi érdekel benneteket - de ez egyáltalán nem biztos... Szokott körülmények közepette többnyire mintegy kétszáz kilométer választ el bennünket, s ki tudja hányszor találkozunk majd? S ha találkozunk, akkor sem biztos, hogy adódnak fesztelesen beszélgetések, s félek, nem is tudom elmondani mindazt, amit akarok. De ti megnőtök, majd elolvashatjátok, bármerre is járok én már akkor. Tudom, szüleitek elébetek teszik, bizonynyal fűznek is hozzá pár jó szót. („Már megnőttünk!” - visszhangzik bennem, amint az ikrek vették ki egymás szájából a szót a minap. „Azért megyünk óvodába!”... Hány fontos állomás után jön el életükben, hogy az alább következők olvasására is felnőnek?!)

Miért akarok nektek őseitekről mesélni, mármint az egyik szülői ágról? Nem mindig volt általános, hogy naponta kattant a fényképezőgép, készül videófelvétel, sok kedves emlék későbbi időkre, mikor már múlt lesz, ami ma jelen. Csupán néhány megfakult, nem egyszer számárfüles fekete-fehér kép maradt rám az előttem járó generációkról, ezekből még az arcvonások is nehezen vehetők ki. Szavakból kirajzolódó képet azért sokkal többet őrzök róluk em-

lékezetemben. Szeretném, ha ti is megismernétek őket, olyannak, amilyennek én láttam. Hogy ismerjétek az én forrásomat, honnan jöttetek, kiknek a génjeit örököltétek. Mennyire másként éltek még az emberek csak egy-két generációval korábban is! Épp olyan teljes élet volt az, mint a tiétek, csak más dolgok közepette.

Miért kölcsönöztem a címet a Néri Szent Fülöp életét bemutató filmből? (Biztos vagyok benne, hogy ti is megnézik majd, ha eljön az ideje.) Az ott szereplő gyerekek, felnőttek, éppúgy, mint ősitek, éltek, ahogy tudtak. Nem sikerült nekik mindig jónak lenniük, de azért emberek maradtak. Nem „az ősök példájával akarlak én titeket tanítani” (bár, hogy tanár vagyok, nem tagadom), hanem bemutatni őket, elsősorban magamat, de szüleiteket is, főleg gyermeki voltukban: milyen örömeink, gondjaink voltak, hogy éltük meg a hétköznapiakat, s hogyan ünnepeltünk. (Az alcímből következik a megszorítás: ősiteknek egy részéről, a negyedrészeről mesélek, ennyi a Horváth bennetek. Nem kevés ez! Ki tudja, hátha a többire is kíváncsiak lesztek?) Tudom, okosak vagytok, s el-elgondolkodtok: mi igazán fontos dolog az életben, mi a lényegtelen vagy éppen fölösleges. A lényeg nem változik egyhamar, még ha másfajta lett is az élet látszata.

A képek rövidek lesznek, hogy gyorsan elolvashassatok egyet-egyet. Időrendben haladnak előre, de legtöbbjük önmagában is érthető. Többnyire nem történik bennük semmi különös, mintha egy fényképet írnék le, vagy leperegné egy néhány perces felvétel. Rajta vagyok persze, hogy valamelyest érdekes is legyen a kép. Ez nehéz feladat, benneteket sok minden másképpen kecsegtet. Én viszont féltő gonddal, szeretettel kísérem lépteiteket akár innen, akár odaátrol.

*az egri nagymama
2007*

1. kép: Mediterrán földről egy északi mediterrán városba: Egerbe

Ti már, mi tagadás, Némethek, Almásiak vagytok.. Nagyanyáttokkal eltűnik a Horváth család - legalább is egy ága. (Marad azért Horváth bőven: csak az iwiw - ismeritek ezt a ma népszerű internetes „Ki kinek az ismerőse?” programot? - mostani állása szerint 25 498-an jelentkeztek a Horváthok klubjába...) Mindössze szüleitek hivatalos adataiban szerepel: Anyja neve: Horváth Margit. Nem is baj ez. Micsoda magyar ember, akinek egyik szülője német, a másik meg horvát? No de megesik az ilyen itt, Európa közepén a Kárpát-medencében. Hányféle népből lettünk összegyúrva! Ha csak a nevek „beszédét” figyelni valaki, biztos, hogy szívderítő tarkaságot talál már a név szerint ismert ősei sorában. Tanulságul mondom el, hogy vannak köztük szép magyar nevek - már ha csak az ükszüleiteket vesszük: Szilágyi Margit, Juhász Erzsébet, az apai ágon: Szathmáry Katalin. Mindenesetre ott a Prezenczki, a Wagner, a Lavatka is...)

De térjünk vissza a Horváthra: üknagyapátok, Horváth János még a Rác hóstyán lakott Egerben, csak később vettek házat a Hatvani hóstyán. (Nektek magyarázni kell ezt a szépen hangzó „hóstya” szót, amelyet úgy megőrzött az egiek emlékezete, hogy amikor a rendszerváltás után szabad volt visszaállítani a régi neveket, olyan gyorsan visszakerültek az ősi táblák az utcasarkokra, mintha el sem tűntek volna majd negyven évre. A német „Hochstadt”= „előváros”-ból magyarosodott ez a kerületnév.) Szóval a Rác hóstyán minden bizonnyal a török elől ide menekült rácok (szerbek) telepedtek le valaha, ezt nemcsak az elnevezés mutatja, hanem a ma már csak műemlék funkciójú szép Rác templom is. De velük együtt jöttek a horvátok is ám. Csak éppen ők - római katolikusok lévén - sokkal gyorsabban váltak magyarrá. Úgy tudjuk, ők vágták tufakőbe a híres szépasszonyvölgyi öreg pincsort, nekünk is ott van a pincénk. Közvetlenül a bejárat előtt szép latin keresztet faragott valaki a vakablak mellé, erre biztos emlékeztek. Vajon milyen gondolatok vezették a vésojót?...

Mindenesetre ma is „légvédelmi pince” (bombatámadás esetére) a 110 méter hosszú főág, ami felében a miénk, illetve a ti örökségetek. Az tehát valószínű, hogy egy Rác hóstyai horvát családtól kaptuk a nevünket. Most, hogy végre jártam „rokonaink földjén”, megfigyelhettem, mennyi sima hajú, macskaszemű horvát járkál pl. Varasdon, mintha édesapámat (a ti dédapátokat) vagy jómagamat látnám fiatalon. De akár tégedet is, Veronkám - eltekintve a szemed Almási-kék színétől...)

Édesapámat említettem, aki Horváth Mihály. Édesanyám pedig Horváth Mária. Amikor kisiskolás koromban szüleim nevét kértdék, mondtam, én „dupla Horváth” vagyok. Ráadásul ez nem véletlen. Szüleim hamar felvilágosítottak,

hogy a két család tulajdonképpen azonos. Ám gyorsan hozzátették, azért nem túl közeli rokonok. A két ükszülő-család között szinte emberöltőnyi különbség van, azaz majdnem egy generációnyi különbség: ugyanis apai nagyapám, Horváth Márton 1865-ben született, imént említett anyai nagyapám Horváth János „csak” 1887-ben. Szüleim rokoni foka olyan távoli volt, hogy mikor bejelentkeztek az egri nagytemplomban házasságkötés szándékával, nem kellett fizetniük. Mert bizony előfordult, hogy akár unokatestvéreket is összeadtak - némi fizetség árán... Mihály és Mária szülei (mármint az apák) számon tartották a rokonságot, de volt köztük egy nemzedéknyi eltolódás.

3. kép: „Apám olyan nagy, mint az a villanypózna ott, ni!”

Horváth János nagyapát már jól ismertem, ő élt legtovább ebből a generációból: 1970-ben halt meg. Csodálkozva gondoltam el mindig, hogy ő még a XIX. században született, 1887-ben. Édesanyja meghalt, talán épp gyermekszülésben, amikor őt szülte, ezért a nagyanyja nevelte. Őt emlegették Prezenczki nanának, ő lakott a Rác hóstyán. Gondoljátok el, ő volt a nagyapám nagyanyja. Ha hozzávesszük, hogy én meg a ti nagyanyátok vagyok, ez 6 generáció előttetek! Nincs már szó erre az ösre a magyar nyelvben. Édesanyám emlegette, hogy amikor meglátogatta őket a messzi Rác hóstyáról, így hívogatta dédunokáit: „Gyertek, hoztam nektek zsemlyécskét!” S mindig hozzátette édesanyám, hogy nemhogy egy szem cukrot hozott volna, annak mennyivel jobban örültek volna...

Visszatérve nagyapámra: számon tartották, hogy nemigen örült a család, hogy Szilágyi Margitot választotta, rémlik, hogy valami romantikus leányszöktetésről is beszéltek. Szó, ami szó, szép kicsi asszony volt nagyanyám, ezt néhány fénykép is tanúsítja, egyet ti is láttok megnagyítva a „családi falon”. Ezt küldte ki az első világháborúban orosz fogságba esett férjének, mert az már kíváncsi volt, mekkorák lehetnek gyermekei. Édesanyám, a legidősebb 1911-ben született, Jánoska 1914-ben. Édesanyám korai emlékei között van, hogy gyakran kérdezték tőle, hát neked, nincs édesapád? „Dehogy nincs, csak még nem jött haza a háborúból.” - S milyen a te apád, megismernéd? „Meg én. Olyan nagy, mint az a villanypózna ott, ni!”... (Én kicsit meggörbült, sok dioptriás szemüveges öregemberként emlékszem nagyapámra. Ahogy ránéztem, elgondoltam, milyen magas lenne, ha kiegyenesedne...)

Visszajött a fogságból és született még három gyermeke. A legidősebb, Simonka meghalt, Kálmán és Lajos szép pályát futottak (Róluk majd később, szólok. Most csak annyit, hogy Kálmán bátyám 1922-ben, Lajos 1926-ban született.)

Nagypám igazi *pater familias* volt, irányította feleségét és a gyermekeket - még felnőtt korukban is. Gondos gazdaként művelte szőlőit, mikor kétlevelű volt a fű, már kapálta, kapáltatta. (Akkor még sorban álltak a napszámosok a piacon, csak ki kellett menni felfogadni.) Nem is volt rajta sok haszon. Mesze voltak ezek a szőlők, a Rác-hegyen, a deméndi dülőben, a „Birkán”. Mire kiért az ember, már elfáradt. Súlyos gyomorsüllyedésben szenvedő feleségét nem vihette, vitte a nagylányát, az elsőszülöttet télben-hóban, a nagyfiát, Jánost, meg a vejét, édesapámat. Ő nem osztotta fel a vagyont, mint a másik nagypám, s mire meghalt, már nem volt vagyon, a téészé lett. (De erről majd később.) Kevésszavú volt, én szigorúnak éreztem, eleinte kicsit tartottam tőle. Mikor hosszú évekig egyedül élt, özvegyen, szelíd öregember lett. Karácsony harmadnapján rendre elmentünk névnapot köszönteni. „Isten éltesse sokáig nagypát!” - kántáltuk a megszokott szöveget. „Ne éltesen már engem sokáig, drága gyermekeim!” - hiszem, hogy őszintén mondta. Aztán szép csendesen elaludt örökre.

Mindig szeretett volna lovat, odáig eljutott, hogy a szekeret megrendelte. De már nem vasaltatta be.

Tavaly a nyárikonyhánk kis padlásán a szemét elrakása közben „találtam” egy szekeret. Látszik, hogy nem is használták, nincs bevasalva. Hát ide került halála után nagypám szekere! Talán - nem is olyan soká - méltóbb sorsra jut: már letisztítva, befestve várják a kész alkatrészek a vasalást!

4. kép „Anyátok olyan, mint szent Erzsébet.”

Gyakori mondása volt ez anyai nagypámnak. Pl. amikor észrevette, hogy már megint üres az öt literes korsó (így hívják a demizsont Egerben), pedig pár napja hozta haza megtöltve a pincéből. No, nem nagyanyám itta meg, nem ivott ő egy kortyot sem (fiatal korától gyomorsüllyedése volt, keményen diétázott, s étvágycsinálónak is csak sósavpepszint csöpögtetett vastag falú pohárba...) Hanem egymásnak adták a kilincset a különféle ágrulszakadt emberek: koldus, cigány, kocsis, drótostót s ki tudja hányféle éhenkórász, mind rendszeres vendége volt a fehérre meszelt háznak. S mind ott csillapította éhét-szomját. De nemcsak testi szükségleteiket elégítették ki: nagyanyám ki nem fogyott a jó szóból, a sántát, bénát, beteget is meg tudta vigasztalni. Szomszédasszonyának rendszeresen a hátát „kenegette” (masszírozta) gyöngékezeléssel, a szemközti Babonya Panni néninek paradicsomot kötözött a kelésére, másnak kamillateát főzött. Nem nézte, hogy jó ember-e valaki, megérdemli-e, csak azt, hogy rászorul és jólesik neki.

Őt ismertem a legjobban: napi rendszerességgel meglátogattam iskola után, hisz útba esett. Itt kaptam az előebédet. De csak miután elvittem a szemközti keresztutca végére „szegény” özvegy Énekes bácsinak a számára jó előre elkészített részt két alumínium ételhordóban. „Vidd el neki gyorsan, Margitkám, de aztán otthon meg ne mondd! Tudod Énekes bácsinak meghalt a felesége, ő meg beteg, nincs, aki főzzön...” Így lettünk cinkosok, nem szidott meg, ha kicsit kicsöpögtettem a leves zsíriját. (Azért, ha édesanyám megkérdezte, nem tagadtam le, de tudta azt mindenki, kiket vett ő gondjaiba.)

Margit volt pedig, Szilágyi Margit. (A testvére kapta a híres történelmi nevet, Szilágyi Erzsébet - őt is ismertem. A bátyját, Szilágyi Simont csak képről: ő ugyanis fertálmester volt egyszer, s ovális arcképe 11 társával együtt beke-retezve lógott a tisztaszoba falán.) Nagyanyámtól kaptam a nevemet én is, édesapám kérésére. Úgy szerette édesapám az anyósát, hogy második gyermekének is az ő nevét adta, miután az első Margit nevű meghalt. (Egy cseppet sem volt babonás.)

A két menyét is nagyon szerette nagymamám. Lányának-fíának parancsolt, de a menyéit kímélte. A családi összejövetelekre édesanyám takarított, süttő-főzött, a többi családtag csak a „készre jött”. Az úri menyét magázta. „Egye már meg ezt falatot!” - tette eléje a sült liba megpirult darabkáját, mielőtt nagybátyámék elindultak az érettségi találkozóra a Koronába (Eger leghíresebb éttermébe). S milyen büszkén emlegette aztán Zsuzsa mondását, amikor hazajöttek: „Ha anyuka nem adja azt a kis libahúst, éhen maradtam volna...” Az már igaz, hogy nagyon finom libapecsenyét tudott sütni!

69 éves korában halt meg, 1959-ben. Halála a család számára igazi tragédia volt, hiszen élhetett volna még. A budapesti nász vendégeskedett a háznál, szertartásos életvitelű nyugdíjas százados. Talán emiatt is kevésbé figyeltek oda nagyanyám fájdalmas panaszaira: sérvkizáródás okozta halálát, ami könnyen műthető lett volna, ha időben kórházba viszik. Mire orvos fia is ha-zaért Siklósról, már menthetetlen volt - szepszis miatt.

5. kép: Az a fehér parasztház

Két kapuja volt a nagyszüleim házának. A keskenyen jártunk be, a széles szekér számára készült (nagyobb volt, mint a mai kocsibejárók). Ennek a közepén volt egy kis lyuk, amelyen be lehetett kukucskálni az udvarra. Ezt soha nem mulasztottam el, még nagyobb koromban sem. Pedig csak a hosszú belső udvarra lehetett belátni, leginkább a padlásfeljáró létrára, amelyről lógva gyakran hintáztunk az unokanővéremmel. Ebből az udvarból 3 ajtó nyílt a hosszú épületbe: az első egy középső kisszobába, ahonnan előre a tisztaszó-

bába, hátrafelé a hálóba lehetett menni, a középső a nagy konyhába, a hátsó az istállóba, amely itt „csak” kamra volt. A mennyezete gerendás volt (a hátsó, nyitott ajtajú helyiségben rendszeresen fészket raktak a fecskék), a földje mázolt. „Nektek milyen padlótok van?” - kérdezte óvodás korában unokahúgom, az orvos nagybátyám kislánya, mikor látta, hogy seprés előtt fellocsoljuk a földet, hogy ne porozzon annyira. „Nejlon padló!” - felelt neki valaki nevetve, s ő el is hitte. A konyhában lévő hosszú láda egyszerre szolgált a liszt, cukor stb. tárolására és ülő alkalmatosságul, a nagy csikótűzhely magas sütőjében mindig volt meleg víz.

Hátul volt a zárt baromfiudvar, a disznóól és a vécé. A hátsó kapun a kertbe jutottunk, itt még fehér ibolya is nyílt, sok gyümölcsfa volt - később ezekből a kertekből új házsort alakítottak ki. Nagymamám minden évben költetett kiscsirkéket, sőt kislibákat is! Hihetetlen öröm volt látni, amikor a csibék három, a libák négy hét után kibújtak a tojásból. Fülünkhöz tartottuk nagymamával a tojásokat, s némelyikben már hallottuk a gyenge csipogást, majd a kopogtatást belülről. Azután pici „ablakot” láttunk egy-egy tojáson, s megjelent az erős kis csőr. A tompa csőrű kislibáknak többet kellett segíteni, mint a hegyes csőrű kiscsirkéknek, de csak óvatosan, nehogy éretlenül, véresen jöjjenek ki a tojáshéjból. Micsoda metamorphosis volt amint a csúf, nedves és formátlan kis újszülött megszáradt! A kiscsirkék tarkák, a kislibák gyönyörű sárgák lettek, pelyhük puha, mint a legfinomabb érintésű prém. Fényes fekete gomb szemük csillogott, csipogásuk elégedettségről árulkodott. Mikor aztán valamennyi kikelt (egy-két záp kotyogott esetleg a tyúk alatt, azokon nem hagytuk már ülni...), a kotlós birtokába vette „gyermekét”, akik - ha fáztak vagy elfáradtak, anyjuk szárnya alatt találtak menedéket. A 90.. zsolttár sorai (*Szárnnyával véd az Úr téged, menedéket ad néked...*) mindig ezt a képet idézik fel bennem ma is. Hogyan tudná elképzelni mindezt egy mai gyermek! (Elhatároztam, hogy a ti kedvetekért megpróbálok tyúkot ültetni itt az egri házunkban, drága unokáim... Mikor olvassátok, már tudjátok, hogy sikerült-e ezt a tervemet valóra váltanom.)

Kislány koromban az én dolgom volt a libák legeltetése a páston (két ilyen nagyobb füves terület volt az utcában, bentebb épült házak előtt). A nagy libák már kissé félelmetesek voltak, ha felkerekedtek, még röpültek is, pálcát használtam a terelésükre, eleinte nagymamám segített.

Tavasszal húsvétra minden évben kimeszelték a ház szobáit és elejét friss fehér mésszel, melybe egy kevés rézgálicot tettek, hogy finoman kékes árnyalatot kapjon, mint a kékített ruha. Az utcai ablakokban gyönyörűen virágzott a fuxia. Mióta felfedeztem ezt a csüngő virágú szobanövényt az egri piacon, én is minden évben veszek belőle...

Nagyapám halála után eladták a házat (nagyjából ennek ránk jutott árából vették nekem szüleim az első kis debreceni lakásunkat). Idősek vették meg, meghagyták olyannak, mint volt, persze már nem meszelték, hanem kifestették sárgára. Nem volt már meg a lyuk a kapuján. Egyre erősebb vágyat éreztem, hogy egyszer becsöngessek és engedélyt kérjek, hogy megnézhessem. De elég ritkán járok arra. A múlt hónapban biztos, hogy állt, ám a minap már azt látom, modern társasház épül a helyén. Elkéstem, pótolhatatlanul...

8. kép: Sok szoknyában

Így aztán otthon maradt édesanyám, szertefoszlott az az álma, hogy tanító lesz. Valójában, mint legnagyobbinak, gyakran férfimunkát kellett végeznie. Gyakran panaszkolt, hogy télen is kivitte nagyapám a szőlőbe: akkor „fódozak” (gödröket ástak a kiszáradt tőkék helyén a pótlás számára) vagy a gödröket tisztították két „csatorna” szőlő között (a dombra felfutó, hosszú szőlősorokat keresztben barázdákkal osztották kisebb darabokra, csatornákra). Ezekben a gödrökben fogták fel az esővizet, amit permetezéshez használtak. Puttyban földet hordani igazán nem kislánynak való munka, de hát János még kicsi volt (később biztos ment ő is - elég sok volt a birtok). Otthon két kisfiú volt még: már említettem, Kálmánka 1922-ben, Lajoska pedig 1926-ban született. (Közben, vagy inkább előttük született még Simonka is, de ő meghalt.) Elég lehetett őket nevelni a beteg nagyanyámnak.

Még nem is volt 14 éves édesanyám, amikor nyáron elvitték aratni. Ugyanis, mivel a görbe egri vidéken nemigen lehetett búzát vetni, az egriek aratáskor elmentek sík vidékekre, ott is maradtak a munka befejeztéig, s vitték haza a részüket terményben - ez volt a jövő évi kenyér. A férfiaknak marokszedőt is kellett magukkal vinni, erre kellett Mari. „Magas volt a búza, alig látszottam ki belőle...” - mesélte. Az aratás régóta gépesített már, meg kell magyarázni, mi az a marokszedés. A férfiak kaszája nyomán szép sorban földre dült kalászatokat ölnyi csomókba kell kötni - méghozzá magából a búzából font kötéllel: innen József Attila híres képe: „magával kötve, mint a kéve, sunyít vagy parancsot követ” /Hazám/ - ezt rakják azután „keresztekbe” (bizánci kereszt alakú kazlakba) száradni. A tempót az aratók diktálták, nem lehetett lemaradni, még ha történetesen „nehéz napjai” voltak is egy kislánynak. Édesanyám később ezzel magyarázta, hogy nem fejlődött időben termékeny nővé, s csak 15 év házasság után született az első gyermeke. (De ne szaladjunk ennyire előre.)

Annyit mindenesetre elért Mari, hogy - ha már nagylányt csináltak belőle - úgy is öltöztessék: megkapta az egri népi viseletet: a szoknyák eleje nem volt

ránca szedve, sem a ropogós fehér alsóké, sem a színes felsőé, erre a sima részre került a kötény (tehát nem voltak „hasasok” a lányok, asszonyok, csak „farosak”). A blúz gallérja és eleje dúsan volt díszítve hímzéssel, csipkével, gyönggyel; mell alatt egy kicsivel be volt húzva, azaz a dereka ritkán esett egybe a szoknyaderékkel, hátul fodorszerűen eltakarta azt. A lányok a hajukat hátul egy ágba fonva hordták, az asszonyoknak kötelező volt a „tok” s rá a kendő - de erről is majd később.

Az egriek a „melegvízre” hordták a ruhát mosni. Ma is meg tudják mutatni a melegvíz helyét, ugyanaz a víz táplálta, mint ma a strand melegvízes medencéit. A szappant is maguk főzték disznóölési hulladékból, elpusztult állatokból. Bő folyóvízben öblítve ragyogó tiszta lett a ruha, azt után vizesen kellett a hátukon hazacipelni. Ha erősen kicsavarták, abban, ha nedvesebben vitték, a cipelésben fáradtak el. A szoknyák ráncait azután szépen el kellett igazgatni, majd félig nedvesen, szénnel melegített vasalóval vasalni. Nem csoda, hogy utána már bálba se volt kedve menni a viselőjének...

16. kép: A vincés nővérek

Nagyon pici baba voltam, édesanyám elmondása szerint másfél kiló; ezt azért nem hiszem, nemigen raktam engem mérlegre. Annál is inkább, mert itthon születtem, a szépasszonyvölgyi házban egy bába segédlete mellett. Ugyanis jó nagy hó 1947. a március 12-én. Édesapám elindult orvosért, de alig tudott fiákert fogadni. Közben a bábát már ideküldte, az meg sietette egy kicsit a dolgot édesanyámmal, mondván, akkor nem kell az orvosnak fizetni. Érti ő a dolgát! (Később, mikor felmerült a gyanú, hogy csípőficamos leszek, ő erősítgette a szüleimnek: „Kizárt dolog, én nem húztam meg!” Ugyanis farszülött voltam. S valóban, kutya baja se lett a csípőmnek.)

Csöpp voltam, de az látszott, hogy életrevaló. Állítólag már karonülőként beszéltem: mikor vittek D-vitamin injekcióra, a kaput messziről megismerve, már édesapám karján kiabáltam. „Bánt! Bánt!” - s hiába próbálták cáfolni, annál jobban kiabáltam: „De, bánt!” (A csilláron aztán elámultam, s gyorsan megszúrtak. (Ti is milyen hamar megtanultatok beszélni, drága kis unokáim, különösen Ábel és Veronka - akiről azt mondják, rám hasonlít. Hát „nagy kofák” vagyunk mind a hárman, az már igaz!)

Azért az emberek gyakran évődtek édesapámmal, aki szívesen vitt a karján: „Unoka?” - kérdezték. Ő annál büszkébb volt rám. Különösen templomba szeretett vinni. Akkoriban rendszeresen volt mise a közelünkben lévő szép kis kápolnában, melyet 1903-ban szenteltek fel a vincés nővéreknek. Nekik a balra eső festőien szép domboldalon volt egy kis villájuk. Itt éltek az idős

nővérek, de a városból is kijártak ide pihenni a fiatalabbak. Nagyon kemény munkát végeztek: az övük volt a Szent Vince Kórház, minden gondjával-bajával. Igen ám, de később azt államosították (az lett a Megyei Kórház), s nekik menniük kellett. Egyik első emlékem ezeknek a nővéreknek érdekes habitusa a főköttöszerűen kialakított fekete fátyollal. Emlékszem rájuk, ahogy el-elmentek a kertünk alatt, s kedvesen szóltak hozzám. Szerették a családjukat: mikor feloszlatták a rendet, sok mindent áthoztak édesanyámnak a rendházuk felszereléséből: nagy lábasokat, vajdlingokat, abroszokat és sok-sok szalvétát. Damasztból voltak ugyan, de több gondosan megfoltozva, bestoppolva, hisz minden nap használták őket. Hosszú futószőnyeget is hoztak, sokáig az volt a szobánkban. Mondták, hogy nekünk szívesen adják, használjuk csak. Aztán nem láttuk őket többé. De egy nagy lábos és a sok-sok szalvéta máig megvan. A sarkába hímezve pirossal a „szőlő” monogram.

17. kép: Édesanyám „kivetkőzése”

Másik korai emlékem édesanyám öltözködése a sok szoknyába. Nagyon tetszett nekem, kicsi gyerekként is éreztem, hogy milyen szép, nőies. A hétköznapi felső szoknyákból egy-kettő a fogason lógott, olykor magamra kötöttem és húztam magam után. Azt is el-elnézegettem, hogyan fésülködik édesanyám a nagy szobai tükörben: fejét előre hajtotta, s mind előre fésülte hosszú fekete haját, aztán rendezte el a tok alá. Panaszkodott, hogy mennyire megritkul, állandóan bekötve (no én nem kötöttem be soha, mégis mindig hull a hajam a mai napig - ez is anyai örökség). A tokot szétbontani a kendő mosása előtt, az is nagyszerű dolog volt, s milyen gyönyörűek voltak az üvegfejű gombostűk - azt hittem, valódi kincsek azok.

Mégis egyre több szó esett a „kivetkőzésről” - az egri parasztasszonyok egyre-másra hagyták el a népi viseletet. Bizonytalán közrejátszott ebben az is, hogy a háború utáni szűkös időkben nemcsak az anyag, de még a mosószappan vásárlása is gondot jelentett. (No meg már akkor kezdetét vette a praktikus dolgokra való törekvés az élet minden területén.) Édesanyám ágyó nénivel (Ancika unokanővérem édesanyjával) együtt szánta rá magát a nagy változásra. Ennek két lényeges pontja volt: a színes szoknyákat el kellett vinni egy ügyes varrónőhöz, aki ezekből egybeszabott, princesz vonalú ruhákat, sima szoknyát és dísztelen blúzt szabott, s egy fodrásznővel rövid, dauerolt frizurát kellett csináltatni. Elég nagy változás volt ez, nemcsak a nők külsejében, hanem valahogy lelkileg is „polgárosultak” általa. Édesanyám is egész lelkesedéssel élte meg - no persze ebben az is közrejátszott, hogy szinte mindenki dicsérte: milyen csinos, milyen fiatal! Ez még akkor is jól esett neki, ha egy-

általán nem volt hiú, csak nő. Egy barna télikabát és egy sötétkék kosztüm különösen jól állt neki (nem tudom honnan sikerült szert tenni az anyagára). Azelőtt sosem voltak efféle ruhái: télen csak bekecset vagy „melegkendőt” vettek fel hideg ellen.

Máig sajnálom, hogy legalább egyet nem őriztem meg blúzaiból, szoknyaiból. Hisz maradt azokból bőven, sokáig ide-oda hányódtak a szekrényben. Pl. a menyasszonyi selyem szoknyát évekig én „használtam” játékból, közben persze elvesztette már szép fehér színét... Minden bizonnyal ebből a korai gyökérből táplálkozik egyre erősebb vonzódásom a népi viselethez: szinte minden ünnepi ruhám ennek valamilyen stilizált formája (az, hogy legtöbb osztrák, azzal az „ideológiával” oldom fel, hogy hiszen német - Németh - lett már énbelőlem).

18. kép: Egy apai pofon

Hozzám képest idős szüleim nagyon féltették egyetlen csemetéjüket: sok mindent nem volt szabad csinálnom, amit másnak engednek. Azért nagy szabadságban telt a gyermekkorom: enyém volt az egész határ. Mikor már járn tudtam (elég későn tanultam meg, másfél éves koromban: édesanyám mutatott egy nagy sárga uborkát a kötényéből, arra szaladtam oda...) magukkal hordtak szőlőbe, piacra. Egyszer elkóboroltam - erre emlékszem is, nemcsak mesélték. A Galagonyáson (ebben a dűlőben vettek egy szép darab szőlőt édesapámék, ez volt az első közös szerzeményük) csak mentem-mentem a keresztborozdákon nagy szabadon, míg édesanyám átöltözött, alig értek utól. Óvodába nem jártam. Ancikával, az unokatestvéremmel voltam együtt családi ünnepeken, de ő öt évvel volt idősebb, még nem volt igazi játszótárs.

Hozzászoktam a felnőttek társaságához; megfigyeltem és könnyedén utánoztam beszédjüket, legtöbb témához hozzá tudtam szólni, ezen néha elálmélkodtak, milyen „kis öreg” vagyok. Nagyon szűkös idők voltak akkoriban. Én ugyan nem éreztem, főleg ételben, ruhában. Ma is eszembe jut a köleskása szép sárga színe és jó íze, amit nekem főztek, csinálni kellene már egyszer. Néhány igazán szép kislányruhát pedig amerikai csomagból vett nekem édesanyám, s nagyanyám is szerzett valami szép mintás kartonanyagot. (Az amerikai rokonok valutát fizethettek be a magyar IKKA-cégnek, mely a magyaroknak egyébként elérhetetlen árukat küldött ellenértékként. Ezek voltak az amerikai, vagy IKKA-csomagok.) Játékom nem volt sok, de azért jól eljátszottam velük. Egy nagy kartonfejű rongybabámat, a „Tót Katit” egyszer szétrágtam a malac, mert kiszökött az udvarra. Annyira sírtam, hogy alig tudtak

megvigasztalni. Már másnap kaptam egy nagyon hasonlót, azt sose szerettem. A kisebb babákat annál inkább. Lajos bátyám, aki már fiatal orvos volt ekkor (erről majd később), hozott egy csodaszép bölcsős kaucsuk kisbabát, sőt egy év múlva egy gyönyörű alvós babát apró rizskása fogacskákkal, sajnos, azt inkább csak nézegetni lehetett, annyira féltettem. volt egy mackóm is, ő volt a kisfiú, mikor családosat játszottam.

Egy tavaszi vasárnap esett az eső, s mikor templomba mentünk, nagy pocsolylák voltak az úton. Póli néni és Márton sógor is velünk jöttek, s mikor beleléptem egy pocsolyába, rám szólt: Ejnye, Margitka, felcsaptad a harisnyámat. Jött még egy nagyobb pocsolya, amit már jó előre kinéztem, s már nem tudtam leállítani magam. Édesapám hátrafordult és reflexből pofonvágott. Sem előtte, sem utána nem tette többet, de ezt a pofont később mindig emlegette a család.

20. kép: Mici sorsa

Vézna kisgyerek lévén, sok tejet kellett volna innom. Ám a tej beszerzése nem volt könnyű akkoriban, ezért a szüleim úgy döntöttek, vesznek egy kecskét. Micinek hívták az istenadtát. Tejet adott, s hagyta is magát megfejni. Csak éppen nekem valahogy nem ízlett a kecsketej. No, nem baj, elfogyott az azért valahogy, kávénak, tán még ma is vígan élne Mici, ha bajt nem hoz a saját fejére.

Az úgy volt, hogy édesapámék már rég szerettek volna virágos udvart. Ügyesen kettéválasztották tehát egy kerítéssel a nagy udvarunkat: a hátsó rész lett a baromfiké, no meg Micié, az elsőt pedig virágládák díszítették. Édesanyám keze alatt csakúgy virított a sok muskátli, nenyúljhozzám, salvia. Aki csak jött hozzánk, mindenki dicsérte. Hanem egyszer, amíg szőlőbe jártunk, valahogy kiszabadult a Mici, s szörnyű pusztítást vitt véghez a virágok között: letiporta, leharapdálta, szinte az összeset tönkretette. Egyéb sem kellett édesapámnak! Első haragjában megragadta, leszúrta. Majd felkötötte a szín alatti gerendára, s megnyúzta annak rendje, s módja szerint. (Jól értett az ilyesmihez, télen vadász sógora el-elhívta nyulat felhajtani, s az így szerzett zsákmányt is mindig ő nyúzta meg.)

Emlékszem, a disznóöléskor használt teknőbe tettük a sok kecskehúst. Nyár lévén, gyorsan kellett fogyasztani, nehogy megromoljon. Így aztán azon a héten kecskehúst evett az egész Horváth család apraja, nagyja. Nem is jött az rosszul azokban a hússzúke időkben.

Hanem aztán kecske nem került többet a házhoz.

24. kép: Szamárköhögés

Valami műsorral készült az osztály karácsony táján: eljátszottuk a „*Csákváron volt egy kápolnát*”. A fiúk voltak a „szomjas csacsik”, akiknek szája a pohárba nem fért be (ehhez a kislányok henger formában összerakták nekik a kezüket), a dézsából (a lányok összefogott kötényéből) viszont jót ittak. Az első próbáknál még én is benne voltam a kiválasztottak között, az előadáson viszont már nem. Hej, milyen szépek voltak, milyen borzasztó volt kívülről nézni őket...

Ám rövidesen komolyabb dolog feledtette velem ezt a kudarcot. Egyre gyakrabban lettem beteg a tél kezdetével, rettenetesen elkezdtem köhögni, minden rohamnak elhúzva a végét. Egy ilyet meghallva a doktornő a leghatározottabban kijelentette: „Szamárköhögés. Ez a csalhatatlan jele.” Leginkább attól féltem, hogy az osztálytársak csúfolna majd velem. De hol volt az még! Megkaptam az első tüdőgyulladásomat is, méghozzá kétoldalit. Nem volt mese, kórházba kellett vinni, csak ott adhatták be az erre szükséges, erős injekciót.

Egyedül voltam egy kórteremben, hisz fertőző beteg voltam. Látogatni nem volt szabad. Azért a tejüvegű ablakon át is felismertem édesanyám kontúráját, amint elment a terem előtt. Nagyot kiáltottam, mire őt szigorúan kiparancsolták a folyosóról, ezt én is hallottam. Mielőtt hazamentek volna édesapámmal együtt, még a kórház udvarából felnéztek az ablakomra. Én megismertem édesanyám köhögését, mert ő is jól meg volt már fázva. Leszálltam az ágyról, odaszaladtam az ablakhoz: „Tessék itt lent köhögni egész éjjel, hogy mindig halljam!”- aztán gyorsan vissza, hogy észre ne vegyék... A köhögést hallva aztán gyorsan elaludtam.

25. kép: Hitvány vagy életrevaló?

Mindössze három napig tartott a kórház (így is egy vagyont kellett fizetni érte, hisz egyéni parasztnak nem járt az SzTK.) Viszont utána még hetekig feküdni kellett otthon. Kiszámolták, hogy annyit fogok hiányozni, hogy nem lehet leosztályozni. Édesanyám egyezkedett a tanító nénivel: ő vállalja, hogy minden nap elhozza a leckét, megcsináltatja velem a házi feladatot, gyakoroltat.

Egyszer, néhány hét múlva meglátogatott a tanító néni, s ki is kérdezett. Egyáltalán nem voltam lemaradva a többiektől, sőt, volt, amit jobban tudtam. Két négyessel zártam az évet (talán írásból és testnevelésből), pedig még tavasszal is jócskán voltam beteg.

Szörnyű emlékeim egész alsó tagozatból ezek a betegségek. Kisebb megfázás is a tüdőmre ment, s mindjárt megállapították a kezdődő tüdőgyulladást. Édesanyám még a széltől is óvott (talán épp ezért fáztam meg olyan gyorsan). Egy kis láz után felültetett a biciklire, úgy tolt az orvoshoz (biciklink is volt már akkor, de édesanyám csak teherszállításra használta, nem tudott igazán megtanulni rajta. Ha egy kicsit begyorsult a „cajbli”, azonnal leugrott róla. Kutya nehéz, ormótlan gép volt, én nagyon örültem, hogy megtanultam rajta - persze valamivel később.) Ki nem állhattam már a „finom citromos hársfateát”, amit literszámra itattak velem.

Aztán, ahogy felső tagozatba kerültem, mintha elfűjták volna betegségeim. Nem hiányoztam én egy napot sem többet iskolából betegség miatt, még az egyetemen sem! Sőt később a munkából sem mentem táppénzre, 37 év alatt mindössze kétszer: egyszer valami afrikai baktériumfertőzést, jersinát, kaptam. Egyszer pedig eltörtem a karom, mert futottam a busz után. Ezek sem tettek ki egyenként még egy-egy hetet sem.

27. kép: Nem könnyű jónak lenni...

Másodikban már élveztem az iskolát. Kezdtem barátkozni egy-két kislánnyal, s jól belejöttünk a csácsogásba. Meg össze is kaptunk már színes ceruzán, radíron a körülöttem ülőkkel. Lett belőle fekete pont is. Nem tudom, pontosan, mi volt a veszekedés oka, de ma is határozottan érzem: nekem volt igazam! Épp egy ilyen nap után volt szülői értekezlet: bizony édesanyámnak elpanaszolták, hogy nem viselkedem ám mindig olyan példamutatóan. Feldúltan jött haza anyám, s azonnal elkezdett a lelkemre beszélni: „Nézd, kislányom, én azért, ha valami nem megy olyan jól, s rosszabb jegyet kapsz, nem szídlak meg. De azért, hogy nem viselkedsz jól, igen. Ahhoz nem kell ész, hogy valaki csendben legyen! Egy fiúnak még csak elmegy, ha néha kicsit rosszalkodik, de egy lánynak!...” Rövidesen megint összehatalálkozhattak a tanító nénivel, vagy (ez valószínűbb) bement az iskolába érdeklődni a magaviseletem felől. Aztán itthon büszkén mesélte mindenkinek, mit mondott a tanító néni az osztálynak már a szülői értekezlet második napján: „Horváth Margitkának nagyon jó édesanyja van: nézzétek, hogy ül hátratett kézzel, meg se mozdul!”

A dicséret tette-e, vagy azt fogtam fel, hogy milyen fontos ez otthon (vagy csak nem voltam még elég harcra kész), de ezek után soha nem volt baj a magatartásommal. A tanulással se, egyedül a testneveléssel. Különösen a kislabdadobás tett próbára: Rajzoltak egy nagy kört a táblára, s a terem végéből abba kellett beletalálni kislabdával: 5 dobásból legalább 3-mal. Ám ne-

kem már a terem közepén leesett a labdám, akármilyen erősen akartam dobni. A legrosszabb az volt, hogy ötször kellett megszégyenülni, pedig már az elején látni lehetett a kudarcot. Hát így volt szabályos az elégtelen. S nem tudom, miért, de háromszor is osztályozták a dobást.

Egyik héten délelőtt, a másikon délután jártunk iskolába. A téli sötét estéken mindig elém jött valaki, nem engedtek egyedül hazajönni le a völgybe. Egy ilyen kislabdás testnevelés osztályozás után a felénk lakó fiúk jóval megelőzve iramodtak hazafelé, s amint meglátták édesanyámat, mind elkezdtek kiabálni: „Horváth egyest kapott! Horváth karót kapott!” Nagyon rossz érzés volt, pedig egy szó bírálat sem ért érte.

29. kép: 1956

Ez az október aztán rendet tett a fejemben. Pedig csak 9 éves múltam még akkor, szeptemberben kezdtem a 4. osztályt. Hogy, hogy nem, ebben a tanévben mi lettünk az iskola réme. Azzal kezdődött, hogy kaptunk egy új énektárnőt, végső soron finomlelkű kisasszony lehetett, jellegzetes karika lábain lassan már kilépegetve a kisasszony korból. Az akkori dauer nem éppen tette rendezetté rakoncátlan szőke haját, s fehér bőrű lévén, hamar elvörösödött (különösen, ha felmérgettek), hogy ezt leplezze, előkapta a táskájából a púderes dobozát, s gyorsan kente befelé fehérre a pirosságot. Ezen aztán mindenki kacagott, a fiúk meg még jobban ingerelték. Hol könnyörgött, hol kiabált, egyszóval nem bírt velünk. volt, hogy az ablakon szökdöstek ki az órájáról.

A dolog csúcspontja egy csasztuska volt:

*„Szalmakazal, a tanár:
hülye, mint a fakanál.
Szája festett, lába görbe,
belecsinál a vödörbe.”*

Egy lány írta, s többen terjesztették. Kitudódott a dolog, az igazgató behívatta a lány anyját. Az meg nagy büszkén: „Az én lányom volt a költő!” ... Nem is tudom, hová fejlődött volna a dolog, ha közben nem rendelnek el szünetet a forradalom kitörése miatt.

Otthon állandóan szólt a rádió, lélegzetvisszafojtva hallgattuk a híreket. Mikor megszólalt Mindszenti, nem akartuk elhinni. Aztán hallottuk, hogy Egerben is leverték már a liceumról a vörös csillagot. S amennyire nem akartuk elhinni, hogy valóság a győzelem, azt sem akartuk elhinni, hogy valóság a bukás. Akkor már inkább kicsuktuk a rádiót, ne is halljuk mit hazudnak össze

„Kádár, Apró, Dögei”... Csak a távolból üzenők szavait, küldött szentimentális dalaikat hallgattuk könnyes szemmel. „Oly távol, messze van hazám...”, „Kis lak áll a nagy Duna mentében...” Pedig közvetlen rokon, családtag nem volt köztük, legfeljebb ismerős. Gyűjtöttek élelmet a pestieknek; édesanyám összepakolt, amit tudott: babot, krumplit, szalonnát stb. s eltolta a biciklivel. Azután nem beszéltünk mi soha '56-ról, sem otthon, sem baráti társaságban. Én sem beszéltem róla már felnőttként sem, senkivel. Csak egy fájdalmas érzés volt az a halottak napját követő borús őszi nap, csak egy elfojtott sóhaj.

32. kép: Fel kell nőni...

Nagyanyám halála azzal járt, hogy édesanyámnak rendszeresen kellet járni főzni, takarítani nagyapámhoz, aki egyedül maradt a Szederkényi utcai házban. Nos, ágyó néni is segített, tulajdonképpen hetente váltották egymást, de édesanyám mégis csak a lánya volt nagyapámnak, ha valami kellett, mindig neki szólt, természetes, hogy őrá hárult több feladat.

A házi munkák egyébként sem álltak jól a mi családukban: a szőlő, a kert, a piacolás mind megelőzte, azokat nem lehetett hanyagolni. Már ekkor megtanultam, hogy ha itt az idő, kötni kell a szőlőt, hogy lehessen utána permetezni, s ha megérett az eper, a paradicsom, szedni kellett, nem volt mese! Ezekben a munkákban jól tudtam már segíteni, édesanyám borzasztó ügyesen biztatott, hogy el ne menjem a kedvem. Pl. „Nézd, azt a nagy boglyos tökét, olyan, mint Rácz Irén, gyorsan fészüljük meg. Az meg ott tisztára Tihaméri Kati!... Milyen jó, hogy a paradicsom piros, nem bújik el, mint az uborka! (Az uborkánál meg mást talált ki: dicsérte a szép aprókat „Hogy fog ezeknek örülni Terike néni! Keressük csak meg valamennyit, ne legyenek belőlük ronda nagy sárga a tökök!”) No, azért a gyönyörű sárga zöldbabokat ugyancsak pokolba kívántam, mikor zsák számra szedtük őket, s jól megtépáztam a bokrukat, ne nőjön rajtuk több! Persze, mikor még egy forintot sem adtak kilójáért...

Egy-egy ilyen végigdolgozott nap után, mikor rettentő éhesen baktattunk hazafelé a szőlőből, biztatott édesanyám: „Mindjárt otthon leszünk, kislányom, tüzet rakunk, adok a malacnak enni, s aztán főzünk valamit.” „Elsőbb a malac, mint én?!” - fakadtam ki dühösen, pedig tudtam, hogy a jószág visít én meg azért nem...

Nos, erre a feszített tempóra jött még, hogy édesanyám nagyapámhoz sietett főzni, nekem pedig azt mondta: „Próbáld meg, főzz valamit, paprikás krump-

lit, lecsót! Akkor nekünk is lesz főtt étel. Hisz nagylány vagy már!” Néhány ilyen sikeres próbálkozás után nagy dicséretet kaptam szüleimtől. Ennek úgy örültem, hogy legközelebb tészta gyúráásával próbálkoztam. Lett az olyan lány, hogy csak úgy szaladt lefelé a tábláról, mikor kinyújtottam. Ez egy időre elvette a kedvem, de aztán annál jobban figyeltem, hogy csinálja édesanyám, s legközelebb már nekem is sikerült.

34. kép: Jójó, a kiskacsa

Egyszer valahogy egy kacsatójas keveredett a tyúktójasok közé. Arra rá lehetett venni a tyúkot, hogy ezt is kiköltse, pedig ennek négy hét a keltetési ideje, a kiscsirkéké három. Arra viszont már nem volt hajlandó a tyúkanyó, hogy ezt a kis jövevényt is a szárnyai alá fogadja, csak a csibéivel törődött. Így rám maradt a kis gyámoltalan, aminek szívből örültem, valami réges-régi, hasonlóan született elődje emlékére neveztem Jójónak

Mindig szerettem az apró állatokat: egyszer kis vadnyulam is volt, édesapám hozta, a szőlőben találta. Nagyon gyámoltalan volt még, csak cumisüvegből tudta meginni a tejet. Azért azt is vettünk a kedvéért. Később már füvet, takarmányt evett, szépen gyarapodott, egészen szelíd nyuszi lett belőle, ott élt a baromfik között. Ám mikor már csaknem anyjányi volt, egyik napról a másikra elpusztult. Édesapám megmagyarázta, hogy mivel vadállat, nem tudott huzamosabb ideig a háziállatok között élni. Ezen igen elgondolkoztam.

Visszatérve Jójóra, ő viszont igazi háziállat volt, s rendkívül ragaszkodó. Ha meghallotta a hangomat, már futott hozzám, s ahová csak lehetett, magammal vittem. Pl. velem járt a szőlőbe, kertbe. Egyszer az volt a dolgom, hogy szedjem le a zöldbabot, s utána játszhatok. A szomszéd gyerekek már itt voltak, jöttek velem babot szedni. Persze ők még nem sokat tudtak segíteni, de így is vidámabb volt az együtt. Addig, míg dolgoztunk, meséltem nekik valamit. Elég sok mesét tudtam, pl. Benedek Elek meséket, Az aranygyapjas kosok volt a kedvenc. Jójó pedig ott szaladgált közöttünk, vidáman pityerészett. Ám egyszer csak nem hallottam a hangját. Gyorsan keresni kezdtük: s bizony ott hevert pár méterrel arrébb agyontaposva, élettelenül. Rettenetes érzés volt, alig bírtam felfogni, hogy visszafordíthatatlanul vége. Nem hibáztattam én a kicsiket (a helyből elég nyilvánvaló volt, hogy közülük volt valamelyik), nem szidtam. Csak magamat hibáztattam, mint ahogy én is voltam az oka. Mégsem tanultam meggondolatlanságomból: máig sok szenvedést okozok magamnak emiatt, hogy utólag vagyok csak okos.

Másnap hozott a piacról édesanyám két szép kiskacsát: ám azok már „csak” háziállatok lettek.

35. kép: Gyarapodás

Mindent összevetve szép gyermekkorom volt, talán ezért is idéztem föl ennyi részletét. A legjobb talán az igazi természetközelség és a szabadság volt benne. Sokszor úgy éreztem, enyém az egész határ, kószálhatok kedvemre. Lepkét kergettem, szitakötőt néztem órákig, ismertem a vadvirágokat, bogarakat. Tavasszal édesapám kis pálcára kötözve hozta a legkorábbi gyümölcsöt, a korai cseresznyét, s ettől kezdve a késő őszi berkenyéig számtalanszor elmondtam, valahányszor az első termést megkóstoltam: „Újság hasamba, hideglelés pokolba!” (Annyiszor elgondolom, mikor a mai áruházakban évszaktól függetlenül látok mindenféle gyümölcsöt, zöldséget, hogy a mai gyerekeknek fogalmuk sincs, micsoda öröm kívánni, míg valami éppen megéri. Mikor néha - pl. vendégségben, szállodában - megkóstolom télen a paradicsomot, vagy a gyönyörű, nagy szemű szőlőt, rájövök, hogy a „külsín”, nincs arányban a „belbeccsel” /azaz meg sem közelíti az ízük az igaziét/).

Annak idején. jókat játszottam (egyáltalán nem volt baj, hogy némi munka elvégzése után), és az iskolában is mentek a dolgok: élveztem az évente belépő új tárgyakat.

Családunk anyagi helyzete is szépen alakult: a veranda be volt már szépen üvegezve, sőt, az udvar másik oldalára kiskonyha és egy új kamra épült, így a benti konyha lassan szobává alakult át, a benti kamra pedig fürdőszobává. Egyszer csak felfigyeltem rá, mennyit beszélnek a szüleim a „hogyan tovább”-ról. A fő téma az volt, hogy szőlő már van elég, de még egy szép darab föld jó lenne, ahol a vetemények mellett kukorica is teremne a jószágoknak. „Akkor aztán nem kellene többet árendába venni, teljesen a magunkén gazdálkodhatnánk, lenne annyink, amennyi eltart bennünket...” - mondta vágyódva édesanyám. „Igen ám, de egyre többet beszélnek róla, hogy jön a téeszcsé, s akkor mindent elvesznek.” - óvatoskodott édesapám. Próbáltak tájékozódni, híreket hallgattak, másokat kérdezgettek, s végül olyan jó helyen, s olyan alkalmas darab földet kínáltak, hogy csak belevágtak. „Bútort vehetünk később is a nappaliba.”- mondta elégedetten anyám, édesapám pedig így okoskodott: „Igaz, jön a téesz, de Egert kihagyják! Ez történelmi borvidék, meg össze-vissza domboldalakon vannak a szőlők! Ezt nem lehet géppel művelni!

38. kép: A Szilágyi

Azért minden külön erőfeszítés nélkül felvettek a Szilágyi Erzsébet Leánygimnáziumba. Akkor ugyanis - a háború előtti hagyomány folytatásaként - még nem volt általános a koedukálás, a Dobó István Fiúgimnázium és a Szilágyi volt a két „márkásnak” mondható középiskola, a Gárdonyi, ahová már akkor fiúk és lányok is jártak, a nyomukba sem léphetett. A Szilágyi az Angolkisasszonyok helyén volt, és sokan annak folytatását is látták benne. (Gondolom, a tanárok között is voltak, akiket megtartottak a régi leánynevelőből).

Mondták, hogy jó korán menjünk el beiratkozni, mert a latinos osztályok hamar betelnek s azok a legjobbak. Nyilvánvaló volt, hogy én jó osztályba akartam menni, Gizike néni (no meg az unokatestvérem) jóvoltából nem is idegenkedtem a latintól. Így aztán „D” osztályba kerültem (emellett az „A” is latinos volt).

Csodálkoztam egy kicsit már akkori eszemmel is, hogyan kerülhetett ugyanabbe a gimnáziumba az úttörő csapatvezetőnk lánya, akinek jócskán voltak hármasai, nemkülönben azon, hogy akkori kis barátnőm, akit sokat tanítgattam, hogy kapjon egy-egy négyest, simán bejutott R. Erzsivel a közgazdasági technikumba, ahová az én „vetélytársam” ment. Dehogyanis gondoltam volna, hogy az ő munkásör edesapjának szerepe lehet a dologban.

Arról azért tudtam, hogy a naplóban nevem mellett szereplő „B” betű, azt jelenti, hogy a munkásosztállyal szövetséges parasztság leszármazottja vagyok. A munkások gyermekei „A” betűt kaptak, az osztályidegenek, kispolgári csökevények pedig „X” betűjelet, az így megbélyegzett „osztályellenség” nemigen járhatott akkoriban gimnáziumba. Később barátnőm lett az a kislány, akit már első osztályfőnöki órán felállíttatott és „jól megnézett” magának osztályfőnökünk, mivel a förtelmes „X” betű díszelgett a neve mellett (azóta tudom, milyen keserves, életre szóló élmény volt ez neki). A gimnáziumi évek során mégis feltűnt, hogy ő akkor is legfeljebb négyest kap, ha mindent tud, különösen humán tárgyakból, egyedül a matematikáját nem merték lerontani, abból olyan meggyőző volt.

39. kép: Formalizmus

El sem tudjátok képzelni, kedves unokáim (hiszen már a tanítványaim sem tudták), milyen formai követelmények voltak akkor egy iskolában. Itt volt elsősorban az egyenruha: az, hogy ünnepre matrózbólúzt hordtunk sötétkék rakott szoknyával (ennek legalább féltérdig kellett érnie egy olyan időszak-

ban, mikor a mini hódított, s évről évre legalább öt cm-t rövidültek a szoknyák!) - ez csak hagyján. De naponta formaruhában kellett járni. A többi iskolának már köpenye volt (amit legalább a táskába lehetett gyűrni, mielőtt kiléptél a kapun), de nekünk világoskék ingblúz sötétkék szoknyával télenyáron. S ami a legszörnyűbb, mire mi a Szilágyiba kerültünk, elfogyott a kék színű fehérrel átszőtt „normális” blúzanyag, s ehelyett kék ágyneműhuzat anyagából (!!!) varrattak nekünk blúzokat, úgy, hogy a kockás anyag fonáka volt kifelé, így meglehetősen csikos lett. Mi rendszeresen pizsamának hívtuk. Az egyenruhát sötétkék svájcisapka egészítette ki, az elején a hollós címerrel, akarom mondani jelvénnel - ez legalább szép volt. No, és a sapkát, tényleg táskába lehetett gyűrni az iskolától bizonyos távolságban - s ezért nem is sügött be senki senkit.

Mi sem természetesebb, minthogy május elsején kötelező volt a felvonulás. Az egészben az volt a jó, hogy előtte gyakoroltunk, elment vele jó pár óra. A megelőző napon elhangzott az iskolarádióban: „... a felvonulásra az alábbi öltözetben kell megjelenni: fekete túsarkú cipő, testszínű nylonharisnya, sötétkék rakott szoknya, fehér matrózbblúz, egyensapka jelvénnel, fehér kesztyű és egy szál piros tulipán.” Hát szó, ami szó, megadtuk a módját. Amikor a tribün elé értünk, lelkes éneklés közepette lengettük a tulipánt.

(Csak az igazság kedvéért: hazaérve gyorsan „civilbe bújtam”, s még érdemes volt kimenni édesanyámnak segíteni a zöldség egyelésében - mert az ún. háztájiban lehetett zöldséget vetni...)

41. kép: Osztályfőnököm

Mondtam már, hogy mire én a Szilágyiba kerültem, ez az iskola már csak a hajdani jó hírből élt. Nem a tanárok tehetek erről elsősorban, hanem a rájuk szabott korlátok. Kezembe került később néhány évkönyv (hagyományból ugyanis minden évben kapott ilyet mindenki), s elképedtem, milyen témájú cikkeket írtak bele tanárain. Minden tantárgyban azt bizonygatták, mennyire szervesen kapcsolódik nevelési céljaival a Szovjetunió dicsőítéséhez. Akkoriban ez fel sem tűnt, hiszen az évkönyvben elsősorban az érdekelt, hogy vastag betűvel van szedve a nevem, azaz a kitűnők között szerepelek.

Osztályfőnököm egy kedves, jó illatú öregúr volt: Latin-földrajz-művészettörténet szakos. Ő volt a „farkas”, mi pedig a „báránykái”. Hamar rájött, hogy osztályunk legnagyobb erőfeszítései mellett sem lesz képes horatiusi-tacitusi magaslatokra felnőni latinból, de még Cicerőig sem. Nem is erőltette az *accusativus cum infinitivo*-t, *ablativus absolutus*-t, inkább a nevelésünkre fordította energiáját. Az biztos, hogy a többségében környékbeli kis

falvakból összeverődött lánycsapat alig látott más várost életében, mint Egert. Ezért már elsőben eltervezte, hogy a négy év során 3-4 napos osztálykirándulásokon bejárjuk az egész országot: várakat, múzeumokat, arborétumokat jártunk, sőt templomokat is egész nap, máskor meg keményen túráztunk; estére már egy-egy titokban elszívott cigarettára gyújtani is alig maradt erőnk. A dél-dunántúli rész bebarangolása csak azért maradt el, mert negyedikes korunkra (mikor ez jött volna sorra), megnyitották a szocialista országok határait, s gyorsan sikerült megkapnunk az útlevelet, így a szlovák Tátrán keresztül egészen Krakóig eljutottunk: Valószínűleg kevés ilyen világlátott diák volt akkoriban az országban!

S hogy mennyire igaza volt ezzel a programmal, a későbbi osztálytalálkozók igazolták: meglepődve látom, milyen világlátásra nyitott emberek lettek osztálytársaim, s milyen mély nyomokat hagyott bennük a sok osztálykirándulás. Emellett eltörpül az én vádaskodásom: nem tudtam én jószerével semmit latinból - legalábbis ami az egyetemi tanulmányokhoz kellett volna, s alig győztem valahogy „titokban” pótolni.

48. kép: Ideje lenne már felnőni!

Utólag visszagondolva rá, borzasztóan nehezen tudtam felnőtté válni. Későbbi eszemmel sokat gondolkoztam ennek az okán. (Ugyanis tanárként szinte végig középiskolás diákokkal foglalkoztam, jól ismertem ezt a korosztályt, s mondhatom, a tanítványaim sokkal érettebbek voltak nálam, s ezt nem lehet holmi „akcelerációval” magyarázni. Az első oka bizony a volt, hogy időssek voltak a szüleim. Nagyon féltettek azért is, mert egyetlen gyermek voltam. Ráadásul a Szépasszonyvölgy, amely gyerekoromban a szabadság jelképe volt számomra, mostanra a rabság jelképe lett. Közben ugyanis itt rohamosan megindult az idegenforgalom: ekkor kezdtek az itteni pincék borkiméréséhez; özönlött ide a nép, ittak, mutattak: énekeltek, táncoltak, s meglehetősen emelkedett hangulatban kaptattak felfelé az emelkedőn. Ó, hogy utáltam ekkoriban a „részeg bandákat”! Egyrészt azért, mert míg ők mulattak, én a kelkáposzta-palántákat öntöztem, vagy valami más piszkos, emberpróbáló munkát végeztem, másrészt ekkoriban kezdtem „tanult emberként” megkülönböztetni a művészileg értékes dolgokat a giccstől, s bizony a magyar nóták nem ütötték meg a mércét. Legkevesbé az „Akácós út, ha végigmegyek rajtad én...” kezdetűt tudtam elviselni.

De fentiekén kívül volt még bőven oka, hogy naiv gyermekként éltem ekkoriban. Valószínűleg a legfőbb egyszerű alkati dolog volt: lassan bontakozott ki bennem a nő. Amikor egy Dobós testvérosztálybeli fiú először hívott rande-

vúra, úgy elrémültem, mintha valaki merényletet készülne elkövetni ellenem. (Lehet, hogy ezt látták is később rajtam, mindenesetre nem nagyon tolakodtak körülöttem a fiúk, amikor már épp el tudtam volna viselni.) Aztán meg az állandó kíséretetés. Bizonytalán én is meggondoltam volna szüleim helyében, hogy sötétedés után egyedül engedjem mászkálni a gyermekemet a völgyben, mégis borzasztó érzés volt, hogy amikor valamilyen program - akár egy iskolai szakkör - elhúzódot, már ott állt valamelyik szülőm a keresztnél (amelyet fentebb emlegettem, hogy az egyik nagyapám neve is ott díszlik az állítatók között), s együtt megyünk haza. Nem mondom, kiharcoltam, hogy néha moziba is elengedjenek, de az örömet elrontotta ez a kíséretetés. Ez is hozzájárult, hogy kezdtem erősen elvágódni szülővárosomból.

49. kép. „Debrecenbe kéne menni...”

Negyedikes koromra kezdett elegendő lenni szülővárosomból. Meg sem fordult a fejemben, hogy itt is tanulhatnék tovább, a főiskolán, éreztem, hogy nekem muszáj elmennem innen ahhoz, hogy felnőjek. Évente egyszer meglátogattuk az unokanővéremet az édesanyjával, ángyó nénivel, aki szívesen vitt engem magával. Ancika biológia-kémia szakra járt, kollégiumban lakott. Ezek a látogatások megerősítették bennem, hogy nekem is oda kell eljutnom, mindenáron! Az egyetemi életből csak az önállóságot, a barátokat, barátnőket láttam, a vizsgák nehézségéről szóló rémmeséket nem akartam meghallani. Csak én egyszer bejussak, utána majd csak lesz valahogy... Ekkor ugyanis már lehetett érezni, hogy rettentő nehéz egy vidéki gimnazistának megszerezni azt a majdnem 10 pontot, ami a felvételhez kell. (akkor 20 pontos rendszer volt: maximum 10-et lehetett vinni a középiskolából, 10-et a felvételin elérni. Fél pontok is voltak, minimális különbség döntött.) A kilátásba helyezett szabadságnál is jobban vonzott talán maga a város, már amit sikerült megismernem belőle: a hosszú villamos út, a Déry Múzeum, előtte a négy díjnyertes szimbolikus szoborral, a Nagyerdő, s legfőképp az egyetem pompás épülete előtt a hatalmas szökőkúttal. S mivel az Alföldön alig jártam gyermekkoromban, afféle Petőfi-szoborrajongás volt bennem a tág látóhatár, széles utcák, a golyafészkek iránt is...

Negyedikes koromban odáig fejlődött rajongásom, hogy minden reggel meghallgattam az országos időjárás-jelentést, mielőtt elindultam az iskolába: csak azért, hogy tudjam, milyen idő van Debrecenben. Képeket gyűjtöttem a városról, igyekeztem már jó előre minél többet tudni róla...

50. kép: Nehéz döntések

Addig azért még akadt néhány tisztáznivaló. Például az, hogy milyen szakpárt válasszak magamnak. Az fel sem merült, hogy más pályára menjek, mint tanárnak. Az osztályfőnököm józan realizmussal próbált erről lebeszélni. Nemcsak a maga példája miatt: kiderült, hogy néhányan orvosi egyetemre jelentkeznek az osztályból, nálam kevésbé jó tanulók. Az orvosi pályának azért jóval nagyobb volt a presztízse, ezért mondta az ofő: engem biztosan felvennének, próbálgak oda jelentkezni! Máig emlékszem, hogy felvágták a nyelvem a válaszban: „Ha az a pálya olyan nagyszerű, miért nem ment L. bácsi oda?”

A szüleim nem szóltak bele választásomba, ők örültek annak, hogy tanuló; s különben édesanyám is tanító akart lenni! Hányszor elmondták, mikor szinte ki sem látszottak a munkából. „Tanulj, hogy ne legyél paraszt, ne kelljen ennyit dolgoznod!” Tréfásan szemükre is vettem később, mikor már egyetemistaként a nyár nagy részét segítséssel töltöttem otthon, lám tanultam, mégis dolgoznom kell... De igazán nem vettem zokon, mert nagyon szerettem ezt a munkát: egyértelmű volt, azonnal látszott az eredménye. Így okoskodtam. „Ha parasztok nem lennének, mit ennének a többiek!” - s ettől kezdve büszke voltam mind a szüleimre, mind a származásomra.

No, de térjünk vissza a szakválasztásra: elég éles dilemma volt (legalábbis akkori szemmel). Ugyanis két kedves tárgyam volt: a magyar és a matematika. Akkoriban szó sem lehetett arról, hogy a kettőt együtt válassza valaki. Bölcsészkar vagy Természettudományi? - ez volt a kérdés. (Még ma is sokan hihetetlennek találják ezt a furcsa dilemmát, ezek számára két matematikus gyermekemmel szoktam érvelni: bizony nem estek ők olyan messze az /alma/fájuktól.) No jó, de mit válasszak hozzájuk? A matematikához a fizika szóba se jöhetett (a kémia és a biológia pedig unokatestvérem miatt „esett ki” - ennyi elhasonulásra föltétlen igényem volt!) A magyar mellett szólt még, hogy jó előre láttam: bármennyire szeretek olvasni, sose lesz elég időm rá, hacsaknem szakmámnak választom. Ugyanez aggodalomra is okot adott: hol olvastam én eddig annyit, amennyit kellett volna? A matematika pedig az osztály humán volta miatt állt gyöngye lábon: sejtettem én, hogy kevés lenne ez a felvételihez. Az ide-oda ingadozó mérleg végül is a magyar felé billent: a latin elég érdekes irodalmában is kiegészíti, s talán nem lesz túl nehéz sem...

52. kép. Az érettségi

Az egész osztály az érettségitől rettegett, én a felvételitől. Különösen, mikor megtudtam, hogy hoztak egy rendeletet: aki egy érettségi tárgyból négy éven át jeles volt, annak nem kell írásbeliznie. A tanárok fogták a fejüket. Ki fog itt jeles dolgozatot írni? Mit szól az elnök? (Ez a fajta örültség éppúgy egyszer fordult el a magyar oktatás történetében, mint - pár évtizeddel később - a történelem érettségi eltörlése...)

Első nap felsorakoztunk annak rendje s módja szerint, s miután kihirdették a magyar tételt, a jeleseket hazaküldték. Emlékszem, az egyik tétel Tóth Árpád Esti sugárkoszorújának és József Attila Ódájának összehasonlítása volt. Annyira tetszett ez a feladat, hogy amint hazaértem, megírtam magamnak szórákosából. (Talán kár, hogy nem olvasta senki.)

Szóbelire együtt készültem két barátnőmmel, akikkel korábban is együtt tanultunk. Itt jegyzem meg, amit már akkor is tudtam, hogy nemcsak ők tanultak tőlem, én is őtőlük. s nem is csak a „Tanítva tanulunk” (*Docendo discimus* - vajon érti ezt így is valaki közületek, kedves unokáim? Én mindenesetre mindent megteszek, hogy kicsit tanítsalak benneteket latinra...) elve alapján. Ők mindketten jólnevelt, úgymond „gyerekszobás” fiatalok voltak - sok mindent ellestem tőlük. Pl. „megtanítottam” a szüleimet, hogy búcsúzásakor nyomjanak puszit az arcomra - parasztoknál nem volt szokás az ilyesmi... Ment is minden rendben - de én csak egy percre könnyebbültem meg. Ez megvan, de most jön a neheze!

52. kép: A felvételi

Jött is. Már maga az izgalmas volt, hogy egyedül utaztam, egyedül kerestem meg a szállást és a felvételi termeit. A szálláson voltunk vagy húszan egy szobában, s elborzadva hallgattam az úgymond már „gyakorló” felvételizők elbeszélését: volt, aki ötödjére próbált szerencsét! Ráadásul abban az előnyben sem bízhattam (amit egyébként magam is igazságtalannak tartottam, de most bíz, nem utasítottam volna vissza), hogy az „uralkodó osztály szövetségeseinek” gyermeke voltam, ugyanis azt a bizonyos megkülönböztető betűjelet - ebben az évben először - nem kellett feltüntetni az adatlapon.

A magyar írásbeli volt előbb; az még csak elment, sok nyelvtan volt benne (vagy csak nyelvtanból volt írásbeli? Már nem emlékszem.) Mindenesetre a nyelvtan nekem nem jelentett gondot, annyira logikus, magától értetődő volt. No de a latin! *Retroversio* (magyarról latinra fordítás) is volt, s fél óráig tör-

tem a fejem a személyes névmás egy ragozott alakján, ami persze nem volt a szótárban. Utolsó percben írtam azért valamit. Nyakig tintásan szédültem ki a teremből (jó kis töltőtollam lehetett...), s milyen jólesett, hogy az az ötödéves, aki nálunk gyakorolt, odajött hozzám, s bevitt egy szobába kezét mosni. S volt még ott egy másik latin szakos fiú, ő is kedvesen biztatott.

Szóbeli előtt vérfagyasztó hírekkel jött egyik sorstársam: a versek olvasását metrumban kérik; ő ugyan az aszklepiádészi strófát tudja, de az alkaioszit és a szapphóit nem. A szemem is fennakadt a rémülettől - mi egyet sem tanultunk ilyet. Bent mosolygós idősebb professzorok ültek, s biztató arccal néztek rám. A magyaron hamar túlestem: itt is a Tanácsköztársaság irodalmát húztam, akárcsak az érettségien (ráadásul ezt a tételt én dolgoztam ki, mert senki sem vállalta az osztályban). Alig daráltam le egy mondatot, megállítottak: „Ha én az egri Szilágyiban jelest kaptam, biztos tudom.” (Ma már sejtem, hogy nem kívánták hallani ezt a témát) - kérdeztek valamit a Légy jó mindhaláligról - tudtam.

Megnéztem a kihúzott latin sorokat. Hexameterben voltak: Vergilius *Aenei*-séből. Ezt a versmértéket tudtam olvasni. A fordítás, nyelvtan inkább beszélgetés volt: talán az sem volt baj, hogy nem jöttem rá, hogy a latin *lux* (fény) szó kapcsolatban van a leukoplaszt kötszer görög nevével. Ami ennél érdekesebb, hogy az írásbelim egyik csúnya hibáján csóválta a fejét professzor úr: miért nem alkalmaztam én *consecutio temporumot*. Annyit tudtam, hogy ennek értelmében *coniunctivus*ba kellett volna tenni a mellékmondat állítmányát, de hogy a létező négy közül éppen melyikbe?... Egyetlenegy jutott eszembe, aminek a legkönnyebb volt a képzése. Hát nem az volt! Elégedetten bólogatott a professzor úr... „Látja, tudja ezt maga!” (Talán ekkor tapasztaltam meg először, immár tudatosan és felnőtt fejjel a hétköznapi gondviselést.)

54. kép: Nem is olyan rossz latinოსnak lenni!

Hamar be kellett látnom, nem lehet a latint másodrendűnek tekinteni a magyar mellett, ahogyan én választottam. Őt főnek ugyanis egy ember a 20 %-a, míg magyarosok voltunk vagy 150-en. Ez utóbbi szakon meg sem ismertek egy-egy embert, a latinon viszont számítottunk valakinek. Professzor úr - merem állítani, hogy ma Európa legnagyobb még élő klasszika filológusa, akit 56-os dolgai miatt először a Szabó Ervin Könyvtárba dugtak, majd nemzetközi nyomásra - 1961-ben kapott katedrát Debrecenben. Hetente vonattal járt le, a szobájában aludt, szalonnát evett - minden kérdés feltétele után következetesen „felszólított” bennünket: „Horváth kisasszony?” „M. kolléga?” ... Reszkettünk tőle, de csodáltuk.

Beszámoló előtt mézes süteménnyel kínált bennünket (az a felelés végéig ott olvadozott a kezünkben, ki bírta volna megenni), s tudta ő jól, hogy nem a mi tudásunkhoz mérte a kérdéseket, de azért mindig újra próbálta, hátha eltaláljuk néha a választ. Szeretett tanítani, mondta, hogy közben jönnek a legjobb tudományos ötletei (*Docendo discimus.*). Egyszer valahogy olyan szövegrész jutott rám Liviusból, amit véletlenül előző este én néztem meg a csoportból (elosztottuk ugyanis az anyagot öt részre, utána megpróbáltuk egymásnak átadni tudásunkat - csak erre már nem mindig jutott idő). Szóval egy retorikusan felépített szép liviusi mondatot sikerült jó stílusban visszaadnom nagy biztonsággal, a szokásos gyors beszédtempómmal. Erre felfigyelt professzor úr, s őszintén megdicsért. Ettől kezdve „jó voltam nála.” (Hétköznapi gondviselés újból.) Ezt a többiek is észrevették, csak én rettegtem, mikor „bukom le”. Szerencsére ez nem következett be, igaz én is igyekeztem elkerülni. Lassan-lassan összeszedtem magam latinból, s ezzel párhuzamosan egyre jobban meg is szerettem. Fokozatosan éreztem, mennyivel jobban mélyebben értem a világot, ha a görög-római kultúrát megismerem, s mennyi mindent köszönhetek neki. A kívülállók értetlensége még inkább elkötelezetté tett; *summa-summarum*: egy év alatt rajongva szeretett tárgyam lett a latin - s kis megbicsaklástól eltekintve - máig az. Ajaj, mennyit fogtok még erről hallani!

55. kép: Milyen is hát a mi világunk?

Egyetemistaként már kezdtem egyet s mást tapasztalni a világról is. Azt hamar megértettem, hogy attól, hogy valami le van írva, ki van nyomtatva, még nem biztos, hogy igaz. Pl. hamar beláttam, hogy a szocializmus politikai gazdaságtanát, vagy a marxista etika alapjait azért nem vagyok képes megtanulni, mert valami erősen „sántít” benne.

Oktatóink egy része is segített felnyitni a szemünket. Még elsős voltam, amikor egy irodalomelméleti órán valakinek „iskolás” megjegyzésére kifakadt az előadó: „Felejtsek már el végre azt a sok marhaságot, amit a gimnáziumban magukba tömtek!” Ezen akkoriban sokat gondolkoztam, s próbáltam magamban elválasztani, mi az, ami igaz, s nem kell elfelejteni, s mi az, ami korrekcióra szorul. Itt volt pl. egy-egy költő istenes költészete. Azt, hogy ilyen egyáltalán létezik, eddig teljesen elhallgatták előttünk. Az elhallgatás is a hazugság egyik formája, hiszen torzít. Mekkora élmény volt végre ilyen verseket szabadon olvasni! (Azt azonban talán máig elhallgatják, hogy költőink, íróink is beleszülettek valamilyen vallásba, s azt esetleg gyakorolták is. Egy „igazi” költőnek csak „egyéni” Istenképe lehet, mely nem kötődik felekezethez!)

Szabadon olvasni? Másodév elején futótűzként terjedt a hír, hogy X. Y.-t kicsapták a kollégiumból, mert „*horribile dictu*” (még kimondani is szörnyű - ugye hallottátok már ezt a kifejezést?) Bibliát találtak a polcán. Pedig talán magyar-történelem szakos volt az illető, s magyarból már ekkor kezdték hangoztatni, hogy a Bibliát, szigorúan mint irodalmi alkotást, nem árt ismernie egy diplomás embernek.

Egymással azért megbeszéltünk mi már sokfélét, főleg a kollégiumban. Azt is tudtuk, ki miként vélekedik Istenről, de templomba elmenni csak nagy óvakodva, más-más időpontban és más-más helyre mertünk. Gyorsan körbepillantottunk: van-e esetleg ismerős: egyik kezemen meg tudnám számolni, hányan voltunk az évfolyamról. Latinosok között jobb volt az arány - talán valóban köze volt a latinnak a „klerikális reakcióhoz”?

Állami ünnepekre, felvonulásra nem volt kötelező menni. Élveztük is ezt a nagy szabadságot. KISZ-be járnunk kellett, megpróbáltunk jó dolgokat csinálni - valaki meg is fogalmazta: kell valami szervezet az ifjúságnak, mind-egy, hogyan hívják.

56. kép: Milyen ember a tanár?

Nemcsak elméleti képzésben volt részünk az egyetemi élet alatt: leckét kaptunk leendő pályánk helyzetéből is.

Úgy volt, hogy már harmadéves korunkban nyári gyakorlatra kellett mennünk, valamilyen pedagógiai munkára. Én valahogy Tóalmásra kerültem egy szakszervezeti gyermeküdülőbe felügyelőnek. (Régi kastélyokból hoztak létre ilyen intézményeket, ahová a munkások gyermekeit nyáron 2 hetes turnusokban beutalták nyaralni.) A felelős felügyelő tanárok persze diplomás pedagógusok voltak, mi - többen voltunk ugyanis egy helyre beosztva, más-más egyetemről, főiskoláról - csak segítettünk nekik. De kapva kaptak tanár *kollégaim* (furcsa volt, hogy ők máris kollégaként fogadtak bennünket, csitriket, s tegeznünk kellett őket) rajtunk, mert mi lelkesen játszottunk együtt a gyerekekkel, úszni, csónakázni vittük őket. Ők pedig - borzasztóan elfáradván az egész éves munkában - látni sem akartak már gyereket.

Megdöbrentő volt ezt tapasztalnom: el sem tudtam képzelni eddig fásult, egykedvű tanárt. Sőt, tovább megyek, volt, aki (jóllehet tréfából) azt mondta: „fahó kéne csapni valamennyi vásott kölyköt!”... Aztán, ahogy beszélgettem velük, láttam az igazi okot: szegény és magányos emberek voltak ők (s hányan vannak ilyenek ebben a szakmában!), akiknek reményük sem lehetett rá, hogy egy tisztességes nyaralásra befizessenek. Jónak látták tehát, hogy kivá-

lasszanak maguknak egy ilyen SZOT üdülőt, ahol megvolt a napi ellátásuk, a fizetésük pedig megmaradt.

Ez a napi ellátás elég gazdag, üdülői étel volt - persze gyermek-adagokban mérve. Annyit azért - gondolom - kiharcoltak maguknak ezek a tanárok, hogy a tanároknak mindenből felnőtt adagot mérjenek. Egyszer azonban a tanári asztalok terítékei mellett is gyermek-adag uborkasalátát találtunk, mindössze néhány karika árválkodott a kistányéron. Kollégáim, ahogy meglátták, nem áttallottak rögtön szólni a szakácsnénak: „Nekünk nagy adag jár!” Látni kellett volna azt a megsértett arcot, ahogy lenézően odalökte a púpozott adagokat, csakhogy azt nem mondta, „zabáljatok!” ... Ekkor megfogadtam, soha nem fogok szólni, ha ilyen jellegű igazságtalanság ér.

Egy másik dolog még jobban elkésértett. Szabadidőnkben - mert azért nem 24 órás szolgálatra voltunk beosztva - lesétáltunk a faluba két kolleginámmal, s beültünk egy presszóba. Ők - még mielőtt megbeszéltük volna - az érdeklődő pincértől nyomban rendelték *egy kis üveg kólát három pohárral*. A pincér mosolyogva kérdezte, vagy inkább megállapította: „Tanárok az üdülőből?” - azt hittem, elsüllyed velem a világ. Elhatároztam, hogy bárhol is megyek ezután vendéglátó helyre, rendes mennyiséget rendelek és tisztességes borralót adok. (Ha nem telik, inkább nem is megyek be...) Ezt máig meg is tartottam. Persze, tudom én, hogy az emberek úgyméglátják, tanárral van dolguk, de legalább ne rögtön kezdjenek sajnálni emiatt.

57. kép: Az otthon

Azzal, hogy elkerültem Egerből, tényleg sok minden rendbejött. Jólesett, mikor hallottam édesanyám egy mondásáról: valaki sopánkodott neki, hogy engedhette el azt az egy szem lányát olyan messzire! Nem félti, hogy valami meggondolatlanságot követ el? Mire ő: „Ha addig nem tudtam megnevelni, míg itthon volt, ezután már úgyse tudnám. De én biztos vagyok a nevelésemben.” Ez a bizalom úgy hatott rám, hogy ezután gyakran mérlegeltem, mit szólna hozzá, ha most látna? (Magamban persze megállapítottam, hogy nem igen örülne neki - pl. hogy ki-ki maradok olykor - de tudtam vigyázni magamra. S mi barátnők egymásra is vigyáztunk.)

Nagyon jó volt hazamenni, többnyire holt-éhesen és fáradtan: itthon kedvenc ételeim vártak, s nem is nagyon volt hangos szó ezen túl köztem és a szüleim között. Gyakran jöttek el hozzám barátnők, barátok, évfolyamtársak: általában rajongtak Egerért, én meg eleinte csak csodálkoztam ezen. Később egyre büszkébb lettem rá, milyen jó városban lakom én! Azt is megbocsátottam már

az embereknek, hogy mulatni járnak a völgybe! Sőt, örültem, hogy jól érzik itt magukat - hisz olyan nehezek a hétköznapiak mindenkinek!

Sosem hazudtam a szüleimnek, legfeljebb elhallgattam kisebb dolgokat, amelyek nem tartoztak rájuk. Ezek közül is sokat előbb-utóbb megmondtam, amikor már túl voltam egy-egy veszélyesebb helyzeten. Pénzt nemigen kértem, elég jó ösztöndíjam volt. Még meg is tudtam belőle takarítani karácsonyi ajándékokra, sőt egy-egy nyári utazásra is: így jártam a Fekete-tenger partján Mamaiában és Constantában, egy másik évben pedig Várnában. Nagyon szerettem utazni, már akkoriban hangoztattam, én nem fogok drága házra, ruhákra, vagyontárgyakra gyűjteni, fontosabb, hogy világot lássak. Persze az alapvető ruhákat, élelmet egyetemista koromban is otthonról kaptam.

59. kép: Szökési kísérlet

A magánéletem nehezen alakult az egyetemi évek alatt - már ami a fiúkat illeti. (Akkor még nem beszéltünk pasizásról és csajozásról.) (Unalmas lenne itt most ennek okait végignyomozni, ahogy megtettem ezt már párszor, de a végeredmény szempontjából ez úgyis lényegtelen). Bizonytalan kapcsolatokba - pl. utazásaim során - nem mentem bele, valószínűleg gyávaságból, az egyetemen is magasra tettem a mércét. Az itteni évek második felében aztán egyszer jelentkeztem népművelési gyakorlatra - mert ilyen is volt akkoriban! Egy agráros sráccal meg egy orvostanhallgató lánnyal mentünk „művelni” a Békés megyében lévő Szentpéterszeg népét. Akkora hó esett a végére, hogy szinte egy héttel hosszabbra sikerült a program - mivel teljesen el voltunk zárva a világtól. Ilyen romantikus körülmények között jöttünk össze az agráros fiatalemberrel.

Debrecenben a dolog szépen alakult tovább, sok mindent tervezgettünk. Ekkoriban már világos volt, hogy a latin szakommal nem tudnék sokat kezdeni egy olyan kis helyen, ahol ő az agrárral igen. Sebaj! - kezdtem hangoztatni - megyek én falura, alapítunk egy tyúkfarmot, jobban megélek én abból, mint a latinból! S mivel kezdtem valóban lezseren venni a tanulást, eljutott hozzám a híre, hogy a latinos professzor aggódva kérdezte, mitől kergültem úgy meg? (Valószínűleg megnyugodott a választ hallván - volt neki annyi emberismereke, hogy nem tart ez soká.)

60. kép: Mégis inkább Horatius

Nem is tartott. Hogy mi volt az oka a kapcsolat felbomlásának, sokat gondolkodtam rajta - volt is alkalmam rá, borzasztóan megviselt. A legfőbb talán a világnézeti különbség. Nemcsak hogy elfogadni nem akartam, megérteni se tudtam, hogyan élhet értelmes ember Isten nélkül. Számomra ekkor Isten már megszenvedett és megtapasztalt bizonyosság volt. A dolgot jócskán leegyszerűsítve, azt hittem, könnyű lesz őt meggyőzni, akkora igazság van az én oldalamon. Pedig akkor már a pártba is beszervezték, jó állással kecsegtetve. De az is lehet, hogy az édesanyjának nem nyertem meg a tetszését. Amit utólag szégyellek, hogy nem tudtam szakítani büszkén és csendesen: magyarázatot követeltem, megalázkodtam. (Hányszor mondtam aztán tanítványaimnak, elsősorban Vergilius Aeneisének Dido-epizódja kapcsán, hogy nincs értelme olyan kocsi után futni, ami nem akar felvenni!)

Nem maradt más hátra, mint belevetni magam újból a tanulásba. Épp ideje volt, mert már elkezdett inogni a talaj a lábam alatt. Aztán egyszer csak fordult a dolog: a szakdolgozatom első fejezete (Horatius Római ódáinak strukturális elemzése), amit még negyedéves koromban el kellett készíteni - váratlanul olyan jól sikerült, hogy pályázhattam vele a pécsi Tudományos Diákkörre - itt első díjas lett. (Csak az igazság kedvéért: nem ez volt a legnagyobb kitüntetés, többen is kaphattak ilyen fokozatot, de azért ez is igen jó eredménynek számított). S maga az esemény: a legjobb latinokkal együtt utazni, bizottságban előadni, zsűri döntésére várni, közben fogadáson, bulin részt venni: igazán nagy élmény volt. Ebben a társaságban nem tartottak már magolósoknak: a legjobbak komolyan vettek, mindenben segítettek! (Közöttük Németh Béla is, aki szememben mindig a legkiválóbb latinusnak számított, a ti későbbi nagyapátok.) Mégis, talán a legszebb élményem volt, hogy ekkor tanultam meg a *Kőrösfői rétek alatt...* kezdetű népdalt, s borzasztó jókat énekelünk néhány pohár bor mellett...

61. kép: Katedrán! (még csak kistanárként)

Amiben sokáig nem hittem: elérhető közelségbe került a diploma! Egyrészt végtelen nagy öröm volt, másrészt nagy-nagy szorongás: hogyan lesz tovább? A szakdolgozaton kívül (amelynek csiszolásában megint csak Németh Béla segített, mint TDK felelős tanár) még egy akadályt kellett legyőzni: a gyakorlótanítást.

Ez is hatalmas izgalmakkal járt, de merőben más természetűekkel, mint a szakma elsajátítása. Itt ugyanis első perctől „otthon éreztem magam”. A Kos-

suth Gyakorló Gimnázium jó terep volt számomra: nyugdíjhoz közel álló vezetőtanárom sok tekintetben az ellentétem volt: higgadt, precíz, konzervatív ember (a szó igazi értelmében: *őrizte* az értékeket). Letisztult módszertani kultúrája előtt csak fejet lehetett hajtani. Mindezek mellett fogékony volt az újításokra: nemcsak engedte, hanem örömmel is fogadta a jelöltek újításait, merész - de átgondolt - ötleteit. Hamar beláttam: más a szakmát többé-kevésbé jól ismerni, megint csak más az ismereteket átadni, a diákok számára befogadhatóvá tenni. S bizony keservesen kellett rájönnöm: mennyi hiányosságom van még szakmai téren, hányszor vagyok pontatlan, nagyvonalú. Szerencsére vezetőtanárom vázlataimat mindig gondosan átnézte, nem engedte, hogy téves ismeret kerüljön a diákok elé. (Később, mikor hosszú éveken át magam is vezetőtanár voltam, sokat gondoltam vissza rá.)

A zárótanításom negyedik osztályban volt Horatiusból; ez nagyszerű kihívás. Ötletben eddig sem volt hiány nálam: énekkel, képekkel s főleg mindenféle nyelvi és irodalmi párhuzammal gazdagítottam az órákat - ezekért már előbb is szép dicséretet könyvelhettem el. Az elnököm Debrecen ünnepelt versmondó magyartanára volt (magyar-latin szakos), s professzor úr is megtisztelt látogatásával. Ez igazi kitüntetésnek számított! Kisebb hibák feltárása mellett igazán szép elismerésben volt részem: úgy éreztem, avatott szakemberek most fogadtak maguk közé. Már ekkor megfogalmazódott bennem: Milyen nagyszerű lenne latint tanítani!

62. kép: Lehetne talán Debrecen?

Pedig ebben az időben már nem állt túl jól a latinosok szénája: két-három állást hirdettek az egész országban, látszott, hogy a nyugdíjba vonuló generáció helyére inkább más nyelvszakost akarnak felvenni. Öt évvel előbb gimnáziumi osztályfőnököm is azzal biztatott, majd én jövök vissza a helyére a Szilágyiba! (Akkor valahogy nem lelkesedtem az ötletért...) Mostanára (1970-et írtunk ekkor) alig tudta elérni, hogy nyugdíjba vonulásáig meglegyen az óraszám. Ilyen-olyan tantervmódosítások megszüntették a hagyományos humán tagozatot, s szaktárgyunk kezdett perifériára szorulni. Pedig igazán nem mondható, hogy túlképzés volt nálunk. Eleinte a debreceni és szegedi egyetem váltakozva vehetett fel minden második évben 5-6 hallgatót, s bár lassan a foghíjak megszűntek, volt 3 fős évfolyamunk is.

Mindez azért volt érdekes az én szempontomból, mert professzor úr egy majdani vezetőtanár személyét látta bennem, s szeretett volna addig, míg erre sor kerülhet, a közelében tartani az egyetemen. Mindez a következőképpen derült ki: ötödéves koromban még diplomaosztás előtt szóltak nekem a tanszéken,

nem vállalnám-e el a könyvtárosi teendők ellátását hallgatóként. Adtak érte havi ötszáz forintot! (Kb. ennyi volt az ösztöndíjam.) Aztán kérdezték, nem vennék-e részt a tanszék nyáron esedékes költöztetésében. (Ez bizony a szakma szempontjából visszavonulást jelentett: szép, szökőkútra néző szeminariumunkat, termeinket fel kellett adni, nagy tudású docensünk felbecsülhetetlen értékű művészettörténeti könyvtárát használhatatlanul szűk szobába zsúfolták - sőt elérték az ő korai nyugdíjaztatását. Ennek az embernek tragédiáját már közről volt alkalmam látni... Az igazi okát nem tudtam még akkor az ő hányattatásának: nem tudtam mi az, hogy valaki *szociológiailag* nem megfelelő tudós.)

Én viszont épp *szociológiailag* voltam alkalmas (ugyanis kezdték újból jobban forszírozni, hány „népi káderekből” nevelnek értelmiségit az egyes tanszékek.)

Kapva kaptam a tanszék ajánlatán (pedig nem biztattak sok jóval a jövőre nézve), mert valahogy megéreztem, hogy Debrecenben jóval inkább adódik lehetőség a szakmában való elhelyezkedésre, mint bárhol másutt. No, és még mindig nagyon szerettem ezt a várost, nehezen tudtam elképzelni, hogy végképp elmegyek innen.

65. kép: Kezdőként

Az egyetem utáni két év (1971-72.) talán életem legizgalmasabb, legváltozatosabb időszaka volt. Albérletben laktam a Magyar Intézet adminisztrátoráéknál. Ez a kedves hölgy - már diákkoromtól fogva ismertem - maga ajánlotta a lehetőséget, ha elfogadom, hogy belvárosi, régi típusú szép lakásukban (a ház kapuján tábla hirdette, hogy színész korában itt lakott Petőfi Sándor) felajánlja a konyha melletti pici „cselédszobát”. Ekkor tudtam meg, hogyan építették régen a házakat. Potom összeget kellett fizetnem, ha vállalom kislányuk tanítását - angolra. Először meglepődtem, de Ági biztatott, mindössze arról van szó hogy tagozatos osztályba akar átmenni a kislány ötödiktől a gyakorló iskolában, s le kell tennie a vizsgát az első két év anyagából. Megnéztem a tankönyveket, láttam, hogy semmi nehézség nincs benne, így belevágtam. (Egy angol szakos barátnőmmel ellenőriztettem kiejtésemet. Hát nem volt az éppen oxfordi angolságú!) Nagyon jó nyelvérzéke volt a kislánynak, örömmel is tanult, így a vizsgákat jelesre letette. (Azóta angol szakos tanárként Németországban él, egyszer meglátogatott bennünket a kisfiával.) Még két gyereket elvállaltam a sikertől felbuzdulva, velük már korántsem volt ilyen sikerem - de az egyikük édesanyjával kialakult jó kapcsó-

latnak nagy hasznát vettem később: ő egyengette utamat a Tóth Árpád Gimnáziumba.)

Az egyetemi munkám is változatos volt: előkészítettem professzor úr munkásságáról a bibliográfiát (60. évéhez közeledett akkor), francia szakosokat és történészeket tanítottam latinra. (Ezt hosszú évekig folyamatosan csináltam; mennyien ismertek rám később, hogy tanítottam őket!) S ami legnagyobb kihívás volt: valamilyen okból át kellett vennem az ötödéves latinosok szakmódszertanát. Ez hallatlanul meredek dolog volt, hisz a latintanításról alig volt gyakorlati tapasztalatom. Bújtam a szakirodalmat angolul és németül is (egy szöveggyűjteménybe is fordítottam valami szacskikket, majdnem lebuktam, mert bizony volt benne pár tévedés. Igazándiból mégis egy fura csúfolódással úsztam meg: benne maradt a fordításban egy helyesírási hiba: pontos j-vel írtam a „nyavalya” szót. Nem írtam én azt le előtte soha!)

Ami igazán jó volt: a mi tanszékünkön szokás volt minden oktatónak bejárni professzor úr nagyszemináriumára, amelyet felsőéves hallgatónak tartott. Itt - amellett, hogy mindenkinek önálló dolgozatot kellett írni - maga is bemutatta legfrissebb tudományos cikkeit, hozzá lehetett szólni mindenkinek. No, ettől ugyan még messze álltam, de végre kezdtem már érteni, sőt élvezni az ő gondolatmenetét, megsejteni, micsoda lehetőségei és mélységei vannak ennek a szakmának.

69. kép: Újra Lengyelországban - kettesben

Együtt is voltunk Lengyelországban: ismét Zakopanében és Krakóban. Talán őszbe hajolt már a nyár (a tátrai őszről írta Béla a legjobb versét), másztunk jó és rossz időben: a sűrű köd felnagyította az alakokat. Egy asszony kontúrjára ma is úgy emlékszem, mintha óriás lett volna. Jagodát (áfonyát) vettünk tőle, friss tejszínt öntött rá, és megszórt kristálycukorral, igen finom volt az. Közvetlenül a Giewont csúcsa előtt, ahol már láncokba kellett kapaszkodni, nagyon féltem (ballábas lévén, mindig fordítva akartam lépni), de azért milyen jó volt felérni a csúcsra! Egy férfi Béla kezébe nyomta fényképezőgépét: „Fotózzon le, uram, a feleségem nem fogja elhinni, hogy feljöttem ide!” Végimentünk a gerincen A Kasprowi csúcsig, s onnan lefelé lanówkán (kötélvasúttal) tettük meg az utat.

Betértünk az időtől már fekete színű szép kis fatemplomba is, csodálkoztam, hogy a lengyelek szabadon járhatnak templomba. Béla biztatott: ide jövünk majd egyházi esküvőt kötni. „De én nem tudok lengyelül!” - „Latinul tudsz, majd latinul esküszünk...”

Béla másik nagy „szerelme” Lengyelország mellett a Monteverdi Kórus volt, amely a hajdani egyetemi kórusból alakult, mikor azt kipaterolták az egyetemről. Ekkor már gazdag programja volt a kórusnak, Franciaországba készült Dijonba, s előtte a debreceni közönségnek mutatta be a kinti műsort. Én jól ismertem már minden számot, legalább is a tenor szólamot, annyit énekelte Béla nagy-nagy átéléssel. A vidámat (*Exultate Deo*) éppúgy, mint a szomorút (*Lasciatemi morire* / Hagyjatok meghalni...)

Szép idők voltak - ha leszámítjuk, hogy nekem nem volt könnyű akkoriban Béla mellett - ez volt a „nevelési időszak”: képes vagyok-e szelídülni, más akaratának alávetni a magam keménységét.

Időközben meghalt nagyapám, s a szüleim is jónak látták, hogy Debrecenben keressünk nekem valami lakásmegoldást, ami jobb az albérletnél. Béla ellen nem volt semmi kifogásuk, legfeljebb, hogy szakálla van. Egyszer eljött az egri „havi búcsúra” (havas boldogasszony napján tartották ugyanis a Hatvani temető búcsúját.), s úgy énekelt a körmenetben, hogy minden szem feléje fordult.

71. kép: A Vígkedvű Mihály utcában

Ebben a szépnevű utcában volt az a bizonyos lakás - közel a vasútállomáshoz, mégsem volt éppen „Chicago”, régen debreceni mesterek laktak itt, elsősorban tímárok. (Ezt a mesterséget

űzték házigazdáink is, akiknek szép nagy házába persze „arra érdekesebb” - 56-ban jogosan majdnem meglincselt - családot költöztettek, nekik be kellett érni a szerény udvari szárnnyal. Most fiukhoz költöztek Veszprémbe, ezt azért adták el.) Vígkedvű Mihályt viszont annak idején a törökök Nagyváradon végezték ki, ahová követként ment.

Ide jöttünk a szolid esküvő után. Nem volt semmi ceremónia, kosztümben „illett” akkor lenni egy értelmiségi nőnek, az volt a „praktikus” (mennyire utáltam!). Még jó, hogy egy fátyolt koszorúval a barátnőmtől kaptam hozzá kölcsön. Minket az egyetlen kocsi elvitt a házasságkötő terembe, a „násznép” (a család, tanúk, s a volt osztályfőnököm, aki szüleimet hozta el Egerből) gyalog sétáltak át; el is tévedtek. Üres terembe „vonultunk befelé”, az járt eszünkben: micsoda botrány lesz ebből! Csak mikor az induló elhallgatott, érzékeltünk mocorgást: megjöttek! Utána nekünk egy fotós tekergette tagjainkat. (Biztos, hogy azért sikerült néhány kép, mert Béla ugratta őket. Mikor egy fekete vasrácsba kellett volna kapaszkodnunk, ezt az egyet már nem engedte: nem börtönbe készülünk. „Pedig olyan jól mutat!” - sajnálkozott a fényképész.) Mire a levest kihozták, mi is ott ültünk az étteremben az ebéd-

nél. Aztán mindenki utazott haza, kivéve Béla tanúját, egy jó barátját az egyetemről és feleségét - velük este elmentünk a Pálma Cukrászdába (hallgató korunktól csak „Pálma Tanszéknek” hívtuk) táncolni egyet.

Csak mikor hazaértünk, akkor mondta meg Béla, hogy édesapámat saját felelősségére engedték ki a kórházból egyetlen lánya esküvőjére... Tudtam én, hogy beteg, voltam is látogatni pár héttel korábban, mikor leesett a lábáról, de bíztam a gyógyulásában. Olyan rég gyógyszeren élt már. Ám a pincei levegő (leginkább a téesz egyik hatalmas pincéjében dolgozott az utóbbi években) megtette hatását: asztma alakult ki nála, ez még jobban igénybe vette beteg szívét.

Mi megtartottuk első közös karácsonyunkat és szilveszterünket, apró, kedves szertartásokkal, melyek jó része azóta is él családjunkban. Az már nem, hogy a pezsgősüveg dugója „lyukat üssön” a plafonra, azóta jóval óvatosabban és „profibban” bontja az ünnepi pezsgőt a család legifjabb férfitagja.

72. kép: Be az ablakon!

A következő év elején (1973-at írtunk) Bélának aktuális volt egy két hónapos ösztöndíj az NDK-ba, Rostockba. Nem zavart, hogy egyedül maradtam, keményen dolgoztunk úgyis mind a ketten, én helyettesítést is vállaltam egy gimnáziumban, ahonnan a latin-orosz szakos tanárnőt épp Moszkvába vitték továbbképzésre. Egészen addig, míg ki nem derült: nem is vagyok már egyedül. Ezt a hírt persze gyorsan megtelefonáltam Rostockba, mire jött egy táv-írat: „Szombaton Interfluggal érkezem. Béla”

Nem gondoltam volna, hogy ott hagy csapat-papot, ösztöndíját. A németek (no meg professzor úr) kicsit csóválták is a fejüket, ki lehetett volna az időt várni, nem betegség ez... De Béla úgy fogta fel, akármilyen történhet, neki mellettünk a helye!

Finom ebéddel vártam - már akkor is szívesen főztem, máig „alkotásnak” tartok egy-egy gondosan összeválogatott menüsört. (Tervezem egy „rendhagyó” szakácskönyv írását is, házi használatra.) Csak épp egy bökkenő volt: házigazdáink, akiktől a lakást vettük, a bejárati ajtó kulcsát gondos „faragással” tették egyedivé. Az így elvékonyult kulcsnyelv aztán letört, épp miután hazajöttem a bevásárlásból. Mikor Béla végre kopogott az ajtón, mit volt mit tenni, kinyitottam az ablakot, kiadtam egy hokedlit, ő meg bevonult.

Terhességeimre úgy emlékszem vissza, mint életem legszebb, legnyugodtabb időszakaira. Nem volt nekem semmi bajom, mindvégig dolgoztam, s mindig ekkor volt részem a legtöbb figyelmességben, kíméletben. Különösen ez az első volt derűs, mikor még nem tudtam, mennyi veszélynek vagyunk kitéve

én is, a baba is. Később már egyre több tragédiával, szörnyűséggel találkoztam. Most viszont meg voltam győződve, hogy nekünk szép egészséges gyermekünk születik.

73. kép: Az elsőszülött

Ebben a helyzetben úgy gondoltuk, nem szabad tovább halogatni az egyházi házasságot (eredetileg nyárra terveztük, Lengyelországban). Béla azt találta ki, legjobb lesz Budára elutaznunk. (Ő ott feküdt csaknem egy évig tüdőszanatóriumban, mikor már előfelvett volt a debreceni egyetemre. A tüdőbajt a traktorgyárban szerezte segéd munkásként. Bizony, eseményekben gazdag az ő élete is - de ezt ő írja meg...) Ismerte a zugligeti templom plébánosát, mert a szanatóriumból ide járt ki. Most őt kérte meg, összeadna-e bennünket. Elvállalta. Jászberényből, Béla családjától utaztunk fel ketten; a déli órákban esküdtünk. A sekrestyés volt a tanúnk, bekerültünk az itteni matriculába. De nem ez volt a lényeg, hanem az, hogy Isten előtt is kimondtuk a holtodiglan-holtomiglant.

Hogy azért mégsem legyen felhőtlen „Kativálás” (a lánynevünk egyértelmű volt, a fiún még törtük a fejünket), az egyetemen veszélybe került az állásom. Az a bizonyos TUKUFA megszűnt, más keret pedig - legalábbis nekem - nem volt. Ja persze, nem voltam már a „nép lánya”, mivel életemet egy reakciós, úri származású férfival kötöttem össze! Bár lehet, hogy egyébként sem lett volna másként, különben is tanár akartam én lenni, nem tudós, pláne Béla tehetsége mellett! Erre viszont nem volt semmi kilátás, pedig legtöbb gimnáziumot végigjártam már, sőt az egészségügyi szakközépben is helyettesítettem. Nekem pedig csak akkor járt a gyés, ha munkaviszonyból megyek szülősi szabadságra.

Professzor úrnak annyit sikerült elérni, hogy 1973. szeptember végéig hosszabbítsák meg a szerződésemet. 24-ére voltam kiírva szülni. Szerencsére Zoli tudta, nem szabad késlekednie: szeptember 17-én éjjel világra jött, mégpedig olyan gyorsan, hogy az anyját nem is volt idő átvinni a szülőágyra...

76. kép: Helyzetkép Egerből

Mert bizony édesapám nem épült fel teljesen soha többé. Szerencsére mehetett nyugdíjba, volt annyi év munkaviszonya. Persze az a nyugdíj alig volt több a semminél, pedig szinte az egész család munkája állt mögötte. Egerben ugyanis pár évvel alakulása után úgy működött a téesz, hogy a régebbi telepí-

tésű szőlőket (már amik túléltek, hogy pár évig nem volt gazdájuk, hiszen „Közös lónak túros a háta.”) kiadták művelni munkaegységre a családoknak. Mi is így vállaltunk annyit, amennyit el tudtunk látni: a férfimunkákat (metszést, kapálást, permetezést) édesapám végezte, a többit pedig mi édesanyámmal. Persze a munkaegységet apám kapta érte, így az elég sok lett, a nyugdíjban mégse nyomott sokat. Édesanyámnak viszont így hivatalosan soha nem volt munkaviszonya - ki gondolt még akkor arra, hogy neki majd esetleg özvegyi nyugdíjból kell megélnie, ami az édesapáménak bizonyos hányada csak...

Édesapám betegségével sokat romlott a helyzet Egerben. Ő maga is nehezen élte meg, hogy nem tudja megfogni a férfimunka végét, édesanyám pedig kezdte úgy kezelni mint egy nagy gyereket, akire állandóan vigyázni kell, s aki nem teljes értékű családtag. Szabályozni próbálta, mennyit egyék, igyék, mit vegyen fel, mit csináljon, mit ne. Édesapám ezt igen nehezen tűrte, nem ehhez volt ő szokva. Akkor „adott magának kicsit több szabadságot”, mikor anyám nem volt otthon. Ez pedig gyakori volt, hiszen lassan édesanyám végezte a férfimunkák jó részét is, metszett, kapált, épp csak nem permetezett - mármint a háztájiban és a kertben, de az is épp elég volt. Cívódtak egymással, s mikor hazamentünk nekünk panaszkodtak - külön-külön. Persze mindkettőjüknek megvolt a maga igazsága, mi meghallgattuk, s jobbnak láttuk csitítani őket...

Édesapám állapota néha aggasztó volt, én mindig megrémültem, mikor fuldokolni kezdett. (Anyám tudta, milyen gyógyszerhez kell nyúlni ilyenkor. Néha mégis kórházba került, ilyenkor siettünk haza meglátogatni.) Lelkiismeretfurdalásom, hogy nem tudok eléggé törődni vele, nehéz, vissza-visszatérő álomban jelent meg: azt láttam álmomban, hogy fehéren fekszik az ágyon, s a hasából, melyen szét volt nyílván az, inge darazsak szálltak fel sűrű rajban... Szörnyű volt. Ekkoriban gondoltam rá, talán mégis jobb lett volna orvosnak tanulnom.

77. kép: Babázzunk!

Abba, hogy Zolinak szerettünk volna mielőbb kistestvért, kétségkívül az is belejátszott, hogy én munkanélküli voltam. Igen, munkanélküli 1973. októbertől 1976 tavaszáig, abban az időben, amikor azért még, aki csak akarta, kapott munkát. Professzor úr ugyanis hiába kérte, hogy hosszabbítsák meg a szerződésemet a gyes alatt, úgyis a magyar államtól kapom a juttatást, az egyetemnek nem kerülök semmibe, nem voltak rá hajlandók. Azt felelték, nem ér engem semmi hátrány, a gyes munkaviszonynak számít. (Igen ám, de nem

számított bele a közalkalmazotti munkaviszonyba. Később, mikor már dolgoztam, kiderült, hogy csaknem három évvel alacsonyabb kategóriába soroltak be, mint a velem egykorúakat. Ezeket az éveket, mint veszteséget, nyugdíjig cipeltem magammal. Mindvégig alacsonyabb volt a fizetésem, végül pedig nem kaptam meg a szokásos 35 éves jubileumi jutalmat, mert hiányzott hozzá néhány év. Így is működött annak a bizonyos szocializmusnak a lojalitása...) Ennél azért fontosabb szempontokból is gyorsan „megterveztük” a második babát: jó, ha együtt nőnek a testvérek, s különben is, ha még harmadikat szeretnénk - mert ebben egyetértettünk - jó, ha az első kettő mielőbb megszületik, nem vagyunk már túl fiatalok. Mikor első „igazi” (kisgyermekes) karácsonyunkon a fa előtt térdelve Béla tartotta a kezében Zolit, úgy hiányzott már nekem egy másik! Nem fárasztott ki egy baba gondozása, gondoltam, elbírok én kettővel is!

Így aztán hasonlóan nagy öröm volt (de azért mégis más), amikor 1975. januárjában (Zolika után 17 és fél hónappal) megszületett Béla, azaz Kisbéla! Még ma is sokan őt gondolják az idősebbnek, mivel az a megszokott, hogy az első fiú kapja apja nevét. Nálunk tudatos volt ez a választás. Mikor első gyermekünket várva felmerült, hogy apja nevét is kaphatná, Béla tiltakozott: „Majd a kicsi!” - „De biztos vagy benne, hogy másik fiad is lesz?!” - S íme, lett. Mikor megszületett, akkora csokor piros rózsát kaptam, hogy a kórházban mindenki megcsodálta. (Január volt, nem éppen rózsaszézon.)

78. kép: Babázunk...

Azért két picivel jóval nehezebb lett az élet, mint gondoltam. Nem is a gondozásuk, nevelésük miatt (bár, ha a lakást állandóan elárasztó rengeteg száradó pelenkára gondolok... Emlegetem is, hogy díjat érdemelne, aki a mai, eldobható pelenkákat feltalálta!), hanem egyszerre kiderült, milyen kicsi a lakásunk. Bár ügyes elgondolással a nagy konyhát gyermekszobává, s étkezővé alakítottuk, miközben a gáztűzhelyet kiköltöztettük a kamrába. (Ez volt csak az igazi „főzőfülke”, egy hűtőszekrény és a csomó polc mellett én is alig fértem el benne...). A szép nagy terasz, ahol eleinte mózeskosárban, majd járókában levegőzhettek a gyerekek sokat pótolt, no meg később a zárt udvar, ahol homokozni, hintázni lehetett.

Más volt azonban a baj, ami már ekkor megmutatkozott. Kiderült, hogy a háztető toldása épp a mi nagyszobánk fölött van, s akármit csináltunk, az öregedő cserepek között mindig becsöpögött az eső. Tettünk mi alá teknőt, óriási nyílont, nem tudtunk kifogni rajta. Zolika játszott a szobában, járókában s egyszer csak megszólalt: „Esik az eső hajamra!” - s mutatta pici kezével, hol

lettek nedvesek szőke fürtjei. Ekkor már elkezdtem hisztizni emiatt, s mennyit bögtém később!... Béla humorral próbálta oldani a „tragikus helyzetet”: „Nézd csak, a plafonon lassan kirajzolódik Európa térképe!”

Próbáltam én utána járni nagyobb lakásnak, de ez majdnem olyan reménytelennek látszott, mint az álláskeresés. Tudtuk, hogy Debrecennek ezt a részét szanálni fogják, így eladni, elcserélni kilátástalan volt. Csak várni lehetett a szanálásra, amelynek időpontját egyre csak tologatták.

Azért ezek a gondok nem tudtak igazán rátelepedni azokra az örömökre, melyeket a két, napról napra gyarapodó gyermek jelentett. Az eddigiekkel vetekező terjedelmű írást tudnék összeállítani az ő okosságaikból, tetteikből. Ennek azonban nem itt a helye. Mutatóba azért közlök egyet-egyet, amelyek nagyon jellemzőek az ő (egymástól eltérő) gondolkodásmódjukra. Zoli nem volt még két éves, mikor Egerben fürdés után ágyba vittük. Nagyanyja büszke volt kékszemű unokájára, stílusosan neki készítette a kék ágyneműt. Ő, amint meglátta a Béláét, elkezdte. „A másikat akarom!” - Mire apja: „Milyen színű a te szemed, kisfiam?” - mire Zolika huncutul: „Rózsaszín...” Kisbéla pedig már óvodás volt, mikor farsang táján megkérdeztem tőle: „Mi akarsz lenni a jelmezbálban, kisfiam?” - „Hétfejű sárkány!” - „De hát, honnan veszünk neked annyi fejet?” Mire lemondóan: „Akkor háromfejű...” (Van abban valami, hogy Zoli ma is többnyire egy lépéssel előre gondolkodik, Béla pedig hajlamos rá, hogy feladja, bár végképp nem mond le arról, ami fontos számára.)

79. kép: Katedrán!

Írtam, hogy angoltanítás révén szerzett ismerősömtől tudtam: rövidesen nyugdíjba készül a TÁG (Tóth Árpád Gimnázium) latintanára, és meglehetősen beteges. Egyszer tehát itt is jelentkeztem az igazgató úrnál, aki nem ígért semmit, de felírta adataimat. (Még arra is emlékszem, hogy utolért, mikor az utcán bandukolva távoztam tőle, s meglátta, hogy sírok...)

Kisbéla egyéves volt már, épp három gyerekre vigyáztam otthon (az udvarban lévő kismamával gyakran kisegítettük egymást), mikor csengetett igazgató úr. „Baj van! Már annyi ideje beteg a latintanár, félő, hogy nem lehet leosztályozni a gyerekeket, nem lesz ki az óraszámuk... Nem tudna beállni?” - „Mikor?” „Akár holnaptól...”

Azért olyan gyorsan nem ment a dolog, de februártól beálltam. Szerződést ugyan csak tanév végéig kaptam, mert a latintanárnőnek volt még egy éve nyugdíjig. De akkortól visszavett az egyetem tanársegédnek. Ott eskettek fel tanárnak, egy évet el is töltöttem. A tanszéken keresett fel újra a gimnázium igazgatója: meghirdeti az állást, számít rám. Gondolkodás nélkül otthagytam

az egyetemet. 1977. szeptemberétől kineveztek a TÁG-ban. Sokan nem értették ezt a lépést, az okát kérdezték. Nem a sértett hiúság munkált bennem (bár kétségkívül az is). Tudtam, hogy nem nekem való az egyetemi pálya, a tudományos munka. Különösen nem Béla árnyékában. Bizonytal professzor úr is így látta ezt (annak idején is vezetőtanárnak szánt). Pont ebben az évben hirdetett pályázatot a minisztérium a négy gimnáziumi tankönyv megírására. Professzor úr biztatott: pályázzam meg, elfogadja tudományos munkának. Nagy kedvvel láttam hozzá. Ötletem még csak volt bőven, de hiányzott a tanítási tapasztalat. Bizonytal így látta ezt a szakmai zsűri is: az eddigi tankönyvek nagy tudású (talán kevésbé invenciózus) szerzőjével megosztott első díjat nyertünk, s egyúttal megbízást kaptunk a tankönyvek megírására a Tankönyvkiadótól felmenő rendszerben. Ez is nagymértékben motiválta, hogy gimnáziumban tanítsak. Igazgatóm volt olyan nagyvonalú - pedig akkor még nemcsak egységes tanterv, szigorú módszertani fegyelem is volt - hogy megengedte, kipróbáljam a kézirat egy-egy részét. Éreztem, hogy végre a helyemre kerültem.

81. kép: Család és hivatás

Nagyon nehéz volt. Nagyszülői segítség nélkül, kicsi gyerekekkel, akik bizony könnyen belázasodtak, a munka szigorú kööttségeivel. Az órákat ugyanis pontosan kellett kezdeni, a tankönyvek leadásának határidejét be kellett tartani. Szerencse, hogy pesti kollégámmal - minden előzetes jóslattal szemben - nagyszerűen tudtunk együtt dolgozni. Sokszor adtuk egymásnak a kilincset Bélával: a bent lévő már ugrásra készen rohant órát tartani, másikkunk ült a beteg gyerek mellé. Szerencsére nekem közel volt az iskolám, Bélának pedig kevesebb órája volt délelőtt. Ha minden kötél szakadt, élt a házbán, a pincelakásban egy kedves öreg néni, ő szívesen vállalta a gyerekeket. Eleinte egyetlen nap szabadságot sem adtak a tankönyvírásra, később egy-két, sőt a negyedikesnél már három hónapot. Jól jött ez, csak éppen az volt a bökkenő, nem volt latin szakos a gimnáziumban, aki helyettesíthetett volna. Jobb híján Béla vállalta ezt a munkát, nagyon szívesen. Hát még a diákok hogy élvezték ezt a változatosságot! Persze a család szempontjából nem volt szerencsés megoldás: közös időt nem nyertünk vele.

Ráadásul, amint teltek az évek, egyre többet gondoltunk arra a bizonyos harmadik gyermekre. Szerkesztőnőm is biztatott a Tankönyvkiadóban (maga is öt gyerekes anya), a negyedik tankönyv mellett már nyugodtan lehet babát ringatni.

Jó kis tempó volt: leadtam a kéziratot (Béla mellett egy időközben végzett tanítványunk is beállt helyettesíteni), visszamentem tanítani. Az utolsó héten már 2 naponta jártam magzatvíz vizsgálatra. December 12-én is ott kellett kezdenem a napot, szerencsére csak 10-től volt óráim. Reggel mind együtt indultunk: Béla vitte a fiúkat óvodába (nála volt az én kórházi holmim, gyanús volt már nekem, hogy hamarost szükség lesz rájuk), én a kórházba. Vizsgálat után valóban azt mondták, sétáljak fel a szülészetre. Ott aztán először telefonáltam az iskolába („Most már helyettesítetek...”), az egyetemre Bélának („Légy szíves, hozd a holmit!”). 12.30-kor mindkét helyen kapták a hírt: egészséges kislányunk született! Erre még Béla is megszakította az óráját, pedig ez nála nem szokott előfordulni... Délután lesétáltam a fiúkhoz, harmadik napra pedig nagy diadallal vittük Katit a mózeskosárban haza! Nagy volt a tágabb család öröme is a lányunoka jóvoltából. (Már csak azért is, mert nem szerették volna, hogy a harmadik fiút Dánielnek hívják).

82. kép: Hová lettek az ünnepek?

Kati úgy nőtt közöttünk, hogy szinte semmi gondot nem okozott. 3 hónapos korában teljes gőzzel dolgoztam mellette a negyedikes latin könyv korrektúráján. Kettős fizetés járt volna törvényesen, mert a szülési mellett volt még egy hónap fizetett szabadságom a tankönyvírásra. Ám az egyiket vissza kellett fizetni, mert ilyesmi azért „jogszerűen” mégsem lehetséges...

Kati keresztelőjén mértük csak fel, mennyit változott pár év alatt a világ: Zoli fiunkat Egerben a nagyszülői házban keresztelte nagy titokban egy ismerős pap. Kisbélát már templomban, de nem Jászberényben, Béla szülővárosában. Ezt nem mertük, inkább taxival átvittük ökelmét Jászapátiba. A taxisofőr majdnem berakta a mózeskosarat a csomagtartóba.

Közben az egyetemen a fiúk névadóját szorgalmazták. „Van már azoknak neve...” - hálította el az édesapjuk; s a szakszervezetis sehogy sem értette, hogyan mondhatunk le az értékes ajándékról, ami ilyenkor járt a gyermekeknek.

Kati esetében már szó sem volt névadóról, a keresztlőt az egri Bazilikában tartottuk több kisbabáéval együtt.

Ahogy a fiúk óvodás korúak lettek, el-elhordtam őket a kora reggeli misére a Szent Anna templomba. Gyorsan megszokták a templom légkörét, bátran imádkoztak, énekeltek; kifelé menet többen megsimogatták fejüket, dicsérték őket, én meg szorongva figyeltem, nincs-e köztük véletlenül besúgó-gyanús figura (azt hiszem akkoriban már nem keltek hajnalban az ilyen alakok, hogy valakit megfigyeljenek). Az egészben csak az volt a rossz, hogy nem lehetett

„szép ruhába” öltözködnünk (lehetett - de nem volt tanácsos. Azzal sokkal jobban felhívtuk volna magunkra a figyelmet (nem a templomban - az utcán). Nem is gondoltam, hogy ilyen erősen él bennem a gyermekkori reflex: ha templomba megyünk, szépen felöltözünk. Hogy készülődött édesapám, hogy borotválkozott, kérte a fehér inget! VASÁRNAP volt, legnagyobb munka idején sem dolgoztunk ekkor.

84. kép: Az első latin szakra készülő tanítvány - és a többiek

Már elkészültek a latinkönyvek; jó volt belőlük tanítani - legalábbis nekem, hisz úgyszólván kívülről tudtam őket. És hálás dolog is volt a latintanítás. Akkoriban olyan rendszer volt, hogy második év után le lehetett adni a nyelvet, s ha nem maradt legalább 8 fő, nem indult csoport. De hála Istennek mindig maradt. S akik megmaradtak, nagyon ragaszkodtak ehhez a nyelvhez, szinte szövetségeseimmé váltak. Remek dolgokat lehetett velük csinálni órán kívül is: római lakomákat rendeztük, mitológia jeleneteket játszottunk, vagy épp ezek paródiáit (saját készítésű szövegkönyvvvel). Ezek megyei szintű rendezvényekké nőttek - máig évente visszatérő nagyszabású játékos verseny mifelénk a megyei latinos találkozóra. Milyen jó dolog, hogy ahhoz, hogy valaki római jelmezbe öltözzön, elég egy fehér lepedő! Ezeket az alkalmakat azok is szerették, akik a latin grammatikában nem szaggatták épp az istrángot.

De olyanok is mindig voltak, akik szaggatták! Évente volt résztvevő iskolánkban az országos tanulmányi versenyeken latinból. Hatodik éve tanítottam, mikor bejelentette nekem egyik tanítványom másodikos korában, hogy ő latin szakos akar lenni. (Az igazsághoz tartozik, hogy férjemnek is része volt benne, hogy így megszerette a latint. Kati születésekor hónapokig tanította ezt a csoportot.) Nagyon elgondolkodtatott a dolog, még éjszakákon át is. Mi lesz, ha zsákutcába jut ezen a sok áldozattal járó pályán, mi lesz, ha nem tud belőle megélni?... Annál inkább foglalkoztatott ez, mert tanítványom édesanyja nem éppen rajongott a dologért: „Majd aztán mehetsz a Hortobágyra gulyásnak!” - ilyen jövőt helyezett kilátásba fiának. Azt a módszert választottam, hogy feltártam tanítványomnak e pálya sok-sok nehézségét - ez persze csak olaj volt a tűzre! OKTV-n ugyan nem volt benne az első háromban (csak annyit rangsoroltak még akkor latinból), de elsőfokú dicséretével az 5-8. hely valamelyikét elérte. Mennyi jókedvű munka volt ebben!

Beadta jelentkezését - fel is vették, de egy évre el kellett mennie katonának (akkoriban így volt ez minden egyetemista fiúval). Mire elkezdte a szakot, még két kislány társult hozzá az alatta lévő osztályból. Ők ugyanis nem mentek a hadseregbe. Az ő felkészítésükkor már nem is volt lelkiismeret-

furdalásom. Aztán természetesnek vettem, hogy évről-évre mennek latin szakra a TÁG-ból. (Számuk meghaladja néhánnyal a harmincat. Az utolsók már nem is az én tanítványaim, legfeljebb közvetve, a kollégákká vált tanítványaimé.) Közben volt OKTV 3. sőt 2. helyeztettem is. Emellett öt tanítványom jutott ki az olaszországi Arpinóba, Cicero szülővárosába a latinosok legrangosabb nemzetközi versenyére. Kettő közülük nekem is „nyert egy utat” - én lehettem ugyanis az egyik kísérőtanáruk. (Itt láttam először tanársztrájkot - fölöttébb tanulságos volt.)

86. kép: A Tótágas

Magyart eleinte egyáltalán nem tanítottam a gimnáziumban, később is csak a saját osztályaim egyikében-másikában. Ezért volt kedves számomra az Önképzőkör, ahol nem kellett folyton szem előtt tartani a tantervet meg a felvételi követelményeket. Szabadon kószálhattunk a magyar- és világirodalom remekművei között (legtöbbször valamelyikünk egyéni kívánságára dolgoztunk fel egy-egy művet). De félig-meddig alkotókör is voltunk: szerencsére akadt a diákok között egy-egy költő, író, műfordító.

Így aztán nem csoda, hogy pár évig az iskola diáklapjának a Tótágasnak szerkesztését is fővállaltuk. Rettenetes nehéz volt a kivitelezés: akkor még ún. stencilezéssel lehetett sokszorosítani (a fénymásolási eljárás valami ősi, primitív formája volt ez, a kézirati példányt „pontosan, jó minőségben” kellett előállítani, s azt másolták). De a tartalmába sok mindent be lehetett csempészni (igaz, egyszer pellengérre is állítottak érte a városi napilapban, ahová más fórumok között szintén küldtünk tiszteletpéldányt. Azt találtam ugyanis ajánlani egy körriportban a diákoknak, hogy *ne* olvassák egy akkori „ügyelet-szeni” verseit.

Az Országos KISZ Bizottság viszont nem volt ilyen szőrös szívű: kétszer is beküldtük ugyanis egy-egy év termését az ún. „Diáktoll” pályázatra, s mind a kétszer elnyertük a diáktollat. Sajnos másodjára már valóban csak azt, a vele járó 10 000 Ft elkallódott valahol. Mikor lejöttek a pestiek az ünnepélyes díjátadásra, szabadkoztak, hogy a pénzt nem hozták csak az oklevelet. Azt mondták a Megyei KISZ Bizottságra küldték, onnan megkapjuk. Aztán amint egy idő után próbáltam utánajárni, mikor érkezik már, közölték, hogy hozzájuk nem érkezett semmi.

Fő, hogy az első tízezret megkaptuk; s ez most nem afféle kincstári optimizmus. Ebből a pénzből ugyanis olyan kirándulást csaptunk, amelyre ma is örömmel emlékszik mindenki, aki részese volt. Busszal mentünk át Nagyváradra, eljutottunk Csucsán át Bánffyhunyadig, s a szatmári tájakon át jöttünk

vissza Szatmárcsekére a szállásunkra. Majdnem éjfél volt már, mire megérkeztünk, ugyanis nagyvásár volt odaát. Alighogy megtaláltuk helyünket, a portás hölgytől megkérdeztük: merre van a temető? Nézett ránk, mintha megbolondultunk volna: „A temető? Diszkó van a kultúrházban...” De mi ragaszkodtunk a temetőhöz. Gyertyákkal mentünk végig a falun. A csónak alakú fejfás sírok között könnyű volt megtalálni Kölcsey nagy síremléket. És elénekeltek a Himnuszot.

87. kép: Sok múlhat a mi kis lépéseinken

A Tóth Árpádban egyre otthonosabban mozogtam már. Lehetett tudni kollégáimról is, ki hogyan gondolkodik a világról, a rendszerről - őszinte barátokra találtam köztük, Bár ezek a barátságok nemigen váltak rendszeres összejárássá - az volt a jó Debrecenben, hogy úgy élhettünk ott, hogy a magunk szokását követtük. Nem voltak névnapi trakták, nagy szervezéssel, gondokkal járó bulik. Azért lyukas órákban, egy-egy kávé mellett szó esett sok mindenről.

Kilátásainkat, jövőnket (mármint az országét) elég pesszimistán láttam akkoriban. Sokszor úgy éreztem, máris csatlósok vagyunk, egy óriás állam csatlósai. Idő kérdése, mikor kebelez be bennünket. Mi mást jelentett volna például, hogy állami ünnepeinket a Szózat helyett a szovjet himnusszal zártuk, s az ún. forradalmi ifjúsági napok a három tavaszi ünnep (március 15., 21. és április 4.) tartalmát teljesen összemosták, egyre nagyobb szabású és rangú lett a versenyek között a „Ki tud többet a Szovjetunióról?” (Csöndesen dohogtam egyik szép reményű latinos versenyzőmre, aki oszlopos tagja volt az előbb említett országismereti vetélkedőnek is: „Jó hogy még a helyi palacsintasütő versenyen nem indulsz!”...) Lelkes, fiatal kollégám úgyszólván megbotráncolt egy egyetemi oktató előadónkon, aki valahogy arra kanyaradott „fejtágtójában”, hogy végeredményben a vallás magánügy, talán a tanároknak is...

Aztán meg egymás kezéből kapkodtuk a Mozgó Világ hírhedtté vált számait, amely a fiatalok katasztrofális történelem-felfogását boncolgatta határon túli testvéreinkkel kapcsolatban. S láttuk mi lett a bátor kezdeményezők sorsa.

Egymás után iskoláztak be bennünket marxista továbbképzésre (szelíden, mintha kiténtetés lett volna a részvétel).

Szóval, egy bizalmas beszélgetésen, mikor a magyarok jövőjéről esett szó, én elég sötéten láttam a helyzetet. Erre egy idősebb kolléganőm (akinek édesapja hajdan a debreceni református teológia rektora volt - képzelhetni, hogy meghurcolták a három gyerekes családot emiatt) lekapott a tíz körmömről: „Hogy beszélhettek így, ti, fiatalok? Hisz ez olyan, mintha önként, minden ellenállás nélkül megadnánk magunkat? Nektek nem törték meg a gerinceteket, mire ez

a nekikeseredés? Tenni kell, amit csak tudunk, csendben, nem hivalkodva, de makacs következetességgel...” Nagyon elszégyelltem akkor magam, s még jobban igyekeztem, hogy azt a kis lépést, amit csak én tehetek meg, mindig meglépjem.

90. kép: Újul a világ is

Megint nagyon előre szaladtam az időben: pedig mennyit gondolkoztam a gyors változásokon. Mikor kezdődtek? Mit hogyan lehet tetten érni a 80-as években?

Szaktanácsadóként beengedtek már a Svetits Katolikus Gimnáziumba is. Sőt E. nővér (latintanárnő, egyben igazgatóhelyettes) büszkén vezetett végig a szép új kollégiumi szobákon. Őszintén meglepődtem, hiszen az utca felé csak három szerény rácsos ablak látszott, belül pedig gyönyörű aula, körben tömör virággal, mint egy oázis. Nem lehetett kifelé hivalkodni.

Amint kettesben mentünk végig a folyosón, septében megkértem E. nővért, szerezzen néhány hittankönyvet a fiaimnak. Egy hét múlva egész dobozra valót kaptam - nem is kért érte pénzt. Nekiálltam a fiúkat hittanra tanítani, elsősíjdozásra felkészíteni. Nekem is élmény volt, mennyi mindent tudnak már, s milyen tanulékonyak! Jászberényben vállalták, hogy megáldoztatják őket egy esti szentmisében. Előtte „vizsgáztatták” őket, s azt mondták, többet tudnak, mint akik csoportba jártak felkészítőre. A szentmisén ott voltak a nagyszülők is. Nemigen vették észre mások, miről van szó, bár fehér ingben, sötét hosszúnadrágban voltak a fiúk.

Én magam - jól emlékszem - az „István a király” bemutatóját éreztem a magyarországi rendszer fordulópontjának. Először csak a tévé híradójából értesültünk róla, mi készül, s be is játszottak egy kis részt a darabból. Úgy éreztem, nem lehet igaz, hogy valaki ilyesmit ennyire közérthetően megír. S ha ennek bemutatását engedélyezik, akkor egy jobb világ van készülöben. Alig vártam, hogy az egészet meghallgathassam, láthassam. Félttem, csalódnom kell benne, de szerencsére még egyértelműbb, hitelesebb volt, mint vártam. Mennyire örültem, hogy tetszik fiataloknak, idősebbeknek egyaránt.

Egyik tanítványom másképp számolt be a változás észleléséről. Elmesélte, hogy vasárnap a nagyapja tévét nézett, s kétségbeesve kommentálta a látottakat, ekképpen: „Misét közvetítenek a tévében! Megdőlt a szocializmus!” - Akkor még nevettünk ezen, de már egy kissé „összekacsintva”.

91. kép: Édesapám halála

Említettem, hogy édesapám értett a böllérkedéshez, fiatalabb korában volt, hogy 50 disznót is levágott. Néhány előkelő helyre is elhívták, ezekre különösen büszke volt. Leginkább a plébániára, ahol „katlanost” ettek a papok: a sajtnak, májasnak, hurkának való főtt hús javát. Olyan jó ízű, gusztusos hurkát, kolbászt tudott tölteni, hogy nem untuk meg egész télen, pedig volt részünk kóstolóban.

Debrecenben ezt igazán tudtam értékelni, ugyanis az itteniek, amilyen kiváló töltött káposztákat tudnak főzni, olyan gyalázatos a hurkájuk. No persze nemcsak ezért jártunk haza minden télen disznóölésre. Elkélt ott a segítség is, meg az egésznek megvolt a szertartása a hajnali pálinka-hörpintéstől az esti disznótorosig. Remek fényképek árulkodnak róla, mennyire élvezték a gyerekek pici koruk óta ezt a tevékenységet. A fiúk le vannak fényképezve a kettéhasított disznó mellett, amint „segédkeznek” kötényben, könyökig zsírosan.

Később, mikor már nem tudtak disznót nevelni a szüleim, megtartottuk a hurka, kolbász, kenőmájas töltésének szokását. Mivel olcsóbb is volt a hús Debrecenben, s nagyobb is a választék, én vettem meg a hozzávalókat (pl. rengeteg fejét disznósajtnak, de a hurkába is került abból bőven).

1988-ban karácsony előttre időzítettük a töltést, legalább lesz friss étel az ünnepekre. Akkoriban már nagyon „rakoncátlankodott” a Daciánk, le is robbant velünk Kerecsenden, csomagtartójában a rengeteg hússal. Mit volt mit tenni, taxival vittük haza, s gyorsan nekiláttunk feldolgozásának. Feltűnt nekünk, hogy édesapám nincs valami jól, de az izgalomnak tudtuk be. És meg is szoktuk már, hogy gyakran van rosszul, édesanyám még eddig tudott segíteni rajta fulladás elleni gyógyszer beadásával. Azért a vacsorán jóízűen evett, látszott, hogy örül nekünk, különösen az unokáknak. Kati is 9 éves volt már ekkor. Másnap rendbe kellett hozatni a kocsit, felpakoltunk, s igyekeztünk hazafelé.

Pár nap múlva hajnalban telefonált édesanyám. Béla vette fel. Utána csak átölelt, leültetett és közölte édesapám halálhírét. Otthon halt meg, édesanyám mellett. Mikor hazaértem, még ott feküdt a szelmonon szépen felöltöztetve. Egész éjjel imádkoztunk. Reggel vitték el. 81 éves volt.

Erre a karácsonyra vittük el Debrecenbe először édesanyámat a temetés után. Szinte csak óráink voltak szentestéig. Mindenki igyekezett hasznossá tenni magát, hogy azért tudjunk ünnepelni. Közel voltunk egymáshoz.

93. kép: Szilágyiból - újra Angolkisasszonyok

Állandó aggodalmat jelentett, hogy édesanyám egyedül maradt Egerben. A házhoz, kerthez ragaszkodott, elég jól bírta még akkor magát. Egy tavaszi vasárnap a Bazilikában hirdették a szentmise végén, hogy újra indul az Angolkisasszonyok iskolája a régi helyén, mégpedig 8 osztályos leánygimnázium formában kiemelt idegennyelvi képzéssel (amelyben latin is lesz). Negyedikes kislányok jelentkezését várják. Egymásra néztünk Bélával; egész úton törtük a fejünket. Otthon mindenesetre megkérdeztük Katit, lenne-e kedve ide járni. Igent mondott. Mindenesetre elvittük felvételizni. Megfelelt, így az ötödik osztályt, kisközművezetként - ott kezdte. A nagymamájánál lakott, de Kálmán nagybátyám és felesége sokat segítettek kíséretében, nevelésében (egyszer eltört a karja, akkor náluk lakott, míg teljesen meggyógyult).

Számomra is szinte hihetetlen, hogy a budai esküvőnkől kezdve a gyerekek keresztelőjének, első áldozásának annyi diszkrét szervezése után (Kati már „fehérben” áldozott, de Jászberényben), egyszer csak nyíltan közöltem az igazgatómmal, hogy a lányom egyházi iskolába jár Egerben.

Kati eleinte nagyon élvezte, hogy önálló „nagylány” lett, néhány tanára is szívéhez nőtt. A németet, matematikát, latint pl. szívesen tanulta, de pár tárgyat meglehetősen lazán vett. Persze a nagymama nem igazán tudta ellenőrizni, tanul-e pl. a cseresznyefa tetején, ahová tavasszal elvonult.

Ám, ahogy teltek az évek, egyre jobban vágyódott haza. A testvérei hétvégeken bevonták a maguk „nagyos” programjába. Emlékszem 14 éves korában szilveszterezni is elkönyörögték, inkább ők is hazajöttek vele éjfél után. A vasárnapi ebédek már teli voltak sóhajtozással: mindjárt utazni kell. Édesanyám is egyre kevésbé bírta mind, egészségi állapota, mind Kati „kamaszkodása” miatt. Így aztán négy év után hazahoztuk Katit a Tóth Árpád Gimnáziumba.

94. kép: Gyermekeim a TÁG-ban

Tízszer ekkora terjedelmet megtölthetnék iskolai élményeimmel, de megpróbálom visszafogni magam, hiszen ez családtörténet. Ám amint a mieink is az én iskolámba kerültek, onnantól kezdve pár évig ez a kettő (mármint iskola és családtörténet) összefonódott.

Eleinte nem akartam én odavinni őket (kollégáim gyermekein tapasztaltam ennek előnyét-hátrányát). Ám Béla szerint az egyetem gyakorló gimnáziuma nem volt nekünk való, az után pedig a mi iskolánk jött rangsorban, s jó iskolát akartam számukra. No, és olyan hatalmas intézménnyé duzzadtunk időközben

(már akkor volt vagy 6 párhuzamos osztályunk, jelenleg 33 osztály jár oda), hogy igazán nem botlottunk gyakran egymásba. Időközben 2 új latinos kollégám is volt már (végzett tanítványaim), így Zoli fiam azon kívánsága is teljesült, hogy ő is tanulhat latint. Az első típusú klasszikus osztályba járt, nekik még kötelező volt az orosz nyelv is.

Egyszer mégiscsak úgy jött ki a lépés, hogy nekem kellett bemenni helyettesíteni Zoliék osztályába. Táblázatos áttekintést mutattam be az igeragozás rendszeréről, kiemelve a nyelvben rejlő logikát (s persze a kivételeket). Otthon Zoli azt mondta: „Tudtam, anya, hogy jó órákat tartasz, de hogy ilyen jót!...” Ez a legnagyobb dicséret, amit pedagógusként kaptam.

Zolit zavarta egy kicsit, hogy tudják róla, az én fiam, így még inkább bizonyítani akart (jó volt ő anélkül is, nemhiába kapott reál-díjat!) Bélát ösztönözte, bátorította tanárai odafigyelése, Kati olyan természetesen vette, mint szinte mindent az életben.

Diákköri foglalkozásokba lassacskán bevontam a gyermekeimet: Zolit még csak a vége felé egy karácsonyi műsorba, s egy hajdúdorogi kirándulásra vittem (ahol ő gitározott), Bélát már szólóéneklésekbe is (modern húsvéti oratóriumot mutattunk egyik évben diákgálán). Emlékszem egyik nyári táborozásunkkor friss jogosítvánnyal ő hozta fel a holmit a Bükk fennsíkra a mi Ladánkkal; Neki jót tett az iskolánk, itt szerették és hálás volt érte. A kémiát is a tanárnőjével együtt szerette meg, az egyetemen aztán rájött, hogy nem neki való. Úgy tudott figyelni a tanárra, úgy bólogatott, hogy érti, hogy akkor is „elhitték” neki, mikor épp nehezen fejezte ki magát. Magyar érettségi felletét lélegzet visszafojtva hallgatták, nehogy belezavarodjon.

Kati pedig a jobb kezem volt, akár műsort készíteni, énekelni, akár táncolni kellett - s nem is abban, hogy ő szerepelt, hanem ő tanította be. Merész és érdekes dolgokat lehetett akkor csinálni a betlehemes játékoktól kezdve Kipling mesén át a táncházakig! Volt akkoriban a diákkörben mézeskalács-sütés és tojásfestés, „elnök-titkár” játék és esőcsinálás. Nem csoda, hogy ballagáskor közösségi díjat kapott Kati, amit igazán megérdemelt.

96. kép: Mi változott meg - mármint az iskolában?

Pár éve még megszólítottak egy kislányt szünetben, mert kis kereszt lógott a nyakában: „Biztos hogy jó helyen vagy te?” - „Miért?..” - „Nem kellene *ezzel* inkább a szomszédos épületbe járnod?” (Mármint a Svetitsbe.) - Pár évre rá az egyik olasz testvériskolától kapott feszület kint lóg a falon a tanári sarkában.

Pár éve még szigorúan csak fenyőünnep - legfeljebb a szeretet ünnepe volt a karácsony, s a portás jelentette az igazgatónak, hogy bizonyos diákok *gyanús* nótákat énekeltek egyik teremben (betlehemessel készültek). - Pár évre rá karácsonyi népekeket énekelnek a tanáriban és a tantermekben; (s ma már vannak, akik iwiw-en küldözgetik a Szeretethimnusz - no meg egy csomó giccset).

Pár éve még „véletlenül” rendszeresen nagypéntekre esett a tavaszi szünet előtti utolsó tanítási nap, amikor a diákönkormányzati napot tartották fergeteges bulikkal, koncertekkel, nagy kajálással. - Pár évre rá: nincs már tanítás nagypénteken.

Bizony nem gondoltuk, legfeljebb kevesen, hogy ezt megéljük. A Gondviselés malmai örölnek. Taníthat szabadon a tanár, ahogy a lelkiismerete diktálja. DE...

Hogy mekkora zűrzavar van a fejekben, azt akkor kezdtem igazán megtapasztalni, mikor etikát is tanítottam.

- A diákok szenvedélyesen védték az állatokat az emberrel szemben: mennyivel jobbak, hálásabbak, szeretetreméltóbbak. És honnan vesszük azt, hogy maguk között nem ugyanolyan fejlett-e a gondolkodásuk, kommunikációjuk? Nem voltam képes a felismertetni velük, hogy erkölcsi kategóriák csak az emberek világában léteznek, ahol tudatosan választja valaki a jót vagy rosszat.

- Rettenetesen féltik a szabadságukat (mármint amit ők szabadságnak neveznek) mindenfajta kötöttségtől. Egyszer magyar órán a tanmenetnek megfelelően a Bibliát tanítottam, s amikor az Újszövetség címét magyarázva szó esett a megváltásról, egyik fiú indulatosan közbeszólt: „Engem ugyan ne váltson meg... Hogy jön ő ahhoz, ha én nem kérem?...”

- Máskor etika órára idézeteket, elgondolkodtató mondásokat kellett hozniuk, mindenkinek egyet, s az felírni a táblára. Egyikük ezt írta „Romboljatok le minden templomot!” A többiek tetszéssel fogadták, s közülük senki sem mer-te cáfolni...

S nemcsak világlátásuk, értékrendjük is felszínes. Védtelenek a manipuláció rafináltabb fajtáival szemben, legtöbben nem merik felvállalni a szellemi ellenállást.

Mit gondoltok, unokáim, vajon Néri Szent Fülöp idejében volt nehezebb jónak lenni, vagy ma?... Akkor is nehéz volt felismerni a gonoszt, ma is az. (De akkor legalább félt a szenteltvíztől...)

99. kép: Mikor a gyerekek viszik túrázni a szülőket

Ugye szokatlan dolog, drága unokáim, ilyen tükörben látni szüleiteket, keresztszüleiteket? Biztos, hogy ők is sokat meséltek már nektek arról, mikor ők gyerekek, fiatalok voltak, ám ők nem láthatták magukat kívülről, sem a saját szüleik szemével. S milyen már az emberi emlékezet: egyiknek ez jut eszébe a múltból, másiknak az. Talán a szüleitek is találtnak új dolgot ebben az írásban még saját magukról is.

Azon is törtem a fejem, milyen néven beszéljek az egyes szereplőkről. Emlékeztek, hogy eleinte pl. „nagyapát” írtam (a ti nézőpontotok szerint), később tértem át a Bélára (az én nézőpontomra) - akkorra már talán megszoktátok: egy fiatalemberről mégsem írhattam, hogy „nagyapa”. Szüleiteket pedig nem nevezhetem apának-anyának - hiszen csak egyikőtök édesapja, édesanyja. De tudatos szándékom is, hogy mikor e sorokat olvassátok, úgy tekintsétek őket, mint valódi gyerekeket, fiatalokat - mint amilyenek most ti vagytok.

Szóval, a gyerekek rendszeresen jártak különféle kirándulásokra, táborokba; így jártak Częstochowában is. Mégpedig gyalogos zárandoklaton Krakóból indultak a domonkosok vezette ifjúsági csoporttal, hat nap alatt téve meg a kb. 170 km-es utat.

Mivel a zárandoklatot szervező domonkos szerzetes, Jacek atya jó ismerőse volt a családnak (volt már szó róla, hogy Béla szívesen barátkozott a lengyelekkel - s ők is vele), felmerült a gondolat: mi is elmehetnénk egy ilyen útra. A gyerekek olyan szépeket mondtak róla, s minket is biztattak: „Gyertek csak nyugodtan, fogjátok ti bírni!”

Így aztán rászántuk magunkat. Nem mondom, hogy könnyű út volt, de nem is okozott gondot. A legtöbb, amit egy nap megtettünk 30 km volt, de legtöbb napra nem jutott ennyi. Sokszor erdőn-mezőn mentünk keresztül, szép helyeken. Énekelve, imádkozva, beszélgetve, előadást hallgatva (Béla tolmácsolta nekünk a lengyel szöveget) nem érzékeltük annyira a fáradtságot. Esténként pedig megtapasztaltuk a lengyelek vendégszeretetét. Az útba eső falvakban már meg volt szervezve a fogadásunk, szállásunk. Bármilyen egyszerű körülmények között éltek, ágyat vetettek nekünk, vacsorát adtak. A falu temploma pedig csak úgy zengett az énekünktől. Legjobbak talán a taizéi dalok voltak, azokat másutt is a maga nyelvén énekli mindenki.

(Szinte hihetetlen, de még egyszer voltunk egy ugyanilyen zárandoklaton, pár évvel később. Akkor már Kati barátja is eljött, vitte a maga faragta szép keresztet. Még ezt is bírtuk.)

100. kép: Édesanyám Debrecenben

Pedig sok minden egyre nehezebb lett. Édesanyám alig bírt már megbirkózni az egri ház, szőlő, kert tömérdek munkájával, de még ragaszkodott hozzá. Várta volna, hogy többet segítsünk, de képtelenek voltunk rá, annyi teendője volt mindenkinek (meg aztán, valljuk be nem is voltunk alkalmasak ennyi parasztmunkára). Egy ideig tehetetlenül vártuk, mi is lesz.

Görögországban voltunk az első humán osztályommal tanulmányi kiránduláson (még pályázati pénzt is nyertünk hozzá!), amikor szívinfarktust kapott édesanyám. Egyedül Kisbéla volt itthon, ő akkor felvételizett karvezetés-ének szakra.

Borzasztó valóra értünk haza. Pedig akkor már túl volt az életveszélyen édesanyám, pár nap múlva kiengedték a kórházból. Mint kiderült, órákig feküdt a földön a szépasszonyvölgyi házban, valahogy még a rádió és a telefon zsinórjába is belegabalyodott. A keresztfiamék (Ancika unokatestvérem fia) találtak rá menyasszonyával: épp az esküvői meghívót hozták (hétköznapi gondviselés). Ők hívták a mentőt.

Most már édesanyám is belátta, hogy nem maradhat egyedül az egri házban, hisz olyan gyógyszerert kapott, amely mellett rendszeres orvosi ellenőrzésre szorult. Amíg annyira felépült, hogy utazni lehetett vele, én voltam otthon Egerben, utána szépen összepakoltunk és elvittük hozzánk. A doktornőnk elvállalta úgy is, hogy egri lakcímét nem adta fel. Ő még nem gondolta véglegesnek a dolgot.

Szerencsére elfértünk mi a háromszobás lakásban: a dolgozót neki rendeztük be. Szinte hihetetlen, de a gyerekek végig egyetlen szép nagy szobában laktak. Mikor Katit korábban külön akartuk elhelyezni, a fiúk ragaszkodtak hozzá. (Az nálunk soha nem volt szokás, hogy a szobában öltözzön bárki, erre szolgált a fürdőszoba.) Tanuláshoz pedig ki-ki keresett magának egy sarkot, akár a nappaliban, ha egyedül akart lenni.

101. kép: Új barátok

Írtam már, hogy a mindennapokban elsősorban tanítványainkkal barátkoztunk - én a munkatársaimmal is. (Persze azért számon tartottuk mindketten gimnáziumi, egyetemi barátainkat, de velük - mivel más városban éltek - ritkán találkoztunk.)

A 80-as évek végétől kezdve viszont már a Tóócóskertben is kitágult a világ. Azzal kezdődött, hogy az egyik iskola „szükségtertermében” (ugyanis, fiatal lakótelep lévén, eleinte rengeteg kisgyerek élt itt, ezért néhány ház alsó szint-

jét is iskolának rendezték be ideiglenesen), vasárnaponta misét tartottak. Kapva kaptunk az alkalmon, így nem kellett a városba beutaznunk. Rendkívül családias volt: eleinte 10-15-en, egy-két hét múlva már 30-40-en lettünk. Mindenkinek megvolt a helye, hamar megismertük egymást. Az elsőként miséző káplán kezdeményezésére a Miatyánkot egymás kezét fogva imádkoztuk. Ha új arc jelent meg, mindenki örömmel fogadta, köszöntötte. Vegyesen voltunk kisgyermekes családoktól az egészen idősekig minden korosztályból. Lassan megtöltöttük a termet. Ministráns eleinte nem volt, de gyorsan felkészítettek néhány fiút. Lelkesen énekelt mindenki, egy fiatal tanárnő (valaha tanítványom volt) játszott hozzá egy szintetizátoron. Egyszer, amikor nem tudott jönni, beállt helyette valamelyik gyermekünk. A kislányokból szkölát szerveztünk. Barátkozni kezdtünk egymással. A mi részünkről ez egyelőre inkább csak mise előtti és utáni beszélgetésekből állt. No meg valamelyik atya (mert gyorsan váltakoztak a kijáró papok, a káplánok ugyanis nincsenek sokáig egy helyen) egyszer kezdeményezte, lehetne néha egy kis agapéval befejezni egy-egy alkalmat. A másik oldalon is volt terem: az lett a közösségi terem; már passiót is énekeltünk, s alakulóban volt a templomi énekkar. Egyszer csak egyre többet kezdtük emlegetni: milyen jó lenne templomot építeni! A reformátusoké nemrég készült el a lakótelepen, miért ne lehetne egy katolikus templom is? Remélni se mertük, olyan hamar valóra vált az elképzelésünk.

102. kép: Templomépítés

Először plébánost kaptunk, kimondottan azzal a feladattal, hogy a templomépítést vezesse, s plébániát alakítson ki itt, a lakótelepen. Tapasztalt, építkezésben jártas, rendkívül gyakorlatias atya ő, aki már jó pár egyházi épületet „épített”, egyebek között ő alakította ki az új püspökséget is. (Bizony, mekkora esemény volt, hogy püspöki székhely lett Debrecen! Nagyon jól működik itt az ökumenizmus, sokat segített ezen II. János Pál pápa látogatása, aki megkoszorúzta a gályarabok emlékművét.)

Kaptunk telket a várostól (szerencsére a lakótelep központjában volt még akkor néhány üres hely), s egyszer csak három makettel jelent meg az atya. Pályázatra készültek; a mi feladatunk volt választani közülük. Szerencsésre nem volt nehéz a választás: volt ugyanis egy különös, körte alakú, hullámszó tetejű, organikus stílusú makett, ez tetszett a fiataloknak, de még az idősebbeknek is legjobban. Mindenki belátta ugyanis, hogy a sok kocka-épület és tíz emeletes ház között jótékonyan megtöri az egyhangúságot egy ilyen templom.

Télen volt az alapkőletétel, s másfél év múlva augusztus 15-én már szentelték is a templomot. Micsoda nagy dolog egy templom építése! Magával ragadta a munkásokat is: nem volt ám mindennapi feladat! Hatalmas gerendákat kellett hajlítani, furcsa alakú betongerendákat zsaluzni, kupolát emelni az íves falakra, s a kupolára keresztet. Plébánia is épült a templomhoz, azon is van egy kereszt. A magasabbik kereszt két „szárnya” lefelé hajlik (mint Isten az emberhez, a kisebbik két karját felfelé tárja (mint az ember Isten felé). A hullámszerű, színes zsindelytető elnyerte abban az évben a „legszebb tető” díját. De a templom is díszére válik Debrecennek, ezt elismerik idegenek és odavalósiak egyaránt.

Szólni akarok még a „külső szemlélőkről” is. Nemcsak azokról, akik naponta kíváncsian kérdezték, mi épül itt, s tettek hozzá egy-egy megjegyzést - a maguk nézőpontjából. Hanem magunkról, akik naponta úgy mentünk el mellette, hogy ez a miénk lesz! Jöttek a kispapok nyáron segíteni, mi főztünk nekik. Farsangkor pedig jótékonyági bált rendeztünk a templomépítés javára.

103. kép. Bál, bál, bál!

Ennek a bálnak aztán azóta is minden évben van folytatása. Hihetetlen, mennyire megújult már a 80-as évek közepétől ez a kulturált szórakozási forma. Debrecenben először a katolikus iskola tornatermébe „zárkóztak” a fiatalok, ám amint a Tóth Árpád gimnázium megkezdte első tanévét az új „kacsalábon forgó” épületében, már a második héten megjelent nálunk egy atya (jól meglepődtem, mikor ott találkoztam vele): „Mi járatban?” - kérdeztem. „Az igazgatóhoz jöttem, hogy kibéreljem az aulát a keresztény bálunkra.” Hogy ezt is megértük! (Azóta már olyan népszerű lett ez az Erzsébet és András nap közötti szombaton vissza-visszatérő rendezvény, hogy aki nem veszi meg idejében a jegyét, bizony lemarad róla. S ebben a szép aulában tartják hasonló báljukat görög katolikus és református testvéreink is. Az utóbbiak első ilyen bálján a tombolán megnyertük a fődíjat: egy jó nevű kolozsvári festőnek a debreceni Nagytemplomról készült szép festményét. Így kísér el bennünket Debrecen az egri házunkba...)

Aki még nem volt keresztény bálba, nehezen tudja elképzelni egy-egy ilyen rendezvény hangulatát. Mintha meg akarná mutatni a világnak az ünneplő közönség, milyen vidám, örömteli a mi vallásunk. A mi farsangi báljaink pl. rendszeresen az ifjúság hangulatos nyitótáncával kezdődnek (hosszú évekig Kati lányunk tanította be ezeket a táncokat); mindig kikerül jelmezkölcsönzéstől kivett a szép ruhák ára is. Van aztán műsor bőven: az atya és egy négy

családból álló közösség felnőtt tagjai fergeteges sikerrel mutatták be pl. Lázár Ervin egy-egy szellemes meséjét. Ezen csak a jelmezeselek felvonulása tesz túl: nem voltál még két éves, Veronikám, mikor aranyos kis katicabogárként ott „röpködtél”... Az atyáék pedig valami visszájára fordított táncos jelmezbemutatóval készülnek minden alkalomra. Egyet említek meg közülük: a Hattyúk tava zenéjére balettező párok „tipegnek” be. A nők férfinek, a férfiak nők öltözve. Elképzelhetni a fehér atlétában, mini krepp-papír szoknyában „bájosan” piruettező 90-100 kg-os, olykor kopaszodó hattyúkat, amint párjuk körül legyeskednek - s az atyát, mint magányos hattyút!

Drága unokáim, a humor és a jókedv sosem hiányozhat egy igazi közösség életéből, akiket persze komoly dolgok fűznek össze. Szívből kívánom, legyen nektek is derűs ifjúságotok jó barátok körében!

104. kép: Templom és közösség

Az új templomot a Szent Családnak szentelték. Tervezője mondta, hogy a templombelsőt az anyaméh alakjáról mintázta: fogadjon be minél több helyét kereső, tócoskerti családot. Tiszta fehér belsejét csak a keresztút faragott álmomásképei díszítik, no meg azok a kis bizánci keresztetek, amelyeket templomszenteléskor olajjal kent meg a püspök atya. Az oltár fölött a fehér falba finoman belekarcolva egy stilizált Krisztus, tőle balra Mária körvonala vehető ki, balra pedig Józsefé egy ácsszerszámmal.

Aki egyszer is ült azokban a szépen faragott tölgyfapadokban, valószínűleg megérezte valamit Isten közelségéből. A templomkert úgy van kialakítva, hogy körbe lehessen járni körmenetek alkalmával. A gondnok szívügyének tartja, hogy a park mindig virágos, a fű üde zöld legyen. A plébánia bejárata előtti játszótér fa játékaival szinte mindig népes, talán ezt érezték leghamarább magukénak a tócoskerti családok.

Az atya szerint akkor lesz igazi egy templom, ha a közösség „beimádkozza”. S persze attól él, hogy naponta mise van benne (kezdettől énekes mise - többnyire gyermekeim jóvoltából!), s kiszolgáltatják benne a szentségeket. Nálunk az a hagyomány, hogy télen, karácsony előtt van elsőáldozás, így már a felszentelés évében is lehetett. Bér márkózás is volt már többször, s évente sok beteg embernek szolgáltatják ki a betegek szentségét megerősítésként. Esküvő ugyan nincs túl sok ebben a templomban, de kettő közülük annál nevezetesebb volt, a mi gyermekeinké, Zolié és Katié. (Ezzel ugyan időben kicsit előre szaladtam, talán nem baj, hogy itt írok ezekről.) Máig fülemben cseng, milyen határozott hangon, magabiztosan mondták mind a négyen a gyönyörű magyar hagyomány szövegében „...és őt el nem hagyom... Isten engem úgy segítjen!”

Arra gondoltam akkor: nem tudjátok még, drága gyermekeim, mit fogadtok... (De így van ez jól. Azóta már sejtik.)

A lakótelep református templomával jó a kapcsolat, a két énekkar minden év karácsonyi időszakában kölcsönösen énekel mindkét templomban. A mi énekkarunkat Béla fiunk vezeti (persze Kati segítségével) jószerivel még mindig ketten látják el a kántori szolgálatot kezdetektől fogva. (Pedig Béla már hol Pestről, hol Jászberényből utazik régóta). Nehéz szavakkal megfogalmazni, milyen érzés valakinek a saját fia énekkarában énekelni! A nagyhét szent három napjának hagyományos szertartásai olyan tartalmat hordoznak, amelyben minden tavasszal megtisztul és megújul az ember lelke.

105. kép. Nehezül a keresz

Bizony rám is fért ez a megtisztulás azokban az években, amelyekben édesanyám állapota egyre súlyosbodott. Az első években igazán szépen elvult még nálunk: mindenben igyekezett hasznossá tenni magát, ez volt neki a legfontosabb. Eleinte tésztát gyúrt, vasalt, sokat segített a házimunkában, s bizony jól is jött ez nekem. Legfőljebb a nagyothallása volt zavaró (de olykor még ennek is örültem, nem baj, hogy nem ért meg minden apróságot). A mikrohullámú sütőt is megtanulta kezelni: megmelegítette magának az ebédet.

Sokféle betegség erőt vett agyongyötört szervezetén, s mi tehetetlenül szemléljük. Kétoldali sérvéből pl. csak az egyiket merte megoperáltatni, rettenetes sérvkötőket hordott, mígnem egyszer karácsony előtt kellett vinni műtétre. Igazából én is féltettem az altatástól, de ebből nem lett semmi baj. Ébredése után ugyan rendhagyó dolgokat vitt véghez a kórházban: csodálkoztam, mikor a nővér azt mondta, lesz még vele bajom... Feldíszített fenyőgallyakat, apró ajándékokat vittünk ki neki az éjjeliszekrényére, s pár nap múlva megnyugodva hoztuk haza.

Kezdődtek nála bizonyos kényszercselekvések: állandóan sepregetett, a krumplit addig hámozta, míg semmi nem maradt belőle. Szeretett fennhangon imádkozni: volt egy kedves medjugorjei imakönyve, amelyet salátává nyűtt. Zoli menyasszonya beköttette neki, s bizony a kemény táblájának is elkoptatta legalább egyharmadát (ezt a „könyvet” máig őrzöm).

Szentföldi utazásból arra értünk haza Bélával, hogy nem tudott lábra állni. Emellett a legnagyobb baj volt, hogy szörnyű fájdalmai voltak. Próbálkoztunk mi mindenféle fájdalomcsillapítóval (ekkor már voltak orvos barátaink is), semmi nem használt. A röntgen nagyfokú csontritkulást mutatott ki, talán attól fáj a gerince és a lába. Persze kapott kalciumot bőven.

Lassan ugyan csökkent a fájdalma, de ezzel párhuzamosan megkezdődött szellemi leépülése.

106. kép: Út a sötétbe

A legrosszabb az volt, hogy nem tudott aludni, különösen éjszakánként. Beköltöztem a szobájába, hogy segítsek neki felállni, ha éjjel kéri. Ez aztán odáig jutott, hogy negyedóránként ugrott fel az ágyból, kiabált és indult bele a világba. Én persze féltettem, hogy elesik.

Egy idő után nem bírtam az éjszakázást. Emlékszem, nyár volt, a család épp Katalóniában énekelt a Monteverdi Kóruossal, én egyedül maradtam vele. A harmadik álmatlan éjszakán már elhagyott az erőm. Mellé feküdtem, lefogtam, hogy ne keljen fel, s folyamatosan sírtam. Azt hittem, nem bírom ki. Aztán csak reggel lett, fel tudtam kelni.

Aznap átjött a szomszédból egy tragikus sorsú kolléganőm, aki sok mindent átélt már életében (pl. az ötödik emeletről látta, amint iker gyermekeit elüti egy autó, nagyfiát pedig nemrég műtötték agydaganattal.) Ő aztán tudta, mi az, a gondviselésre bízni szeretteit. Ő megvigasztalt, nyugtatott: nem lehet súlyosabb a teher, mint amit el tudunk viselni. Valóban: következő éjjel mindketten aludtunk, visszanyertem erőmet. Utána pedig megjött a család.

Ahhoz, hogy ilyen körülmények között ki-ki tehesse a dolgát, az egész család együttműködésére szükség volt. Megint megtanultuk percre kiszámítva összehangolni időbeosztásunkat. Még így is voltak döccenők. Pl. még épp csak barátságban volt Zoli későbbi menyasszonyával, amikor - mivel neki valami halaszthatatlan dolga jött közbe - kezébe nyomta a lakáskulcsot, menj, adj ebédet nagymamámnak.

Egyre keservesebb lett a helyzet, s tudtuk, ebből az állapotból nincs kiút. Próbáltam magyarázatot keresni a szenvedésére. Később találtam is: erőpróba volt a családnak, megmutatta gyermekeinknek az élet ezen fájdalmas arcát. Ők valóban jól „vizsgáztak” a keserves próbán - egyedül én voltam, aki majdnem „megbuktam”.

Nekem nagyon fájt ilyen állapotban látni édesanyámat, mikor egészen másnak ismertem. Az eszemmel tudtam, hogy nincs beszámítható állapotban, amikor szörnyű dolgokat mond (az pl. hogy „éhen akartok halasztani...” a szelídebbek közé tartozott), mégis nagyon fájt minden mondata, minden vádja. S valahol a dolgok mélyén igaza is volt: nem elég, hogy kiszakítottuk megszokott otthonából, egyetlen egyszer vittük haza, akkor is csak a pusztulást látta. Én pedig, ahelyett, hogy fizetetlen szabadságra mentem volna, még azt is kockáztatom, hogy - akár csak percekre magára maradván, leesik az ágy-

ról. (Le is esett párszor, de amikor otthon voltunk, s nem lett semmi baja.) Hányszor tettem meg futva a buszmegállótól az utat, s nyitottam be ijedten szobájába.

107. kép: De profundis

Istenem, micsoda mélységei vannak az emberi létnek? Milyen nagy dolog maga az élet, milyen szívósan tudunk ragaszkodni hozzá! S ki tudja, kedves unokáim, micsoda géneket, milyen sorsot cipelek én is magammal, micsoda ösztönök törnek felszínre majd a végső időben, amikor már nem lesz elég erős az értelem kontrollja! Hiszen édesanyám is hányszor elmondta. „csak úgy haljak meg, hogy ne legyenek terhetekre!” (Azért az mégiscsak jó az egészben, hogy ő nem volt tudatában, hogy fájdalmat okoz nekünk. Nem sírt, nem panaszkodott fájdalomra, de nem is mosolygott már, csak élt hihetetlen élni akarással. Csaknem mindvégig imádkozott is, de már teljesen értelmetlenül. Egy-egy frázis végén azt mondta: „Tammen.” Hiába próbáltuk kijavítani. „Nem tamen, amen!” (Talán onnan jött, hogy „*Aki ételt, italt adott, annak neve legyen ál-dot-ta-men?*”)

Azután 2000 tavaszán rosszul lett. Az ügyeletes orvos azt mondta, napjai vannak hátra. Tudtuk, mennyire félt régebben a kórháztól. A Hospice segítségét kértük, akinek vezetője jó ismerősünk volt. Megbeszéltük, hogy segítenek, ha kell, még infúziót is hoznak. Ám másnapra magasra szökött a láza. A háziorvosunk tüdőgyulladást állapított meg. S mivel édesanyám nem tudta lenyelni az orvosságot, mégiscsak a kórházat javasolta. Hívtuk a mi ismerős orvosunkat is: konzultáltak. Kórház mellett döntöttek közösen is, mondván: az évezred végén nem halhat meg valaki tüdőgyulladásban magas láztól. Ezen kórházban tudnak segíteni.

Épp érettségizett az osztályom, aznap kezdte. A kórházban megengedték, hogy éjjelre bent maradjak, míg válságos édesanyám állapota. Éjjel cseréltem rajta a vizes ruhát, egy széken ülve el-elszundítottam. Reggel hazamentem, fehér blúzt ruhát vettem, mentem érettségizetni. Utána újra a kórház, most már hazaengedték édesanyám szobatársát, a szabad ágyra is ledőlhettem. Nagyon fáztam a fáradtságtól. Három napig tartott ez az helyzet. Ekkor jobbra fordult édesanyám állapota. Lement a láza, s a kezelőorvos azt mondta, szépen gyógyul a tüdőgyulladás.

108. kép: Versenyfutás az időért

Zoli fiam esküvője készültünk, a meghívókat rég elküldtük. Ráadásul a mi családunk vállalta a lakodalom szervezését Debrecenben, mivel menyasszonya pesti volt. Iskolában rendezett lagzi volt, ezer apró teendővel, Zoli sok-sok oldalas forgatókönyvet készített. Már nem aludtam kint a kórházban éjszakánként, csak nappal jártam a kórházba délelőtt, délután. Egy kedves vezető ápolónő a Szent Családból ott dolgozott, szintén gyakran látogatta, sokat segített.

Senki nem mondta ki, mi lesz ha... Mit tehet arról a menyasszony családja, rokonsága, barátai, hogy mi gyászunkkal esetleg elrontjuk örömeiket... Nem rontottuk el (hétköznapi gondviselés). Unokatestvérem, Ancika, az esküvőre érkezvén, meglátogatta édesanyámat, aki keresztanyja volt neki. Talán még meg is ismerte - legalább is rezdült a szempillája.

Lakodalom után is nappal jártam ki, délelőtt és délután. Rendszeresen konzultáltam az orvossal. Azt mondta „lehet, hogy megtörténik a csoda”, hét végén talán haza tudjuk vinni. Én azon törtem a fejem, hogyan fogom tudni kezelni szörnyű felfekvését. (Itthon volt neki győgymatraca, sajnos azt csak másnap vittük be a kórházba, miután elszállították. Azt hittem a kórházban van ilyen. Nem volt.) Tulajdonképpen a rengeteg infúzió „fújta fel” a bőrét, attól kapott felfekvést. (Előtte sovány, törékeny kis asszony volt.) Naponta kezelték, egyszer, mikor én ott voltam. Kiküldtek, hogy ne lássam. Csak a sarkán láttam, az is elég volt. Aznap délután sokáig ültem az ágya mellett. Rám szegezve tekintetét és hosszasan nézett, mintha mondani akarna valamit.

Azt halottam, a körömvirágkenőcs csodákat művel. De csak az igazi, amit gyógynövényboltban lehet kapni. Nem volt már rá alkalmam. Másnap kora reggel telefonáltak a kórházból. A szíve állt meg az éjjel. Megpróbálták újraéleszteni - sikertelenül. 89 évet élt. Az esküvő utáni negyedik nap volt. Ennyi nászút jutott az én nagyfiaméknak.

Nem jutott édesanyámnak osztályrészül az otthoni halál, és még csak mellette sem voltam akkor.

109. kép: „Nálad bocsánatot nyer a vétek...”

Hazahozattuk Egerbe, édesapám mellé. Néhány barátunk - még az atya is - eljött a temetésre, nagyon jólesett nekünk. Meleg júniusi nap volt, ám abban a délutáni órában hatalmas zápor zúdult le az égből. A többiek fedél alá húzódtak a temetőben, csak a család állt a koporsó mellett. Béla fiam volt a kántor, a három testvér énekelt. Az unokák. Gyönyörű volt. Úgy éreztem, a zuhogó

tiszta víz engem is tisztára mos, lemossa minden bűnömet. Megbocsátottak nekem a szüleim.

Pedig nehéz dolgok voltak még hátra. A ház a Szépasszonyvölgyben csaknem romokban állt, kívül, belül omladozott. (Máris akadtak érdeklődők, akik meg akarták venni.) Körülötte mindenütt gaz, szívós tüskés kúszónövények, ember nagyságú dudvák. Az udvaron is. A vécé összedőlt. Mit lehet itt kezdeni? A döntést Béla kezdeményezte: rendbe fogjuk tenni és nyugdíjas korunkra ideköltözünk. Fogalmam sem volt ugyan, hogy lehetséges ez, de nagyon örültem neki.

Úgy éreztem, szüleimnek is tartozom azzal, hogy megpróbálom menteni, ami az ő életük munkája. Ekkortól fogva meg is szűnt a másik visszatérő álmom, ami ehhez a házhoz kapcsolódott: Mindig a baromfiudvart láttam álmomban, benne néhány csontváz sovány szédelgő csirke, tyúk. Döbbszem néztem őket. Elpusztulnak, mert nem adtam nekik enni, sem vizet. Próbáltam pótolni, hogy megmaradjanak, de nem tudtam. Mikor újból visszatértem, megint ugyanaz a siralmas kép fogadott, de már csak egy-két csirke volt, az is elkószált. Képtelen voltam megitatni, megetetni őket.

113. kép: Újra épül-szépül a ház!

Az egri ház megújításban ismét debreceni barátaink segítettek. Egyikük testvére, egy statikus megnézte ezt a romos házat: „Dehogy kell ezt lebontani! Erős falak ezek még egy tetőteret is megbírnak...” Micsoda megkönnyebbülés volt!

Először a fürdőszobát kellett rendbe hozatni, mert ugye, mégiscsak fontos az a kis helyiség... S egyúttal a konyhát. A szennyvízre könnyű volt ráköttetni, a gáz már bent volt (ezt az egyet szereltettük be édesanyám távolléte alatt, ugyanis akkor hozták arra a gázvezetéket).

A második lépcső már nehezebb volt: a statikusok megbontották a falat, bent a padlót: megnézték az alapot. Azután jött a tervezés: az első próbálkozást visszadobták: egy centiméterrel sem volt szabad ugyanis bővíteni az alapot, csak felfelé terjeszkedni (építési tilalom van a völgyben), s mi az udvar felé egy kis tornácot akartunk. Az új variáció talán még jobb lett: megmenekült az édesapám tervezte nagy fedett udvar, s „átrium” lett belül.

Aztán jöhettek a munkások (akik hoztak is, vittek is bizonyos dolgokat - pl. a nagyanyámtól maradt egyetlen rokokó fotelt „elvitették a szeméttel”...) A pénz is gondot jelentett - ám épp akkor lehetséges volt felvenni némi építési kölcsönt kedvező kamatra. De míg azt megadták!... Béla itt aludt hetente egy-

szer a félkész házban is (matracon, hálósákban), s úgy ment tanítani másnap a főiskolára. És persze ellenőrizte az építkezést.

Az építkezés kezdetétől számított negyedik évre költöztünk, akkor már féltettük, a szépen elkészült házat. Én Debrecenben lassanként beszereztem a függönyöket; itt rendbe hozattam édesanyám régi bútorát (elvinni ingyen sem akarták, de micsoda kényelmes - sőt szép! - lett nekünk! Az alsó szintet ezekkel rendeztük be, felül pedig kialakítottunk egy „bababarátság” környezetet. Mert akkor Regő, Nándi és Veronika még baba volt. És kezdtünk szállásadással is foglalkozni: kisgyermekes családokat várunk, s persze külföldi vendégeket is. Jó nyelvgyakorlás ez nagypapáknak, aki mostanában is új nyelvet tanult meg, a horvátot.

114. kép: Új szokások, új szertartások

Azért nagy életforma-váltás volt az Egerbe költözés - hogy jó döntés-e, az is később válik majd el. Annyi bizonyos, hogy így nem okozott lelki válságot a nyugdíjba vonulás. Legalábbis nekem, aki komolyan gondoltam, akkor kell eljönni, amikor még nem fáradtam bele a tanításba. S annak is örültem, hogy így helyettem jöhetett vissza iker kisfiaim mellől dolgozni egy kedves tanítványom, s akit az ő helyébe vettek fel, szintén megmaradhat egy ideig. (Hogy meddig, nem tudom, ezekben a tanárok számára oly nehéz időkben. Soha nem volt még ennyire mélyponton az oktatás, mióta én a pályán vagyok...)

Bélának jóval nehezebben indultak az egri évek, hiszen ő még szívesen maradt volna az egyetemen, tanítani szeretett legjobban. Nyugodtan át lehetett volna járni Egerből is Debrecenbe. Váratlanul érte a nyugdíjazás, nyár közepén, egyetlen rektori felszólítással. Már az órái is ki voltak osztva a következő félévre. Egerben azért még egy évig tanított a főiskolán. Azután ezt is elmosta a felsőfokú képzés megváltozása, az ún. bolognai folyamat. Jó természetének köszönhető, hogy igyekszik jól érezni magát Egerben. „Olyan, mintha üdülnek ebben a környezetben.” - szokta mondani kesernyés hangszínnel, ha közérzetéről érdeklődnek. „Akkor hol a probléma?” - kérdezik rá a hangsúly miatt. „Hogy az üdülés véget szokott érni...”

Jó, hogy sikerült megjelentetnie egy könyvét, mely a szakmában is újdonságnak számít: Poszeidipposz epigrammáit görögül és magyar műfordításban (az anyagot nemrég találták meg egy múmiatekerésen). Új, kemény munka is készül: a Debreceni Kollégium kiváló, de mellőzött sorsú professzorának, Sinai Miklósnak mennyiségben is tekintélyes kéziratát (402 oldal!) rendezi kiadásra.

A legjobb azért egy nyári szabadegyetem volt, amelyet négy pesti latin szakos hallgatónak tartott Catullusból - ez volt azt igazán neki való munka!

Új, egri szokásaink közé tartozik a Szent Márton nap megünneplése. Két éve már saját újbort is kóstolunk a Márton napi lúdhhoz! Van egy pogány mondás:

Vinum novum vetus bibo / morbo veteri novo medeor.

Új, s óbort iszom, régi és új betegségből gyógyulok.

Ennek szertartását is el szoktuk „játszani” két pohárral: egyikben újbor van, a másikban pedig ó. Játék ugyan, de milyen jó is lenne, ha valóban kigyógyulnánk régi és új - testi-lelki - betegségeinkből, ahányan csak iszunk egy-egy pohár hazai óbort és újat!

114. kép: Tanár vagy te mindörökké...

Megnyugtató, ahogy az iskolámban tanítványaim dolgoznak: nem hagyják veszendőbe menni azt a kis eredményt, amit latinoktatás terén sikerült ott kiharcolni. Gyakran járok a latinos kollégákhoz, szervezzük a megyei latinos találkozót. Egy-két tankönyvet is írtam még az utolsó tanári tapasztalataim felhasználásával - ezúttal magyar nyelvből. Béla tudományos munkáiba is bebesegíték: a szövegek gépbe vitelében, szerkesztésében. Emelt szintű érettségiztetést, elnöki teendők ellátását is vállalom. Mindez azonban még nem „igazi” tanári munka.

Az már inkább, hogy elindítottunk Bélával egy sorozatot az egri katolikus rádióban (Szent István Rádiónak hívják mostanában) „Latin mindenkinek!” címmel. Hetente egy-egy óra van (azaz 25 perc - szóban nem lehetne olyan hosszúat követni) párbeszédes formában mutatjuk be a nyelvet kezdő szinttől, főleg közismert egyszerű egyházi szövegeken - zenével illusztrálva, s nem feledve a görög-római kultúrát sem. Már érkeznek az első visszajelzések.

Most, hogy lapozgatom a leírtakat, teljesnek, lezártnak érzem az életemet: annyi szépség, annyi élmény, annyi jó és annyi rossz volt benne, hogy bőven elegendő 60 évre. És ez a 60 év sem kevés. Ha Isten akár holnap visszavenné tőlem az életet, nem lehetne - s talán nem is lenne - okom panaszsra.

Lenior et melior fis accedente senecta?

Szelidebb és jobb leszel az öregkor előrehaladtával? - kérdezi Horatius, a pogány költő. Valóban már ők is tudták: az öregkor egyetlen lehetősége a belső tökéletesedés. Ám hogy ez milyen nehéz, az szép régi népénekünkől tűnik ki:

*Színéd előtt mindennap elesem,
De te lettél Atyádnál kezezem.
Ha megtartasz holnapi napodra,
Nem fordítom azt megbántásodra.*

Igen, ez így van: az ember esendő, egyszer elmulasztja, máskor túlhajszolja dolgait. Milyen nehéz az arányt megtalálni, mennyi van ránk bízva! Megnyugtató, hogy van „kezesünk” az Atyánál. Így aztán naponta alkuszunk: a mai nap ugyan nem sikerült valami fényesen, de majd a talán a holnapi...

S végigolvasva a fentieket: hát nem tűnik ki szinte minden sorából, hogy tanár írta? Ez már csak így van: ha a papnak ez a sorsa „Pap vagy te mindörökké, Melkizedek rendje szerint...”, akkor a tanárnak meg az, hogy tanár maradjon mindörökké, amíg csak él.

Eddig tartott az elbeszélés a családról, kedves unokáim. Ez a ti nagyanyai örökségtek. A többit talán már ti is ismeritek saját emlékeitekből. Ha van még, amire kíváncsiak vagytok, kérdezzétek meg szüleiteket. Sőt engem is (ha még tudtok), szívesen folytatom tovább...

Németh Béláné

Díjazottak névsora

Résztevő neve	A mű címe	Korcsoport	Helyezés
Gulyás Áron	A Nagypámról	1	I.
Kocsány Fruzsina	Nagyi a cséplőgépen	1	II.
Varga Erika Anna	Minden jóra fordul	1	III.
Harmati Szabolcs	Nagypapa karácsonya	2	I.
Joó Viktória	Vannak rossz gyerekek	2	I.
Tóth Réka	Szeretetlenben nem volt hiány	2	II.
Váradai Katalin	Egy fénykép története	2	II.
Kiss Adél Nóra	Kiss János (nagyapám)	2	III.
Michaletzky Tamás	A II. világháború Nagypám szemével	2	III.
Paulik Dénes	Menekülés a határon át	2	IV.
Nényei Piroska	Visszajött a pálinka	2	Különdíj
Katona Nikolasz	Anyukám meséje az életről	3	I.
Ecseri Anna	Naplótöredékek	3	II.
Mohácsi Bianka	Egyszer régen	3	III.
Somi Zsuzsanna	A bábaasszony babonái (egy beregvidéki bábaasszony emlékére)	3	Különdíj
Buzai Jánosné	Igaz mese	4	I.
Mikhel Judit	A hiányzó pásztor	4	II.
Gyarmati Barnáné	Édesanyám szerencséje	4	III.
Buzainé Hugyec Erzsébet	Anyukámék babaháza	4	Különdíj
Fehér család		4	Különdíj

Pályázatot beküldők

Résztevő neve	A mű címe	Korcsoport	Település
Acsai Klaudia	Az én anyukám!		Budapest
Ács Szabó Edina	Szülők, nagyszülők életmeséi	2	Budapest
Angyal Ádám	Szülők életmeséi	2	Budapest
Arnóczki Anna	Anyukám és a hugicája	2	Debrecen
Badics Szabina	A II. világháború		Nagyalásony
Bati Ágota	Így kezdődött	1	Monostorapáti
Bati Péter	Ha eltörted, cseréld ki!	2	Monostorapáti
Balogh Bence	A papámmal történt ez meg	2	Budapest
Bónác Judit	Egy estém az Alföldön	2	Nagyalásony
Buzainé Hugyec Erzsébet	Játék a réten, Anyukámék babaháza	4	Nyíregyháza
Buzai Jánosné	Igaz mese	4	Nyíregyháza
Csébi Anna Luca	Szülők, nagyszülők életmeséi	2	Budapest
Csiha Dániel	Üknagyapám vőfélykedése	2	Budapest
Csillag Balázs	Nagybátyám, dr. Tavasz István életmeséje		
Dandó Máté	Lili szerencséje	1	Nyíregyháza
Darai Dániel	Nagyszüleim vendége	2	Budapest
Ecseri Anna	Naplótöredékek	3	
Egedi Mátyás	Szülők, nagyszülők életmeséi	2	Budapest
Endrődy Sándor	A szüleim kedvenc cicája	2	Budapest
Fehér Jánosné	Életünkben egy részlet!	4	Debrecen
Fehér Zsolt	A legjobb barátom	2	Debrecen
Fehér Rita	My life!	3	Debrecen
Fekete Béla	Játék	3	Nyíregyháza
Fekete család	Gyermekek		Nyíregyháza
Fózer Kata	Apum a tanyán	2	Budapest
Földvári Evelin	A barack	2	Budapest
Gajdos Márk	Egy szerencsétlen költözködés		Káva
Garancz Dorottya	Egy történet anyukám életéből	2	Budapest
Gáspár Anikó	Anyá életmeséje	2	Budapest
Gulyás Áron	A Nagyapámról	1	
Gyarmati Barnáné	Édesanyám szerencséje	4	Debrecen
Gyarmati Kristóf	Nagypapám történetei	1	Budapest
György Tünde	Családmese	3	Gyergyószentmiklós - Románia, Erdély

Résztevő neve	A mű címe	Korcsoport	Település
Hajdú Máté		2	Budapest
Harrer Krisztina	A szeleburdi kisgyerek	2	Budapest
Henyusz Emese	Két legjobb barát nő és a patak	1	Nyíregyháza
Henyusz Pálné	Az én dédnagypám mesélte		Nyíregyháza
Horváth András	Az unalmas étel	2	Budapest
Horváth Botond	Hogyan játszottak a gyerekek?	2	Budapest
Harmati Szabolcs	Nagypapa karácsonya	2	Budapest
Joó Viktória	Vannak rossz gyerekek	2	Töltéstava
Juhász János	Az Úrtól kapott találat	4	Bekes
Karizszi Kinga		2	Nagyvázsony
Kálmán Klaudia			Nagyalásony
Kámán Vivien	Apukám térde	2	Budapest
Kármán Marcell	Szülők, nagyszülők életmeséi	2	Budapest
Katona Nikolasz	Anyukám meséje az életről	3	Dunaszerdahely
Kassai Lili		2	Budapest
Kedvessy Anna	A vándorló sószóró	2	
Kerekes Sándor	Nagypapám mesélte	2	Budapest
Kiss Adél Nóra	Kiss János (nagypapám)		Nagyalásony - Szlovákia
Kiss Anett	Modern Hamupipőke	2	Budapest
Kiss Alexandra	Nagyszüleim gyermekkorra	2	Nagykanizsa
Kiss Barbara	Nagyszülők életmeséi	2	Martonvásár
Kiss Fanni		2	Budapest
Kocsány Fruzsina	Nagy a cséplőgépen	1	Nyíregyháza
Kónya Klaudia	Anyukám és a halak	2	Budapest
Kós Katalin	Szülők, nagyszülők meséi	2	Budapest
K. Fülöp Béla	Gyopárka, Napocska, Holdszárga	4	Orosháza
Kollár Levente	Szülők, nagyszülők életmeséi	2	Budapest
Kovács Enikő	Nagyszülők meséi	2	Budapest
Kun Evelin	Dédapám mesélte	2	Budapest
Lámfalussy Fruzsina	Az én nagymamám ezzel játszott	2	Nyíregyháza
Lantos Henrietta	Az apukám vicc története	2	Budapest
Lantos Brigitta	Szülők, nagyszülők történetei	2	Budapest
Lorentz Dóra	Kicsi a világ	2	Budapest
Lörincz Klaudia	Szülők, nagyszülők története	2	Budapest
Márton Norbert	Nagymama mesél, Téli esték	3	Nyíregyháza
Matisz Máté	Szüleim, nagyszüleim története	2	Budapest

Résztvevő neve	A mű címe	Korcsoport	Település
Mesterházi Marcell	Horgászkaland	2	Nagyvázsony
Menyhárt Erzsébet	Az én mesém	2	Budapest
Michaletzky Tamás	A II. világháború Nagypám szemével	2	
Mikhel Judit	A hiányzó pásztor	4	Budapest
Mikula Réka	Nagymama meséje, Orosnak a háza	2	Orosháza
Mohácsi Bianka	Egyszer régen	3	Somogyapáti
Murvai Laura	Madarak Karácsonya	2	Budapest
Nagy Boglárka	Te vagy az én emberem; kalászi papa		Martonvásár
Nagy Veronika	Nagymamám meséje		Besenyszög
Németh Bernadett	Virágvasárnap	2	
Nényei Piroska	Visszajött a pálinka	2	Budapest
Novák Regina	Szülők, nagyszülők életmeséi	2	Budapest
Nyitrai Péter	Nagy utazás	2	Budapest
Pallus Ádám	Anyá mesélte	2	Budapest
Pallus Bence	Nagyszülők életmeséi	2	Budapest
Paulik Dénes	Menekülés a határon át		Zalaegerszeg
Paulek Petra		2	Budapest
Petneházy Kinga	Egy jókis lány rosszcsonstága	2	Budapest
Ponyokai Fanni	Szülők, nagyszülők életmeséi	2	Budapest
Radics Patrik	Nagymamám mesélte	2	Budapest
Rietmann Bence		2	Budapest
Oberding László (Rinyai László író)	A TSZCS; A háború után; Lovaink, A fűrészgatteres szomszéd és a fura éjszaka	4	Budapest
Somi Zsuzanna	A bábaasszony babonái (egy beregvidéki bábaasszony emlékére)	3	
Szabó Máté		2	Budapest
Szabó Dorina	A család életmeséje	2	Budapest
Szarka Bence		2	Budapest
Szarka Fruzsina	Szülők, nagyszülők életmeséi	2	Budapest
Szilágyi Anna	Rudi, a csodálatos ló	2	Barnag
Szilágyi Kata	Kirándulás a pataknál	2	Budapest
Szilágyi Sára	Anyukám téli élménye	2	Budapest
Tabajdi Gyula	Szülők, nagyszülők életmeséi	2	Budapest
Tar Kitti	Szomorú történet	2	Budapest
Thassy Benjámin	Szülők, nagyszülők meséi	2	Budapest
Tóth Éva	Az új otthonom	2	Budapest
Tóth Márton Péter	A tanyasi élet		Budapest

Résztevő neve	A mű címe	Korcsoport	Település
Tóth Réka	Szeretetlenben nem volt hiány	2	Debrecen
Vajda Ágnes	Nagyapa meséje	2	Debrecen
Váradai Katalin	Egy fénykép története	2	Debrecen
Varga Erika Anna	Minden jóra fordul	1	Csetény
Varga Réka		2	Budapest
Vida Kamilla	Még áll a bál!?	2	Bóly
Vígh Dorottya	Anyukám meséje	2	Budapest
Világos Róbert	Régimódi történet	2	Nagyvázsony

Tartalomjegyzék

Ajánlás	3
Zsűri	4
A nagyapámról	5
Nagyi a cséplőgépen	6
Minden jóra fordul	7
Nagypapa karácsonya	9
Vannak rossz gyerekek!?	10
Szeretetlenben nem volt hiány.	12
Egy fénykép története	14
Kiss János.....	16
A II. világháború Nagyapám szemével.....	18
Visszajött a pálinka.....	20
Gyermekkori történetek	21
A II. világháború.....	22
Nagybátyám, dr. Tavaszi István életmeséje	23
A szüleim kedvenc cicája.....	26
Apum a tanyán.....	27
Nagymamám	28
Iskolásévek	30
Modern Hamupipőke	31
Az én nagymamám	32
Dédapám mesélte.....	33
A csoki	35
A kenu bajnok nagypapa.....	36
A gonosz bíboros	37
Egy jó kislány rosszsónysága	38
A házimunka.....	39
Az első randi.....	40
A tűz.....	41
Rudi, a csodálatos ló	42
Kirándulás a pataknál.....	43
Stradivari hegedű.....	44
A tanyasi élet.....	45
Régimódi történet	47
Anyukám meséje az életéről.....	48
Menekülés a határon át.....	50
Naplótöredékek.....	52

Egyszer régen.....	57
A bábaasszony babonái.....	58
Családmese	84
Igaz mese	85
A hiányzó pásztor.....	87
Édesanyám szerencséje.....	89
„A szülők, nagyszülők életmeséi”	91
Fehér család	94
A fűrészgatteres szomszéd és az a fura éjszaka.....	97
„Legyetek jók, ha tudtok,” mindnyájan!.....	99
Díjazottak névsora	161
Pályázatot beküldők.....	162
Tartalomjegyzék.....	166
Köszönet... ..	168

Kiadványunk az egyesület számára
felajánlott 1% segítségével jött létre.

Ezúton is köszönjük
szerető támogatásukat!

Köszönet a tanító, és tanár néniknek:

Gere Edit
Dr. Németh Józsefné

...
és még sokaknak, akiknek a nevét sem tudjuk.